GIORGE SAND
BALTA DIAVOLULUI
*
MICUŢA FADITTE
Traduccre de ClEMENTINA YOlneset

BALTA DIAVOLULUI

Coperta de Dainian Pdrescu

La Mare au Diable

Frangois le Champi

Ed. Garnier Freres, Paris, 1962

Când am început, cu *Balta diavolului,* o serie de romane rustice, pe care îmi propusesem să le reunesc sub titlul *Serile în Chanvreur,* niciun sistem, nicio pretenție revoluționară în literatură nu mă călăuzise. Nimeni nu face o revoluție de unul singur, şi se întâmplă în special în artă. Ca omenirea s-o înfăptuiască aproape pe nesimțite, deoarece toată lumea participă. Lucrul acesta nu este valabil şi pentru romanul țărănesc de moravuri: el a existat în toate timpurile şi sub toate formele, când pompoase, când manieriste, când naive. Am mai spus şi trebuie să repet: visul vieții câmpeneşti a fost dintot- deauna idealul oraşelor şi chiar al curților princiare. Nimic nou. În faptul că am urmat panta care îl readuce pe omul civilizat la farmecul vieții primitive. Nu am vrut nici să creez o limbă nouă, nici să caut o manieră nouă. Cu toate acestea, s-au găsit numeroase foiletoane care să facă astfel de afirmații, dar eu îmi cunosc mai bine decât oricine propriile intenții şi sunt uluită ori de câte ori supozițiile criticii ajung atât de departe când ideea cea mai simplă, circumstanța cea mai obişnuită sunt singurele care inspiră operele de artă. Cât despre *Balta diavolului,* o gravură de Holbein, care m-a impresionat, şi o scenă reală desfăşurată tot atunci sub ochii mei la vremea însămânțărilor m-au îndemnat să scriu această povestire modestă plasată în mijlocul peisajelor umile străbătute zilnic de mine. Dacă aş fi întrebată ce anume am vrut să fac, aş răspunde că am vrut să fac un lucru simplu şi emoționant şi că, după părerea mea, n-am. Izbutit. Am văzut din plin, am simțit din plin frumusețea în simplitate, dar a vedea nu e totuna cu a zugrăvi. Tot ce poate năzui artistul, e să-i determine pe cei care au ochi să privească ei înşişi. Priviți aşadar simplitatea, priviți cerul şi câmpiile şi arborii, şi în deosebi țăranii în ceea ce au ei bun şi adevărat; îi veți întrezări în cartea mea, îi veți

vedea cu mult mai bine în natură.

No'hant, 12 aprilie 1851

GEORGE SAND

Autorul către cititor

A la sueur de ton visaige Tu gaigneras ta pauvre vie, Apr'es long travail et usaige, Voicy la mort *gui te convie*, 1

Acest catren în franceza veche, aşezat deasupra unei compoziţii a lui Holbein, este de o adâneă tristeţe în naivitatea lui.

Gravura înfăţişează un ţăran ce-şi ară ogorul cu plugul. Un câmp imens se întinde în depărtare, se zăresc colibele sărmane; soarele apune în spatele colnicului. E sfârşitul unei zile aspre de muncă. Ţăranul e bătrân, îndesat, înfăşurat în zdrenţe. Cei patru cai înhămaţi pe care-i mână sunt slabi, vlăguiţi; brăzdarul se înfundă într-un pămint bolovănos şi îndărătnic. O singură făptură e vioaie şi sprintenă în această scenă de *sudoare şi trudă;* un personaj fantastic, un schelet înarmat cu un bici, care aleargă pe brazdă alături de caii înspăimântaţi şi îi loveşte, slujind în felul acesta drept rândaş bătrânului plugar. E moartea, aoel spectru pe care Holbein l-a introdus alegoric în suita subiectelor filosofice şi religioase, lugubre şi bufone totodată, intitulate: *Simulacrele morţii.*

În această colecţie, ori mai bine spus în această compoziţie vastă în care moartea, jucându-şi rolul în fiecare pagină, reprezintă legătura şi gândul dominant, Holbein a înfăţişat suverani, pontifi, amanţi, cartofori, beţivi, călugăriţe, curtezane, tâlhari, săraci, războinici, monahi, evrei „călători, întreaga societate din vremea lui şi din a noastră; şi pretutindeni spectrul morţii rânjeşte, ameninţă şi învinge. Dintr-un singur tablou lipseşte. Din cel în care sărmanul Lazăr, culcat pe un morman de gunoi la uşa boga-

I În sudoarea frunţii tale / îţi vei câstiga biata-ţi viaţă / După muncă necurmată şi trudă / Iată *moartea* care te cheamă.

tului, declară că nu se teme de moarte, desigur pentru că

n-are nimic de pierdut şi pentru că viața lui este o moarte anticipată.

Această idee stoică a creştinismului semipăgân al Renaşterii reprezintă într-adevăr o consolare, sufletele pioase îşi află, prin ea, mulțumirea? Ambițiosul, vicleanul, tiranul, desfrânatul, toți aceşti păcătoşi măreți şi lacomi de viață, pe care moartea îi trage de păr. Vor fi pedepsiți; fără îndoială; dar orbul, cerşetorul, nebunul, țăranul necăjit, sunt oare despăgubiți, după lunga lor suferință, doar la gândul că moartea nu e pentru ei un rău? Nu! O tristețe de neînvins, o fatalitate înspăimântătoare apasă opera artistului. E parcă un blestem nemilos, aruncat peste destinul omenirii.

Tocmai aici e satira dureroasă, redarea veridică a societății pe care Holbein o avea sub oqhi. Crima şi suferința, iată ce îl izbea; dar noi. Artiştii altui veac, ce să zugrăvim? Să căutăm în gândul asupra morții răsplata umanității prezente? Să o invocăm ca pe o pedeapsă a nedreptății şi ”ca pe o compensație a suferinței?

Nu, nu moartea ne preocupă, ci viața. Nu mai credem nici în neantul mormântului, nici. Ân mântuirea câştigată în schimbul unei renunțări silite; vrem ca viața să fie bună, fiindcă vrem ca ea să fie rodnică**Trebuie ca Lazăr să părăsească mormanul de gunoi, pentru ca săracul să nu se mai bucure de moartea bogatului. Trebuie ca toți să fim fericiți, pentru ca fericirea câtorva*să nu fie nelegiuită şi blestemată de Dumnezeu. Trebuie ca plugarul, semănându-şi grâul, să ştie ea înfăptuieşte o lucrare a vieții şi nu să-l bucure faptul că moartea păşeşte alături de el. Trebuie, în sfârşit, ca moartea să nu mai fie nici pedeapsa prosperității, nici răsplata suferinței. Dumnezeu n-a menit-o nici să pedepsească, nici să răsplătească viața, căci el a binecuvântat viața şi nu se cade ca mormântul să fie un refugiu undă să-i trimitem pe acei pe care nu vrem să-i facem fericiți.

Unii artişti din vremea noastră, privind cu seriozitate la ceea ce-i înconjoară, încearcă, să zugrăvească durerea, abjecțiunea mizeriei, gunoiul lui Lazăr. Toate acestea pot face

parte din domeniul artei şi al filosofiei; dar înfăţişând mizeria atât de hâdă, de dezgustătoare, uneori atât de. „şi de criminală, îşi ating oare şi scopul, efectul provocat este el salutar, aşa cum doriseră? Nu îndrăznim me pronunţăm. Putem crede că dezvăluind această prăI i. I-. I îi căscată sub pământul şubred al opulenţei artistul îl Inspaimânlă pe bogătaşul hapsân, tot aşa cum, în vremea *tla îi suini macabru,* i se arăta acestuia groapa deschisă şi moartea gata să-l înlănţuie cu braţele ei scârboase. Azi. I . C urată câle un bandit rorţându-i uşa ori câte un asasin pj11(Iim**1**11 i somnul. Mărturisim că nu înţelegem prea bine um vom izbuti să I relmpăcăm pe bogătaş cu omenirea pe (urc o dispreţuieşte, cum îl vom face sensibil la sufe11111cli ’. Aracului, (lâicii acest, sărac i se va înfăţişă în p~i. M, hm im naşului evadai şi a vagabondului nocturn. Moartea iii’. Piuminlaloai’o, scrâşnind din dinţi şi cântând la vioară

(lin I.invui ilc lui Ilolbein şi **ale** precursorilor săi, nu a izbutii defel, sub acest aspect, să-i transforme pe cei corupţi şi „i consoleze victimele. Oare literatura noastră n-ar face, ic această privinţă, cam acelaşi lucru ca artiştii Evului Mediu şi ai Renaşterii?

Hautorii lui Holbein îşi umplu cupele cu un soi de furie. I a să îndepărteze icleea morţii, care, invizibilă pentru ei. Ic slujeşte drept paharnic. Bogătaşii corupţi de azi cer l’url ificaţii şi tunuri pentru a îndepărta ideea unei răscoale, pe tare aria le-o arată pregătindu-se în umbră, până în iele mai mici amănunte, şi aşteptând momentul ca să se năpustească asu, a ordinii sociale. În Evul Mediu, biserica răspundea fricii puternicilor pământului prin vânzarea de indulgenţe. Guvernul de astăzi potoleşte îngrijorarea bogaţilor făcându-i să plătească o mulţime de jandarmi şi temniceri, de baionete şi închisori.

Albrecht Diirer, Michelangelo, Holbein, Callot, Goya au creat satire puternice la adresa moravurilor din veacul şi ţara lor. Sunt opere nemuritoare, pagini istorice de o valoare incontestabilă; nu vrem, prin urmare, să contestam dreptul artiştilor de a investiga plăgile societăţii şi de a ni le dezvălui

întocmai cum sunt. Dar oare zugrăvirea spaimelor şi ameninţărilor să fie singurul lucru ce se cere înfăptuit astăzi? În această literatură a misterelor şi inechităţii, ne sunt mai pe plac figurile delicate şi suave decât sceleraţii producători de efecte dramatice. Primele pot în-

6

9

treprinde şi determina conversiuni, celelalte îspăimânlă. Dar spaima nu vindecă egoismul, îl măreşte.

Credem că misiunea artei ţine de sentiment şi de iubire, că romanul de azi ar trebui să înlocuiască parabola şi apologul din epocile naive şi că artistul are o misiune mai generoasă şi mai poetică decât aceea de a propune câteva măsuri de precauţie şi de conciliere pentru atenuarea groazei pe care tablourile zugrăvite de el o inspiră. Scopul său ar trebui să îie acela de a trezi dragostea faţă de obiectele preocupării sale şi nu i-aş aduce nicio învinuire, dacă, la nevoie, le-ar înfrumuseţa puţin.

Arta nu este un studiu al realităţii pozitive, ci o căutare a adevărului ideal, iar *Vicarul din Wakefield 1* a fost o carte mai utilă şi mai prielnică sufletului deelt *Ţăranul*; *pervertit* şi *Legăturile primejdioase*

Cititorule, iartă-mi aceste consideraţii şi primeşte-le în chip de prefaţă. Nu mai există niciuna în istorioara pe care o voi povesti şi care va fi atât de scurtă şi atât de simplă încât am simţit nevoia să îmi cer scuze cu anticipaţie, spunând oe anume gândesc despre povestirile teribile.

Pornind de la un plugar, m-am lăsat furată de această ’digresiune. Tocmai povestea unui plugar intenţionam să. V-o spun şi vă voi spune-o numaidecât.

Îl

Leii arai

După ce privisem îndelung şi cu o adâneă melancolie plugarul lui Holbein, mă plimbam pe câmp, cu gândul la Viaţa plaiurilor şi 3a soarta ţăranului. Desigur, e trist să-ţi

5 Roman de O. Goldsmkh (1766), al cărui erou îşi păstrează credinţa şi bunătatea în ciuda grelelor încercări

prin care e nevoit ea treacă.

., 2 *Le Paysan perverti,* de Restif de la Bretonne 1775) şi *Les Liaisons dangereuses* de Choderlos de Laclos (1782), unde e de~ Ecnsa corupția secolului al XVII-lea, în, contrast cu idealismul *Vicarului din Wakefield,* istoveşti puterile şi zilele scormonind măruntaiele acelui pământ îndărătnic, căruia trebuie să-i smulgi comorile fecundității, atunci când, la sfârşitul zilei, o bucată din cea, mai neagră şi mai amară pâine e singura răsplată şi singu-; ral câştig după o muncă atât de aspră. Bogățiile care acoperă pământul, recoltele, fructele, vitele acestea mândr® care se îngraşă în ierburi înalte sfat proprietatea câtorva şi instrumentele trudei şi robiei celor mulți. Omul dedal ienei nu îndrăgeşte, în general, pentru ele însele, nici din* purile, nici păşunile, nici priveliştile naturii, nici animalele semețe care trebuie să se prefacă în monezi de aur pentru folosul lui. Omul dedat lenei vine ia țară ca să'găsească, un strop de aer curat şi de sănătate, apoi pleacă să risi-* pească în marile oraşe. Rodul muncii vasalilor săi.

Iar omul truditor e prea împovărat, prea nefericit şi prea îngrozit de ziua de mâine ca să se poată bucura de frumusețea naturii şi de farmecul vieții rustice. Şi pentru el câmpurile de aur, păşunile minunate, animalele superba înseamnă tot saci cu bani din care. Însă, nu-i va reveni dectt o mică parte, neîndestulătoare pentru nevoile lui, şi totuşi e silit să umple în fiecare an sacii blestemați ca să-şi mulțumească stăpânul şi să-şi plătească dreptul de a-şi duce zilele ca vai de lume pe moşia acestuia.

Dar natura rămâne veşnic tânără, frumoasă şi darnică, îşi revarsă poezia şi frumusețea peste toți oamenii, pesta toate plantele lăsate să crească în voia lor. Doar ea cunoaşte secretul fericirii, nimeni n-a ştiut să i-l fure. Cel maț fericit dintre oameni ar fi aceia care. Stăpân pe meseria sa» muncind cu mâinile lui, găsindu-şi mulțumirea şi libertatea în exercitarea inteligentei sale energii, ar avea răgazul de-a trăi eu inima şi cu mintea, de a înțelege propria lui Îi**, crare şi de a o iubi pe cea a lui Dumnezeu. Artistul cu-*, noaste

bucurii. De acest soi în contemplarea şi redarea frumuseţilor naturii, dar văzând suferinţa oamenilor care trănH iese în acest paradis al pământului, artistul cu inimi, dreaptă şi omenoasă se simte tulburat în bucuria lui. Fe* ricirea ar fi deplină când spiritul, inima şi braţele lucrând! laolaltă sub ochiul Providenţei, o sfântă armonie ar domni între generozitatea lui Dumnezeu şi încântarea sufletului: omenesc. Doar atunci pictorul de alegorii ar putea înlocui moartea jalnică şi spăimântătoare, păşind peste brazdă ca, biciul în mână, cu un înger luminos, selnănând cu dărnicie, pe brazda fumegândă, grâul binecuvântat.

Visul unei existenţe blânde, libere, poetice, harnice şi simple a ţăranului, nu e atât de greu de imaginat incit să-l izgonim printre himere. Cuvintele triste şi odihnitoare ale lui Virgiliu: „O, fericitul ţăran, de şi-ar cunoaşte fericirea”! conţin un regret; dar, ca orice regret, ele sunt în acelaşi timp o profeţie. Va veni o zi când plugarul va putea fi şi artist, dacă nu pentru a exprima (lucru, care, atunci va avea puţină importanţă) măcar pentru a simţi frumosul. Oare nu are el încă de pe acum, sub formă de instinct şi de nedesluşită visare, misterioasa intuiţie a poeziei? La cei ocrotiţi azi de un dram de belşug, cărora valul nenorocirilor nu le retează dezvoltarea morală şi. Intelectuală, fericirea deplină, simţită şi preţuită, este într-o stare elementară; iar dacă din sinul suferinţei şi trudei, s-au şi ridicat până acum glasurile unor poeţi, de ce am spune că munca făcută cu braţele exclude funcţiile sufletului? Desigur, această excludere este rezultatul general al muncii excesive şi al mizeriei negre; dar să nu susţinem că atunci când omul va munci cumpătat şi cu folos nu vor exista decât lucrători şi poeţi proşti. Cel care găseşte bucurii nobile în sentimentul poeziei este un poet adevărat, chiar dacă n-a scris un vers în viaţa lui.

Gândurile mele se înlănţuiau astfel şi nu-mi dădeam seama că încrederea în capacitatea de educare a omului era întărită în mine de influenţele exterioare. Păşeam pe marginea unui câmp pe care ţăranii tocmai îl pregăteau pentru semănat. Aria era la fel de vastă ca aceea din gravura

lui Holbein. Peisajul, vast şi el, încadra în linii mari de verdeață, înroşită nițel de apropierea toamnei, terenul larg de un. Brun puternic unde ploile lăsaseră, în câteva brazde, dâre de apă cărora soarele le dădea strălucirea unor dantele de argint. Ziua era luminoasă şi caldă, iar pământul, proaspăt răscolit de brăzdarele plugurilor, răspândea aburi uşori. În susul arăturii, un bătrân cu umeri largi şi chip aspru, ce aminteau de țăranul lui Holbein, ale cărui veşminte nu trădau, însă, mizeria, îşi împingea cu un aer grav plugul de formă arhaică, tras de doi boi liniştiți, de culoare uşor gălbuie, adevărați patriarhi ai câmpiei, înalți, mai mult slabi, cu coarnele lungi şi răsucite, muncitori bătrâni pe care o îndelungată obişnuință i-a înfrățit, cum se spune prin satele noastre, şi care, unui în lipsa celuilalt, refuză să muncească alături de vreun alt tovarăş, pierind ucişi de tristețe. Cei care nu cunosc viața la țară socotesc că prietenia boului pentru perechea lui de jug e o simplă poveste. Să vină să vadă în fundul grajdului un biet animal slăbănog, vlăguit, lovindu-şi cu coada neliniştită coastele descărnate, întorcându-şi cu spaimă şi scârbă capul de la hrana ce i se aduce, ținându-şi privirea mereu ațintită spre uşă, zgâriind cu copita locul gol de alături, mirosind jugul şi hamurile purtate de tovarăşul lui şi chemându-l neîncetat prin mugete sfâşietoare. Boarul va spune îndată: „Perechea asta de boi e pierdută; fratele lui a murit, iar ăsta n-o să mai muncească. Ar trebui îngrăşat pentru tăiere; dar nu vrea să mănânce şi curând o să moară de foame”.

Bătrânul plugar lucra încet, în tăcere, fără eforturi inutile. Blândul lui atelaj nu se grăbea nici el; dar, mulțumită înlănțuirii desăvârşite a mişcărilor, de nimic abătute, şi cheltuirii cumpătate şi susținute a forțelor, brazda lui era arată la fel de iute ca a fiului său, care, ceva mai departe, mâna patru boi mai puțin puternici, pe un pământ mai dur şi mai pietros.

Dar după o clipă mi-a atras atenția o privelişte într-adevăr încântătoare, un subiect vrednic de a fi pictat, în cealaltă parte a terenului arabil, un bărbat tânăr şi chipeş conducea

un atelaj nemaipomenit: patru perechi de animale tinere, de o culoare întunecată, pe alocuri de un negru-roşcat cu reflexe purpurii, cu frunțile acelea scurte şi acoperite de cârlionți specifice taurilor sălbatici

— Cu ochi mari şi cumpliți, cu mişcări neaşteptate, muncind nervos şi sacadat – ce nu s-au obişnuit cu jugul, supunându-se, dar fremătând de furie în fața noii dominații. Aceştia sunt aşa-numiții boi proaspăt înjugați. Omul ce-i mâna trebuia să desțelenească un tot părăsit, unde până nu de mult fusese păşune, plin de butuci seculari, muncă de atlet, căreia energia, tinerețea şi cele opt animale aproape sălbatice, de abia îi puteau face față.

Un copil de şase-şapte ani frumos ea un înger, purtând pe umeri o piele de miel care-i făcea să semene cu sfântul Ion Botezătorul, aşa cum l-au înfățişat pictorii Renaşterii, păşea pe o brazdă alături de plug şi mâna boii eu o niția lungă şi subțire, prevăzută cu o țepuşă foarte puțin ascuțită. Animalele mândre fremătau sub mânuța copilului şi făceau să scârțâie jugurile şi curelele, iar oiştea să se clatine zdravăn. De câte ori brăzdarul se oprea într-o rădăcină, plugarul striga cu voce puternică fiecare vită pe nume, mai mult ca să le domolească decât să le ațțțe; căci, boii, întărâtați de brusca rezistență, săreau, răscoleau pământul cu picioarele lor bifurcate şi s-ar fi aruncat în. Lături târând plugul de-a curmezişul câmpiei, dacă glasul tânărului şi țepuşa nu i-ar fi ținut locului pe primii patru» în timp ce copilul îi stăpânea pe ceilalți patru. Striga şi el, sărăcuțul, cu o voce pe care ar fi dorit-o înfricoşătoare şi care rămânea blândă ca şi. Chipul lui îngeresc. Toate erau încântătoare prin forța sau grația lor: peisajul, bărbatul, copilul, taurii înjugați; şi, în ciuda acelei lupte înverşunate, în care pământul era învins, un sentiment de împăcare şi linişte adâncă plutea deasupra tuturor. Când piedica era înfrântă şi atelajul îşi reîncepea mişcarea egală şi solemnă, plugarul, a cărui violență prefăcută nu era decât exercițiu de forță şi risipă de muncă, îşi recâştiga de îndată acea seninătate a sufletelor simple şi îşi privea cu bucurie părintească băiatul

care, întorcându-şi capul, îi zâmbea. Apoi vocea bărbătească a tânărului cap de familie intona cântecul solemn şi trist pe care tradiția străveche a locurilor îl lasă moştenire nu tuturor plugarilor, ci doar celor mai iscusiți în arta de-a ațâța şi potoli avântul boiler în jug. Cântecul, a cărui origine a fost pesemne socotită sacră, şi căruia, în vremurile mai vechi, trebuie să i se fi atribuit puteri misterioase, a rămas renumit până azi pentru însuşirea de-a îmbărbăta aceste animale, de-a le potoli furia şi de-a risipi urâtul trudei lor nesfârşite. Nu ajunge să ştii să-i mini trăg'ând o brazdă cu desăvârşire dreaptă, să le uşurezi pgvara ridicând ori înfigând la țanc fierul în pământ; eşti un plugar desăvârşit doar dacă te pricepi să le cânțî boilor, iar aceasta-i o ştiință aparte care cere un anume gust şi anume mijloace.

Cântecul nu e, la drept vorbind, decât un fel de recitativ întrerupt şi reluat după plac. Forma neregulată şi intonațiile false, potrivit regulelor artei muzicale, îl fac intraductibil. Ceea ce nu înseamnă că nu e minunat acest cântec, atât de potrivit cu felul muncii pe care o acompaniază, cu înfățişarea boului, cu linişţea meleagurilor agreste, cu simplicitatea oamenilor care-l rostesc, în ît niciun geniu străin de munca pământului nu l-ar fi putut născoci şi nimeni în afară de *iscusitul plugar* din locurile acestea n-ar putea să-l dea glas. În răstimpurile când aratul e singura muncă şi singura mişcare a. Acestor câmpuri, cântecul acesta aşa de blând şi de puternic se înalță ca o voce a brizei» de care sunetul ei aparte o apropie întrucâtva. Nota ultimă a. Fiecărei fraze, prelungă, tremurată şi de o forță nemaipomenită, se înalță cu un sfert de ton, intrând sistematic în falset. Lucrul e barbar, dar de un farmec nespus, şi când te-ai obişnuit să-l asculți e cu neputință să-ți mai închipui că un alt cântec s-ar putea ridica la ceasurile şi în locturile acelea, fără a stânjeni armonia.

Se întâmpla, aşadar, să am sub ochi o privelişte opusă celei a Iul Holbein, deşi scena era asemănătoare. În locul unui bătrân trist, un bărbat tânăr şi vescH; în locul unui atelaj de cai slăbănogi şi istoviți, o cvadrigă dublă de boi

zdraveni şi nărăvaşi; în locul morţii, un copil frumos; în locul unei imagini a deznădejdii şi a ideii de nimicire, o scenă plină de energie şi credinţă în fericire.

li

Şi atunci catrenul franţuzesc *în sudoarea frunţii tale* etc. Şi O *fortunatos... agricolas* de Virgiliu mi-au revenit deodată în minte, şi văzând această minunată pereche, bărbatul şi copilul, unind graţia şi forţa şi săvârşind în împrejurări atât de poetice o muncă plină de măreţie şi solemnitate, o milă adâncă amestecată cu un respect involuntar au pus stăpânire pe mine. Fericit e plugarul! da, desigur, aşa aş îi, în locul lui, dacă braţul meu pr'inzând puteri dintr-odată. Şi. Pieptul meu devenind vânjos, ar putea smulge rodul naturii şi ar putea-o cânta, fără ca ochii mei. Să. Înceteze de-a vedea şi mintea de-a înţelege armonia culorilor şi a sunetelor, gingăşia tonurilor şi graţia conturelor, într-un euvânt frumuseţea tainică a lucrurilor; şi, mai cu seamă, fără ca inima mea să se desprindă de sentimental divin ce a vegheat nemuritoarea, sublima creaţie.

Dar, vai! bărbatul acesta n-a înţeles niciodată misterul frumuseţii, iar copilul nu-l va înţelege nici el niciodată!... Departe de mine gândul că nu sunt superiori animalelor pe care le stăpânesc şi că nu au, din când în când, un soi de revelaţie extatică ce le risipeşte oboseala şi le adoarme necazul! Văd pe frunţile lor nobile pecetea lui Dumnezeu, căci ei sunt cei care s-au născut regi ai pământului, nu aceia care au plătit ca să-l posede. Dovada că ei ştiu că este aşa o aduce faptul că nu pot fi dezrădăcinaţi cu uşurinţă, că iubesc acest pământ udat cu sudoarea lor, că ţăranul adevărat moare de inimă rea când haina ostăşească îl poartă departe de câmpul unde s-a născut. Dar acestui om îi lipseşte o parte din bucuriile mele, bucurii imateriale ce i s~ar fi cuvenit cu prisosinţă lui, muncitorului măreţului templu pe care numai vastitatea cerului' îl poate cuprinde. Lui îi lipseşte conştiinţa acestui sentiment. Gel or ce l-au hărăzit constrângerii, încă de pe când se afla în pântecele mamei, fiindu-le cu neputinţă să-i ia visarea, l-au luat cugetarea.

Ei bine, chiar aşa, nedesăvârşit şi condamnat la o copilărie veşnică, e mai frumos decât cel căruia cunoaşterea i-a înăbuşit sensibilitatea. Nu sunteți mai presus de ei, voi, cei ce vă credeți învestiți cu dreptul legitim şi imprescriptibil de a-i comanda, căci greşeala cumplită în care ați căzut dovedeşte că în voi spiritul a ucis inima, şf că sunteți cei mai schilozi şi mai orbi dintre oameni!... Simplitatea sufletului său mă încântă mai mult decât strălucirea înşelătoare a sufletului vostru; şi dacă aş povesti viața acestui om, plăcerea de a scoate la lumină ce e gingaş şi emoționant în ea ar fi mai mare ca meritul vostru de a reda abjecțiunea în care rigorile şi disprețul preceptelor voastre sociale îl pot arunca.

Cunoşteam bărbatul cel tânăr şi copilul frumos, ştiam povestea lor, căci aveau o poveste, oricine o are pe a sa, şi oricine ar putea captiva prin romanul propriei lui vieți, dacă l-ar înțelege... Deşi țăran şi simplu plugar, Germain îşi înțelesese îndatoririle şi sentimentele. Mi le istorisise naiv, limpede, şi îl ascultasem cu interes. Privindu-l vreme îndelungată muncind, mă întrebam dacă povestea lui n-ar trebui scrisă, deşi era o poveste la fel de simplă, de dreaptă şi de lipsită de podoabe ca brazda trasă de plugul lui.

Anul viitor, brazda aceasta va fi astupată şi acoperită de alta nouă. Aşa apare şi dispare urma celor mai mulți oameni pe câmpul umanității. O mână de pământ o şterge, şi brazdele săpate de noi urmează unele altora ca mormintele în cimitir. Nu prețuieşte oare brazda plugarului cât a trândavului care are totuşi un nume, un nume ce va rămâne dacă din pricina cine ştie cărei ciudățenii sau absurdități, posesorul face un pic de zgomot în lume?...

Să smulgem, dacă e cu putință, din neantul uitării, brazda lui Germain, *iscusitul plugar.* Neştii'nd nimic despre această istorie, lui nu-i va păsa de ea; însă încercarea de a o povesti îmi va **fi** făcut mie o oarecare **bucurie.**

IU

Moş Mauiâce

— Germain, îi spuse într-o zi socrul său, vrei, nu vrei, trebuie să te hotărăşti să-ți iei nevastă. Iaca, se împlinesc doi

ani de când ai rămas văduv de fiica mea şi fiul tău cel mare are şapte ani. Te apropii de treizeci de ani, şi doară tu ştii că pe la noi un bărbat trecut de anii ăştia e socotit prea în etate ca să-şi mai întemeieze o familie. Ai trei copii frumoşi şi pân-acu nu ne-a fost greu să-i creştem. Baba mea şi noru-mea au văzut de ei cum s-au priceput mai bine şi i-au iubit cum se cădea să-i iubească. Iaca, PetitPierre e pe jumătate scos din nevoi. A început să mâne boii binişor, are destulă minte ca să păzească vitele pe câmp şi e destul de voinic ca să poată duce caii la adăpat. Aşadar, nu el ne dă de lucru ci ăilalți doi, care şi ei ni-s dragi – Dumnezeu ni-e martor – dar care, sărmanii de ei, ne dau în anul ăsta prea multe griji. De la o zi la alta, noru-mea trebuie să nascekşi mai are încă unu mic în brațe. Când cel pe care-l aşteptăm o veni pe lume, ea n-o să mai poată vedea de micuța Solange şi mai cu seamă de

Sylvain al tău, care n-are încă patru ani şi nu stă locului nici ziua, nici noaptea. Are sângele iute, ca al tău, o să iasă din el un plugar bun, dar acu e un copii năzdrăvan, şi baba mea nu mai aleargă atât de repede, ca să-l poată prinde când fuge spre baltă, ori când se aruncă sub picioarele vitelor. Şi-apoi, vine copilu pe care noră-mea o să-l aducă pe lume. Cel dinaintea lui o să cadă pentru un an pe puțin în grija femeii mele. Aşadar, copiii tăi ne îngrijorează şi ne împovărează. Nouă nu ne este pe plac să vedem copiii lăsați fără îngrijire, şi când ne gândim la relele care li se pot întâmpla din lipsă de supraveghere, nu mai avem tihnă. Ție îți trebuie aşadar o nevastă, iar mie o altă noră. Ia aminte la ce ți-am zis, fătul meu. Eu ți-am mai vorbit despre lucrul ăsta şi-n alte dăți, vremea trece, anii nu te aşteaptă. Pentru copiii tăi, şi pentru noi cei care dorim bună rânduială în casă, să te însori cât mai curând cu putință.

— Ei bine, taică, răspunse ginerele, dacă asta vă este voia, m-oi supune, dar n-am să vă ascund că lucru ăsta o să mă umple de durere. Mă duc la însurătoare ca la înec. Omul ştie ce-a pierdut, nu ce găseşte. Am avut ca nevastă o femeie frumoasă, blajină, curajoasă, bună, bună cu.. Părinții ei, bună cu pruncii, bună la munca pe ogor, ca şi în casă,

îndemânatică, într-un cuvânt bună la toate. Şi când. Mi-ați dat-o şi am luat-o, nu ne-am învoit-s-o dau uitării de-aş avea nefericirea s-o pierd,

— Ceea ce grăieşti, sunt vorbe spuse din inimă, Germain, continuă moş Maurice, ştiu că ai iubit-o pe fiică-mea, că ai făcut-o fericită, şi că de-ai fi putut mulțumi moartea, murind tu în locul ei, Catherine ar fi la ceasul acesta în viață, iar tu la cimitir. Ea merita s-o iubeşti cum ax iubit-o, şi aşa cum tu nu cerci a-ți alina durerea, nu ne-o putem alina nici noi pe-a noastră. Dară eu nu zic s-o dai uitării. Bunul Dumnezeu a vrut ca ea să ne părăsească, noi nu lăsăm să treacă nicio zi fără a-i spune, prin rugăciunile noastre, prin gândurile noastre, prin vorbele şi prin faptele noastre că-f respectăm amintirea şi că suntem amărâți de plecarea ei. Dar dacă ea ți-ar putea vorbi de pe ceea lume, şi te-ar putea face să-i cunoşti vrerea, ți-ar porunci să cauți o mamă pentru micuții ei orfani. Aşadar trebuie să găsim o femeie care să fie vrednică a-i lua locul.

’ N-o să fie prea lesne. Dar nici cu neputință. Şi când ți-om găsi-o, ai s-o iubeşti, tot atâta cât ai iubit-o pe fiică-mea, deoarece tu eşti. Un om cinstit şi ai să-i fii recunoscător că ne ajută’ şi că-ți iubeşte copii.

— Bine, taică, spuse Germain, am să vă împlinesc voia, cum v-am împlinit-o întotdeauna.

— E drept, fătul meu, că totdeauna ai dat ascultare bunelor poveţe ale capului de familie. Să ne sfătuim laolaltă cum s-o alegem pe aceea ce ți-o deveni nevastă. Mai întâi, eu nu-s de părere c-ar fi bine să iei o femeie prea tânără. Nu de aşa ceva ai nevoie. Tinerețea e uşuratică şi deoarece a creşte trei copii nu-i o treabă uşoară, mai cu seamă când sunt făcuți cu altă femeie, trebuie să găseşti un suflet tare cuminte şi tare blajin „o femeie care să pună umăru la muncă. Dacă femeia n-are o vârstă apropiată de a ta, n-o să aibă destulă judecată ca să primească asemenea sarcini, O zice că eşti prea bătrân şi că pruncii tăi sunt prea mici. Ea s-o jelui, şi copiii tăi or suferi.

— Iaca lucru care-mi dă griji, taică. Dacă s-ar întâmpla ca

bieții micuți să fie oropsiți, bătuți şi năpăstuiți?

— Ferească Domnul, reluă moş Maurice, doar pe la noi muierile rele sunt mai rare ca alea bune, şi ar trebui să fii zălud ca să nu pui mâna pe a mai potrivită.

— E adevărat, taică; în ținutul nostru sunt fete bune. Bunăoară, e Louise, Sylvaine, Claudie, Marguerite… pe scurt, pe care o doriți de-alde dumneavoastră.

— Domol, domol, fătul meu, toate fetele astea sunt ori prea tinere, ori prea sărace… ori prea frumoase. Că doară, la urma urmei, şi 3a asta trebuie să cugeti, fătul meu. O femeie frumoasă nu e totdeauna tot atâta de aşezată ca o alta.

— Aşadar, vrerea dumneavoastră este să iau una urâtă, spuse Germain, oarecum tulburat.

— Nu, nici urâtă să nu fie, că doară această femeie ți-o dărui alți prunci, şi nu e-n lume mai mare amărăciune decât să ai copii uriți, plăpânzi şi bolnăvicioşi, ci o femeie încă în floarea vârstei, sănătoasă, care să nu fie nici frumoasă, nici urâtă, tare bine ți s-ar potrivi.

— Văd, taică, spuse Germain, zâmbind cu tristețe, că pentru a o avea aşa cum vă este dorința, ar trebui să se nască una anume pentru mine. Cu atât mai mult cu cât nu doriți să fie săracă, iar bogătane nu sunt lesne de găsit, mai cu seamă pentru un văduv.

— Dar dacă şi ea o fi tot vădană, Germain? O vădană fără copii şi cu oarecare dare de mână?

— Deocamdată, eu nu cunosc niciuna pe-aci, prin parohia noastră.

— Nici eu, dar or fi prin alte părți.

— Aveți pe cineva în vedere, taică? De-i aşa, aştept să-mi spuneți.

IV

Geriiiaii iscusitul plugar

— Da, am pe cineva în vedere, răspunse moş Maurice. E din neamul lui alde Leonard, văduva unuia Guerin, care locuieşte la Fourche.

— Eu nu cunosc nici femeia, nici comuna, răspunse Germain resemnat, dar din ce în ce mai abătut.

— O cheamă Catherine ca şi pe răposata.

— Catherine? Am să fiu bucuros să rostesc numele ăsta: Catherine! Şi totuşi, de n-oi putea-o iubi tot atâta ca pe cealaltă, mai îndurerat oi fi şi mi-oi aminti de ea şi mai des.

— Eu îţi zic c-ai să prinzi drag de ea. E o femeie destoinică şi are inimă bună. N-am mai văzut-o de multă vreme, şi pe atunci nu era fată urâtă. Că nu mai e tânără. Are treizeci şi doi de ani. E dintr-un neam bun, toţi oameni cumsecade, şi are o bucată de! pământ care face vreo 8—10.000 de franci, pe care l-ar vinde bucuroasă ca să cumpere altul în locul unde o fi să-şi întemeieze o gospodărie. Ea vrea să se mărite şi-s încredinţat că de i-ar fi pe plac firea ta, n-ar zice ba să te ia de bărbat.

— Aşadar, aţi pus totul la cale?

— Da, afară de vrerea voastră a amândurora. Asta aţi vedea când vă veţi cunoaşte. Taică-su mi-e un fel de rubedenie, şi mi-a fost prieten de nădejde. Doară-Î ştii destul de bine pe moş Leonard.

— Da, l-am văzut când vorbea cu de-alde dumneavoastră la târg, şi acu, Ja târgul din urmă, aţi prânzit laolaltă. Aşadar despre mine vorbeaţi atâta de mult.

— Fără îndoială. El se uita la tine cum îţi vinzi vitele, şi zicea că eşti tare priceput, că eşti chipeş, că pari a fi harnic şi cu judecată. Şi când i-am istorisit cum ţi-e felul, şi cât de bine te porţi cu noi de opt ani de zile de când trăim iaolaltă, fără să fi rostit vreodată o vorbă rea ori necugetată, şi-a pus în gând să te facă ginere. Lucrul ăsta ni i-ar fi şi mie pe plac, de ce-aş tăgădui – pentru numele bun pe care îl are, pentru cinstea familiei şi pentru averea ei.

— Taică, eu văd că de-alde dumneavoastră ţineţi niţeluş şi la avere.

— Fără îndoială că ţin. Da, ce? Tu nu ţii la avere?

— Ţin şi eu, dar numai ca să vă fiu pe plac. Doar ştiţi că, în ceea ce mă priveşte, nu socotesc niciodată ce mi se cuvine, ori ce nu din câştigurile noastre. Eu nu mă pricep să fac împărţeli, şi nu mă duce capul îa lucruri dintr-astea. Eu cunosc pământul, mă pricep la boi, la cai, la atelaje, la

seminţe, la treierat şi la nutreţ. Oile, via, grădinăritul, câştigurile mici şi cultura mai gingaşă, ştiţi bine că ele-s în grija fiului dumitale şi că eu nu prea mă amestec. Cât priveşte banul, eu n-am ţinere de minte, şi-s mai bucuros să dau tot, decât să mă sfădesc că ăsta e al meu şi ăsta e al tău. M-aş teme să nu mă înşel şi să nu cer ce nu mi se cuvine, şi dacă treburile n-ar fi limpezi, n-aş şti nicicum s-o scot la capăt.

— Cu atât mai rău, fătul meu, iată de ce aş dori să găseşti o femeie cu judecată care să-mi ia locul atunci când eu n-oi mai fi. Tu n-ai vrut niciodată să-ţi arunci ochii prin socotelile noastre, şi lucrul ăsta ţi-ar putea aduce necazuri cu fiu-meu, atunci când eu n-oi mai fi să dau fiecăruia cât i se cuvine.

— Doresc să trăieşti ani mulţi, taică. Dar să nu-ţi faci griji pentru ce-o să fie în urma dumitale. Eu unu nu m-oi sfădi niciodată cu fiul dumitale. Am încredere în Jacques, aşa cum am în dumneata şi deoarece eu n-am nimic al meu şi tot ce mi s-ar cuveni îmi vine din partea fiicei dumitale şi aparţine copiilor noştri, pot fi liniştit şi dumneata de asemenea. Jacques n-o să se apuce sa despoaie copiii soră-si pentru ai lui, deoarece şi el îi iubeşte la fel şi pe unii şi pe alţii.

— Asta-! aşa cum spui, Germain, Jacques e un fiu bun, un frate bun, un om care iubeşte adevărul. Dar Jaequas poate muri înaintea ta, înainte ca pruncii tăi să fie scoşi din nevoi, şi trebuie totdeauna s-avem grijă să nu lăsăm copiii minori fără un cap de familie care să-i îndrume şi să judece neînţelegerile dintre ei. De nu-i aşa, vin oamenii legii şi se amestecă, îi fac să se-nvrăjbească şi să-şi mănânce toată averea prin judecăţi. Aşadar, noi nu trebuie să ne gândim s-aducem în casa noastră încă o fiinţă, fie bărbat ori femeie, fără să ne spunem că, într-o bună zi, această fiinţă va trebui poate să supravegheze purtarea şi treburile a treizeci de copii, nepoţi, gineri şi nurori… Nu putem şti cât se poate înmulţi o familie, şi când stupul e prea plin încât trebuie să roiască, fiecare vrea să-şi ia mierea lui. Când te-am luat de ginere, măcar că fiică-mea era bogată şi tu sărac, n-am ţinut-o de rău că te-a ales. Te vedeam bun de muncă, şi ştiam că

cea mai mare bogăţie pentru nişte oameni de la ţară ca noi e o pereche de braţe şi o inimă ca a ta, Când un bărbat aduce aşa ceva într-o familie, aduce destul. Dar cu o femeie, se schimbă treaba. Muncaeh în casă, e ca să păstreze, nu ca să dobândească. Dealtminteri, acum când eşti tată şi cauţi nevastă, trebuie să te gândeşti că pruncii tăi care s-or naşte de-acuma încolo, neavând nimic de aşteptat din moştenirea celor din prima ta căsătorie, s-ar afla în mizerie dacă tu ai închide ochii şi dacă femeia ta nu şi-ar avea şi ea averea ei. Şi-apoi copiii cu care vei mări familia noastră vor fi şi ei nişte guri de hrănit. Dacă lucrul ăsta ar cădea în grija noastră, noi i-am hrăni, de bună seamă, şi fără a ne jelui. Dar bunăstarea tuturor ar scădea,. Şi primii copii ar avea şi ei de suferit. Când familiile sporesc prea mult, fără ca şi bunurile să crească în aceeaşi măsură, sărăcia bate la uşă, oricât ai şti cerca s-o înfrunţi. Iată ce aveam de spus, Germain, cântăreşte vorbele mele, şi caută să fii pe placul văduvei Guerin, căci buna ei purtare şi avere vor aduce aci ajutor la timpul acesta şi tihnă la timpul ce va veni,

— Fie, taică. Oi cerca să-i fiu şi să-mi fie şi ea pe plac.

— Pentru asta, trebuie' s-o vezi şi să te duci pe la ea.

— La ea în comună? La Fourche? E departe de-aci, taică, şi la timpul ăsta n-avem răgaz să plecăm nicăieri.

— Când e vorba de o căsătorie din dragoste, pripa nu-i 'bună. Dar când e o căsătorie făcută prin înţelegere între două fiinţe care n-au toane şi ştiu care le este voia, lucrul se hotărăşte repede. Mâine e sâmbătă. Ai să-ţi scurtezi ziua de muncă şi-ai să pleci la ceasurile două după-amiază. Ai să ajungi la Fourche, noaptea; luna e plină la ceasul acela, drumurile-s bune, şi nu ai de mers mai mult de trei leghe. E aproape de Magnier. Dealtminteri ai să iei iapa.

— Mi-ar fi drag să merg pe jos, pe timpul ăsta răcoros.

— Da, dar iapa e frumoasă, şi un peţitor care soseşte călare e mai falnic. Ai să-ţi pui hainele cele noi şi-ai să-i duci un plocon frumos, nişte vânat, lui moş Leonard. Ai să te duci din partea mea, ai să stai de vorbă cu el, ai să petreci ziua de duminică împreună cu fiică-sa şi-ai să te întorci acasă, cu un

da ori cu un nu, luni dimineața.

— Aşa am să fac, răspunse Germain calm; şi totuşi numai calm nu era.

Germain trăise totdeauna cum trăiesc țăranii harnici. Căsătorit la vârsta de douăzeci de ani, el nu iubise decât o singură femeie în viața lui, iar de când rămăsese văduv, deşi avea o fire năvalnică şi veselă, nu râsese şi. Nu se distrase cu nimeni altcineva. El purtase cu credință o adâncă părere de rău în inimă, şi nu fără teamă şi fără tristețe ceda socrului său. Dar socrul îşi condusese întotdeauna familia cu înțelepciune, şi Germain, care se devotase țelurilor comune şi, în consecință, celui care le întruchipa

— Capului familiei – nu concepea că s-ar putea răzvrăti împotriva unui raționament sănătos, împotriva intereselor tuturor.

Dar era mâhnit. Puține erau zilele când nu-şi plângea, nevasta în taină, *şi deşi singurătatea începea să-l apese, era mai speriat de ghidul de a-şi face un no. U cămin, decât dornic de a se scăpa de amărăciunea care-l copleşea. Îşi spunea – dar nedesluşit – că o nouă iubire, venind aşa, pe neaşteptate, l-ar putea mângâia, deoarece iubirea, altcum, nu mingâie. N-o găseşti atunci când o cauți; vine spre noi atunci când n-o aşteptăm. Acel bine socotit proiect de căsătorie pe care i-l prezenta moş Maurice, acea logodnică necunoscută, şi poate chiar tot binele care se spunea

n

despre judecata şi virtutea ei, îi dădeau de gândit, şi porni dus pe gânduri. Ca omul ce nu are prea multe idei care să se ciocnească între ele. Adică' neformulând pentru sine argumente care să-l îndemne la rezistență şi egoism, încercând însă o durere surdă şi lăsându-se în voia unui rău pe) care trebuia să-l accepte.

Intre timp. Moş Maurice se întorsese la fermă, iar Germain, în ceasurile dintre amurg şi căderea serii, se îndeletnicea cu astupatul spărturilor, pe care le făcuseră oile, la marginea unui gard vecin. Ridica ramurile de mărăcini şi le proptea cu bulgări de pământ, în timp ce sturzii gângureau

în crângul învecinat poruncindu-i parcă să se grăbească, nerăbdători să vină să-i cerceteze lucrarea.

V

Natuşa Guâlletfe

Moş Maurice găsi acasă la el o vecină bătrână care venise să stea de vorbă cu femeia lui şi totodată să-i ceară jeratic pentru a-şi aprinde focul. I

Mătuşa Guillette locuia într-o colibă sărăcăcioasă la câțiva paşi de fermă. Dar era o femeie harnică şi dârză. Coliba li era curată şi bine întreținută, iar veşmintele, cârpite cu grijă, vesteau respectul de sine în ciuda sărăciei.

— Ai venit să iei focul de seară, mătuşă Guillette? îi spuse moşneagul. Mai ai trebuință de ceva?

— Nu, moş Maurice, răspunse ea; deocamdată, de nimica. Eu nu-s miloagă, doară ştiți, şi nu caut să mă folosesc de bunătatea prietenilor mei.

— Asta. Aşa-i. Dar prietenii dumitale sunt gata să-ți sară-n ajutor.

— Tocmai vorbeam cu nevasta dumitale şi-o întrebam ”dacă Germain s-a hotărât să-şi ia altă nevastă.

— Dumneata nu eşti o guralivă, răspunse moş Maurice, pot vorbi în fața dumitale fără să mă tem c-or ieşi vorbe.

Aşa că vă spun, femeii mele şi dumitale, că Germain s-a hotărât. Pleacă mâine la Fourche.

— Cu atât mai bine, spuse mătuşa Maurice. Bietul băiat! Deie Domnul să găsească o femeie tot atâta de bună şi de ispravă ca şi el.

— A, pleacă la Fourche? întreabă mătuşa Guillette. Iacă-tă cum s-a nimerit. Sunt tare bucuroasă, şi deoarece m-ai întrebat mai adineauri dacă am trebuință de ceva. Ți-oi spune, moş Maurice, ce bine mi-ai putea face.

— Spune, mătuşă!

— Aş vrea ca Germain s-o ia şi pe fiică-mea cu el.

— Unde? La Fourche?

— Nu la Fourche. Ci ia Ormeaux, unde-o să rămână până la sfârşitul anului.

— Cum, spuse mătuşa Maurice, te desparți de fiica

dumitale?

— Trebuie negreşit să intre la stăpân şi să c-îştige şi ea ceva. Suntem destul de amărâte, şi eu şi ea, bietul copii. Nu ne-am putut hotărî să ne despărțim la Sfântul Ion; dar iată că de Sfântul Martin a găsit un loc bun de ciobăniță la fermele din Ormeaux. Fermierul s-a abătut mai deunăzi pe-aci, când s-a întors de la târg. A văzut-o pe fiică-mea Mărie care păzea alea trei oi ale noastre, acolo pe pajiştea comunei. „Nu prea dai în brânci de treabă, fetițo, i-a spus el. Şi trei oi pentru o ciobăniță nu înseamnă nimic. Nu vrei să păzeşti o sută? Te iau cu mine. Ciobăniță de la noi s-a bolnăvit şi s-a dus acasă la părinții ei. Iar dacă vrei să vii la noi înainte de-a trece săptămâna, ai să primeşti cincizeci de franci pentru cât a mai rămas din an, adică până la Sfântul Ion”. Copila a zis că nu, dar nu s-a putut opri să nu se tot gândească la ceea ce i se propusese şi să-mi spună când, întorcându-se acasă seara, m-a văzut amărâtă şi cu gândul la iarna care-o să fie aspră şi lungă, deoarece anul ăsta cocorii şi gâştele sălbatice au pornit cu o lună mai devreme de cum le este obiceiul. Am jelit amândouă şi până la urmă ne-am făcut curaj. Ne-am spus că nu putem rămâne împreună deoarece de pe peticul nostru de pământ nu are ce mânca decât o singură gură. Şi cum Mărie s-a făcut mare (iat-o că împlineşte şaisprezece ani) trebuie să facă şi ea ca celelalte fele, să-şi câştige pâinea şi s-o ajute pe biata ei mamă.

— Mătuşă Guillette, spuse bătrânul plugar, de-ai avea trebuință numai de cei cincizeci de franci ca să ieşi din impas şi să nu mai fi nevoită să-ți trimiți copilul prin străini, ți-aş face rost de ei, cu toate că cincizeci de franci pentru nişte oameni ca noi înseamnă destul de mult. Dar în tot ce face omul e bine să-şi întrebe şi mintea şi inima. Scăpând de vitregia iernii ăsteia, nu scapi de vitregia celei ce-o veni, şi cu cât fiica dumitale o şovăi să ia o hotărâre, cu atâta şi ea şi dumneata veți avea mai mult de suferit la gândul despărțirii. Mica Mărie se face mare şi voinică şi la dumneata în bătătură n-are la ce pune umărul. Acasă, s-ar putea deprinde cu lenevia...

— O, nu mă tem eu de-aşa ceva, răspunse mătuşa Guillette. Mărie e inimoasă şi nu se teme de muncă. Nu stă o minută cu brațele încrucişate şi când n-avem ce munci, curăță şi freacă amărâtele noastre de hârburi până ie face lucitoare ca oglinda. E o copilă ca un bulgăre de aur, şi-aş fi fost mai mulțumită dacă se tocmea ciobăniță la dumneavoastră decât să plece atâta de departe şi la nişte oameni pe care nu-i cunosc. Ați fi tocmit-o la Sfântul Ion, dacă ne-am fi putut hotărî; dar acu, alde dumneavoastră ați tocmit oamenii de care aveți nevoie şi-abia la anu, de Sfântul Ion, ne-om mai putea gândi la lucru ăsta.

— Eh, eu zic da din toată inima, Guillette. Şi lucrul ăsta o să mă bucure. Dar până la vremea aceea, Mărie ar face bine să se deprindă a sluji la alții.

— Da, de bună seamă. Sorții sunt aruncați. Fermierul din Ormeaux a venit s-o cheme ân dimineața asta. Noi am zis da, şi ea trebuie să plece. Numai că biata copilă nu cunoaşte drumul şi tare n-aş vrea s-o trimit singură la atâta depărtare. Ginerele dumneavoastră tot pleacă mâine la Fourche, poate s-ar învoi s-o ia cu dânsul. De nu mă-nşel, Fourche e chiar acolo, alături de ferma unde merge ea, după câte-am aflat, că eu una n-am pus niciodată piciorul prin părțile acelea.

— E foarte aproape, şi gineri-meu o s-o însoțească până acolo. Aşa se şi cuvine. Ar putea s-o ia pe cal lângă el ca să nu-şi strice fata încălțămintea. Iacătă-l că vine la cinî. Ascultă, Germain. Mica Mărie, fata mătuşii Guillette, s-a tocmit ciobăniță la Ormeaux. N-ai vrea 3-0 duci tu până acolo pe cal?

— Da, răspunse Germain, care, deşi abătut, era gata oricând să-şi ajute aproapele.

În lumea noastră, un asemenea lucru nu i-ar putea trece prin gând nici unei mame – să încredințeze o fată de şaisprezece ani, unui bărbat de douăzeci şi opt; deoarece Germain n-avea decât douăzeci şi opt de ani; şi deşi. După mentalitatea ținutului, trecea drept vârstnic pentru a-şi întemeia o nouă familie, el era încă cel mai frumos bărbat din partea locului. Munca nu-l istovise şi nici nu-l ofilise ca pe

cei mai mulți dintre țăranii care au zece ani de plugărit în spate. Era destul de puternic ca să lucreze pământul încă vreo zece ani fără să pară bătrân, şi ar fi trebuit ca prejudecata în legătură cu vârsta să fie foarte înrădăcinată în mentalitatea unei fete pentru ca aceasta să nu vadă că Germain are obrazul proaspăt, ochiul viu şi albastru ca un cer de mai, gura trandafirie, dinții ca nişte mărgăritare, trupul bine făcut şi suplu, ca al unui cal tânăr care n-a fost pus încă la ham.

Dar castitatea moravurilor este o tradiție sacră în unele sate izolate de freamătul corupt al marilor oraşe, şi, dintre toate familiile din Belair, familia lui Maurice avea reputația de a fi cinstită şi cumsecade. Germain pleca să-şi caute nevastă; Mărie era încă prea copilă, şi mai era şi săracă, pentru ca Germain să-şi plece privirea asupra ei. Dealtminteri, numai un om fără inimă şi. Un ticălos ar fi putut nutri vreun gând vinovat stând alături de ea.

Pe moş Maurice nu l-a încercat nici cea mai mică îngrijorare văzându-l că ia lângă el pe cal o fată atât de frumoasă; mătuşa Guillette socotea că l-ar fi jignit dacă l-ar fi rugat s-o respecte ca pe o soră; Mărie se urcă pe cal plângând în hohote, după ce-şi îmbrățişase mama şi prietenele de nenumărate ori. Germain, care era mâhnit din pricina, propriilor lui necazuri, se arătă înduioşat de amărăciunea fetei, şi porni la drum cu un aer îngândurat, în timp ce vecinii, cu o fluturare de mână, îşi luau rămas bun de la biata Mărie, fără a se gândi la nimic rău.

Vi

JPetit-Pferre

Cenuşia era tânără, frumoasă şi puternică. Şi purta fără efort îndoita ei povară, eulcându-şi urechile şi rozând Mul ca o iapă mândră şi focoasă ce era.

Trecând prin fața pajiştii ea îşi zări mama, care se numea bătrâna Cenuşie, ea fiind tânăra Cenuşie, şi necheză în semn de rămas bun. Bătrâna Cenuşie se apropie de gard zornăindu-şi lanțurile cu care era priponită, şi încercând să alerge la marginea pajiştii pentru a-şi urma fiica; văzând-o

însă că porneşte la trap, necheză şi ea la rândul ei, şi rămase gânditoare, neliniştită, cu nările-n vânt, cu gura plină de iarbă, căci nu mai avea poftă s-o mănânce.

— Animalul ăsta, sărmanul, îşi cunoaşte odrasla, spuse Germain, ca s-o abată pe micuța Mărie de la gândurile ei. Şi asta mi-aduce aminte că nu l-am îmbrățişat pe PetitPierre al meu, înainte de plecare. Nu era acasă, poznaşu. Aseară ținea morțiş să-i făgăduiesc c-o să-l iau. Cu mihe. Un ceas'ântreg a piâns în patul lui. Azi-dimineață, iarăşi, a încercat în fel şi chip să mă înduplece. Oh, cât e de deştept şi de iubitor! Dar când a văzut că nu-i cu putință, domnişoru s-a supărat: a plecat la câmp, şi nu l-am mai văzut toată ziua.

— Eu l-am văzut, spuse mica Mărie, luptându-se să-şi înghită lacrimile. Alerga cu nişte copii din Soulas prin erâng, şi-atunci mi-a dat prin gând că plecase de-acasă de multă vreme, deoarece era flămând şi mânca mure. I-am dat din pâinea mea, şi el mi-a zis: „Mulțumesc, micuță Mărie. Când ai să vii pe la noi, am să-ți dau o bucată de plăcintăt. Ai un copil tare bun, Germain.

— Da, e bun, răspunse plugarul, şi nu ştiu ce n-aş fi în stare să fac pentru el. Dacă bunică-sa n-ar fi fost mai cu judecată decât mine, nu m-ar fi lăsat inima să nu-l iau şi pe el când l-am văzut plângând aşa de tare.

— De ce nu l-ai luat şi pe el, Germain? Nu ți-ar fi făcut nicio supărare; e-aşa de cuminte când îi împlineşti voia!

' " Zice-se că n-are ce căuta acolo unde mă duc eu. Cel puțin aşa zicea de-alde taica… Eu unu, gândeam că dimpotrivă, ar fi trebuit să văd cum îi primeşte, şi că un copil atâta de drăgălaş nu poate să nu fie d'rag oricui… Dar cei de-acasă spun că nu trebuie să dai pe față de **ia** început gieul căsniciei… Da nu ştiu de ce-ți vorbesc eu ție despre lucrurile astea, că tu n-ai cum le pricepe.

— Ba da, Germain; ştiu că te duci să te însori. Mi-a spus mama, şi mi-a poruncit să nu povestesc nimănui, nici celor de pe la noi, nici de pe-acolo de unde merg. Poți fi fără grijă, că n-am să scot niciun cuvânt,

— Bine-ai face, că doară lucrul ăsta nu e sigur; poate că n-

o să fiu pe placul femeii aceleia.

— Trebuie să-ți pui nădejdea c-ai să-i fi pe plac, Germain. Şi de ce nu i-ai fi?

— Cine ştie? Eu am trei copii, şi asta nu-i uşor pentru o femeie care nu le este mamă.

— E drept. Numai că pruncii dumitale nu-s ca alții.

— Oare?

— Sunt frumoşi ca nişte îngeri şi-s atâta de cuviincioşi, că nu cred să aibă pereche.

— Sylvain e tare neastâmpărat.

— E micuț de tot. Nu poate fi altfel decât neastâmpărat; dar e tare deştept.

— E drept că-i deştept; şi e şi curajos! Nu se teme nici de vaci, nici de tauri, şi de l-am lăsa, s-ar sui şi el pe cal cu frate-su mai mare.

— Eu în locul dumitale l-aş fi luat pe cel mare. De bună seamă cu te-ai fi făcut de îndată iubit când ar fi văzut ce copil frumos ai.

— Da, dacă femeii îi sunt dragi copiii. Dar dacă nu?

— Oare or fi şi femei cărora să nu le fie dragi copiii?

— Nu multe, gândesc; fără îndoială însă că sunt şi dintr-astea, şi tocmai gândul ăsta nu-mi dă pace.

— Aşadar, n-o cunoşti defel pe femeia asta?

— N-o cunosc mai mult decât o cunoşti tu, şi mi-e teamă că n-am s-o cunosc mai mult nici după ce-oi vedea-o. Eu nu-s om bănuitor. Când îmi spune cineva câteva vorbe bune, eu le cred. Dar nu o dată m-am căit, că una-s vorbele, şi alta faptele.

— Am auzit că-i o femeie tare cumsecade.

— Cine zice asta? Taica Maurice.

— Da, socrul dumitale.

— Prea bine, numai că nici dânsu n-o cunoaşte.

— Ei, ai s-o vezi îndată, ai să iei bine seama, şi trebuie să tragi nădejde că n-ai. Să te înşeli, Germain.

— Ascultă, micuță Mărie, m-aş simți mai la largul meu dacă ai intra şi tu cu mine în casă înainte de-a te duce la Ormeaux; tu eşti ageră, ai arătat întotdeauna că ai minte şi

ştii să iei seama la tot. Iar de-o fi să vezi ceva care-ți dă de gândit, fă-mi şi mie un semn pe furiş.

— O, nu, Germain, n-am să fac una ea asta. Mi-ar fi tare teamă să nu judec greşit; şi, dealtminteri, dacă o vorbă de-a mea, rostită la repezeală, te-ar scârbi de căsătoria asta, părinții dumitale mi-ar purta pică, şi eu am şi aşa destule necazuri, fără să-i mai fac şi altele bietei mele mame.

În timp ce vorbeau, Cenuşia făcu un salt, câulindu-şi urechile, apoi se întoarse şi se apropie de un tufiş, şi prinse a recunoaşte ceea ce la început o speriase din eale-afară. Germain aruncă o privire spre tufiş şi zări în şanț, sub ramurile dese şi încă proaspete ale unui stejar, ceva care i se păru a fi un miel.

— E o vită rătăcită ori moartă, că nu mişcă. Şi poate că cineva o caută. Ia să vedem!

— Nu-i vită, strigă Mărie; e un copil care doarme! E Petit-Pierre al dumitale.

— Asta-i bună, spuse Germain, dându-se jos de pe cal; ia te uită la netrebnicu ăsta mic care doarme aci, atâta de departe de casă, şi într-o groapă unde ar fi putut să dea de el vreun şarpe!

Luă în brațe copilul care îi zâmbi deschizând ochii şi-şi încolăci mâinile în jurul gâtului lui, zicându-i:

— Tăicuțule, vreau, să mă iei cu tine.

— A, da! Veşnic aceeaşi poveste! Şi ce făceai aci, băiețel rău ce eşti?

— Îl aşteptam pe tăicuțu meu să treacă, spuse copilul; mă uitam pe drum, şi tot uitându-mă aşa, am adormit.

— Şi dacă treceam fără să te văd? Ai fi stat toată noaptea afară şi te-ar fi mâncat lupul.

— O. Ştiam c-ai să mă vezi! răspunse Petit-Pierre plin de încredere.

— Ei bine, Petit-Pierre, acuma sărută-mă, spune-mi drum bun, şi întoarce-te repede acasă, de nu vrei să pierzi cina.

— Tu nu vrei nici acu să mă iei! strigă copilul, în~ eepând să se frece la ochi ca să-i arate că are de gând să plângă.

— Ştii bine că bunicu, şi cu bunica sunt împotrivă, spuse

Germain, punându-se la adăpostul autorității bătrînilor, ca un om care nu se bizuie defel pe a sa.

Dar copilul nu auzi nimic. Se porni pe plâns spunând că deoarece taieă-su o luase pe Mărie, putea tot atât de bine să-l ia şi pe el. I s-a spus că erau nevoiți să treacă prin nişte păduri mari, că acolo se află o mulțime de fiare sălbatice cărora le place să mănânce copii, că Cenuşia nu vrea să ducă în spinare trei oameni – că aşa le spusese ea la plecare – şi că în ținutul spre care se îndreptau nu există nici pat nici de-ale gurii pentru copii.

Toate aceste minunate argumente nu l-au convins câtuşi de puțin pe Petit-Pierre; acesta s-a aruncat în iarbă, s-a rostogolit, țipând că tăicuțul lui nu-l mai iubeşte, şi că dacă nu-l ia şi pe el n-o să se mai întoarcă niciodată cicasci.

Germain avea o inimă de tată tot atât de iubitoare şi de slabă ca inima unei femei. Moartea soției sale, îngrijirea pe care a fost nevoit s-o dea singur micuților săi, precum şi gândul că aceşti bieți copii fără mamă aveau nevoie de şi mai multă dragoste, contribuiseră a-l face astfel, şi în el se dădu o luptă atât de aprigă, cu atât mai mult cu cât roşea de propria-i slăbiciune şi se străduia să-şi ascundă tulburarea față de Mărie, încât i se iviră pe frunte broboane de sudoare şi ochii i se tiviră cu roşu, Mata şi ei să izbucnească în plâns. În cele din urmă încercă. Sa se înfurie; întorcându-se însă spre mica Mărie, ca pentru a o lua drept mărturie a dârzeniei lui sufleteşti, văzu cii fața fetei era scăldată în lacrimi, şi, simțind că-l lasă curajul, îi fu cu neputință să şi le mai stăpânească pe-ala sale, deşi continua să tune şi să fulgere.

— Zău, eşti prea aspru la iiiimă, îi spuse mica Mărie, eu una n-aş putea ține piept unui copil care are o durera aşa de mare. Hai, Germain, ia-l şi pe el. Iapa dumitale e deprinsă să ducă doi oameni şi un copil, dovadă că şi cumnatul dumitale şi nevasta lui, – care-i mult mai voinică decât mine, se duc sâmbăta la târg cu băiatul lor, pe spinarea animalului ăstuia de nădejde. Ai să-l pui pe cai în fața dumitale, şi dealtminteri eu îs mai bucuroasă să merg pe jos decât să-i dau prilej de amărăciune mititelului ăstuia.

— Nu-i vorba de asta, răspunse Germain, care murea de dorința de-a se lăsa convins. Cenuşia e voinică şi poate duce încă doi, de-ar avea loc pe spinarea ei. Da ce-o să facem noi cu copilul ăsta pe drum? O să-i fie ba frig, ba foame… şi cine-o să aibă grijă de el în seara asta şi mâine, ca să-l culce, să-l spele şi să-l îmbrace? Eu nu mă încumet să-i dau bătaia asta de cap unei -femei pe care nici n-o cunosc şi care va socoti, fără îndoială, că nu ştiu să mă port cu ea, şi asta chiar de la bun început,

— După voia bună ori supărarea ce-o arăta-o, ai s-o poți cunoaşte numaidecât, Germain, crede ce-ți spun; şi dealtminteri, dacă ei nu i-o fi pe plac Pierre, l-oi lua în grija mea. M-oi duce la ea să-l îmbrac şi l-oi lua mâine la cânip cu mine. M-oi juca eu cu el toată ziua şi-oi avea grijă să. Nu ducă lipsă de nimic.

— O să stea grămadă pe capul tău, biata mea copilă. Şi-o să te țină de la lucru; că o zi întreagă, e mult.

— Ba dimpotrivă, o să-mi fie drag să-mi țină tovărăşie, şi lucru ăsta o să-mi mai ia din amărăciunea primei ale pe care va trebui s-o petrec într-un ținut străin. Şi-o să mi se pară că sunt încă la noi acasă.

Copilul, văzând că Mărie îi ține partea, se agățase de fusta ei, şi o ținea cu atâta putere, încât ar fi trebuit sa-i dai brânci ca să-l smulgi de-acolo. Când îşi dădu seama că taică-su ceda, luă mâna Mariei între mânuțele lui arse de soare şi o sărută, țopăind de bucurie şi trăgând-o spre iapă, cu acea nerăbdare aprinsă pe care'o manifestă copiii în dorințele lor.

, ' – Balta Diavolului

— Ei, hai, zise fata luându-l în brațe, să cercăm a alina această biată inimă care saltă ca o păsărică, şi de-i simți la noapte că ți-este frig, să-mi spui, Pierre, şi te-oi înfăşură în haina mea. Sărută-l pe tăicuțul tău şi cere-i

Iertare că l-ai supărat. Spune-i că altădată n-ai să-l mai superi, niciodată, niciodată, mă auzi tu?

— Da, da, dar numai dac-o să-i împlinesc întotdeauna Voia, nu-i aşa? spuse Germain ştergând ochii copilului cu batista sa. Ah, Mărie, prea-l răsfeți pe năzdrăvanu ăsta… Şi

adevărul e că eşti o fată prea bună, micuță Mărie. Nu ştiu de ce nu te-ai tocmit tu ciobăniță la noi de Sfântul Ion ce-a trecut. Ai fi văzut de copiii mei, şi aş fi fost mai mulțumit să-ți dau o simbrie bună ca să ai grijă de ei, decât să umblu să caut o nevastă care-o socoti că-mi face mare cinste dacă nu-i urăşte.

— Nu trebuie să vezi lucrurile de partea lor cea rea, răspunse micuța Mărie, ținând căpăstrul calului, în timp ce Germain îşi aşeza fiul pe samarul lat, căptuşit cu piele de capră; dacă soției dumitale nu i-s dragi copiii, ai să mă iei în slujba dumitale la anul ce vine şi, fi fără grijă, o să-i înveselesc aşa. De bine, că n-or să-şi dea seama de nimic.

VII

— Dumnezeule, spuse Germain, după ce făcură câțiva paşi, ce-or să gândească cei de-acasă când nu l-or vedea pe ăsta mic întorcându-se? Bătrânii or să fie tare îngrijorați şi-or să înceapă să-l caute peste tot,

— Du-te şi spune-i cantonierului care lucrează colo sus, pe şosea, că-l iei cu dumneata, şi roagă-l să le dea de veste şi celor de acasă.

— Ai dreptate, Mărie, tu iei seama la toate. Mie nu mi-a dat. Prin gând că Jeannie trebuie să fie pe-aci.

— Şi locuieşte foarte aproape de fermă; aşa c-o să le ducă vestea la sigur.

După ce au hotărât să recurgă la asemenea măsură de prevedere, Germain mână iapa la trap, iar Petit-Pierre e ra aşa de bucuros, că nici nu-şi dădu seama, pentru moment, că nu mânease; dar trapul calului, făcându-i poftă de mincare, se porni, după o leghe de mers, să caşte, să pălească şi să spună că moare de foame.

— Iată c-a şi început, rosti Germain. Ştiam eu bine că n-o s-ajungem prea departe şi domnişorul o să țipe de foame ori de sete.

— Mi-e şi sete, spuse Petit-Pierre.

— Ei bine, o să intrăm atunci în cârciuma mătuşii Boboc, Ia Coriay, *La Zori de Zi.* Frumoasă firmă, dar amărâtă vizuină. Hai, Mărie, să bei şi tu un deget de vin.

— Nu, nu, eu n-am trebuință de nimica, răspunse fata. Eu o să păzesc iapa câtă vreme o să stai înăuntru cu copilul,

— Dar dacă mă gândesc bine, tu i-ai dat pâinea ta de dimineață lui Pierre al meu, aşa că n-ai mâncat nimic. *Şi* nici cu noi, acasă, n-ai vrut să cinezi, nu făceai alta decât să plângi.

— O, nu mi-era foame, eram prea amărâtă, şi-ți jur că nici acuma nu pot mânca.

— Trebuie să te sileşti, fetițo; altminteri ai să te îmbolnăveşti. Avem de făcut drum lung şi nu se cuvine să ajungem acolo lihniți de foame şi să cerem pâine înainte de-a da ziua bună. Uite, eu, măcar că n-am prea mare poftă de mâncare, ți-oi sluji drept pildă; şi-o s-o scot eu la capăt, mai cu seamă că nici eu n-am cinat. Vă vedeam jelind, şi pe tine şi pe maică-ta, că începuse să mă doară inima. Haide, c-o s-o leg pe Cenuşia de poartă; hai, dă-te jos, că asta mi-e voia.

Intrară toți la Rebec, şi, în mai puțin de-un sfert de ceas, eârciumăreasa şchioapă şi grasă izbuti să le aducă t» omletă arătoasă, pâine neagră şi nişte vin alb.

Țăranii nu mănâncă repede, şi micul Pierre avea o poftă de mâncare atât de mare, âncât trecu aproape un ceas până când Germain se putu gândi să pornească din nou la drum. Micuța Mărie mâncase la început din bunăcuviință; dar încet, încet, i se făcu foame: căci la şaisprezece ani nu poți posti multă vreme, iar aerul de la țară e deosebit de tare. Vorbele bune pe care a ştiut să i le spună Germain pentru a o mingâia şi a o face să prindă curaj au avut rezultatul dorit. Ea se strădui să se convingă că şapte luni vor trece repede, şi să se gândească la fericirea pe care-o va trăi când se va întoarce în familia şi în cătunul ei, deoarece moş Maurice şi Germain erau de acord s-o ia în serviciul lor. Şi cum începea să se înveselească şi să se joace cu micul Pierre, Germain avu nefericita idee de a-i arăta, prin fereastra circiumei, priveliştea văii care, de la acea înălțime, se putea vedea întreagă, şi care e atât de veselă, de verde şi de roditoare. Mărie privi şi-l întrebă dacă de acolo se vedeau casele din Belair.

— Fără îndoială, spuse Germain, şi ferma, ba chiar şi casa ta. Uite, punctul acela mic şi cenuşiu, nu departe de plopul cel mare al lui Godard, mai jos de clopotniță.

— A, o văd, zise micuța; şi se porni iar pe plâns.

— Am greşit când te-am îndemnat să te gândeşti la asta, spuse Germain; nu fac decât nerozii pe ziua de azi! Hai, Mărie, să plecăm, ziua e mică, şi peste un ceas, când o prinde să se urce luna, n-o să mai fie zăpuşeală.

Porniră din nou la drum, străbătură mărăcinişul, şi, ca să nu obosească fata şi copilul, Germain mână calul mai domol. Când lăsară şoseaua ca să intre în pădure, soarele apusese.

Germain cunoştea drumul până la Magnier; dar se gândi că l-ar scurta dacă n-ar apuca-o spre Chante3. Oube ci ar coborî prin Presle şi Sepulture, direcție pe care n-o lua niciodată când pleca la târg. Se rătăci însă şi mai pierdu o bucată de timp înainte de-a intra în pădure; nici în pădure nu intră pe unde-ar fi trebuit, dar nu-şi dădu seama, aşa că lăsă comuna Fourche în urmă şi se apropie mai mult de Ardentes.

Ceea ce îl împiedica în clipa aceea să se orienteze era o ceață care se lăsă odată cu noaptea, una din acele cețuri specifice serilor de toamnă pe care albul clarului de lună o face mai nedesluşită şi mai înşelătoare. Băltoacele, de care sunt pline poienile, răspândeau nişte aburi atât de groşi, încât, atunci când le străbătea Cenuşia, nu-ți dădeai seama de ele decât datorită clipocitului şi-a efortului pe care îl făcea să-şi tragă picioarele din mâl.

Când au dat în sfârşit de o alee frumoasă şi dreaptă şi au ajuns la capătul ei, Germain încercă să-şi dea seama unde se află, dar văzu limpede că se rătăcise; deoarece moş Maurice, cxplicându-i pe unde să meargă, îi spusese că, la ieşirea din pădure, va avea de coborâi o coastă foarte abruptă, de străbătut o pajişte întinsă şi de trecut de două ori râul prin vad. Şi l-a povățuit să intre în râu cu mare băgare de seamă, deoarece la începutul anotimpului căzuseră ploi mari şi apa putea fi adineă. Nevăizând nici coborâş, nici livadă, nici râu,

ci doar şesul întins şi alb ca un covor de zăpadă, Germain se opri, căută o casă, aşteptă un trecător, dar nu găsi nimic care să-l poată lămuri. Atunci făcu imediat cale întoarsă şi intră în pădure. Dar ceața devenea tot mai groasă, luna era cu desăvârşire acoperită, drumurile îngrozitoare, hârtoapele adânci. De două ori, Cenuşia era gata să cadă; împovărată cum era, îşi pierdea curajul, şi dacă păstra destul discernământ pentru a nu se izbi de copaci, nu putea face ca cei pe care-i purta în spate să nu fie loviți de ramurile acelea groase, ce le barau drumul la înălțimea capetelor, punându-le viața în primejdie. La un moment dat, Germain îşi pierdu pălăria şi o găsi eu mare greutate. Petit-Pierre adormise, şi, lăsându-se purtat ca un sac, încurca atât de mult brațele tatălui său, încât acesta nu mai putea nici îmbărbăta, nici mâna calul.

se

— Cred că ne-a făcut careva vrăji, spuse Germain, oprindu-se; doar nu-i pădurea asta atât de mare ca să te pierzi în ea, dacă nu eşti cumva beat, şi-s pe puțin două ceasuri de când ne tot învârtim pe ioc fără să putem ieşi din mijlocul ei. Cenuşia n-are decât un singur gând, vrea să se întoarcă acasă, şi ea e aceea care mă face să dau greş. De vrem să ne întoarcem acasă, n-avem decât să ne lăsăm în seama ei. Dar cum suntem poate la numai doi paşi de locul tinde trebuie să ne culcăm, ar trebui să fim ieşiți din minți ca să ne lăsăm păgubaşi şi să pornim iarăşi la un drum aşa de lung. Totuşi nu ştiu ce să mai fac. Nu văd nici cer, nici pământ, şi. Mi-e teamă să nu răcească băiatul de-om mai sta în'ceața asta blestemată, sau să nu-l strivim de-o fi ca iapa să se prăbuşească, „j,. —*-. JNu trebuie să mai stăruim, spuse mica Mărie. Hai să coborâm. Germain; dă-mi mie copilul, am să-l duc eu şi-am să veghez mai bine decât dumneata ca broboada, dacă s-o da la o parte, să nu-l lase descoperit. Dumneata ai să duci iapa de căpăstru, şi poate c-aşa, mergând pe jos vom vedea mai limpede.

Această soluție izbutea doar să-i ferească de o eventuală cădere a calului, fiindcă ceața cobora şi părea că se lipeşte de

pământul umed. Mersul era anevoios, şi ei se simţiră curând atât de istoviţi încât se opriră, întâlnind în sfârşit un loc uscat sub nişte stejari bătrâni. Mărie era lac de apă, dar nu se plângea şi nici nu se arăta îngrijorată. Preocupată numai de copil, ea se aşeză pe nisip şi îl culcă pe genunchi, în timp ce Germain cerceta împrejurimile. După ce legase hăţurile iepei de o creangă.

Dar Cenuşia, pe care călătoria, aceasta o plictisise din cale-afară, se smuci, desfăcu hăţurile, rupse chingile şi, după ce-şi ridică de vreo şase ori picioarele din spate, porni prin desiş, vrând să arate că n-avea nevoie de nimeni pentru a-şi regăsi drumul.

— Asta ne mai lipsea, spuse Germain, după ce încercase zadarnic s-o prindă, iată-ne şi fără cal, şi nu ne-ar folosi la nimic dacă ne-am afla pe drumul cel bun, deoarece ar trebui să trecem râul cu piciorul; iar dacă ne uităm cât de pline de apă sunt drumurile astea, putem fi siguri că pajiştea se află sub râu. Şi nu cunoaştem celelalte locuri de trecere. Trebuie să aşteptăm să se risipească ceaţa, căci nu poate dăinui mai mult de-un ceas, două. Când vom începe să vedem desluşit, vom căuta o casă, cea dintâi pe care-o vom. Zări la marginea pădurii; dar acuma, nu putem ieşi de-aci. Acolo e o groapă, un heleşteu, nu ştiu ce-i în faţa noastră, şi nici în spate n-aş şti să spun ce e, deoarece nu mai pricep prin ce parte am ajuns aici.

W – vui

Safj falnicii stejari

— Ei bine, să avem răbdare, Germani, spuse micuţa Mărie. Nu stăm rău pe deluşorul ăsta. Ploaia nu răzbate prin frunzişul stejarilor ăstora mari, şi putem aprinde

Cocul, deoarece-s sigură c-o să găsim ceva buşteni uscaţi pe-aci. Ai foc, Germain? Că adineauri îţi fumai pipa.

— Aveam, bineînţeles, scăpărătoarea era pe samar, în sacul meu, cu vânatul pe care-l duceam viitoarei mele neveste; dar iapa aceea blestemată a luat totul cu ea, chiar şi mantaua, pe care-o s-o piardă şi-o s-o agate de toate ramurile.

— Nicidecum, Germain, samarul, mantaua, sacul, toate-s acolo jos, la picioarele dumitale. Cenuşia a rupt chingile şi-a zvârlit totul alături de ea, când a luat-o la goană.

— Doamne, e adevărat, spuse plugarul: şi de-am putea găsi, aşa pe dibuite, niscaiva surcele, am izbuti să ne uscam şi să ne încălzim.

— Nu-i greu, spuse micuța Mărie, surcelele trosnesc pretutindeni sub picioare; dar dă-mi mai întâi samarul.

— Ce vrei să faci cu el?

— Un culcuş pentru copil; nu aşa, pe partea ailaltă, să nu cadă. E cald încă de la spinarea iepei. Fixează-l, şi pe-o parte şi pe alta, cu pietrele alea de colo.

— Eu nu văd nicio piatră. Tu, pesemne, ai ochi de pisică.

— Gata, s-a făcut, Germain. Dă-mi mantaua dumitale să-i acopăr picioruşele, iar broboada am să i-o pun deasupra. Uită-te de nu doarme aci tot atâta de bine ca în patul lui. Şi pune mâna pe el, să vezi cât de cald îi este!

— Adevărat, tu te pricepi să îngrijeşti copiii, Mărie

— Nu-i chiar aşa de greu. Acuma, fă bine şi caută scăpărătoarea în sac, iar eu o să aşez lemnele.

— Lemnele ăstea n-o să se aprindă în veci. Sânfe prea ude.

— De toate te îndoieşti, Germain. Ai uitat cum făceai focul pe câmp, în toiul ploii, pe când erai cioban?

— Da, ăsta-i harul copiilor care păzesc vitele, dar eu de când mă ştiu am fost plugar.

— De aceea ți-s brațele mai puternice, dar mâinile neîndemânatice. Uită-te, am rânduit lemnele şi-ai să vezi de nu s-o aprinde focul. Dă-mi scăpărătoarea şi o mână de iarbă uscată. Aşa! Acuma suflă. Nu cumva eşti slab de plămâni *1*

— Nu, după cât ştiu, spuse Germain, suflând ca nişte foaie.

După o clipă, flacăra străluci, aruncând la început o lumină roşie, şi sfârşind prin a se ridica în văpăi albastre sub frunzişul stejarilor, luptând împotriva ceței şi uscând treptat atmosfera la o distanță de zece picioare jur împrejur.

— Acuma, eu o să mă aşez lângă copil ca să nu cadă vreo scânteie peste el, spuse fata. Dumneata pune lemne şi ațâță

focul, Germain. Aci n-o să ne alegem nici cu fierbințeală şi nici cu răceală, răspund eu de asta.

— Pe legea mea, eşti o fată ageră la minte, zise Germain, şi te pricepi să faci focul ca o mică vrăjitoare de noapte. Mi-a mai venit inima la loc, mă simt înviorat; deoarece, cu picioarele ude până la genunchi şi la gândul c-o să stăm aşa până s-p crăpa de ziuă, eram tare posomorit adineauri.

— Când omu-i posomorit, nici nu mai ştie încotro s-o apuce, spuse mica Mărie.

— Dar tu, tu nu eşti niciodată posomorită?

— Nu, niciodată. La ce bun?

— Desigur, nu aduce niciun folos, dar cum să nu fij posomorit când ai necazuri? Dumnezeu ştie, că nici tu n-aî fost cruțată de necazuri,. Biata mea copilă; căci n-ai fost întotdeauna fericită.

— E adevărat, am îndurat, multe, biata maică-mea şi cu mine. Eram amărâte, dar nu ne-am pierdut curajul niciodată.

— Nici eu nu-mi pierd curajul când e vorba de treabă; dar mizeria m-ar supăra, căci mie nu mi-a lipsit nici™ odată nimic. Nevastă-mea m-a făcut om cu dare de mână şi mai sunt şi-acuma; şi-o să fiu atâta vreme cât o să lucrez la fermă; şi asta va dăinui toată viața mea, trag nădejde.’ Dar fiecare om cu durerea lui. Eu am suferit din alte pricini.

— Da, ți-ai pierdut femeia, şi e tare păcat.

— Nu-i aşa?

— O, şi eu am jelit-o mult, crede-mă, Germain, căci era aşa de bună! Hai să nu mai vorbim, că iar încep să plâng. Toate mâlmirile sunt pe calo să mă năpădească pe ziua de azi.

i drept, că ținea mult la tino, şi la tine şi la maică-ta. Plângi? Nu plânge, că nici eu nu vreau să plâng…

— Ba vad că plângi, Germain î Poți plânge, nu-i nicio ruşine ca un bărbat să-şi plângă nevasta. Plângi. Nu te sfii de mine. Căci sunt alături de dumneata în durerea asta.

— Ai inimă bună. Mărie, şi-mi face bine să plâng laolaltă cu tine. Dar dă-ți picioarele mai aproape de foc. Biata mea

copilă, ți-e fusta udă leoarcă. Acuma o să stau eu de pază lângă copil, iar tu încălzeşte-te cum trebuie.

— Mie mi-e destul de cald. Răspunse Mărie; dac-ă vrei să te aşezi, ia un colț de manta, eu mă simt tare bine aici.

— E drept că nu stăm rău, spuse Germain, aşezându-se lângă ea. Numai că mă cam chinuie foamea. Să tot fie ceasurile nouă seara, şi după atâtea drumuri câte am bătut, simt că mă lasă puterile. Ție nu ți-e foame, Mărie?

— Mie? Defel. Eu nu-s învățată ca dumneata să mănâne de patru ori într-o *zi.* Prea adesea ra-am culcat fără să pun niciun dumicat în gură, aşa că dacă mă mai culc o dată flămândă, asta nu mă sperie..

— Bună ar fi o femeie ea tine la casa omului; nu bagi omul la cheltuială, răspunse zâmbind Germain.

— Eu nu-s femeie, spuse cu naivitate Mărie, fără să-şi dea prea bine seama de întorsătura pe care o luau vorbele rostite de plugar. Vorbeşti în vis?

— Da, îmi pare că visez, răspunse Germain, poate că foamea mă face să vorbesc în dodii.

— Cât eşti de lacom, spuse ea înveselindu-se puțin, la rândul ci; ei bine, dacă nu poți trăi cinci ori şase ceasuri fără să mănânci, oare n-ai acolo în sac vânatul acela, că doar n-o fi foc dac-ai să-l pui la frigare V

— Drace, că bine zici! Dar ploconul pentru viitorul meu socru?.

— Ai şase potârnichi şi un iepure. Gândesc că n-ai trebuință de toate astea ca să-ți astâmperi foamea.

— Dar să le frigem aşa, fără frigare, or să se facă scrum.

— Deloc, spuse mica Mărie, mă prind să le frig sub cenuşă şi fără să aibă gust de fum. Oare dumneata n-ai prins niciodată cioeârlii pe câmp şi nu le-ai fript între două pietre? A, e drept, uit mereu că n-ai fost păstor. Mai, jumuleşte potârnichea asta. Mai uşurel, că-i iei pielea.

— Jumuleşte-o tu pe cealaltă ca să iau învățătură de ia tine.

— Vrei să le mănânci pe amândouă? Eşti un căpcăun! Aşa, acuma că-s jumulite am să le frig.

— Straşnică hangiță ai fi tu, Mărie; da numai că n-ai han, Iar eu sunt nevoit să beau apă din balta asta.

— Ți-a venit gust de vin, nu-i aşa? Poate că şi de-o cafea. Te crezi la târg, sub bolta de viță. Cheamă hangiiil: un lichior pentru harnicul plugar din Belair.

— Răutăcioaso, mă iei în râs, hai? Ce, tu n-ai bea puțin vin dac-ai avea?

— Eu una am băut astă-seară la Rebec, pentru a doua oară în viața mea; dar dacă eşti cuminte, am să-ți dau o sticlă aproape plină, şi încă din cel bun.

— Cum, Mărie, eşti într-adevăr vrăjitoare?

— Oare nu dumneata ai făcut nebunia să ceri la Rebec două sticle cu vin? Ai băut una cu copilul, iar eu abia am înghițit câteva picături din cea pe care ai pus-o în fața mea. Dar de plătit le-ai plătit pe amândouă fără să te uiti la cheltuială.

— Şi?

— Şi eu am pus-o în coşul meu pe aceea care n-a fost băută, deoarece m-am gândit că ori dumitale ori copilului o să vi se facă sete pe drum; şi uite-o!

— Tu eşti fata cea mai chibzuită din câte-am întâlnit până acum. Priviți! Şi totuşi această biată copilă plângea când am ieşit de la han. Dar asta n-a împiedicat-o să se gândească la ceilalți, mai mult decât la ea însăşi. Biata mea Mărie, cel care-o să te ia de nevastă n-o să fie om prost.

— Trag şi eu nădejde, că nu mi-ar plăcea un prost. Hai, mănâncă-ți prepelițele, sunt fripte întocmai cât trebuie. Iar în lipsă de pâine, ai să te mulțumeşti cu niscaiva castane.

— Şi castanele, de unde naiba le-ai mai luat?

— Uite ce mare minune!

— Le-am luat de pe crengi, de-a lungul drumului, şi mi-am umplut buzunarele.

— Sunt coapte şi ele?

— Unde mi-ar fi fost mintea de nu le-aş fi pus în foc, de îndată ce s-a aprins? Aşa-i obiceiul la câmp de când lumea.

— Atunci, să cinăm împreună, micuță Mărie, vreau să beau în sănătatea ta şi să-ți urez un bărbat bun… aşa cum ți

l-ai dori tu însăţi. Ia spune, cum ţi l-ai dori?

— Nu prea ştiu, Germain, deoarece n-am apucat să mă gândesc la lucru ăsta.

— Cum? Chiar defel? Niciodată? spuse Germain începând să mănânce cu o poftă de plugar, dar tăind cele mai bune bucăţi pentru a i le oferi însoţitoarei lui, care refuză cu încăpăţânare şi se mulţumi cu câteva castane. Spune-mi, micuţă Mărie, stărui, văzând că fata n-are de gând să-i răspundă, nu te-ai gândit încă la măritiş? Doar ai împlinit şaisprezece ani.

— Poate, spuse ea. Dar sunt prea săracă. Mi-ar trebui cel puţin o sută de scuzi ca să mă pot mărita, şi trebuie să muncesc cinci sau şase ani ca să-i adun.

— Biata fată! Aş vrea ca moş Maurice să-mi dea o sută de scuzi ca să ţi-i dăruiesc ţie.

— Îţi mulţumesc, Germain, dar ce-ar spune lumea despre mine?

— Ce-ai vrea să spună? Doară se ştie că eu sunt bătut de brumă şi nu mă pot însura cu tine. Şi nimănui nu i-ar putea trece prin gând că eu… că tu…

— Ei, Germain, iată că se trezeşte băiatul, spuse micuţa Mărie.

Rugăcmmear de seara

Petit-Pierre se ridicase şi privea îngândurat în jurul lui.

— Aşa face când aude pe careva băgând ceva în gură, spuse Germain; altminteri nu-l deştepţi nici cu tunu, dar când dai din fălci în preajma lui, deschide ochii numaidecât.

— Nici dumneata, la anii lui, nu cred c-aî fost alt-: cuce, răspunse Mărie, cu un zâmbet ironic. Ce-i, micuţul î-. Ieu Pierre, câţi pologul patului? În seara asta patul tău e făcut din frunziş; dar cina lui tătâne-tu e ca şi cea vk:acasă. Vrei să cinezi şi tu cu el? Căci nu ţi-am mitica! partea eram sigură c-ai s-o ceri.

— Mărie, vreau să mănânci, strigă plugarul; eu nici nu mă mai ating de mâncare. Sunt un lacom şi-an neruşinat. Tu rabzi pentru noi, asta nu-i drept, mi-e ruşine. Şi lucrul ăsta îmi taie foamea; nu vreau ca fiul meu să taănânce, dacă nu

mănânci şi tu.

— Lasă-ne în pace, răspunse Mărie, şi nu-mi porunci când să mănâne şi când nu. Eu azi n-am chef să mănâne, şi Pierre are o foame de lup. Ia te uită cum îmbucă! Ca mai plugar straşnic o să iasă şi din el!

Într-adevăr. Petit-Pierre dovedi curând al cui fiu era, ş”: de abia deşteptat, neînțelegând bine nici unde se afla, nici curn ajunsese în acel loc, începu să înghită pe nerăsuflate. Apoi, când i se potoli foamea, agitat fiind, aş cum li se întâmplă copiilor când sunt scoşi din deprinderile lor, se dovedi mai plin de spirit, mai curios şi maî cu judecată decât de obicei. Ceru să i se explice unde se:, ; Vsea, şi când află că în adâncul unei păduri, i se făcu frică,

— Umblă fiare pe-aci prin pădurea asta? îl întrebă ei pe taică-său.

— Nu umblă, fii pe pace, răspunse tatăl.

— M-ai mințit aşadar când mi-ai spus că dacă via : line în codru o să mă mănânce lupii?

— Îl vezi pe mintosul ăsta? spuse Germain, încurcat.

— Are dreptate, continuă micuța Mărie, dumneata i-aî k-! US. El are ținere de minte şi n-a uitat. Dar tu, micului meu Pierre, să ştii că tăicuțu tău nu minte niciodată. Noi. Am trecut prin codrul cel mare pe când dormeai, iar* a -uma ne aflăm într-o pădure unde nu sunt fiare sălbatice,

— Păduricea e departe de codrul cel mare?

— Destul de departe. Dealtminteri lupii nu ies din e iru. Şi-apoi, dacă ei s-ar abate pe-aci, taică-tău i-ag; ucide.

— Şi tu, micuță Mărie?

— Noi cu toții, că doară ne-ai ajuta şi tu, Petit-Pierre. Ție nu ți-e teamă, nu-i aşa? Le-ai veni şi tu de hac.

— Da, da, spuse copilul plin de mândric, luând o poză eroică, i-am ucide!

— N-am văzut pe nimeni să ştie vorbi copiilor ca tine, îi spuse Germain micuței IVIarie, şi să ştie a-i îndemna să judece. E drept că nu de mult şi tu însăți erai un copil, şi-ți aminteşti de ceea ce-ți spunea ție maieă-ta. Socot că, cu cât e omul mai tânar cu atât mai bine se poate înțelege cu cei

tineri. Tare mă tem că o femeie de treizeci de ani, care nu ştie încă ce înseamnă să fii mamă, să nu învețe prea anevoie să-i îngăduie şi să îndrume nişte mormoloci.

— De ce nu, Germain? Nu ştiu de ce ți-e dumitale frică de femeia aceea; ai să te deprinzi cu ea.

— S-o ia draeu, pe femeia aceea, spuse Germain. Aş vrea să mă aflu pe drumul de întoarcere acasă, şi să nu mă mai duc la ca. Ce trebuință am de-o femeie pe care nici n-o cunosc?

— Tăicuțule, spuse copilul, de ce tot vorbeşti astăzi de nevasta ta, că doar e moartă?…

— Vrasăzică n-ai uitat-o pe biata ta mamă?

— Nu, c-am văzut cum au pus-o într-o cutie de lemn alb şi bunica m-a dus lângă ea s-o sărut şi să-mi iau rămas bun… Era tare albă şi tare rece, şi de-atunci în fiecare seară tuşa mă pune să mă rog lui Dumnezeu să se-ncălzească şi mama acolo, la el, în cer. Crezi că acum s-a-ncălzit?

— Nădăjduiesc că da; tu trebuie să te rogi mereu, numai aşa o să-i arăți mamei c-o iubeşti.

— Am să-mi spun rugăciunea, continuă copilul; nu mă gândisem s-o spun astă-seară. Dar n-o pot spune singur; uit totdeauna câte ceva. Să m-ajute Mărie.

— Da, Pierre, am să te-ajut, răspunse fata. Vino aici, pe genunchii mei.

Copilul îngenunehe pe fusta fetei, îşi lipi mânuțele una de alta şi-şi rosti rugăciunea, întâi plin de atenție şi de râvnă, căci începutul îl ştia de minune; apoi, ceva mai lent şi mai şovăitor, iar în cele din urmă repetând cuvânt cu cuvânt ce-i dicta Mărie, căci în fiecare seară când ajungea la acea parte a rugăciunii somnul îl biruia, pricină pentru care niciodată n-o putuse învăța până ia capăt. Şi de astă data, încordarea atenției şi monotonia propriei lui intonații avură efectul obişnuit, rosti cu greutate ultimele silabe şi numai după ce'âi fură repetate de trei ori, îşi simți capul greu şi se rezemă de pieptul Mariei; mâinile i se destinseră, se dezlipiră una de alta şi-i căzură pe genunchi. La lumina focului aprins sub cerul liber, Germain îşi privi odorul adormit la pieptul fetei

care, ținându-l în brațe şi încalzindu-i şuvițele bălaie eu propria ei răsuflare, se lăsase şi ea pradă unei reverii pioase şi se ruga în gând pentru sufletul Catherinei.

Germain fu înduioşat, căută vorbele prin care să-i spună Mariei că-i purta stimă şi recunoştință, dar nu găsi nimic care să-i tălmăcească gându'l. Se apropie de fată cu dorința de a-şi săruta fiul pe care ca continua să-l țină la piept, şi-apoi îi veni greu să-şi dezlipească buzele de fruntea copilului.

— Prea îl săruți tare, îi spuse Mărie împingând încet capul plugarului, ai să-l deştepți. Lasă-mă să-l culc din nou. Căci a plecat spre visele raiului.

Copilul se lăsă culcat fără împotrivire, dar odată întins pe pielea de capră a samarului, întrebă dacă se află pe spinarea Cenuşiei. Apoi, deschizând ochii mari şi albaştri şi ațintindu-i un moment asupra rămurişului, păru că visează treaz, sau că dă glas unui gând ce i se învârtise toată ziua prin minte şi abia acum, la apropierea somnului, prinsese formă:

— Tăicuțule, zise, de vrei să-mi aduci altă mamă, eu vreau să mi-o aduci pe Mărie.

Şi, fără să mai aştepte răspuns, închise ochii şi adormi.

X

În ciuda frigului

Micuța Mărie păru că nu dă un înțeles deosebit ciudatelor cuvinte ale copilului, ci le soeoate doar ca o de\acic* de dragoste; îl înveli cu grijă, ațâță focul, şi, cum ceața ațipită pe balta vecină nu părea deloc gata să se risipească, îl sfătui pe Germain să se *aşeze* lângă foc şi să tragă şi el un pui de somn.

— Văd că pici de oboseală, deoarece nu mai rosteşti nicio vorbă şi te uiți la jeratic ca şi micuțul Pierre adineauri. Hai, dormi, am să vă veghez eu pe amândoi.

— Ba tu ai să dormi, spuse plugarul, iar eu vă voi păzi pe amândoi. Niciodată n-am avut mai puțină poftă de somn ca acuma. Am. Cincizeci de gânduri în cap.

— Cincizeci e mult, zise copila, eu o vagă intenție de ironie; sunt atâția oameni care-ar fi fericiți să aibă măcar unul.

— Ei bine, dacă nu-s în stare să am cincizeci, măcar am

unul care nu mă slăbeşte de-un ceas încheiat.

— Ştiu care-i acela, aşa cum le-am ştiut şi pe cele dinainte.

— Ei, hai, spune, de-l poţi ghici: spune-mi-l chiar tu, mi-ar face mare plăcere.

— Acu un ceas, spuse ea, aveai în gând să mănânci, iar acu ai în gând să dormi.

— Mărie, eu nu-s decât un văcar, dar tu mă iei d'-ept un bou. Eşti o fată rea, şi văd bine că nu vrei să stai de vorbă cu mine. Dormi, e mai bine decât să iei în râs un om care nu-i vesel deloc.

— Dacă vrei să vorbim, hai să vorbim, spuse copila, culcându-se pe jumătate lângă copil şi lăsându-şi capul pe samar. Eşti pe cale să te chinui singur, Germain, şi în lucrul ăsta nu dovedeşti că ai curajul pe care trebuie să-l aibă un bărbat. Ce m-aş face eu de nu m-aş apăra cum pot mai bine de propria mea amărăciune?

— Da, fără îndoială, şi tocmai lucrul ăsta îmi dă de gândit, biata mea copilă! Ai să trăieşti departe de părinţii tăi, într-un ţinut uricios, de şes şi de mlaştină, unde te-ai putea îmbolnăvi de friguri, unde oile cresc ca vai de ele, lucru care amărăşte totdeauna o ciobăniţă cu tragere de inimă. Şi-apoi, ai să trăieşti printre străini care poate n-or fi buni faţă de tine, şi care n-or înţelege cât preţuieşti. Uite, asta mă amărăşte din cale-aâară, şi aş vrea să te duc înapoi la maică-ta în Iqc să pornesc spre Fourche.

— Vorbeşti cu multă bunătate, dar fără judecată, bietul meu Germain; nu trebuie să fim laşi faţă de prietenii noştri, şi în loc să-mi arăţi partea cea vitregă a sorţii mele, ar trebui să mi-o arăţi pe cea bună, aşa cum ai făcut când am prânzit la Rebec,

— Ce vrei? Lucrul ăsta mi se părea într-un cel în clipa aceea, şi-acum îmi pare în altul. Ai face mai bine să-ţi găseşti un soţ.

— Asta nu-i cu putinţă, Germain, doar ţi-am mai spus. Şi deoarece nu e cu putinţă, nici nu mă gândesc la aşa ceva.

— Şi dacă ar fi cu putinţă? Poate că dac-ai vrea să-mi spui

cum ți l-a. I dori să fie, aş izbuti să mi-l închipui şi eu,

— A ți-l închipui nu înseamnă a-l şi găsi. Eu nu-mi închipui nimica deoarece e fără de rost,

— N-ai vrea să găseşti unul bogat?

— Nu, sigur că nu, deoarece sunt săracă precum Iov.

— Dar dacă ar fi cu dare de mână, nu te-ar supăra cred să ai o casă bună, mâncare bună, să fii îmbrăcată cum se cuvine şi să intri într-o familie de oameni cinstiți cara să-ți îngăduie să-ți ajuți mama.

— O, asta da, s-o ajut pe maică-mea e singura mea dorință.

— Şi de-ai întâlni aşa ceva, şi dacă omul n-ar mai fi la prima lui tinerețe, n-ai zice că nu?

— A, iartă-mă, Germain. Ăsta e tocmai lucrul la care țin cel mai mult. Nu mi-ar fi pe plac un bătrân.

— Un bătrân, nu, fără-ndoială; dar, bunăoară, un om de anii mei?

— Vârsta dumitale e mare pentru mine, Germain; mi-ar fi mult mai pe plac vârsta lui Bastien, măcar că Bastien nu-i un bărbat atât de frumos ca dumneata.

— Ți-ar fi mai pe plac Bastien porcarul? întrebă Germain supărat. Un băiat care are ochii la i'el cu ai animalelor pe care le păzeşte?

— N-aş ține socoteală ce căutătură are, din pricina celor optsprezece ani ai lui.

Germain se simți îngrozitor de gelos.

— Hai, văd că ți-e drag Bastien. Năstruşnic gând, că a a. Şa.

— Da, ar Îi un gând năstruşnic, răspunse micuța Mărie, râzând în hohote, şi ar fi şi un soț năstruşnic. Îl poți face să creadă tot ce vrei. Deunăzi, am găsit o pătlăgică roşie în grădină la taica popa şi l-am păcălit, spunându-i că-i o mândrețe de măr. A muşcat din ea ea un hămesit. De-ai fi văzut cum se mai strâmba! Doamne, că hâd mai era!

— Vrasăzică nu-l iubeşti de vreme ce-l iei în râs?

— Asta n-ar însemna nimic. Dar de iubit, nu-l iubesc; e câinos cu soru-sa şi-i nespălat,

— Şi n-ai prins drag de niciun alt băiat?

— Ce-ți pasă ție de asta, Germain?

— Nu-mi pasă, vorbesc şi eu aşa, văd însă că ai un flăcău în gând.

— Nu, Germain, greşeşti, n-am niciun flăcău în gând. Asta s-ar putea să vină mai încolo. Dar deoarece n-am să mă mărit decât după ce voi fi strânş ceva bani, sunt sortită să mă mărit târziu şi să iau de bărbat un moş.

— Ei bine, un moş poți lua chiar şi-acuma.

— Ba nu, când n-'oi mai fi tânără, n-o să-mi pese, dar acumi pasă.

— Văd, Mărie, că nu-ți sunt pe plac, zise Germain cu ciudă şi fără să-şi mai cântărească cuvintele.

Mărie nu-i răspunse. Germain se aplecă spre ea; dormea; o învinsese somnul, o fulgerase ca pe copiii care dorm în timp ce continuă să gânguréască.

Germain fu bucuros că fata nu auzise ultimele lui cuvinte; recunoscu în sinea lui că nu fuseseră prea înțelepte şi-i întoarse spatele ca să se reculeagă şi să-şi schimbe gândurile.

Dar totul fu în zadar, căci nu izbuti nici să adoarmă, nici să se gândească la altceva decât la ceea ce spusese. Se învârti de douăzeci de ori în jurul focului, se depărta, se întoarse; simțindu-se agitat de parc-ar fi înghițit praf de puşcă, se rezemă de copacul care-i adăpostea pe cei doi copii şi îi privi cum dorm.

— Nu ştiu cum de nu mi-am dat seama, gândi el, ca Mărie e cea'mai drăguță fată de la noi!... Nu prea are bujori în obraz, dar fața ei e proaspătă ca un trandaiir sălbatic. Ce gură dulce şi ce năsuc!... Nu-i prea-naltă pentru anii ei, dar e împlinită ca o prepeliță şi-i uşoară ca un cintezoi... Nu mă dumiresc de ce pe la noi sunt la mare cinste femeile mari cât malul şi rumene... A mea era mai de grabă subțirică şi fără culoare în obraji, dar mie-mi plăcea mai presus de orice... Asta e tare piăpândă, dar nu-i stă rău, şi e plăcută la vedere ca un ieduț alb. Şi ce înfățişare blajină şi cinstită! Cât de bine i se citeşte inima ei cea bună în ochi, chiar când sunt închişi

ca să doarmă... Cât despre minte, are mai multă decât avea scumpa mea Catherine, trebuie să fiu drept, şi nu i s-ar urî nimănui cu ea. E voioasă, înțeleaptă, harnică, iubitoare, cu haz, ce ți-ar putea cere inima mai mult? Dar ce zor am eu de toate astea? îşi zicea Germain încercând să privească în altă parte. Socru-meu nici n-are să vrea s-audă de una ca asta, şi toate rubedeniile or să mă socotească nebun... Dealtminteri, nici nu mă vrea, biata copilă... zice că-s prea bătrân, mi-a şi spus-o... Nu umblă după căpătuială, nu-i pasă că şi de-acuma încolo o s-o ducă tot în lipsuri, c-o să îmbrace tot haine ponosite şi c-o să rabde de foame două-trei luni din an, numai ca într-o bună zi să-i facă inimii pe plac şi să-şi găsească un bărbat care să-i fie drag... are dreptate, de altfel, şi eu, de-aş fi în locul ei, tot aşa aş face... Chiar şi-acu, de-ar fi să-mi urmez vrerea, în loc să mă-nham la o căsătorie care nu-mi ține nici de cald nici de frig, aş alege o fată pe gustul meu...

Cu cât încerca Germain să se liniştească şi să asculte de glasul rațiunii, cu atât izbutea mai puțin. Se depărta câțiva paşi cu gândul de-a se pierde în ceață, apoi, dintr-o dată, se pomenea îngenuncheat lângă cei doi copii adormiți. La un moment dat, vrând să-l sărute pe micul Pierre, care-şi petrecuse brațul în jurul gâtului Mariei, se încurcă de tot, aşa încât, Mărie, simțind o răsuflare fierbinte ca focul ce-i aleargă pe buze, se deşteptă şi-l privi buimacă, neînțelegând nimic din ceea ce se petrecea cu el.

— Nu vă vedeam, bieții mei copii, spuse Germain retrăgându-se repede. Era cât pe aci să cad peste voi şi să vă lovesc.

Mărie avu naivitatea să-l creadă, şi adormi din nou. Germain trecu de partea cealaltă a focului şi jură să nu mai facă nicio mişcare până ce fata nu se va trezi. Se ținu de cuvânt, dar nu l-a fost uşor. Credea c-o să-şi piardă mințile.

În sâârşit, către miezul nopții ceața se risipi, şi Germain văzu stelele lucind printre arbori. Luna ieşi din aburul ce-o învăluise şi prinse a presăra diamante pe muşchiul jilav-. Trunchiurile stejarilor rămaseră într-o întunecime

maiestuoasă; dar, ceva mai departe, tulpinile albe ale mestecenilor păreau un şir de fantome în giulgiurile lor. Focul se oglindea în baltă; broaştele, pe cale de-a se obişnui eu el, scoteau câteva note piţigăiate şi timide: ramurile noduroase ale copacilor străvechi, acoperite de licheni alburii, se întindeau şi se încrucişau asemeni unor uriaşe braţe descărnate peste capetele călătorilor noştri; locul era frumos, însă atât de pustiu şi de trist, că Germain, obosit de-atâta suferinţă, începusă cânte şi s-arunce cu pietre în apă, doar o uita de urâtul spăimmtător al singurătăţii; Voia s-o trezească şi pe Mărie, Când o văzu deşteptându-se şi privind în jur, îi propuse să pornească la drum.

— În două ceasuri, îi spuse, apropierea zorilor va răci aşa de tare aerul, că n-o să mai putem răbda, cu tot focul pe care l-am făcut... Acuma vedem încotro mergem, şi-o să găsim lesne o casă care să ne adăpostească, ori măcar vreun grajd unde ne-am putea petrece rămăşiţa de noapte.

Mărie n-avea nimic împotrivă; şi deşi ar mai fi vrut să doarmă, se pregăti să-l urmeze pe Germain.

Acesta îşi luă fiul în braţe fără să-l trezească, şi vru ca Mărie să se apropie de el ca să se învelească în mantaua lui, deoarece nu vroia să-şi ia broboada cu care îl învelise pe micul Pierre.

Când simţi fata atât de aproape de el, Germain, care uitase totul şi se înveselise o clipă, simţi din nou că-sî pierde capul. De două trei ori se depărta brusc, lăsând-o să meargă singură. Apoi, văzând că-l urmează cu greu, o aşteptă, o trase cu putere lângă el şi o strânse atât de tare, încât fata rămase uimită şi chiar supărată, dar nu îndrăzni să rostească niciun cuvânt.

Cum na ştiau deloc din ce direcţie plecaseră, nu ştiau nici în ce direcţie mergeau; aşa.că străbătură încă o dată toată pădurea, ajunseră din nou în faţa şesului pustiu, făcură cai e-n toarsă şi, după un drum lung şi ocoluri nenumărate, zăriră o lumină printre ramuri.

— Bun! Uite o casă, zise Germain, şi nişte oameni care s-au şi deşteptat, de vreme ce au aprins focul. O fi chiar aşa de

târziu?

Dar nu era o casă. Era focul aprins de ei pe care iî stinseseră la plecare şi pe care vântul îl reaprinsese…

După ce umblaseră două ceasuri, ei se aflau tot la punctul de plecare.

XI

— Sub cerul liber

— Eu unu, mă las păgubaş, spuse Germain, bătând din; picior. Ne-a făcut careva vrăji, e lucru sigur, şi n-o să ieşim de-aci decât ziua-n amiaza mare. Pesemne că locul ăsta e bântuit de diavol.

— Binişor, binişor, să nu ne pierdem cumpătul, spuse Mărie, şi să vedem ce-i de făcut. O să facem un foc mai mare, copilul e aşa de bine învelit că nu-l pândeşte nicio primejdie, şi nu ni s-o trage moartea dintr-o noapte petrecută afară. Unde ai ascuns samarul, Germain? Printre mărăcini, că mare zăpăcit mai eşti! Şi-acuma tare lesne o să mai fie să-l iei.

— Ține tu copilul, să trag eu samarul din. Mărăcini; nu vreau să-ți zgârii mâinile.

— Iaca samarul, că doară nu mă sperie pe mine nişte înțepături, răspunse curajoasa fată.

Ea pregăti din nou culcuşul copilului, care acum dormea atât de adânc încât habar nu avusese de noua lor călătorie. Germain puse atâtea lemne pe foc, că toți copacii străluceau în jur; dar Mărie era frântă de oboseală şi, deşi nu se plângea de nimic, abia se mai ținea pe picioare. Era palidă, dinții îi clănțăneau de frig şi de slăbiciune. Germain o luă în brațe ca s-o încălzească; neliniştea, mila, o pornire de nestăpânită tandrețe îi copleşiră inima şi-i amuțiră simțurile. Limba i se dezlegă însă ca prin minune şi orice ruşine pieri:

— Mărie, mi-eşti tare dragă şi mi-e ciudă că eu nu ți-s drag. Dacă ai vrea să mă iei de bărbat, nimenea, nici chiar alde socru-meu, nici neamurile, nici vecinii, nici povețeie nu m.ar putea opri să nu mă-nsor cu tine. Ştiu bine că şi copiii mei ar îi fericiți, că i-ai învăța să respecte amintirea mamei lor şi, simțindu-mi cugetu-mpăcat, mi-aş bucura inima. Eu ți-am dorit totdeauna binele, dar acu mă topesc după tine, că

de mi-ai cere să-ți împlinesc cât oi trăi toate voile, aş jura pe loc să ți le-mplinesc. Vezi şi tu. Rogu-te, cât te iubesc, şi cearcă să-mi uiți vârsta, Gândeşte-te că aceia care cred că un om de treizeci de ani e bătrân, greşesc. Dealtminteri, eu n-am decât douăzeci şi opt. O fată se teme să nu inire-n gura lumii luând un bărbat care are zece ori doisprezece ani nyu mult decât ea, deoarece nu e obiceiul ținutului. Dar eu am auzit că prin alte locuri nimeni nu se împotriveşte la asemenea căsătorii, că dimpotrivă, oamenii sunt mai mulțumiți să dea ca reazăm unei fete tinere un om eu judecată şi ue-ai cărui curaj nu se îndoieşte nimeni, decât un tinerel care se poate schimba, şi, din băiat de treabă cum îl credeau, să ajungă un netrebnic. Dealtminteri, anii nu însumează totdeauna vârsta. Când un bărbat e istovit de prea multă munca şi de nevoi, ori de-o viață dezmățată, e bătrân. Măcar că n-a împlinit nici douăzeci şi cinci de ani. Pe cită vreme eu… Dar, pare-mi-se, eu spun, eu aud, Mărie…

— Ba aud, Germain, răspunse Mărie, dar iau aminte la ce-mi zicea întotdeauna mama: o femeie de şaizeci de ani e de plâns când omu ei are şaptezeci sau şaptezeci şi cinci de ani şi nu mai poate munci ca s-o hrănească. Ajunge beteag şi femeia e nevoită să-i poarte de grija, tocmai când şi ea începe a avea nevoie de îngrijire şi de hodină. Şi aşa. Ajung până la urmă în sapă de lemn.

— Părinții au dreptate să spună asta. Nu zic ba, Mărie, reluă Germain, dar care om şi-ar pierde vremea tinereții, care-i a mai frumoasă, cugetând la ce s-o petrece când ei n-o mai fi bun de nimic *şi* când i-o fi totuna cum sfhşeşte viața. La dreptul vorbind eu nu-s în primejdie să mor de foame la bătrânețe. O să pot agonisi ceva avere, că doară muncesc din greu şi nu cheltui nimic de vreme ce stau la părinții nevestemi. Şi-apoi, dragostea pentru tine o să fie atâta de mare că n-o să-mi îngăduie să-mbătrânesc. E o vorbă: că omul fericit se păstrează tânăr, iar eu mă simt mai tânăr ca Bastien ca să te iubesc; el nu te iubeşte, e prea prostănac, şi-i încă prea crud ca să ia seama cât eşti tu de bună şi de frumoasă, de parcă eşti anume făcută ca să fii iubită. Zău, Mărie, nu mă urî, că

nu-s om rău; pe Catherine am făcut-o fericită, şi-a spus pe patul morţii, în faţa lui Dumnezeu, că n-a avut decât mulţumire de la mine şi m-a povăţuit să mă însor. În seara asta parc-ar fi vorbit duhul ei prin glasul copilului în clipa când a adormit. Oare tu n-ai auzit ce spunea? şi cum îi tremura guriţa în timp ce ochii lui priveau ceva pe care noi nu-l puteam vedea?

O vedea pe maică-sa, poţi fi încredinţată de asta, ea îl îndemna să spună că te vrea ca să-i ţii locul.

— Germain, răspunse Mărie, nespus de uimită şi gânditoare, ai fost cinstit şi tot ce-ai spus e adevărat. Sunt încredinţată. Că n-aş greşi iubindu-te, de nu cumva fapta mea ar îi pricină de supărare pentru părinţii tăi; dar ce pot face dacă inima nu mă-ndeamnă către dumneata? Ţin mult la dumneata şi măcar că vârsta nu te urâţeşte, eu mă tem de ea. Parcă mi-ai fi undai ori naş. Simt că-ţi datorez respect şi că adesea ai să te porţi cu mine cum te-ai purta cu o copilă, nu cu o femeie de-o seamă cu dumneata. Şi-apoi fetele or să rida poate de mine, şi măcar că ştiu bine că-i o prostie să iau seama la asta, sunt sigură c-o să-mi ardă obrazul de ruşine şi c-o să fiu cam amărâtă în ziua nunţii noastre.

— Astea-s pricini copilăreşti, Mărie. Vorbeşti taman ca un copil.

— E drept că-s copil, răspunse fata, şi tocmai de asta mi-e teamă de un bărbat prea înţelept. Vezi bine că-s prea tânără pentru dumneata, de vreme ce ai şi început a-mi zice că vorbesc fără judecată. Nu pot avea mai multă minte decât are oricine ia anii mei.

— Doamne, Doamne, mai mare mila cât de nepriceput sunt în a spune ceea ce gândesc, strigă Germain. Mărie, dumneata nu ţii deloc la mine, asta-i adevărul; socoţi că-s prea prost şi prea necioplit. De ţi-aş fi câtuşi de puţin drag, nu mi-ai vedea atâta de limpede cusururile. Dar nu ţi-s drag, asta e.

— Nu-s eu de vină, răspunse Mărie, nemulţumită de faptul că n-o mai tutuia; mi-am dat toată, silinţa în timp ce te ascultam, dar cu cât mă strădui mai mult, cu atâta izbutesc

mai puțin să-mi bag în cap că am putea deveni soț şi soție.

Germain nu răspunse. Îşi puse capul în mâini, şi micuței Mărie îi fu cu neputință să afle dacă plângca, dacă era bosumflat ori dacă adormise. Se nelinişti oleacă văzându-i atât de posomorit şi neizbutind să ghicească anume ce gânduri îi umblau prin minte. Dar nu îndrăzni să-i mai vorbească şi, fiind prea surprinsă de ceea ce se petrecuse ca să mai poată adormi, aşteptă cu nerăbdare zorii, având grijă de foc şi veghind copilul de care Germain părea că nici nu-şi mai aminteşte. Dar Germain nu dormea. Nu se gândea la soarta lui, nu! Nu-şi făcea curaj şi nici planuri de cucerire. Suferea, şi avea un munte de urât pe inimă. Ar fi vrut să fie mort. Totul părea a-i fi potrivnic, şi de-ar fi putut plânge, ar fi plâns cu sughițuri. Dar şi o oarecare mânie îndreptată împotriva lui însuşi se strecurase în mâhnirea sa şi se înăbuşea fără să poată şi să vrea să se plângă.

Când se făcu ziuă, şi zgomotele câmpului i-o vestiră lui Germain, îşi scoase fața din mâini şi se sculă. Văzu că nici micuța Mărie nu dormise, dar nu se pricepu să-i spună nicio vorbă bună. Era din cale-afară de abătut. Ascunse din nou samarul Cenuşiei în mărăcini, îşi puse sacul pe umăr şi, luându-şi băiatul de mână, îi spuse fetei:

— Mărie, acu e timpul să cercăm a ajunge la capătul drumului nostru. Vrei să te petrec până la Ormeaux?

— O să ieşim laolaltă din pădure, îi răspunse ea, şi când om şti unde ne aflăm om apuca fiecare pe drumul nostru.

Germain tăcu. Se simțea jignit că Mărie nu-i ceruse s-o conducă până la Ormeaux, şi nu-şi dădea seama că el o întrebase cu un ton care cerea numaidecât un refuz.

Un pădurar, pe care-l întâlniră după ce făcură vreo două sute de paşi, le arătă drumul cel bun şi le spuse că după ce vor trece de păşunea cea mare, va trebui să se despartă „căci unul va lua-o drept înainte, iar altul la stingă, ca s-ajungă fiecare acolo unde-i e ținta, locuri de altfel atât de apropiate, încât de Ia Ormeaux se vedeau limpede casele din Fourche, şi invers.

Apoi, după ce-i mulțumiră pădurarului şi se aştemură la

drum, acesta îi strigă ca să-i întrebe dacă nu care cumva pierduseră un cal.

— Am găsit la mine-n ogradă o mândrețe de iapă sură, pesemne c-a ajuns acolo de frica lupilor. Câinii mei au lătrat toată noaptea şi laiuă am văzut iapa sub hambar, acolo-i şi-acuma, să mergem, şi de-o cunoaşteți că-i cea pierdută, luați-o sănătoşi.

Germain, care dăduse toate semnalmentele Cenuşiei şi se convinsese că despre ea e vorba, porni în căutarea samarului. Mărie se oferi să ia copilul eu ea la Ormeaux, unde Germain va veni să-l ia mai târziu, după ce se va duce mai întâi la Fourche.

— E cam; murdar după noaptea asta petrecută în pădure, spuse fata. Am să-i curăț hainele, am să-l spăl pe obrăjori, am să-l pieptăn, şi cânrl o fi frumos şi îmbrăcat cum trebuie, ai să-l poți arăta noii dumitale familii.

— Şi cine-ți spune că vreau să ma duc la Fourche? întrebă Germain, supărat. Poate că n-am să mă duc.

— Ba nu, Germain, trebuie să te duci, şi ai să te duci, reluă fata.

— Arzi de nerăbdare să mă însor cu alta ca să fii încredințată că nu mă mai țin de capul tău?

— Hai, Germain, să nu mai aducem vorba despre asta; e un gând ce ți-a venit în timp de noapte, că întâmplările prin care-am trecut ți-au răvăşit oleacă mintea. Dar acuma, trebuie să-ți vină mințile acasă; îți făgăduiesc să dau uitării ceea ce mi-ai zis şi să nu suflu nicio vorbă nimănui despre asta.

— Poți să vorbeşti dacă vrei, că eu nu te-oi ține de rău. Nu-mi stă în obicei să mă lepăd de vorbele mele. Toate câte ți le-am spus erau drepte şi adevărate. N-am de ce roşi în fața nimănui.

— Da; dar dacă nevasta dumitale ar şti că tocmai când veneai s-o pețeşti, te gândeai la alta, nu te-ar privi cu ochi buni. Fă bine şi ia seama la vorbele ce le rosteşti acuma; nu te uita la mine când or mai fi şi alții de față cu uitătura asta ciudată. Gândeşte-te la moş Maurice, care se bizuie pe

supunerea dumitale şi care-ar fi tare mânios pe mine de te-aş împiedica să-i împlineşti voia. Mergi cu bine, Germain; iar pe Petit-Pierre îl iau cu. Mine, ca să n-ai încotro şi să te duci la Fourche. Îl țin zălog.

— Vrei să te duci cu Mărie, Pierre? întrebă plugarul pe copil, văzând că acesta o apucase pe fată de mână şi o urma plin de hotărâre.

— Da, tată, răspunse copilul, care auzise şi înțelesese în felul lui tot ce vorbiseră cei doi fără să se sinchisească de prezența lui. Eu mă duc cu Mărie a mea. Când o' să fii gata cu-nsurătoarea, să vii să mă iei; dar, eu vreau ca măicuța mea să fie Mărie.

— Acuma mă crezi că asta-i vrerea lui? o întrebă Germain pe fată. Ascultă, Petit-Pierre, cu vreau din tot sufletu ca ca să-ți fie mamă şi să nu mai plece de lângă tine până-i lumea, dar ea nu vrea. Cearcă tu s-o îndupleci.

— Fii fără grijă, tată, am s-o fac să spună da; mie Mărie îmi împlineşte toate voile.

Copilul plecă împreună cu fata. Germain rămase singur, mai trist, mai nehotărât ca oricând.

XII

ffttvbtmmisa satului

Totuşi, după ce şterse semnele neorânduielii pe care le lăsase călătoria în ținuta lui şi-şi țesălă calul, după ce încăleca şi i se arătă drumul spre Fourche, se gândi că nu mai poate da înapoi şi că trebuie să uite această noapte zbuciumată, asemeni unui vis primejdios.

Îl găsi pe moş Leonard în pragul casei sale, proaspăt văruită, aşezat pe o bancă frumoasă de lemjn vopsită în verde. Văzu şase trepte de piatră dispuse în formă de peron, ceea ce lăsa să se vadă că locuința avea o pivniță. Zidul grădinii. Şi al cânepiştei fusese tencu.it cu var şi cu nisip. Era o locuință frumoasă, căreia nu-i lipsea mult pentru a fi luată drept o casă de orăşean.

Viitorul tată-socru veni în întâmpinarea lui Germain, şi după ce, vreme de cinei minute, îi ceru veşti despre întreaga familie, adăugă fraza consacrată cu care-i întrebam,

politicos, pe cei pe care-i întâlnim, asupra scopului călătoriei lor: *Vrasuzică veni şi în preumblare pe-aici.*

— Am venit să vă văd, răspunse plugarul, să vă aduc \ matul ăsta din partea lui socru-meu, şi să vă spun, tot din partea dumisale, că trebuie să aveți cunoştință cu treburile cu care am venit pe-aici.

— Ah, ah, spuse moş Leonard râzând şi bătându-se pe burta-i rotunjoară, văd, aud, am înțeles. Şi, făcându-i cu. Ochiul, adăugă: Nu eşti singurul care-ai venit în pețit, fătul meu. Mai sunt încă trei în casă, care aşteaptă ca şi dumneata. Eu nu alung pe nimeni şi mi-ar veni peste mâna să fiu împotriva vreunuia, ori de partea altuia, căci toii. Sunt partide bune. Cu toate astea, datorită lui moş Maurice şi rodniciei pământului pe care-l aveți, tare mi-ar l'i pe plac să iii dumneata alesul. Dar fiică-mea e majoră şi stăpână pe avutul ei; şi-o să facă ce-o crede de cuviință. Intră, arată-te; şi trag nădejde c-o să ai noroc!

— Să-mi fie cu iertare, răspunse Germain, foarte surprins de-a se afla în plus, acolo unde crezuse că va fi singur. Nu ştiam că fiica dumneavoastră mai are şi alți pețitori, şi n-am venit s-o iau cu de-a sila de la alții.

— De-ai crezut că, deoarece ai zăbovit atâta, răspunse, Iară să-şi piardă buna dispoziție, moş Leonard, fata mea i să ducă lipsă de pețitori, apoi ai dat greş, fătul meu. Catherine are cu ce-şi ispiti pețitorii, dar nu ştie încă pe care să-l aleagă. Intră în casă, îți zic, şi nu-ți pierde curajul. E o femeie care. Merită să te lupți ca s-o câştigi.

Apoi, împingându-l pe Germain de umeri, rosti cu o veselie batjocoritoare:

— Ia te uită, Catherine, c-a mai venit unu.

Felul acesta hazliu, dar oarecum necuviincios, în care fu prezentat văduvei, în prezența celorlați pretendenți, îl tulbură şi-l nemulțumi pe Germain. Se simți stânjenit şi rămase câteva clipe cu ochii-n pământ, necutezând să-i ridice asupra frumoasei şi asupra musafirilor ei.

Văduva lui Guerin era bine făcută, şi nici prospețimea nu-i lipsea. Dar expresia feței şi felul în care se îmbrăcase îi

displăcură de la început lui Germain. Părea îndrăzneaţă şi plină de sine, iar boneta ei garnisită cu trei rânduri de dantelă, şorţul de mătase şi fişiul de dantelă neagră nu se potriveau deloc cu imaginea pe care şi-o făcuse el despre o vădană serioasă şi la lâcul ei.

Grija cu care era îmbrăcată şi felul ei liber de a se purta îl făcură s-o găsească bătrână şi slută, deşi nu era niciuna nici alta. Se gândi că o asemenea găteală şi nişte purtări atât de zburdalnice s-ar potrivi mai curând cu vârsta şi cu persoana micuţei Mărie, iar că glumele văduvei sunt cam fără perdea şi destul de uşuratice, şi că-şi poartă fără niciun pic de graţie frumoasele-i veşminte.

Cei trei pretendenţi erau aşezaţi la o masă încărcată cu vinuri şi cu bunătăţi, întru totul la dispoziţia lor în dimineaţa aceea de duminică; deoarece lui moş Leonard îi plăcea să le arate tuturora că-i om cu dare de mână, şi nici. Văduva nu era împotrivă să le ia ochii cu frumoasa ei veselă şi să dea mese, ca o rentieră. Germain, deşi modest şi încrezător cum era de felul lui, observă totul cu destui discernământ, şi pentru prima oară în viaţa lui, ciocnind cu ceilalţi, se ţinu în defensivă. Moş Leonard îl silise să ia loc laolaltă cu rivalii săi, şi, aşezindu-se el însuşi în faţa lui, se arătă cât se poate de atent şi se ocupă cu precădere de el.

Vânatul adus, în ciuda faptului că Germain mai; luase ceva din el pentru a se ospăta, era încă destul de arătos, pentru a face impresie. Văduva păru mulţumită de plocon., dar pretendenţii aruncară asupra lui o privire dispreţuitoare.

Germain nu se prea simţea la largul lui în. Asemenea tovărăşie şi mâncă oarecum în silă. Moş Leonard începu să-l ia peste picior:

— Lată-te din cale-afără de amărât, îi spuse, şi de asta te-ai supărat pe pahar. Nu-i bine ca dragostea să-ţi taie pofta de mâncare, că un flăcău flămând nu ştie găsi cuvinte frumoase ca cel ce şi-a limpezit gândurile eu un strop de vin.

Germain se simţi jignit văzând că bătrânul îl şi socotea îndrăgostit, iar căutătura vicleană a văduvei, care zâmbi plecându-şi ochii, ca o persoană sigură de farmecul ei, îl

îndemnă să protesteze împotriva presupusei lui înfrângeri; dar se temu să nu pară necuviincios, zâmbi şi se înarma cu răbdare.

Pretendenții văduvei i se părură a fi nişte bădărani. Pesemne că erau foarte bogați, de-i îngăduia în preajma ci. Unul avea peste patruzeci de ani şi era aproape tot atât de gras ca. Şi moş Leonard; celălalt era chior şi băuse în aşa hal încât se prostise de tot; cel de al treilea era tânăr şi destul de frumuşel, dar vroia să fie glumeț şi ceea ce spunea era atât de lipsit de haz, încât îți făcea milă. Cu toate acestea văduva se amuza, ca şi cum ar fi admirat toate neroziile astea, lucru în care nu prea dădea dovadă de gust.

La început lui Germain i se păru că văduva e îndrăgostită de cel tânăr. Dar curând îşi dădu seama că el însuşi era de fapt cel încurajat, şi într-un fel deosebit chiar, şi că familia dorea ca el să facă primul pas. Avu aşadar un motiv de-a se simți şi de-a se purta cu şi mai multă răceală şi rezervă.

Când se apropie ora slujbei se ridicară de la masa pentru a se duce cu toții la biserică.

Trebuiau să: se ducă la Mers, la o jumătate de leghe depărtare, şi Germain era atât de obosit, încât ar fi dorit din toată inima un răgaz ca să poată dormi, înainte de-a porni la drum. Dar cum nu obişnuia să lipsească de la liturghie, porni odată cu ceilalți.

Ulițele erau pline de lume şi văduva mergea țanțoşă, escortată de cei trei pretendenți, luând de braț când pe unul, când pe altul, umflându-se în pene şi privind oamenii de sus. Tare ar mai fi vrut ea să se mândrească şi cu al patrulea în ochii trecătorilor; dar lui Germain i se păru caraghios să meargă aşa, în cârd şi în văzul tuturor, aşa încât rămase mai în urmă, discutând eu moş Leonard, şi găsind mijlocul de a-l îndepărta şi de a-l preocupa întratâta încât să nu dea impresia că face parte din grup.

XIII

Stăpânul

Când intrară în sat, văduva se opri să-i aştepte. Dorea neapărat să lie înconjurată de toți eei cu care plecase; dar

Germain, nefăcându-i hatârul, se despărţi de moş Leonard, se opri în drum cu câţiya cunoscuţi şi intră în biserică printr-o altă uşă. Văduvei îi fu tare ciudă.

După slujbă, apăru triumfătoare pe pajiştea unde se dansa şi deschise dansul cu cei trei pretendenţi pe rând. Germain o privi şi observă că dansează bine, dar fără naturaleţe.

— Ei, i se adresă moş Leonard bătându-l pe umăr, nu joci cu fiică-mea? Eşti din cale-afară de ruşinos.

— De când mi-a murit nevasta, nu-mi mai arde de joc, răspunse plugarul.

— De vreme ce umbli să-ţi găseşti alta, s-a isprăvit ai doliul, şi din inimă şi de pe haină.

— Asta nu-i un motiv, moş Leonard; şi-apăi sunt prea trecut, nu mai îndrăgesc jocul.

— Ian ascultă, îi zise moş Leonard, trăgându-l mai la o parte. Nu ţi-a prea venit la socoteală când ai intrat în casă şi-ai dat de alţii care veniseră şi ei în peţit; văd că eşti tare mândru, dar ăsta nu-i lucru cu judecată, Fiică-mea e deprinsă să fie curtată, mai cu seamă de doi ani de când a isprăvit cu doliul, şi nu-i ea aceea 'care trebuie să te tragă de mânecă.

— Au şi trecut doi ani de când fiica dumneavoastră vrea să se mărite şi încă nu s-a hotărât? întrebă Germain.

— Nu vrea să se grăbească, şi are dreptate. Cu toate Că-i aşa de vioaie şi s-ar putea să ţi se pară că n-ar ivea pi ea multă judecată, e o femeie din cale-afară de
i uminte şi care ştie bine ceea ce face.

• Mie nu-mi pare că-i aşa, spuse Germain cu naivitate, că doară are trei curtezani care umblă după ca, şi dac-ai şli ce \oieşte, măcar doi din ei i s-ar parca de prisos. Şi i-ar ruga să-steie la ci acasă.

— Oare de ce nu înţelegi nimic din ceea ce vezi,

(rennain? Ea nu-l vrea nici pe cel bătrân, nici pe cel chior, nici pe cel tânăr, sunt aproape încredinţat de lucrul lista; de i-ar goni însă, lumea ar gândi că ea' vrea să răni ină văduvă, şi nu ne-ar mai călca pragul nimenea.

— A. Da, ăştia sunt folosiţi drept firmă.

— Precum zici. Şi ce e rău într-asta, dacă lor le convine?
— Fiecare cu gustul lui, spuse Germain.
— D-apoi bag seamă că dumneata ai altul. Să ştii însă «am putea cădea la învoială, de s-o brodi să fii cel ales; ai putea fi dumneata în locul lor.
— De s-o brodi să fiu! Şi pân-oi afla. Ce să fac? Câtă rome trebuie să mă țin deoparte?
— Cred că totul se află în mâna dumitale, dacă ştii să vorbeşti cu ea şi să stărui. Până acu, fiică-mea a priceput prea bine că cel mai bun timp din viața ei va fi cel pe care I-o petrc.ee lăsându-se curtată, şi nu se grăbeşte să se bage slugă la un bărbat, atâta vreme cât poate porunci la mai mulți. Astfel că atâta timp cât i-o plăcea joaca asta n-are decât să se distreze dar, dacă ai să-i placi mai mult decât joaca, s-ar putea să se lase de joacă. Numai să nu-ți pierzi curajul. Vino duminică de duminică şi ia-o la dans, clă-i a înțelege că ai vrea-o de nevastă, şi de te-o socoti mai plăcut şi mai cu cap decât ceilalți, fără îndoială că într-o bună zi are să-ți spună ea singură lucrul ăsta,
— Să-mi fie cu iertare, moş Leonard, fiica dumneavoastră are dreptul să se poarte cum crede de cuviință, eu n-am niciun drept s-o învinuiesc. Dară de-aş fi în locul ci. Alaun m-aş purta; aş spune totul verde-n față, nu m-ar răbda inima să las să-şi piardă vremea nişte oameni care, Jură doar şi poate, au şi altă treabă de făcut decât să se lină scai de o femeie care-şi bate joc de ei. Dară. De găseşte ea în asta plăcere şi fericire, facă ce-o vrea. Asta nu-i treaba mea. Vreau însă a vă spune ceva c-e-mi stă pe limbă încă de dimineață, având în vedere că v-ați înşelat asupra pricinii venirii mele aici, şi nu mi-ați dat prilejul să vă răspund; aşa că sunteți încredințat, dar fără niciun temei, d'e-un anumit lucru. Să ştiți că eu n-am venit aici cu gând s-o cer pe fiica dumneavoastră de nevastă, ci am venit să cumpăr perechea aceea de boi pe care vreți să-i duceți la târg săptămâna ce vine, şi despre care socru-meu crede că i-ar conveni.
— Am priceput, Germain, răspunse moş Leonard cu cea mai mare linişte; ți-ai luat seama fiindcă ai găsit-o pe fiică-

mea cu pețitorii aceia ai ei. Nu mă țin de circa dumitale. Bag de seamă că ceea ce-i stârneşte pe unii îi alungă pe alții, şi ai tot dreptul a o lua pe altă cale, mai cu seamă că nici n-ai apucat a vorbi. De vrei cu adevărat să cumperi boii, hai şi-om merge pe islaz să-i vezi: o să vorbim acolo, tirgu mânie n-are, fie că l-om face, fie că nu, iar înainte de-a porni spre casă, om cina laolaltă.

— Nu vreau să vă supăr, spuse Germain, poate că veți fi având şi alte treburi, iară mie mi s-a urât să mă uit cum alții joacă, iar eu stau degeaba. Mă duc să văd boii, şi-apoi m-oi înfățişa iarăşi la dumneavoastră acasă.

Germain plecă, îndreptându-se spre islaz unde, într-adevăr, moş Leonard îi arătase de departe cirezile sale. Era adevărat că moş Maurice avea de gând să cumpere nişte vite, şi Germain îşi spuse că dacă i-ar duce o pereche frumoasă de boi, la un preț convenabil, i s-ar ierta mai uşor faptul că-şi nesocotise cu bună-ştiință scopul călătoriei.

Mergea repede şi ajunse curând aproape de Ormeaux. Atunci simți nevoia să se ducă să-şi îmbrățişeze copilul şi chiar s-o revadă pe micuța Mărie, deşi pierduse nădejdea şi-şi alungase gândul că ea l-ar putea face fericit. Tot ce văzuse şi auzise, femeia aceea înzorzonată şi uşuratică, tatăl şiret şi mărginit totodată, care încuraja deprinderile oarecum necinstite ale îngânfatei lui fiice, luxul orăşenesc care i se părea o pată pe demnitatea obiceiurilor de țară, timpul irosit cu vorbe de dacă şi nesărate, casa atât de diferită de-a lui, şi mai cu seamă stânjoneala aceea nemaipomenită pe care o încearcă omul cânipunlor când îşi păiă-

Nişte obiceiurile şi munca, tot ceea ce suportase de câteva ceasuri, plictiseala şi deruta, trezeau în Germain dorința de a-şi revedea copilul şi pe mica lui vecină. Chiar dacă n-ar fi fost îndrăgostit de micuța Mărie, tot ar fi căutat-o ipentru a-şi recăpăta voia bună şi a-şi îndruma gândurile pe făgaşul lor obişnuit.

Zadarnic se uita însă la păşunile din împrejurimi, n-o ftăsi nici pe micuța Mărie şi nici pe Petit-Pierre; şi totuşi era ceasul când păstorii sunt la câmp. Văzu o turmă pe terenul

comunal; îl întrebă pe băiețandrul care o păzea dacă oile aparțin fermei din Ormeaux.

— Da, răspunse copilul.

— Tu le ești ciobanul? Pe-aici, băieții păzesc oile de la fermă?

— Nu, eu le păzesc numai astăzi, fiindcă ciobănița a plecat; e bolnavă.

— D-apoi n-aveți o ciobăniță nouă, sosită abia azi de dimineață?

— Ba da, dar a plecat și ea.

— Cum adică a plecat? N-avea cu ea un copil?

— Ba da; un băiețaș care începuse să plângă. Au plecai) wmândoi, după vreo două ceasuri.

— În ce parte. Or fi plecat?

— De unde au venit, pesemne, că nu i-am întrebat.

— Care să fie pricina c-au plecat? spuse Germain din ce în ce mai îngrijorat.

— Știu și eu?

— Nu s-or fi învoit asupra prețului? Socot că lucrul ăsta îl hotărâse mai dinainte.

— Nu vă pot spune nimic despre asta. Eu i-am văzut când au venit și când au plecat, asta-i tot.

Germain se îndreptă spre fermă și întrebă lucrătorii. Nimeni nu-l putea lămuri; sigur era doar faptul că după ce vorbise cu fermierul, fata plecase fără să spună nimic, împreună cu copilul care plângea întruna.

— I-o fi făcut careva vreun rău băiatului meu? întrebă Germain cu o privire plină de îngrijorare.

— E al dumitale copilul? Și ce că ta cu fata aceea t Cum. Îți zice și din ce loc ești?

Germain, văzând că, după obiceiul locului, la întrebările lui i se va răspunde cu alte întrebări, bătu nerăbdător din picior și ceru să-l vadă pe stăpân.

Stăpânul nu era acolo; nu obișnuia să stea, când venea a fermă, de dimineață până seara. Pornise călare spre o altă fermă a sa.

— Bine, zise Germain, stăpânit de o vie neliniște, nu știi

care ar putea fi pricina plecării fetei?

Lucrătorul se uită la nevastă-sa cu o privire plină de înțeles, apoi îi spuse că nu ştie nimic, că asta-i o treabă care nu-l priveşte.

Germain nu putu afla decât că fata şi copilul au plecat spre Fourche. Alergă la Fourche: văduva şi pretendenții nu se întorseseră încă şi nici moş Leonard. Aflã de Ja slujnica acestuia că îl căutase o fată însoțită de un copil, dar că ea, neştiind cine sunt, n-a vrut să-i primească şi i-a sfătuit să se ducă la Mers.

— Şi care-i pricina de nu i-ai primit? întrebă Germain iritat. Se vede că sunteți din cale-afară de bănuitori prin locurile astea de vă feriți să deschideți uşa aproapelui.

— Greşeşti, răspunse slujnica, dar într-o casă avută cum îi asta, trebuie să fii cu ochii-n patra. Eu răspund de tot ce se află aci când nu-s stăpânii acasă, şi nu pot deschide uşa oricui.

— Urât obicei, spuse Germain, şi mi-ar plăcea să fiu mai bine sărac lipit decât să trăiesc tot timpul cu frica-n sân. Rămas bun, fetico, şi ție şi ținutului ăstuia păcătos.

Germain se interesă şi pe la casele din vecinătate. Văzuseră cu toții şi păstorița şi copilui. Cum băiatul plecase din Belair pe neaşteptate, fără să se pregătească, doar cu o cămaşă ruptă şi cu un cojocel de miel; şi cum şi Mărie era îmbrăcată, ca de obicei de altfel, foarte sărăcăcios, fuseseră luați drept cerşetori. Oamenii le-au dat pâine-; fata a primit un codru pe care l-a dat copilului, căruia îi era foame. Apoi au plecat în mare grabă, îndreptându-se spre pădure.

Germain rămase o clipă pe gânduri, apoi întrebă dacă fermierul din Ormeaux n-a venit la Fourche.

— Ba a venit, i s-a răspuns. A trecut călare puțin după plecarea fetei.

— S-a luat după ea?

— Aha, care vrasăzică dumneata îl cunoşti, exclamă râzând cârciumarul, căci tocmai lui i se adresase Germain.

Sigur c-a fugit după ea; la alergat după fete nu-l întrece nimeni pe împielițatul acela. Dar pe copila asta, nu cred c-a pus mâna. Cu toate că, la urma urmei, dacă o fi văzut-o…

— Mi-e de ajuns, mulțumesc.

Şi Germain zbură mai mult decât alerga, spre grajdul lui Leonard. Aruncă samarul pe Cenuşia, încălecă şi porni în galop în direcția pădurilor din Chanteloube.

Inima îi tremura de îngrijorare şi de mânie, sudoarea îi acoperea fruntea. Însângeră crupa Cenuşiei, care, ştiind că se întoarce la ea acasă, galopa fără să se lase rugată.

XIV

Bătrâna

Germain ajunse curând în locul unde îşi petrecuse noaptea, pe marginea bălții. Focul încă mai fumega; o femeie bătrână aduna vreascurile din grămada pe care o făcuse Mărie. Germain se opri ca să-i pună câteva întrebări. Bătrâna era surdă şi, neauzind bine întrebarea, răspunse:

— Da, fătul meu, aici e Balta Diavolului. E un loc afurisit, nu-i bine să te-apropii fără a zvârli în baltă, cu mâna stângă, trei pietre, iară cu dreapta să te-nchini, ca să se ducă pe pustii duhurile rele. Că de nu, pe cei de-i dau ocol, îi paşte nenorocul.

— Nu te-am întrebat de baltă, mătuşă, zise Germain, apropiindu-se de ea şi strigând cât îl ținea gura. N-ai văzut trecând prin pădure o fată şi un copil?

— Da, răspunse bătrâna. S-a înecat în baltă un copil,

Germain se cutremură din creştet până-n tălpi. Dar.

din fericire, bătrâna adăugă:

S-a înecat demult, s-a pus şi o cruce frumoasă aieî fa să fie spre aducere aminte, dară într-o noapte, când a fost furtună mare, duhurile au zvârlit-o în apă. I se mai vede şi acuma un capăt. Dacă cineva ar avea nenorocul să se oprească noaptea pe-aici, ar fi sigur că n-ar mai putea ieşi înainte de-a se crăpa de ziuă. Ar putea merge şi merge, ar putea face şi-o sută de leghe prin pădure şi ar ajunge mereu în acelaşi loc.

Imaginația plugarului fu izbită fără voia lui de ceea ce auzea, şi gândul la nenorocirea care trebuia să vină pentru a

justifica spusele bătrânei îl stăpânea atât de puternic, încât simţi că-i îngheaţă sângele în vine. Pierzând nădejdea că va putea căpăta şi altfel de lămuriri, încăleca din nou şi începu să cutreiere pădurea strigându-l din toate puterile pe Pierre, şi fluierând, pocnind din bici, rupând ramuri ca să umple pădurea de zgomotul mersului său şi ciulind urechea spre a auzi dacă-i răspunde vreun glas; dar nu auzea decât talan ga vacilor risipite prin desişuri şi ţipătul sălbatic al porcilor care se luptau pentru ghindă.

La un moment dat Germain auzi în spatele lui tropotul unui cal în galop şi un bărbat între două vârste, brun, voinic, îmbrăcat aproape ca la oraş, îi strigă să se oprească. Germain nu-l văzuse niciodată în viaţa lui pe fermierul de la Ormeaux; dar instinctul îl făcu să-şi clea seama pe loc că e chiar el. Se întoarse către acesta şi, măsurându-l din cap până-n picioare, aşteptă ca omul să-i spună ce avea de spus.

— N-ai văzut trecând pe-aci o fată de vreo cincisprezece-şaisprezece ani, cu un copil? întrebă fermierul prefăcându-se indiferent, deşi era vădit tulburat.

— Şi ce treabă ai cu ea? întrebă, la rându-i, Germain, fără a încerca să-şi ascundă mânia.

— Ţi-aş putea răspunde, prietene, că asta nu-i treaba dumitale; dar cum aici nu-i nimic de ascuns, îţi voi spune că-i o păstoriţă pe care am angajat-o pe tot anul fără s-o cunosc… Când am văzut-o, mi s-a părut prea tânără şi prea firavă pentru munca de la fermă. I-am spus să-şi caute alt rost în altă parte, şi tocmai când vroiam să-i plătesc ceea ce cheltuise cu drumul, a plecat supărată şi cu n-am băgat de seamă deoarece eram întors cu spatele la ea… S-a grăbit într-atât, încât a uitat nişte haine şi o pungă cu bani, nu prea mulţi, de bună seamă; pesemne, o nimica toată… Cum aveam drum pe-aici, m-am gândit c-am s-o întâlnesc şi-am să-i dau ce-a uitat şi ceea ce îi datorez.

Germain era prea cinstit din fire ca să nu şovăie la auzul acestei poveşti, dacă nu foarte verosimilă, cel puţin posibilă. Îl sfredeli cu privirea pe fermier, care înfrunta această investigaţie cu multă neruşinare sau candoare.

„Vreau să am inima împăcată”, își zice Germain și, stăpânindu-și indignarea, răspunse:

— E o fată de pe la noi; o cunosc; trebuie să fie pe-aci pe-aproape... Să mergem împreună... și-o să dăm de ea la sigur.

— Ai dreptate, zise fermierul. Să mergem... dar dacă n-o găsim până la capătul cărării, eu unul mă las păgubaș... Căci trebuie să iau drumul spre Ardentes.

„Nu te las eu să-mi scapi, gândi Germain, nici de-ar fi să ne-nvârtim pe-aici, împrejurul Bălții Diavolului, o zi și-o noapte!”

— Așteaptă! strigă deodată Germain, pironindu-și ochii pe o tufă de drobiță care se clătina ântr-un chip ciudat: Petit-Pierre, tu ești, băiatule?

Copilul, recunoscând vocea lui taică-său, ieși dintre drobițe și âncepu să zburde ca o căprioară, dar când âl zări pe fermier, se opri speriat și rămase descumpănit.

— Vino, Pierre, vino, că-s eu, strigă plugarul, alergând după băiat și descălecind ca să-l poată lua ân brațe: unde-i Mărie?

— E aici, s-a pitit, căci se teme de omu ăsta negru și hain; și eu mă tem.

— Nu-ți fie frică. Mărie... căci sunt și eu pe-aici... Mărie. Mărie, eu sunt!

Mărie se apropie tirindu-se, și de îndată ce-l văzu pe Germain, care era însoțit de fermier, alergă și se aruncă în brațele lui. Apoi, agățându-se de el ca o fetiță de tatăl ei, spuse:

— Rogu-te, apără-mă, Germain; când mă aflu lângă dumneata, nu mă mai tem de nimic.

Germain se înfioră. O privi pe Mărie; era palidă, hainele îi erau rupte, căci se agățaseră în mărăcinii prin care alergase în căutarea unui ascunziș, ca o căprioară hăituită de vânători. Dar chipul ei nu trăda nici rușine, nici deznădejde.

— Stăpânul tău are de vorbit ceva cu tine, îi spuse Germain, fără să-și ia ochii de la fată.

— Stăpânul meu? răspunse ea cu mândrie. Omu ăsta nu mi-e și n-are să-mi fie niciodată stăpân... Dumneata,

Germain, mi-eşti stăpân. Vreau să mă iei cu dumneata… şi-o să te slujesc fără simbrie.

Fermierul înaintase câţiva paşi, vădind o nelinişte prefăcută.

— Hei, fetiţe, ţi-ai uitat la noi nişte lucruri. Iată-le, ţi le-am adus.

— Nu, domnule, răspunse Mărie, n-am uitat nimic, şi n-am nimic a vă cere…

— Ia stai oleacă, stărui fermierul, am de vorbit cu tine… Hai, nu te teme… doar câteva cuvinte…

— Le puteţi spune cu glas tare… între mine şi dumneavoastră nu există nicio taină.

— Vino măcar să-ţi iei banii.

— Banii? Nu-mi sunteţi dator niciun capăt de aţă, slavă Domnului!

— Eram sigur, spuse Germain cu jumătate de glas 3 dar acum e totuna, Mărie… ascultă ce vrea să-ţi spună… căci şi eu sunt curios să aflu. Şi-ai să-mi spui după aceea, am eu temeiurile mele. Du-te lângă calul lui… că eu n-am să te pierd din ochi.

Mărie făcu trei paşi spre fermier, care, aplecându-se peste oblâncul şeii, îi spuse cu o voce aproape şoptită:

— Micuţo, uite lodovicul ăsta de aur. Să nu sufli o vorbă, auzi? Am să spun că mi-ai părut prea plăpândă pentru munca de la ferma mea… Şi să nu mai aduci vorba despre asta… Am să trec pe la voi zilele astea; şi dacă ţi-ai ţinut gura, am să-ţi mai dau ceva… Şi-apoi, dac-ai să-ţi bagi minţile-n cap, n-ai decât să-mi spui; şi-am să te iau la mine, sau, şi mai bine, o să mergem să stăm de vorbă pe-nserate, în poiană. Ce dar vrei tu să-ţi aduc?

— Iaca, domnule, darul pe care vi-l fac eu, răspunse cu voce tare Mărie, aruncându-i în obraz, cu toată puterea, ludovicul de aur. Vă mulţumesc şi vă rog să-mi daţi de ştire când o să treceţi pe la noi; toţi flăcăii din sat o să vă iasă în întâmpinare, că pe la noi sunt tare îndrăgiţi boierii care umblă să amăgească nişte biete fete amărâte. O să vedeţi că noi o să vă aşteptăm.

— Eşti o mincinoasă şi-o limbă afurisită! izbucni fermierul mânios, ridicându-şi amenințător bastonul. Vrei să faci din albă-neagră, dar n-ai să scoți un ban de la mine; vă cunosc eu pe voi!

Mărie, îngrozită, se retrase cu câțiva paşi; în schimb, Germain se şi repezise la căpăstrul calului fermierului şi, zgâlțâindu-l cu putere, zise:

— Acum suntem lămuriți!... Dă-te jos, omule, dă-te jos să stăm de vorbă amândoi.

Fermierul nu avea de gând să se măsoare cu Germain; dădu pinteni calului ca să pornească şi încercă să-l lovească pe Germain cu bastonul peste mâini pentru a-l sili să dea drumul căpăstrului; dar plugarul ocoli lovitura, îl apucă pe fermier de-un picior şi-l azvârli de pe şa drept în iarbă, unde îl şi doborî, deşi fermierul se ridicase la început şi se apărase cu străşnicie. Culcându~l iar la pământ, Germain îi spuse:

— Om fără inimă ce eşti, aş putea să te snopesc în bătaie de-aş vrea. Dar nu-mi place să fac rău nimănui şi-apoi nicio pedeapsă nu ți-ar îndrepta conştiința... Dar n-aî să te mişti de-aci până când n-ai să-i ceri iertare, în genunchi, fetei acesteia.

Fermierul, obişnuit cu astfel de treburi, vru să ia totul în glumă. Susținu că păcatul lui nu era chiar aşa de mare, de vreme ce nu greşise decât cu vorba, şi că şi-ar cere bucuros iertare dacă fata s-ar învoi să-l lase s-o sărute, şi dacă pe urmă ar merge cu toții să bea un pahar cu vin la crâşma din apropiere, şi dacă s-ar despărți buni prieteni.

— Ți-e mal mare mila, îi răspunse Germain, întor. Cându-l cu fața la pământ, şi ard de nerăbdare să nu-ți mai văd mutra asta păcătoasă. Ia seama la ce ți-oi spune şi roşeşte de mai eşti vrednic şi cearcă să apuci pa drumu pungaşilor 1 când vei mai trece prin părțile noastre.

Luă de jos bastonul de ilex al fermierului şi, proptindu-l de genunchi, îl rupse în două ca să-i arate aceluia puterea pe care o avea în mâini, apoi zvârli cele două bucăți cu scârbă.

După aceea, dădu o mână copilului, cealaltă Mariei şi, se depărtă tremurând de indignare.

XV

Întoarcerea la fermă

După un sfert de oră trecuseră de mărăcinişuri. Mergeau pe drumul cel mare şi Cenuşia necheza ori de câte ori recunoştea locurile.

Pierre povestea tatălui său ceea ce izbutise să înțeleagă din cele petrecute.

— Când am ajuns, spuse el, omul acela a venit să vorbească cu Mărie la stâna unde ne-am dus numaideeit ca să vedem oile. Eu m-am suit în iesle să mă joc, da *omuăla* nu m-a văzut. I-a dat binețe Mariei şi a sărutat-o.

— Te-ai lăsat sărutată, Mărie? întrebă Germain tremurând de mânie.

— Eu am gândit că aşa-i obiceiul prin părțile alea pentru noii veniți, aşa cum, pe la noi, bunicile sărută fetele care vin să se bage slugi la ele, ca să le arate că le ia de suflet şi că are să le fie ca şi-o mamă.

— Apoi, continuă Petit-Pierre, mândru că are de povestit o asemenea întâmplare neobişnuită, *omu-ăla* ți-a spus nişte vorbe urâte, iar tu mi-ai zis că n-am voie să

„E un drum care ocoleşte calea principală, la intrarea în sate, mergând însă paralel cu ea. Se spune că toţi cei cărora le e teamă de o jignire meritată aleg acest drum pentru a se feri de privirile oamenilor.'1 (N.A.).

? ©

le repet şi că trebuie să le dau uitării; şi le-am uitat într-o clipeală. Dar dacă tata vrea să i le spun...

— Nu, Pierre, nu vreau să le-aud, dar vreau să nu-ți mai aduci aminte niciodată de ele.

— Dacă-i aşa, am să le mai uit încă o dată, răspunse copilul. Şi-apoi *omu-ăla* făcea pe supăratu c-înd Mărie a zis că pleacă. El i-a zis că-i dă tot ce i-o dori inima, o sută de franci. Mărie atunci şi-a ieşit din fire, iar *omu-ăla* s-a apropiat de ea. De ziceai că vrea să-i facă vreun rău. Mie mi-a fost frică, am venit repede lângă Mărie şi ani început să țip. Atunci *omu-ăla* a zis: „Asta ce mai e? De unde-a mai răsărit şi băiatul ăsta? Dă-l afară!” Şi a ridicat bâta ca să dea în

mine. Dar Mărie nu l-a lăsat şi a zis: „O să stăm de vorbă mai încolo, acuma trebuie să duc băiatul la Fourche şi-apoi o să mă întorc1-. Şi când a ieşit de la stână, Mărie mi-a spus aşa: „Hai să fugim iute, Pierre, să ne vedem scăpaţi de-aei, că omul ăsta e tare păcătos şi-o să ne facă numai rău”. Am mers prin spatele surelor, am trecut printr-o pajişte mică şi ne-am dus la Fourche ca să te căutăm pe tine. Dar nu te-am găsit şi nu ne-au dat voie să te aşteptăm. Şi-atunci *omu-ăla*, care s-a urcat pe un cal negru, a venit după noi; şi noi âm fugit de el şi ne-am ascuns în pădure, pe urmă a venit şi el în pădure, şi noi, când auzeam că-i pe-aproape, ne pitulam. Când a luat-o înainte, noi am prins iarăşi a fugi ca să ajungem acasă. Pe urmă ai venit dumneata şi ne-ai găsit; asta a. Fost tot, Nu-i aşa, Mărie, că n-am uitat nimic?

— Nu, Petit-Pierre, şi tot ce-ai spus e adevărul adevărat. Acuma, Germain, te rog să pui mărturie pentru mine şi să spui celor de pe la noi că de n-am putut rămâne acolo, n-a fost fiindcă mi-a lipsit curajul ori că mi-a fost lene să muncesc.

— Şi eu te rog. Mărie, spuse Germain, să cugeti dacă, atunci când trebuie să apere o femeie şi să pedepsească un ticălos, un bărbat de douăzeci şi opt de ani nu-i cumva prea vârstnic. Tare aş vrea să ştiu dacă pe Bastien, ori pe altul ca el, mai tânăr cu zece ani decât mine, nu l-ar fi zdrobit *omu-ăla,* cum îi zice Petit-Pierre. Ce zici?

Ti

— Zic, Germain, că mi-ai făcut un maro bine, şi că nu te-oi uita toată viaţa.

— Atât?

— Tată. Spuse copilul, nici nu mi-a tr ecut prin cap să-i spun Mariei ceea ce ţi-am făgăduit. IVam avut răgaz, dar am să-i spun de îndată ce ajungem acasă.

Făgăduiala băiatului îi dădu de gândit lui Germain, se apropia clipa când trebuia să dea socoteală alor lui şi, arătându-le ceea ce nu-i plăcuse la văduva Guerin, nu se cădea să le spună anume din ce pricini fusese atât de clarvăzător şi de sever. Când eşti fericit şi mândru, nu ţi se

pare greu să-i convingi şi pe alții de fericirea ta; dar când eşti alungat dintr-o parte şi învinuit din cealaltă, nu te simți prea bine.

Din fericire, Pierre dormea când au ajuns la fermă, şi Germain îl aşeză, fără să-l trezească, în patul său. Apoi dădu toate explicațiile de care fu în stare. Moş Maurice, aşezat pe scăunelul lui cu trei picioare, în fața casei, îl ascultă cu un aer grav şi, cu toate că rezultatul călătoriei îl nemulțumea, atunci când Germain, povestind despre sistemul de a cocheta al văduvei, îl întrebă dacă ar fi avut timp să, se -ducă timp de cincizeci şi două de duminici ca să-i facă şi el curte, iar la sfârşitul anului să se pomenească refuzat, socrul răspunse, plecându-şi capul în semn ie încuviințare:

— Ai dreptate, Germain, nu puteai face una ca asta.

Şi când Germain povesti cum fusese silit s-o aducă înapoi pe Mărie ca s-o ferească de ocările, dacă nu chiar de bătăile unui stăpân netrebnic, moş Maurice încuviință iarăşi, spunând:,

— Ai dreptate, Germain, aşa se cuvenea să faci.

Când Germain isprăvi de povestit totul, socrul şi soacra scoaseră simultan un lung suspin de resemnare uitându-seş unul la altul. Apoi, capul familiei se ridică şi spuse:

— Fie aşa cum o vrea Dumnezeu! Omul nu iubeşte la poruncă.

— Vino la masă, Germain, zise soacra. Păcat că nu s-au rânduit altfel lucrurile, dar ce putem face? Se vede treaba că asta a fost voia Domnului. Om mai cerca noi şi-n alte părți.

— Da, se grăbi să adauge bătrânul, că bine zice nervastă-mea, om mai cerca şi-n alte părți.

Nimic altceva nu se mai vorbi în casă privitor la cele petrecute, iar când, a doua zi, micul Pierre se trezi în zori, nemaifiind tulburat de evenimentele neobişnuite din zilele precedente, căzu în apatia micilor țărani de-o vârstă cu el, uită tot ce-i trecuse prin minte şi nu se mai gândi decât să se joace cu frații lui şi să facă „pe bărbatul14 cu boii şi caii.

Germain încercă şi el să uite, cufundându-se în muncă; dar deveni atât de trist şi de neatent, încât toată lumea

observă schimbarea. Nu mai vorbea cu Mărie, se ferea chiar să se şi uite la ea; şi totuşi, dacă l-ai fi întrebat în ce poiană se află fata şi pe ce drum a trecut, n-ar fi existat clipă în care să nu poată răspunde, dac-ar fi vrut. Nu îndrăznise să le ceară alor săi s-o primească la fermă în timpul iernii, deşi ştia foarte bine că fata îndura mari lipsuri. De fapt, ea nu suferea, şi bătrâna Guillette nu fu niciodată în stare să înțeleagă cum de mica ei grămadă de lemne nu scădea deloc şi cum de găsea în fiecare dimineață şura plină, când în fiecare seară o lăsa aproape goală. La fel se întâmpla şi cu grâul şi cu cartofii. Cineva intra prin lucarna hambarului, deşărta un sac şi pleca fără să trezească pe nimeni şi fără să lase urme. Bătrâna se îngrijoră şi se bucură în acelaşi timp; îi spuse fetei să nu sufle nimănui nicio vorbă despre ce li se întâmpla, explicându-i că dacă s-ar afla minunea ce se petrecea în casa ei, oamenii ar crede-o vrăjitoare. Bătrâna îşi închipuia că diavolul îşi vârâse coada, dar nu se grăbea să rupă relațiile cu el şi să cheme exorcismele preotului asupra casei sale; îşi zicea că va avea tot timpul s-o facă după ce diavolul îi va cere sufletul în schimbul binefacerilor lui.

Mărie înțelegea mai bine adevărul, dar nu îndrăznea să-i spună nimic lui Germain de teamă ca nu cumva să-i redeştepte în minte gândul căsătoriei, prefăcându-se, față de el, că nu bagă de seamă nimic.

XVI

Mătuşa Maurice

Mătuşa Maurice, aflându-se intr-b zi numai cu ginerele ei în livadă, îl întrebă prieteneşte:

— Ce-i cu tine, băiete? Ce te doare? Văd că de la o vreme mănânci ca o pasăre, eşti scump la râs, şi-ți scoatem vorba din gură cu cleştele. Te-a supărat careva, ori chiar noi ți-am pricinuit fără voie vreun necaz?

— Nicidecum, maică, răspunse Germain, de când am intrat în casa asta, mi-ai fost ca şi măicuța care m-a făcut şi-aş fi un păcătos de m-aş plâtige de dumneata, de țaica, ori de careva din casă.

— De-i aşa, pesemne că iar te seacă la inimă moartea

nevesti-ti. Văd că-n loc să te alini, mai rău te mistui. Fă bine şi dă ascultare lui socru-tău, care ți-a spus vorbă cu cap. Trebuie, cu tot chipul, să-ți găseşti altă nevastă.

— Nu zic ba, maică, şi pe mine mă bate gândul să mă-nsor, dar femeile pe care mi-ați zis să le pețesc nu-s pe potriva mea. Numai ce ridic ochii asupra lor, că în loc s-o uit pe Catherine, mă gândesc şi mai mult la ea.

— Se vede treaba, Germain, că nu ne-am priceput a alege pe gustul tău. Fă bine dară şi spune fără înconjur ce femeie ți-ar plăcea. Nu-i cu putință să nu ți se potrivească niciuna, din câte-s pe fața pământului, că doară bunul Dumnezeu nu zămisleşte pe nimeni fără a-i hărăzi o ființă care să-l facă fericit. De ştii unde se află femeia asta, fă bine şi adu-ne-o drept noră. C-o fi frumoasă ori hidî, tânără ori bătrâna, avută ori sărmană, omul meu şi cu mine. Într-o glăsuire, ți-om da încuviințarea. Nu mai putem răbda să te vedem necăjit şi nu putem trăi împă-

, câți de nu eşti şi tu la fel.

— Maică, eşti bună ca bunul Dumnezeu, şi taica tot-aşa, răspunse Germain; dar oricâtă milă ați avea de mine,

tot nu-mi puteți fi de ajutor: fata care mi-e dragă nici ’ nu vrea s-audă de mine.

— O fi prea mică de ani; să-ți legi viața de-o copilă nu e un lucru cu judecată.

— D-apoi taman asta-i, maică, pesemne mi-am pierdut mințile de-am prins drag de-o fetişcană. Şi eu mă țin de rău. M-am străduit în fel şi chip să-mi iau gândul de! a ea, dar fie că muncesc, fie că mă odihnesc, fie că-s la sfinta slujbă, ori că mă culc să dorm, fie că-s laolaltă cu copiii ori cu de-alde dumneavoastră, gândul meu tot într-acolo zboară, nu mă pot gândi la altceva.

— Atunci, ți-o fi făcut niscaiva vrăji, Germain. Şi nu-i decât un singur leac. Fata trebuie să-şi schimbe gândul şi să-ți dea ascultare. Aşa c-o să fie nevoie să mă amestec şi eu şi să văd dacă-i cu putință. Să-mi spui unde e şi cum o cheamă.

— Scumpa mea mamă, spuse Germain, nu cutez, fiindc-o

să mă iei în râs.

— N-o să te iau în râs, fiindcă eşti amărât şi nu vreau să te mai amărăsc şi eu. E cumva Fanchette?

• — Nu, maică, nu-i ea.

— Sau Rosette?.

— Nu.

— D-apoi, fă bine şi-mi spune, că n-o să sfârşesc nici până mâine dac-o să stau să înşir toate fetele de pe la noi.

Germain lăsă capul în jos, neputându-se hotărî să-i răspundă.

— Iată, zise mătuşa Maurice, pe ziua de azi îți dau pace, Germain; trag nădejde că mâine n-ai să te mai sfieşti şi-ai să-ți dai gândurile pe față, ori de nu, poate cumnată-ta s-o pricepe mai bine să te facă să-ți dezlegi limba.

Şi mătuşa Maurice luă coşul în brațe şi se duse să întindă rufele în pădurice.

Asemenea copiilor care se hotărăsc atunci când văd că oamenii mari nu mai fac caz de ei, Germain fugi după soacră-sa şi-i mărturisi că fata pe care o iubeşte e micuța *Mărie, fata mătitşii Guillette.*

Mare fu mirarea mătuşii Maurice; era ultima la care s-ar fi g'ândit. Avu însă delicatețea să nu-şi dea mirarea pe față şi să-şi facă observațiile în gând. Apoi, văzând că tăcerea ei îi îngrijora pe Germain, îi întinse coşul cu rufe.

— Ei, şi asta-i pricină să nu-mi daî ajutor la treabă? Du tu greutatea asta şi hai să stăm puțin de vorbă. Te-ai gândit bine, Germain? Vrei so iei de-adevăratelea?

— Vai, scumpa mea mamă, nu-i tocmai aşa; eu unu aş lua-o de îndată de-aş putea izbuti; dar cum ea nici nu vrea s-audă, n-am alta Ho făcut decât să mă lecuiesc de-oi putea.

— Şi de n-ai putea?

— Orice lucru are o margine, maică; atunci când caiu-i din cale-afară de împovărat, cade; iară când boul n-are ce băga în gură, moare.

— Cu alte vorbe, vrei să spui că de nu te-o vrea ai să mori cu zile? Doamne Dumnezeule, Germain! Nu vreau ca un bărbat ca tine să rostească vorbe dintr-astea, că doară dacă

le rosteşte, le şi gândeşte. Tu eşti cruce de voinic şi slăbiciunea e primejdioasă la oamenii puternici. Hai, nu-ți pierde nădejdea. Nu cred c-o fată nevoiaşă, atunci când îi faci cinstea s-o ceri de nevastă, ar putea da binelui cu piciorul.

— Chiar aşa şi e; mi-a zis că nu mă ia.

— Şi din ce pricină ți-a zis că nu?

— A zis că de-alde dumneavoastră i-ați făcut numai bine şi că n-ar vrea să vă pricinuiască supărarea, că-n loc s-aduc în casă o noră bogată, vă aduc una săracă lipită pământului.

— De-a zis aşa, e semn că-i fată cu scaun la cap, şi-i cât se poate de cinstit din partea ei. Dar numai, cu vorbe dintr-astea nu te poate lecui de dragoste, Germain, căci fără doar şi poate ți-a zis că-i eşti drag şi că de-ar fi să vă dăm binecuvântarea ea n-are să mai zică ba.

— Ba nu, şi-aici e nenorocirea: mi-a zis că inima nu-i dă ghies.

— De zice din gură ceea ce n-are în gând, anume că să nu-i mai ții calea, e semn că merită s-o îndrăgim şi noi şi să nu ne mai facem griji că-i prea tinerică, având în vedere că e atât de înțeleaptă.

— Aşa o fi? întrebă Germain, cutremurat de o nădejde pe care n-o întrezărise încă; ar fi semn că-i ceva de fata asta, dar eu mă tem că nu i-s drag şi de asta îi. Este uşor să aibă atâta judecată.

— Germain, spuse mătuşa Maurice, făgăduieşte-mi că-n săptămâna asta n-ai să faci nicio prostie, c-ai să dai focului orice supărare, c-ai să mănânci, să dormi şi c-ai să fii voios ca înainte vreme. Eu oi vorbi cu moşu şi de l-oi putea hotărî să-ți dea şi el binecuvântarea, ai să afli bob numărat şi ce gânduri îți poartă fata asta.

Germain îi făgădui, şi săptămâna trecu fără ca moş Maurice să aducă vreodată vorba despre însurătoarea lui, ca şi cum nu i-ar fi ajuns nimic la ureche. Plugarul se strădui să pară liniştit, dar era din ce în ce mai îngândurat şi mai palid.

xvn

Micuța Manie

În sfârşit, duminică dimineața, ieşind de la slujbă, soacră-sa îl întrebă dacă primise vreun răspuns de la aleasa inimii lui de-atunci, de la discuția lor, din livadă.

— Păi nu, nimic, răspunse el. Nici n-am vorbit cu ea.

— D-apoi, cum vrei s-o îndupleci dacă nu-i vorbeşti?

— Eu nu i-am vorbit decât o dată, răspunse Germain, atunci când ne-am dus la Fourche amândoi; dif: ziua aceea n-am mai schimbat nicio vorbă cu ea. Cuvântul ei dempotrivire m-a amărât într-atâta că-s mai împăcat să nu-î vorbesc, decât s-o mai aud că-mi zice că nu, i-s drag.

— Ascultă, fătul meu, trebuie să-i vorbeşti numaidecât; socru-tău îțî dă âncuviințarea să faci lucrul ăsta. Hai, ia-ți inima-n dinți! Te rog, şi de este nevoie, îți poruncesc; că doară n-ai să poți rămâne ân îndoiala asta.

Germain se supuse. Ajunse la casa mătuşii Guillette cu ochii-n pământ şi cu inima-ndoită. Micuța Mărie, la gura sobei, era atât de cufundată-n gânduri, că nici nu-i auzi paşii. Când îl văzu în fața ei, sări ca arsă de pe scaun şi se făcu roşie ca focul.

— Micuță Mărie, îi spuse el, aşezându-se alături de ea, nu-mi lua în nume de rău c-am venit, dară să ştii că *omul şi femeia de la noi* (numea în felul acesta, după datină, pe capii familiei) mi-au poruncit să-ți vorbesc şi să te cer de nevastă. Tu nu mă vrei, mă aştept la asta.

— Germain, întrebă micuța Mărie, ți-s dragă de-adevăratelea?

— Ştiu bine c-ai să te superi, dar nu-s eu de vină: dacă ți-ai putea schimba hotărârea, mi-ar râde inima de bucurie, cu toate că nu merit asemenea lucru. Hai, uită-te la mine. Mărie, sunt chiar într-atita de hâd?

— Ba nu, Germain, răspunse ea, zâmbind, eşti mai frumos ca mine.

— Nu mă lua în râs; uită-te la mine cu îngăduință; nu-mi lipseşte încă niciun fir de păr şi niciun dinte. Ochii mei îți zic că te iubesc. Uită-te dar în ochii mei, asta «tă scris în ei, şi orice fată ştie desluşi scrisul ăsta.

Mărie privi drept în ochii lui Germain cu o nepăsare

simulată, apoi întoarse capul şi începu să tremure.

— Oh, Doamne, ți-e teamă de mine, spuse Germain, te uiți la mine de parc-aş fi fermierul din Ormeaux. Nu-ți fie frică, te rog, asta mă amărăşte din cale-afară. N-am să-ți spun vorbe urâte şi nici n-am să te sărut fără voia ta, iar când vrei să plec, n-ai decât să-mi arăți uşa. Oare trebuie să plec ca să nu mai tremuri atâta?

Mărie îi întinse plugarului mâna, fără să-şi ridice capul, aplecat spre gura sobei, şi fără să rostească vreun cuvânt.

— Pricep, spuse Germain; ți-e milă de mine, deoarece afi inimă bună; eşti amărâtă că-s. Nenorocit din pricina ta; dar de iubit nu mă poți iubi, nu-i aşa?

— La ce-mi spui astea toate, Germain? răspunse în cele din urmă Mărie, vrei să mă faci să plâng?

— Biata de tine, ştiu că ai inimă bună; dară mai ştiu şi că nu ți-s drag şi că-ți ascunzi obrazul fiindcă ți-e teamă să nu văd că ți-e silă de mine. Iar eu nici nu cutez să-ți strâng mâna. În pădure, când fiu-meu dormea şi dormeai şi tu, era cât pe-aci să te sărut. Dar aş fi murit de ruşine, de-aş fi cutezat să-ți cer o sărutare. Am suferit în noaptea aceea ca un om care-ar fierbe la foc mic. De-atunci, nu-i noapte să nu te văd în vis! Şi cum te mai sărutam, Mărie. Dar tu, la vremea aceea, dormeai şi nu visai. Şi-acuma ştii la ce mă gândesc? De-ai întoarce capul şi te-ai uita la mine cu tot atâta drag cum mă uife eu la tine, de ți-ai lipi obrazul de-al meu, sunt sigur c-aş cădea mort de bucurie. Pe când tu, dimpotrivă, de ți s-ar întâmpla una ca asta, ai muri de silă şi de ruşine.

Germain vorbea ca în vis, fără să audă ce spune. Micuța Mărie tremura întruna; dar cum el tremura şi mai tare decât ea, nu mai băgă de seamă. Pe neaşteptate, fata întoarse capul; ochii ei, plini de lacrimi, îl priviră mustrători. Bietul plugar crezu că ea îi va arăta uşa şi, fără să mai aştepte, se ridică şi dădu să plece, dar ea îl opri, îmbrățişându-l şi ascunzându-şi capul la pieptul lui.

— Germain, spuse ea printre suspine, n-ai ghicit că şi eu te iubesc?

Germain şi-ar fi pierdut minţile dacă fiul său care-l căuta şi care intră val-vârtej în colibă, călare pe un toiag, împreună cu sora lui, care biciuia cu o nuia de răchită acest armăsar imaginar, nu l-ar fi adus la realitate. El îl luă în braţe, apoi, aşezându-l în cele ale logodnicei lui, li spuse:

— Uite, iubindu-mă pe mine. Ai mai făcut pe cineva fericit.

APENDICE

1

Nuntă la ţară

Aici se sfârşeşte povestea căsătoriei lui Germain, aşa cum mi-a istorisit-o chiar el – harnicul plugar. Îţi cer iertare, prietene cititor, că nu m-am priceput s-o traduc mai bine; deoarece e nevoie de o adevărată traducere când e vorba de limba străveche şi naivă a ţăranilor din regiunea pe care o *cânt* (cum se spunea odinioară). Aceşti oameni vorbesc o limbă prea autentică pentru noi şi, de la Rabelais şi Montaigne, progresul limbii ne-a făcut să pierdem multe din vechile ei bogăţii. Aceasta este urmarea oricărui progres – şi trebuie să ne resemnăm. Dar cită desfătare să auzi acele vorbe neaoşe atât de pitoreşti domnind pe bătrânul pământ din inima Franţei, cu atât mai mult cu cât ele sunt expresia autentică a ironiei domoale şi sfătoase a băştinaşilor. Ţinutul Tourraine a păstrat un număr însemnat de zicale străvechi. Odată cu Renaşterea, şi după aceea, ţinutul Tourraine s-a civilizat» s-a împodobit cu castele, cu drumuri, cu străini şi cu freamăt. Beery-ul însă a rămas neschimbat, şi cred că după Bretagne şi alte câteva provincii din sudul Franţei, e ţinutul cel mai autentic din câte se pot găsi în clipa de faţă. Unele datini sunt atât de stranii, de unice, încât nădăjduiesc, drag cititor, să te mai pot distra o clipă, dacă-mi vei îngădui să-ţi povestesc de-a fir-a păr o nuntă de ţară, cea a lui Germain bunăoară, la care am avut plăcerea să iau parte acum câţiva ani.

Din păcate, toate trec. Numai de când exist eu pe lume s-au produs mai multe schimbări în ideile şi datinile satului meu, decât s-au produs timp de secole, înainte de Revoluţie. Jumătate din ceremoniile celtice, păgâne ori medievale pe

care le-am văzut în deplină vigoare în copilăria mea, au dispărut. Poate că într-un an, doi, peste văile noastre vor trece trenurile făcând să dispară, cu iuţeala fulgerului, bătrânele tradiţii şi minunatele noastre legende.

Era iarnă, în preajma carnavalului, epocă a anului propice şi potrivită la noi pentru nunţi. Vara, oamenii nu-şi văd capul de treabă la fermă, nu poţi lăsa munca baltă, timp de trei zile, fără a le mai pune la socoteală şi pe cele necesare trezirii din beţia fizică şi morală pe care o lăsa o nuntă.

Stăteam sub hornul vast al vetrei, când detunăturile pistoalelor, urletele câinilor şi sunetele ascuţite ale cimpoiului mi-au vestit sosirea logodnicilor.

În câteva clipe, moş Maurice, împreună cu mătuşa Maurice, Germain şi micuţa Mărie, însoţiţi de Jacques şi de soţia lui, de cele mai apropiate rude ale ambelor familii şi de naşii logodnicilor, îşi făcură intrarea în curte.

Micuţa Mărie, care nu primise încă darurile de nuntă, numite plocoane, era îmbrăcată cu ce găsise şi ea mai bun în îmbrăcămintea-i modestă: o rochie de pânză groasă, de culoare închisă, un fişiu alb cu nişte crengi mari, în culori vii, un şorţ roz, foarte la modă pe vremuri, şi dispreţuit în zilele noastre, o bonetă de muselină de un alb imaculat, asemenea celor purtate de Anne Boleyn şi de Agnes Sorel. Era proaspătă şi zâmbitoare, fără urmă de trufie, deşi ar fi fost îndreptăţită s-o aibă. Germain era grav şi înduioşat alături de ea, precum tânărul Iacov când a întâlnit-o pe Rahela la fântâna lui Laban. Oricare altă fată ar fi ţinut nasul pe sus şi s-ar fi împăunat deoarece, din orice familie te-ai trage, nu-i puţin lucru să fii luată în căsătorie pentru ochii tăi frumoşi; dar ochii ei erau umezi şi strălucitori de dragoste. Se vedea că e îndrăgostită cu adevărat, şi n-avea timp să se ocupe de părerea altora. Micul ei aer dârz n-o părăsise. Era plină de sinceritate şi bunăvoinţă; nicio urmă de aroganţă, nicio urmă de înfumurare. N-am văzut niciodată o logodnică atât de drăgălaşă, când răspundea fără înconjur tinerelor ei prietene care o întrebau dacă e mulţumită.

— D-apoi cum să nu fiu? Nu mă pot plânge că nu m-am

născut sub o stea norocoasă.

Moş Maurice vorbi în numele familiei; salută adunarea şi făcu invitaţiile, după datină. Întâi agăţă deasupra vetrei o crenguţă de laur împodobită cu panglici; ceea ce simboliza înştiinţarea, adică scrisoarea vestitoare; apoi oferi fiecărui invitat o cruciuliţă confecţionată din bucăţele de panglici albastre şi roz – rozul pentru logodnică, albastrul pentru mire. Invitaţii de ambele sexe trebuiau să păstreze această insignă, femeile să şi-o pună la bonetele lor de dantelă, bărbaţii la butonieră, în ziua nunţii. Aceasta însemna invitaţia la nuntă, legitimaţia de intrare.

Moş Maurice îndeplini totul după cuviinţă, Îl invită pe stăpânul casei şi pe toţi ai săi, adică pe toţi copiii, rudele, prietenii şi slujitorii săi, la ceremonie, la ospăţ, la dans şi la petrecere şi la tot ceea ce va urma. Şi nu uită să spună:

— Vă fac onoarea să vă poftesc.

Formulă plină de judecată, deşi ne apare lipsită de sens, deoarece exprimă ideea că dai cinstire celor pe care-i socoteşti demni de aceasta.

Cu toată generozitatea invitaţiei făcută în toată parohia din casă în casă, politeţea, care este nespus de discretă la ţărani, cerea ca din fiecare familie să ia parte numai două persoane – un cap de familie şi unul din copiii acestuia.

După ce invitaţiile fură făcute, logodnicii şi rudele lor plecară să cineze la fermă.

Micuţa Mărie îşi duse cele trei oiţe la păscut, pe pajiştea comunală, iar Germain îşi lucră ţarina, ca în oricare altă zi.

În ajunul zilei de nuntă, către ora două după-amiază, sosi muzica, adică cimpoierul şi cobzarii, cu instrumentele împodobite cu lungi panglici fâlfâitoare şi eântând un marş de circumstanţă, într-un ritm cam lent pentru picioarele celor care, deşi nu din partea locului, erau deprinşi cu natura pământului gras şi a drumurilor ondulate ale regiunii. Tineri şi copii, trăgând cu pistolul, anunţară începutul petrecerii. Treptat-treptat, oaspeţii se adunară şi prinseră a dansa în faţa casei, ca să-şi dea ghes. Odată cu venirea nopţii, s-a trecut la nişte pregătiri ciudate, oaspeţii s-

au despărțit în două grupe, şi când s-a întunecat de-a binelea, au purces la ceremonia răpirii.

fio-

Aceasta se petrecea în casa logodnicei, coliba mătuşil Guillette. Mătuşa Guillette o luă pe fiica ei, împreună cu **o** duzină de ciobănite tinere şi frumuşele – prietene şi rude de-ale micuței Mărie – două, trei matroane respectabile, vecine bune de gură, cu replica promptă, rigide păstrătoare ale vechilor datini. Alese apoi o duzină de băieți vânjoşi, tot unui şi unul, rude şi prieteni; apoi pe bătrânul cânepar «1 parohiei, om cu darul vorbirii şi bun orator.

Rolul *bazvalan-ului*1 din Bretagne – croitorul satului – îl îndeplineşte în ținutul nostru cel care zdrobeşte cânepa ori dărăceşte lâna (două profesiuni adesea unite într-una). El este prezent la toate solemnitățile, fie triste sau vesele, deoarece e un om învățat şi bun vorbitor, iar la asemenea ocazii întotdeauna are grijă să ia cuvântul, pentru a îndeplini cu demnitate unele formalități, folosite din timpuri străvechi. Profesiunile ambulante, care-l introduc pe om în sinul altor familii, fără a-i da posibilitatea să trăiască într-a sa, au darul de a-l face guraliv, mucalit, bun povestitor şi cântăreț.

Câneparul este îndeosebi sceptic. El, şi un alt slujbaş rustic, despre care vom vorbi îndată – groparul – sunt liber-cugetătorii ținutului. Au vorbit atâta despre strigoi şi cunosc atât de bine festele pe care aceste spirite şirete sunt în stare să le facă, încât nu le mai inspiră nicio teamă. Cânepării, groparii şi stafiile îşi exercită meseria îndeosebi noaptea. Şi tot noaptea, cânepărul povesteşte legendele lui triste. Să mi se îngăduie o digresiune…

Când cânepa a ajuns la soroc, adică s-a muiat cât trebuie în apele curgătoare, şi a fost zvântată pe jumătate pe mal, este adusă în curțile caselor; şi orânduită în mici snopi verticali care, cu tulpinile răsfirate jos şi cu capetele legate în buchete, seamănă seara cu o lungă procesiune de mici fantome albe proțăpite pe picioarele lor subțiri, umblând fără zgomot de-alungul pereților.

Abia la sfârşitul lui septembrie, când nopțile sunt tot

călduțe, se începe melițatul cânepii, sub palida lumină a lunii,

1 **Trimisul mirelui, care purta adesea o ramură** de **grozamă, simbol al dragostei şi al unirii, de unde şi numele** (*baz* **– ramură,** *balan* **– grozamă**)**.**

În timpul zilei, cânepa este încălzită în cuptor; seara e scoasă, pentru a fi melițată caldă. Pentru aceasta se foloseşte un fel de şevalet prevăzut în partea de sus cu o pârghie de lemn, care, căzând peste nişte gardine, toacă planta fără s-o taie. Atunci se aude noaptea, pe câmpuri, zgomotul acela sec şi sacadat a trei lovituri precipitate. Apoi se aşterne liniştea; e clipa în care, cu un braț, se schimbă maldărul, d'e cânepă, pentru a fi tocat în altă parte, apoi cele trei lovituri reîncep; cu celălalt braț e acționată pârghia, şi aşa întruna, până când luna este voalată de primul licăr al zorilor.

Cum munca aceasta durează doar câteva zile pe an, câinii nu se deprind cu ea şi scot nişte urlete jalnice, îndreptate spre toate punctele zării.

Este ceasul zgomotelor ciudate şi tainice, peste câmpuri.

Cocorii călători trec şi ei pe-acolo, şi ochiul, în plină zi, abia îi distinge. Noaptea pot fi doar auziți; glasurile lor aspre şi tânguitoare, ce se pierd printre nouri, par strigătul de chemare şi de bun rămas rostit de sufletele zbuciumate care se străduiesc să găsească drumul spre cer şi pe care o invincibilă fatalitate le sileşte să plutească deasupra pământului, în jurul caselor; deoarece păsările acestea călătoare au incertitudini stranii şi anxietăți tainice în cursul călătoriei lor aeriene. Uneori li se întâmplă să-şi piardă direcția, când brizele capricioase se luptă ori se succed în regiunile înalte.

Şi atunci vedem, când deruta are loc în timpul zilei, cum conducătorul stolului pluteşte la întâmplare în văzduh, cum face cale întoarsă şi revine şi se aşază la coada falangei triunghiulare, în timp ce o savantă manevră a tovarăşilor de zbor îi aduce pe aceştia, în cea mai desăvârşită ordine, în spatele său. Adesea, după eforturi vane, ghidul epuizat renunță de-a mai conduce caravana; şi se prezintă un altul,

încearcă şi acesta la rândul său, apoi cedează locul unui al treilea, care regăseşte curentul şi porneşte curajos la drum. Dar câte țipete, câte reproşuri, câtă dojană, câte blesteme mânioase şi întrebări îngrijorate nu se aud în limba vorbită de aceşti pelerini înaripați!

În noaptea sonoră, se aud aceste chemări sinistre dăinuind uneori îndelung deasupra caselor. Şi cum ochiul nu vede nimic, oamenii simt fără voia lor o strângere de inimă, o nelinişte, până când acest nour tânguitor se pierde în zare.

Mai sunt şi alte zgomote proprii acestui anotimp şi care se aud îndeosebi prin livezi.

N-a venit încă vremea culesului, şi o mie de trosnete neobişnuite fac ca arborii să semene cu nişte făpturi însuflețite.

O crenguță pârâie, plecându-se, sub greutatea fructului ajuns la cel mai înalt grad de dezvoltare, ori un măr se desprinde şi cade la picioarele tale, pe pământul umed, cu un sunet surd. Atunci auzi fugind, atingând uşor crengile şi ierburile, o făptură pe care n-o vezi; e dinele țăranului, acest vagabond curios, neliniştit, îndrăzneț şi fricos totodată, care se strecoară pretutindeni, care nu doarme niciodată, care caută întotdeauna nu se ştie ce, care te iscodeşte, ascuns într-o tufă de mărăcini, şi care la zgomotul mărului căzut o ia la goană de teamă să nu arunci în el cu vreo piatră.

În timpul acestor nopți tainice şi cenuşii îşi povesteşte câneparul straniile sale aventuri cu spiriduşi, cu iepuri albi, cu suflete în suferință şi vrăjitori preschimbați în lupi, cu sabat la răscruci, cu bufnițe prevestitoare de rău. Îmi amintesc că mi-am petrecut în felul acesta primele ceasuri ale nopții, lângă melițele care nu se opreau o clipă, al căror clămpănit neîndurător, întrerupând povestea câneparului ajunsă la episodul cel mai dramatic, ne strecura în vine un fior de gheață. Şi dacă se întâmpla ca omul să-şi continue povestirea în timp ce lucra, patrucinci vorbe se pierdeau; vorbe înspăimântătoare desigur pe care noi nu îndrăzneam să-l punem să le repete, şi a căror omisiune adăuga un mister şi mai înfiorător, la şirul de mistere atât de sumbre

din povestea lui. Zadarnic ne spuneau slujnicele că e prea târziu ca să mai zăbovim pe-afară şi că ora de culcare, pentru noi, trecuse de mult; până şi ele mureau de poftă să mai asculte; şi cu câtă spaimă străbăteam apoi cătunul, ca s-ajungem acasă! Cât de adânc mi se părea porticul bisericii, iar umbra copacilor bătrâni cât de deasă şi de neagră! Cât despre cimitir, ne feream să-l privim, treceam pe lângă el cu ochii închişi.

Dar câneparul nu-i altul decât paracliserul care s-a dedat voluptății de a inspira teamă; îi place să-i facă pe oameni să râdă, ştie să fie ironic şi sentimental la nevoie, când trebuie să cânte despre dragoste şi despre nuntă; el este cel care culege şi păstrează în memoria sa cele mai vechi cânteee şi le transmite posterității. Lui îi revine aşadar, la nunți, misiunea de a juca rolul personajului pe care îl vom intilni la răpirea micuței Mărie.

U

Asediul

Când oaspeții s-au adunat cu toții în casă, s-au zăvorit, cu cea mai mare grijă, uşile şi ferestrele. Până şi lucarna podului a fost baricadată: s-au pus scinduri, capre pentru lemne, buşteni şi mese la toate ieşirile,. Ca şi cum s-ar fi pregătit să înfrunte un adevărat asediu; şi în această incintă fortificată se făcu o linişte destui de solemnă, până când se auziră, de departe, cântece, râsete, şi sunetul câtorva instrumente rustice. Era grupa mirelui, cu Germain în frunte, urmat de tovarăşii săi cei mai îndrăzneți, de gropar, de rude, de prieteni şi argați care formau un alai vesel şi compact.

Totuşi, pe măsură ce se apropiau de casa miresii, încetiniră pasul, ținură sfat, apoi tăcură. Fetele, zăvorite în casă, avuseseră grijă să lase la ferestre câteva mici crăpături prin care îi văzură sosind şi aljniindu-se în ordine de bătaie. Afară cădea o ploaie subțire şi rece, aşa că situația deveni şi mai palpitantă, în tjmp ce în vatra casei ardea un foc prietenos. Mărie ar fi dorit să scurteze inevitabilele pauze ale acestui asediu; nu-i plăcea să-şi vadă logodnicul murat de

ploaie, dar ea n-avea voie să vorbească în această împrejurare, ba trebuia chiar să participe în mod vizibil la cruzimea jucăuşă a însoţitoarelor ei.

Când cele două oşti se găsiră faţă în faţă. Detunătura unei arme de foc. Ce pornise de-afară, asmuţi toţi câinii din împrejurimi. Câinii casei se repeziră la poartă într-un lătrat asurzitor, crezând că e vorba de un atac real, iar copiii cei mici. Pe oare mamele se căzneau zadarnic să-i potolească, începură să plângă şi să tremure de frică. Toată scena aceasta fu atât de bine jucată, încât un străin ar fi crezut că-i reală şi ar fi încercat poate să se apere împotriva bandei de răufăcători.

Atunci groparul, bardul şi oratorul logodnicului, se proţăpi în faţa porţii şi, cu un glas rugător, angajă cu câneparul, instalat la lucarna de deasupra aceleiaşi porţi» următorul dialog:

Groparul

Ei, oameni buni, dragii mei consăteni, pentru numele sfânt al lui Dumnezeu, deschideţi-mi poarta!

Câneparul

Cine eşti şi cum de ai îndrăzneala să ne numeşti dragii dumitale consăteni, de vreme ce noi nici nu te cunoaştem?

Groparul

Suntem nişte oameni cinstiţi, aflaţi ia mare impas. Nu vă temeţi de noi, prieteni, daţi-ne găzduire! E polei, bietele noastre picioare sunt sloi, şi venim de-atâta de departe că ni s-au crăpat şi saboţii.

Câneparul

Dacă vi s-au crăpat saboţii, căutaţi şi voi pe jos vreun fir de răchită ca să vă faceţi nişte ţesturi (mici lame de fier în formă de arc ce se pun deasupra saboţilor care-au crăpat pentru a-i consolida).

Groparul

— Ţesturile din răchită nu fac două parale. Ne luaţi în râs, oameni buni, dar aţi face mai bine dacă ne-aţi descinde. Căci vedem cum luceşte mândreţe de flacără îu

casa dumneavoastră; fără îndoială c-aţi pregătit şi frigarea, ca să vă desfătaţi inima şi pânteeul. Deschideţi, rogu-vă, unor bieţi pelerini care-or să moară în faţa porţii voastre dacă nu le daţi o mână de ajutor.

Câneparul

Ah, ah, sunteţi pelerini? Asta nu ne-aţi spus-o pânăacuma. Şi din care pelerinaj sosit-aţi, de nu vă. Este cu supărare?

G r o v ar ul

o să vă spunem de unde, atunci când o să ne deschideţi poarta, căci noi venim de-atâta de departe, că nici n-o să vreţi să ne daţi crezare.

Câneparul

Să vă deschidem poarta? Nu, căci nu ne putem încrede în voi. Ia să vedem: nu care cumva veniţi de la Saint-Sylvain de Pouligny?

Groparul

Am fost şi la Saint-Sylvain de Pouligny, dară noi venim şi mai de departe.

Câneparul

Atunci aţi fost până la Sainte-Solange *K*

Groparul

Am fost şi la Sainte-Solange, dar noi venim încă şi mai de departe.

Câneparul

Minţiţi; n-aţi pus niciodată piciorul la Sainte-Solange.

Groparul

Ba am fost şi mai departe, de vreme ce, la ceasul ăsta, sosim de la Saint-Jaeques din Compostelle1.

Ce tot îndrugaţi voi acolo? Noi nu cunoaştem asemenea parohie. Vedem limpede că sânteii nişte oameni răi, nişte tâlhari, nişte oameni de nimic şi nişte mincinoşi. Duceţi-vă în altă parte să vă deşertaţi traista cu minciuni; noi stăm aici de pază şi n-o să puteţi pune piciorul înăuntru.

---

1 Santiago de Compostella — Celebru loc de peierfnai din Spania.

Groparul

Vai, prietene, fie-ți milă de noi. Nu suntem pelerini, ai ghicit; ci suntem nişte braconieri amărâți, pe care-i urmăresc pădurarii. Până şi jandarmii sunt pe urmele noastre, şi dacă n-o să ne ascundeți în pod, o să fim prinşi şi duşi la închisoare.

Câneparul

Şi cine ne poate dovedi că, de data asta, sunteți ceea ce spuneți? Căci iată, minciuna pe care-ați îndrugat-o mai adineauri v-a dat de gol.

Groparul

Dacă voiți să ne deschideți o să vă arătăm o mândrețe de vânat, pe care l-am ucis noi.

Câneparul

Arătați-ni-l numaidecât, căci altfel nu vă putem da crezare.

Groparul

Păi atunci deschideți o uşă ori vreo fereastră să vă dăm animalul.

Câneparul

Nici gând de-aşa ceva! Că doar nu-s aşa ae prost. Mă uit la voi printr-o crăpătură şi nu văd printre voi nici vînători, nici vânat.

În acea clipă un văcar, bondoc şi de o forță herculeana, se desprinse din grupul în care stătea ascuns, ridică în dreptul lucarnei o gâscă jumulită, pusă într-o frigare de fier şi împodobită cu smocuri de paie şi cu panglici.

— Adevărul e, strigă câneparul, după ce-şi scosese, cu ’ precauție, un braț afară pentru a pipăi vânatui, că asta nu-i nici prepeliță, nici potârniche; nici iepure de câmp, nici iepure de casă; aduce mai degrabă cu o gâscă ori cu un curcan. Sunteți nişte vânători şi jumătate, dar vânatui ăsta nu v-a dat niciun fel de bătaie de cap. Plecați de-aici, caraghioşilor, cu minciunile voastre deocheate cu tot şi duceți-vă la casele voastre ca să vă pregătiți cina. Căci noi n-o să ne-o împ’irțim pe-a noastră cu voi.

Groparul ’

Doamne, Dumnezeule, unde să ne ducem să ne frigem

vânatui? Că-i tare mic pentru atâtea guri câte suntem; şi dealtminteri, noi n-avem nici vatră, nici casă. La ceasul ăsta toate porțile-s zăvorite, toată lumea s-a culcat; numai dumneavoastră petreceți aici în casa asta şi pesemne c-aveți o inimă tare haină de ne lăsați să înghețăm afară, Primiți-ne, oameni buni, că nu v-om face nicio pagubă. Vedeți doar c-am adus şi noi vânatui nostru; nu vă cerem decât un locşor lângă vatră şi-un crâmpei de vâlvătaie ca să-l frigem, după care om porni iarăşi la drum, mulțumiți.

Câneparul

Credeți poate c-avem prea mult loc în casă ori că lemnele nu ne costă nimic?

Groparul

Avem şi noi un snop de paie ca să facem focul, şi ne-om mulțumi cu atât; dați-ne doar îngăduiala de-a pune frigarea în vatra dumneavoastră.

Câneparul

Asta nu se poate; ne e silă de voi, milă nicidecum. După cum socot eu, sunteți beți şi n-aveți trebuință de nimic, vreți numai să pătrundeți la noi ca să ne furați focul şi copilele.

Deoarece nu vreți să înțelegeți cu vorbă bună, atunci o să intrăm în casă cu forța.

Câneparul cercați, numai. Ne-am zăvorit destul de temeinic, aşa că nu ne e teamă de nimic. Şi fiindcă sunteți oameni fără obraz, am isprăvit vorba cu de-alde voi.

Jlupă ce rosti aceste vorbe, câneparul trânti ferestruica, coborî o scară şi intră în încăperea de jos. O luă pe logodnică de mână, fetele şi băieții se uniră cu ei şi, împreună, începură să joace şi să chiuie de bucurie, în timp ce femeile cântau cu o voce ascuțită, scoțând hohote de râs în semn de dispreț şi de sfidare împotriva celor de afară care se pregăteau de asalt.

Asediatorii, în ceea ce-i priveşte, turbau de mânie; trăgeau cu pistoalele în porți, asmuțeau câinii, izbeau cu putere pereții, zgâlțâiau obloanele, scoteau țipete înspăimântătoare; în sfârşit, era un vacarm de nu se mai auzea om cu om, era un praf şi-o fumăraie de nu se mai vedea la doi paşi.

Şi totuşi, atacul acesta era simulat; clipa violării protocolului nu sunase. Dacă, tot dând târcoale casei, cineva putea găsi o trecere nepăzită, vreo deschizătură oarecare, puteau încerca să se introducă prin surprindere, şi atunci, dacă cel ce purta frigarea cu vânatui reuşea să-şi pună friptura la foc, luarea în stăpânire a vetrei astfel constatată, comedia se sfârşea şi logodnicul era declarat învingător.

Dar ieşirile casei nu erau atât de numeroase ca să fi scăpat vreuna nebaricadată, şi nimeni nu şi-ar fi asumat dreptul de-a uza de forţă înainte de clipa fixată pentru luptă.

Când oamenii se săturară să ţipe şi să ţopăie, câneparul se gândi să capituleze. Se urcă din nou la lucarnă, o deschise cu băgare de seamă şi-i salută pe asediatorii descum-
▪păniţi cu un mare hohot de râs.

— Ei voinicilor, le spuse, iată că v-aţi făcut de ruşine. Gândeaţi că nimica nu-i mai uşor decât să pătrundeţi înăuntru, dar v-aţi convins, cred, cât de bună e apărarea noastră. Dar acuma prindem a avea milă de voi, de vreţi să vă supuneţi şi să primiţi condiţiile noastre.

Groparul

Grăiţi, oameni buni; spuneţi-ne ce trebuie să facem ca să ne putem apropia de vatra voastră.

C îneparu l

Trebuie să cântaţi, prieteni, dar să cântaţi un cântec pe care noi nu-l ştim şi la care să nu fim în stare a vă răspunde cu unul mai frumos.

— De-i numai atâta, răspunse groparul şi intona cu glas puternic;

Iată c-a trecut primăvara, r – *Mai ieri călcam ierbuşoara…* răspunse câneparul cu o voce cam răguşită, dar mustrătoare. Pesemne ne luaţi în râs de îndrăzniţi să cântaţi o vechitură ca asta. Aţi văzut doar că v-am oprit de la primele vorbe,

— *Era fiică de prinţ…*

— *Şi voia să se mărite,* răspunse câneparul. Cântaţi altul, că şi pe ăsta îl ştim de când lumea.

Groparii **I**

li vreți pe ăsta?

Întorchidu-mă din Nantes...

Câneparul

— *Eram mort de oboseală! Mort de oboseală!*

Asta-i de pe vremea bunicii. S-auzim altul!

Gr o p a r ul

— *Deunăzi trecând de-a lungul.* «

Câneparul

— *Celui codru fermecat* -f Astăzi un cântec fără noimă. Nici copiii nu şi-ar da osteneală să vă răspundă. Cum? Asta-i tot ce ştiți?.

Ştim atâtea cântece, c-o să rămâneți cu gurile căscate.

S-au hărțuit în felul acesta un ceas şi mai bine. Cum cei doi rivali erau cei mai vestiți cunoscători de cântece din tot ținutul, lupta ar fi putut ține toată noaptea, mai cu seamă că şiretul de cânepar îi lăsase să cânte câte douăzeci-treizeci de cuplete, prefăcându-se, prin tăcerea lui, că se declară învins. Atunci, cei din grupul logodnicului aflându-se în culmea fericirii, cântau cât îi ținea gura, şi se putea crede că de data aceasta partea adversă se va da bătută; dar la jumătatea cupletului final se auzea vocea aspră şi răguşită a bătrânului cânepar, zbierând ultimele cuvinte; după care, striga:

— Nu era nevoie să vă dați atâta osteneală, feții mei! O ştiam ca pe apă.

O dată sau de două ori totuşi câneparul făcu o strâmbătură, ridică sprinceana, se întoarse cu un aer descumpănit către femeile care erau numai urechi. Atât de vechi era cântecul pe care-l intona groparul, încât adversarul său îl uitase, ori poate că nu-l ştiuse niciodată; în aceeaşi clipă însă cumetrele intonară, cu o voce subțire de pescăruş, refrenul biruitor; şi groparul, somat să se predea, trecea la alte încercări.

Ar fi fost prea lungă aşteptarea pentru a se vedea de a cui parte va fi victoria. Grupa logodnicei declară că i-ar primi în casă, dacă i-ar oferi miresei un dar vrednic de ea.

Atunci se înfiripă cântul capitulării, pe tonul solemn al unui cântec bisericesc.

Cei de-afară începură cu voce groasă, la unison:
Descuie-ne poarta, Mărie,
A inimii mele aleasă,
Vroiesc să-ți arăt frumoasele daruri, Mindruțo, primeşte-ne-n casă.
La care femeile răspunseră dinăuntru, în falset, cu o ▪voce tânguitoare;
Tedca-i supărat, maica nu-i voioasă,
Eu îs prea sfioasă
Poarta s-o descui. La ceas înnoptat.
Bărbații reluară primul cuplet până la al patrulea vers,: pe care îl modificară, în felul următor:
Ți-am adus în dur, batistă frumoasă.
Dar, în numele logodnicei, femeile răspunseră acelaşi lucru ca şi prima oară.
În timpul celor douăzeci de cuplete, cel puțin, bărbații înşirară toate darurile aduse, menționând de fiecare dată, în ultimul vers, un alt obiect: un şorț frumos, panglici minunate, o rochie de pânză, dantelă, o cruce de aur, şi până şi agrafe de păr – o sută – pentru a umple modestul coş al miresii; dar refuzul matroanelor era irevocabil; în disperare de cauză băieții încercară să le înduplece oferind miresii un soț frumos, iar ele răspunseră atunci adresân-* du-se miresei, şi cântând împreună cu cei de-afară:
Mărie, micuță Mărie,
Deschide-ne rogu-te poarta?
E aci un flăcău care cere De-apururi soție să-i fii.

Căsătoria

Câneparul trase numaidecât zăvorul de lemn care închidea uşa pe dinăuntru; pe atunci aceasta era unica încuietoare cunoscută de majoritatea caselor cătunului nostru.
Alaiul logodnicului năvăli în locuința logodnicei, dar nu fără luptă; deoarece flăcăii aflați în casă, chiar şi bătrânul cânepar şi bătrânele cumetre socoteau că e de datoria lor să păzească vatra.
Purtătorul frigării, ajutat de-ai săi, trebuia să pună

friptura pe vatră. Se dădu o adevărată luptă fără ca vreunul să-i lovească pe celălalt şi fără să se întrezărească vi'eo urmă de mânie. Dar se împingeau şi se înghesuiau atât de tare unii pe alții, şi era atâta amor propriu în această măsurare a forței musculare, încât consecințele ar fi putut fi cu mult mai grave decât păreau atunci, printre cântece şi hohote de râs. Bietul cânepar care, deşi bătrân. Se apăra ca un leu, fu înghesuit şi strivit de mulțime, gata să-şi piardă răsuflarea. Nu numai un singur campion fu doborât şi călcat în picioare fără voie, şi nu numai o mână cramponată de frigare fu rănită până la sânge.

Aceste jocuri sunt primejdioase, şi deoarece s-au întâmplat accidente destul de grave în ultima vreme, țăranii au hotărât să renunțe la ceremonia asediului, lăsând-o să cadă în desuetudine.

' Cred că ultima de acest fel am văzut-o atunci când s-a măritat Frantoise Meillant, dar şi acolo lupta a fost doar simulată.

La nunta lui Germain lupta a fost totuşi destul de aprigă. Era o chestiune de onoare, şi de o parte şi de cealaltă, de a cuceri şi a apăra vatra mătuşii Guillette.

Enorma frigare de fier, s-a îndoit ca un cui sub pumnii viguroşi ai celor care şi-o disputau. O detunătură de pistol a aprins o mică provizie de cânepă. Strânsă în păpuşi, pusă într-un coş agățat în tavan. Întâmplare care a dat loc unei diversiuni, şi, în timp ce unii se precipitau să stingă acest început de incendiu, groparul, care se cocoțase în pod fără să-l vadă nimeni, coborî pe coş şi puse mâna pe frigare chiar în clipa când văcarul, care o apăra în fața vetrei, o ridică deasupra capului ca nu cumva să-i fie smulsă.

Înainte de începerea asaltului, matroanele avuseseră grijă să stingă focul, temându-se ca nu cumva, în învălmăşeală, să cadă careva şi să se ardă.

Poznaşul gropar, în înțelegere cu văcarul, puse stăpânire pe' trofeu fără să întâmpine cea mai mică rezistență şi-l zvârli peste pirostrii. Şi cu asta totul se termină. Nimănui nu-i mai era îngăduit să-l atingă. Apoi sări în mijlocul odăii, aprinse

un rest de paie, care înconjura frigarea, pentru a îndeplini simulacrul frigerii vânatului, deoarece gâsca era bucăți-bucățele, ce se împrăştiaseră ici şi colo pe podea.

Se auziră atunci multe hohote de râs şi discuții lăudăroase. Fiecare vorbea despre ghionții pe care-i primise, şi cum de cele mai multe ori era vorba de mâna unui prieten care lovise, nimeni rțu se plângea şi nici nu se certa.

Câneparul, pe jumătate doborât, îşi freca şalele, zicând că nici nu-i pasă de durere, dar că nu era de acord cu viclenia cumătrului său, groparul, şi că, dacă n-ar fi fost pe jumătate mort, vatra n-ar fi fost cucerită cu atâta uşurință.

Matroanele măturau podeaua şi ordinea începea, să se restabilească.

Masa era încărcată de căni pline cu vin nou. După ce au ciocnit şi şi-au mai tras nițel sufletul, logodnicul a fost poftit să se aşeze în mijlocul încăperii şi, înarmat cu un bețigaş, a fost obligat să se supună unei noi încercări.

În timpul luptei, logodnica a fost ascunsă, împreună cu alte trei fete, de către mama ei, de către naşă şi mătuşi, şi aşezate câteşipatru pe o laviță din cel mai tăinuit colț al odăii şi acoperite cu un cearceaf alb. S-a căutat ca celelalte fete să aibă aceeaşi înălțime ca şi Mărie, iar bonetele să le fie şi ele identice, în aşa fel încât, cearceaful acoperindu-le capul şi înfăşurându-le până-n călcâie, să fie cu neputință de deosebit.

Logodnicul n-avea voie să le atingă decât cu vârful bețigaşului, şi numai pentru a o arăta pe aceea pe care socotea că-i soția lui.

I se dădea timp să cerceteze, dar numai cu ochii, deoarece matroanele, aşezate lângă el, îi supravegheau fiecare mişcare, ca nu cumva să facă vreo şmecherie. Dacă lbvea cu bețigaşul altă fată, în seara aceea nu putea dansa cu logodnica lui, ci numai cu cea pe care o alesese din greşeală.

7 – Balta Diavolului

Germain, văzându-se în fața acestor fantome înfăşurate în acelaşi cearceaf, tremura ca varga de teamă să nu se înşele; şi, de fapt, se înşelaseră şi mulți alții, deoarece măsurile de

prevedere erau întotdeauna luate cu mare migală. Inima îi bătea. Micuța Mărie încercă să respira cu zgomot, să tragă puțin cearceaful, dar viclenele ei rivale făceau acelaşi lucru, împingeau cearceaful cu degetele, de aceea sub văl erau tot atâtea semne tainice câte şi fete. Bonetele pătrate țineau vălul atât de întins, încât era cu neputință să vezi în cutele lui forma vreunei frunți.

După câteva clipe de gândire Germain închise ochii, se lăsă în voia hazardului şi întinse bețigaşul. El atinse fruntea micuței Mărie care zvârli cât colo cearceaful, strigând „victorie®. Lui Germain i se dădu atunci îngăduința de a o săruta şi, luând-o în brațț'le lui puternice, o conduse în mijlocul încăpei-ii şi deschise cu ea dansul, care dură până după miezul nopții.

Cam pe la ceasurile două din noapte s-au despărțit pentru a se reîntâlni la ora opt. Deoarece se aflau acolo şi câteva tinere fete venite din comunele învecinate, şi cum nu erau destule paturi pentru toată lumea, fiecare invitată din sat a găzduit în patul ei două sau trei fete» în timp ce băieții s-au culcat claie peste grămadă pe fânul din podul fermei.

E uşor de înțeles că numai de dormit nu le ardea, aşa că s-au hârjonit tot timpul, şi-au povestit tot felul de glume şi snoave. Există la nunți obiceiul de-a petrece trei nopți albe, şi nimeni nu regretă niciodată nimic.

La ora hotărâtă pentru plecare, după ce s-a mâncat o supă cu lapte în care fusese pusă o mare doză de piper ca să stârnească pofta de mâncare, deoarece ospățul de nuntă promitea să fie copios, toată lumea s-a adunat în curtea fermei.

Parohia noastră fiind desființată, oamenii erau nevoiți să meargă o jumătate de leghe pentru a căpăta binecuvântarea nupțială.

Timpul era frumos, dar drumurile fiind pline de hârtoape şi de gropi, fiecare bărbat o porni călare, luând lângă el şi câte-o femeie, fie ea tânără ori vârstnică.

Germain porni călare pe Cenuşia, care, țesălată cu grijă, gătită cu hamuri şi panglici noi, pufăia şi scotea flăcări pe

nări. El se îndreptă spre casa miresei, însoțit de cumnatul său Jacques care, călare pe bătrâna Cenușie, o luase pe șa pe buna mătușă Guillette. Germain intră în curtea fermei, luă pe mica și iubita lui soție, și porniră «mirului cu un aer de triumf.

.. Apoi voioasa cavalcadă se așternu la drum, escortată de copiii care mergeau pe jos, țopăind și trăgmd cu pistolul și speriind caii care. Se ridicau pe picioarele dindărăt. Mătușa Maurice se sui. Se într-o căruță cu cei trei copii ai lui Germain și cu lăutarii, care intonau marșul. PetitPierre era atât de frumos, încât bunica, plină de mândrie „se uita la e-l ca la un cireș copt. Dar năzdrăvanul nu rămase mult timp lângă ea. La un popas pe care au fost nevoiți să-i facă înainte de-a o lua pe un drum anevoios, 1 se tupilă și se duse să-l roage pe taieă-su să-l ia și pe el pe spinarea Cenușiei.

— Nu se poate, răspunse Germain, ar râde lumea de noi.

— Puțin îmi pasă de gura lumii din Saint-Chartier, spuse micuța Mărie. Ia. Copilul, rogu-te, Germain; și-am să mă mimdresc mai mult cu el, decât cu rochia' mea de nuntă.

Germain se înduplecă și frumosul trio porni în triumfătorul galop ai Cenușiei.

Într-adevăr, locuitorii din Saint-Chartier, deși batjocoritori. Din fire și gata să cârtească împotriva parohiilor vecine care se uniseră cu a lor, nu găsiră nimic de râs la vederea unui mire atât de frumos, a unei mirese atât de fermecătoare și a unui copil care ar fi atras și invidia unei împărătesc. Petit-Pierre avea un costum de pânză albastră, o vestă roșie și cochetă. Iar croitorul satului i-o strî. Nsese într-atâta ia subțiori, că abia putea să-și miște brațele. Dar cât de fudul era! Avea o pălărie rotundă cu o panglică neagră și aurie și o pană de păun care se ivea semeață dintr-o tufă de pene de bibilică. Pe umăr avea un buchet de flori mai mare decât căpșorul lui, iar panglicile îi atârnau până la călcâie. Câneparul, care era și bărbierul cătunului, îl tunsese punându-i pe cap o strachină și. Retezând. Tot co-i depășea marginea, metodă infailibilă pentru a asigura simetria.

Bietul copil, împopoțonat cum era, pierduse desigur din

farmecul pe care i-l dădea părul lui lung şi ciufulit, şi cojoeeiul din blană aruncat pe umăr, în felul Sfântului

Ioan Botezătorul; dar el era din cale-afară de fudul, şt toată lumea îl admira zicând că are aerul unui bărbat în miniatură. Frumuseţea lui era mai puternică decât toate acestea – cum să nu triumfe incomparabila frumuseţe a copilăriei?

Solange, surioara lui mai mică, avea pentru prima oară în viaţa ei o bonetă în locul scufiţei de pânză pe care o poartă fetiţele până la vârsta de doi sau trei ani. Şi ce bonetă! mai mare decât ea. Dar cât de mândră era! Nu se încumeta să facă nicio mişcare cu capul, stătea ţeapănă, sperând că toată lumea va crede că ea e mireasa.

În ceea ce-l priveşte pe micul Sylvain, el purta încă rochiţă şi, adormit în poala bunicii lui, n-avea de unde să ştie ce înseamnă o nuntă.

Germain îşi privea copiii cu o nesfârşită dragoste* şi ajungând la primărie, îi spuse logodnicii sale:

— Vezi, Mărie, acu sunt oleacă mai bucuros decât atunci când ne-am întors din pădurea de ia Chantelouhe, şi când eram încredinţat că tu n-ai să poţi ţine la mine niciodată; te-am luat în braţe ca să te ajut să te dai jos de pe cal ca şi acuma; dar pe atunci mă gândeam că n-o să ne mai întâlnim cât e lumea pe spinarea sărmanei Cenuşia, cu copilaşul ăsta pe genunchii noştri. Te iubesc aşa de mult, şi-i iubesc aşa de mult şi pe micuţii ăştia, şi sunt aşa de fericit că mă iubeşti şi tu, şi că-i iubeşti şi pe ei, şi că părinţilor mei le eşti dragă, şi ca mie mi-e dragă maică-ta şi că mi-s dragi prietenii, precum astăzi toată lumea mi-e nespus de dragă, c-aş dori să am un o inimă-, ci trei sau patru, ca să poată încăpea în ele atât de multă iubire şi mulţumire. E ca şi cum mi-ar fi rău de la stomac.

La poarta primăriei şi a bisericii se adunase lume multă, să vadă mireasa cea frumoasă. De ce n-am spune cum era îmbrăcată? îi stătea de minune boneta de muselină albă brodată şi garnisită cu dantelă. Pe vremuri, ţărăncile nu apăreau niciodată cu capul gol; şi cu toate Că-şi ascund sub

bonete minunatul lor păr bine legat cu nişte panglici de bumbac alb ca să nu li se desfacă, chiar şi astăzi, ar fi o necuviinţă să se arate în faţa bărbaţilor cu capul descoperit. Totuşi, în zilele noastre ele îşi îngăduie să-şi lase pe frunte o şuviţă subţire care le înfrumuseţează mult. Dar mie îmi pare rău după boneta clasică de pe vremea mea; acele dantele albe, tinereşti, dădeau femeilor un aer de castitate antică, iar mie mi se părea mai solemnă, şi când figura era şi ea frumoasă, înfăţişarea femeii era de o frumuseţe al cărei farmec şi naivă măreţie nu-l poate exprima nimeni.

Micuţa Mărie purta încă această bonetă şi fruntea ei era atât de albă şi de pură, încât umbrea şi albul imaculat al rufăriei. Deşi nu închisese ochii toată noaptea, aerul dimineţii şi mai cu seamă fericirea lăuntrică a unui suflet tot atât de limpede ca şi bolta cerului, şi-apoi un licăr de flacără tainică, aprinsă de pudoarea adolescenţei, făcea să

i se ridice în obraji o strălucire la fel de suavă ca a florii de piersic la primele raze ale soarelui de april.

Fişiul alb, cuminte încrucişat pe sânul ei, nu lăsa să se vadă decât contururile delicate ale unui gât rotund, ca cel al unei turturele; rochia ei de pânză subţire, de un verde ca laurul, îi desena talia delicată, ce părea desăvârşită, dar care trebuia să se mai mărească şi să se mai dezvolte încă, deoarece n-avea nici şaptesprezece ani. Purta un şorţ de mătase violet, cu tăblie, la care e păcat c-au renunţat ţărăncile noastre şi care dădea atâta eleganţă şi modestie bustului. Astăzi ele îşi etalează fişiul cu mai multă îndrăzneală, dar din toaleta lor lipseşte acea delicată floare de antică pudoare care le făceau să semene cu fecioarele lui Holbein. Sunt mai cochete, mai graţioase. Cuminţea îmbrăcăminte de altădată avea un fel de rigiditate severă care le făcea zâmbetul mai adânc şi mai inefabil.

La momentul cuvenit, Germain puse, după datină, cele treisprezece monezi de argint în mâna logodnicei sale. Îi puse în deget un inel de argint, care de secole avea aceeaşi formă, dar care, de-atunci, a fost înlocuit cu o verighetă de aur. Când au ieşit din biserică, Mărie i-a spus în şoaptă:

— Asta-i inelul pe care mi l-am dorit? Cel pe care ți l-am cerut, Germain?

— Da, răspunse el, cel pe care-l avea Catherine în deget când a murit. E acelaşi inel pentru amândouă căsătoriile mele.

— Îți' mulțumesc, Germain, spuse tânăra femeie pe un ton grav. Am să mor şi eu cu el în deget, iar dac-am să mor înaintea ta, ai să-l păstrezi pentru căsătoria micuței Solange.

IV

Vana

Am pornit pe cai şi ne-am întors repede la Belalr.

Ospățul a fost copios şi-a durat, întrerupt de joc şi de cântece, până la miezul nopții. Timp de paisprezece ore, bătrânii nu s-au clintit de la masă.

Bucatele au fost preparate de gropar, şi încă foarte bine. Era mare meşter în artaculinară, iar din când în când îşi părăsea cuptorul, începea să cânte şi intra şi el în horă. Din nefericire, bietul moş Bonfemps era epileptic. Câne-ar fi crezut? Căci era proaspăt, puternic şi voios ca un flăcău. Într-o zi l-am găsit aproape mort, făcut ghem într-un şanț. L-am transportat la noi cu o roabă şi toată noaptea am stat lângă el şi l-am îngrijit. Peste treizile, invitat la o nuntă, cânta ca un sturz şi țopăia ca un ied, dansând după moda veche.

Când pleca de la vreo nuntă, se ducea să sape o groapă şi să bată în cuie un coşciug. Îşi făcea datoria cu pietate şi, cu toate că nu lăsa să i se ghicească durerea, rămânea pradă unei depresiuni îngrozitoare care grăbea întoarcerea crizei. Soția, lovită de paralizie, nu se urnise din scaunul ei de douăzeci de ani. Maică-sa are o sută patru ani şi trăieşte încă. Dar el, bietul om, atât de vesel, de bun, de plin de haz, a căzut din pod anul trecut pe asfalt şi a murit. Desigur, în clipa aceea se zbătea în ghearele crizei şi, ca de obicei, se ascunsese în fin pentru a nu-şi speria şi mâhni familia. S-a stins astfel, într-un mod tragic, o viață stranie ca şi el însuşi, un amestec de fapte lugubre şi nebuneşti, cumplite şi vesele, în noianul cărora inima lui rămăsese bună, iar firea lui

blajină.

Dar iată-ne ajunşi, la cea de-a treia zi. De nunta, care este cea mai ciudată, şi care s-a menținut cu toată rigoarea până în zilele noastre. Nu vom vorbi despre friptura care este adusă la patul nupțial; e o datină fără noimă care jigneşte pudoarea miresei şi tinde a o distruge pe cea a tinerelor fete prezente la ceremonie. Cred, de altfel, că este un obicei comun tuturor provinciilor şi care la noi nu are nimic deosebit.

Aşa după cum ceremonia *asediului* este simbolul luării în posesie, a inimii şi domiciliului miresei, cea a *verzii* este simbolul fecundității căsătoriei. A doua zi după nuntă, pe la amiază, începe această bizară reprezentație de origină galica dar care, trecând prin creştinismul primitiv, a devenit treptat un fel de *mister* sau de moralitate bufonă, rămasă din evul mediu.

Doi flăcăi (cei mai îndrăzneți şi mai veseli din bandă) dispar în timpul prânzului, se duc să se costumeze şi se întorc după aceea însoțiți de muzică, de câini, de copii şi de focuri de pistol.

Aceştia reprezintă o pereche de sărăntoci, soț şi soție, îmbrăcați în cele mai jalnice zdrențe. Soțul e mai murdar decât femeia; viciul l-a adus în asemenea stare de totală decădere; femeia e doar nefericită şi înrăită din pricina decăderii soțului ei.

Iii se intitulează *grădinarul* şi *grădinăreasa,* şi pretind a fi însărcinați cu paza şi cultura verzei sacre. Dar soțul are diferite porecle, toate cu un anumit tâlc. I se mai spune şi *omul de paie,* deoarece poartă o perucă de paie şi de cânepă, iar ca să-şi ascundă goliciunea prost apărată de zdrențele lui, îşi înfăşoară gleznele şi o parte din trup cu paie. Îşi confecționează de asemenea şi un abdomen voluminos ori o cocoaşă din paiele sau din finul ascuns sub cămaşă. E poreclit şi *păgânul,* poreclă şi mai semnificativă, deoarece este considerat a fi, datorită cinismului şi desfrâului său, antipodul tuturor virtuților creştine.

Şi soseşte cu fața mânjită de funingine şi de drojdie de

bere, purtând uneori şi mască grotescă. O ceaşcă de pământ ciobită sau o cizmă veche, agăţate de curea cu o sfoară, îi serveşte pentru a cere pomana vinului.

Nimeni nu-l refuză, el se preface că bea, apoi varsă vinul pe jos, în semn de libaţie. Cade la fiecare pas, se rostogoleşte în noroi, se preface că e beat turtă. Nefericita lui soţie fuge după el, îl ridică, imploră ajutor, îşi smulge părul de cânepă ce iese în şuviţe rebele din boneta-i murdară, deplânge decăderea soţului, şi-i face nenumărate reproşuri patetice.

— Nenorocitule, îi spune, uite unde ne-a adus năravul tău păcătos. În zadar alerg şi muncesc pentru tine, în zadar îţi cârpesc hainele, căci tu le faci ferfeniţă şi te umpli de jeg. Până şi amărâta aia de zestre mi-ai mincat-o, şi cei şase copii ai noştri dorm pe rogojină; trăim în grajd, laolaltă cu vitele; am ajuns să cerşesc, iar pe deasupra mai eşti şi aşa de pocit, de dezgustător şi de nesocotit, că n-o să treacă mult şi oamenii or să ne arunce pâinea ca la clini. Oameni buni, înduraţi-vă de noi, fie-vă milă de mine! Nu mi se cuvenea o asemenea soartă, nicio femele n-are un bărbat mai jegos şi mai prăpădit ca al meu. Ajutaţi-mă să-l ridic; că de nu, or să-l strivească trăsurile ca pe-un ciob de sticlă, şi-o să rămân văduvă, şi-atunci o să mă prăpădesc de inimă rea, măcar că toata lumea zice c-ar fi o mare fericire pentru mine.

Acesta este rolul grădinăresei şi văicărelile ei ţin tot timpul scenetei. Căci e o adevărată comedie improvizată, jucată 111 aer liber, pe drum, pe câmp, îmbogăţită cu toate întâmplările neprevăzute care survin şi la care ia parte toată lumea – nuntaşi şi nenuntaşi, oaspeţi şi drumeţi – timp de trei, patru ore pe zi, aşa precum vom vedea.

Tema este invariabilă, dar pe această temă se brodează la infinit, şi aici se poate vedea darul mimicii, risipa. De idei bufone, verva, prezenţa de spirit şi chiar elocinţa ţăranilor noştri.

Rolul grădinăresei este încredinţat de obicei unui flăcău slab, imberb, cu tenul proaspăt, care ştie să dea o mare veridicitate personajului şi să joace disperarea burlescă într-un mod cu totul firesc, ca oamenii să se înveselească şi să se

întristeze în acelaşi timp ca de un fapt real. Bărbaţi din aceştia slabi şi imberbi se găsesc destui pe la noi, şi, lucru ciudat, ei dau adesea dovadă de cea mai mare forţă fizică.

După ce toţi cei de faţă iau cunoştinţă de nenorocirea femeii, flăcăii o poftesc să-l lase în plata Domnului pe beţivanul ei de bărbat şi să petreacă împreună cu ei. Îi oferă braţul, se arată curtenitori. Şi încet, încet ea se antrenează, se înveseleşte, trece de la unul la altul, asemenea unei femei decăzute: o nouă *moralitate,* decăderea soţului provoacă decăderea soţiei.

Păgânul se trezeşte atunci din beţie, îşi caută tovarăşa de viaţă cu privirea, se înarmează cu o funie şi cu o bâtă, şi aleargă după ea. E silit să fugă, femeia trece de la unul la altul, toţi ceilalţi caută să-l înşele pe bărbatul gelos. *Prietenii* încearcă să-l îmbete. În cele din urmă pune mâna pe necredincioasă şi vrea s-o bată. Faptul cel mai real şi mai bine prins în această parodie a neajunsurilor conjugale este acela că gelosul nu se răfuieşte niciodată cu cei care-i răpesc nevasta. E foarte cuviincios şi precaut faţă de ei, nu e furios decât pe vinovată, deoarece ştie că nu poate să se apere de loviturile lui.

Dar în clipa în care el ridică băţul şi-şi pregăteşte funia ca s-o lege pe vinovată, toţi nuntaşii intervin, aruncindu-se între cei doi soţi.

— *N-o bate! Să nu-ţi baţi niciodată nevasta!* este formula care se repetă până la exasperare în această scenă.

Soţul este dezarmat, silit să-şi ierte şi să-şi îmbrăţişeze nevasta, şi în scurt timp se preface c-o iubeşte mai mult ca oricând. Şi pornesc braţ la braţ, cântând şi ţopăind, până când o nouă criză de beţie îl face să se rostogolească în ţărână; şi atunci reîncep văicărelile femeii, disperarea ei, adulterul simulat, gelozia soţului, intervenţia vecinilor şi împăcarea.

Există, în toate acestea, o învăţătură naivă, grosolană chiar, care-şi dezvăluie originea medievală, dar care impresionează întotdeauna, dacă nu pe tinerii căsătoriţi, prea îndrăgostiţi ori prea lucizi în zilele noastre pentru a avea

nevoie de ea, măcar pe copii şi pe adolescenţi. Păgânul le înspăimântă şi le dezgustă într-o asemenea măsură pe tinerele fete, atunci când se ia după ele şi vrea să le sărute, încât ele fug cuprinse de-o spaimă care nu e de loc trucată. Obrazul lui murdar şi bastonul imens (inofensiv, cu toate acestea) stârnesc ţipetele îngrozite ale copiilor. Aceasta este comedia de moravuri în starea ei cea mai elementară, dar, în acelaşi timp, cea mai izbitoare.

În toiul farsei, oamenii se pregătesc să pornească în căutarea verzei. Este adusă o targă pe care este aşezat păgânul, înarmat cu o cazma, cu o frânghie şi cu un coş mare. Patru bărbaţi viguroşi ridică targa pe umeri. În urma lor, pe jos, vine soţia; un grup de *bătrâni* păşesc cu un aer grav, după care urmează nuntaşii, perechi-perechi, care merg în ritmul muzicii. Se trage din nou cu pistolul, câinii urlă mai întărâtaţi ca oricând la vederea acelui păgân jegos, purtat în alai triumfal. Copiii se prefac că-l tămâiază cu nişte saboţi agăţaţi la capătul unei sfori.

Dar de ce această ovaţie pentru un ins atât de odios? Oamenii pornesc să cucerească varza sacră, emblema fecundităţii matrimoniale, şi numai acest beţivan decăzut are dreptul să atingă simbolica plantă. Fără îndoială că există aici un mister anterior creştinismului, şi care aminteşte de sărbătoarea saturnalelor sau de vreo bacanală antică. Poate că acest păgân, care nu-i altul decât grădinarul prin excelenţă, este chiar Priap în persoană, zeul grădinilor şi al desfrâului, divinitate care a fost, fără doar şi poate, castă şi serioasă la originea ei, ca şi taina perpetuării speţei, dar pe care lipsa de rigoare a moravurilor şi ideile care au luat-o razna au degradat-o pe nesimţite.

Oricum ar fi, alaiul triumfal se opreşte la casa miresei şi intră în grădina acesteia. Acolo se alege cea mai frumoasă. Varză, lucru care se face pe îndelete, deoarece bătrânii ţin sfat, pledând fiecare pentru varza care i se pare mai potrivită. Încep să strige care mai de care, şi când alegerea a fost făcută, *grădinarul* îşi leagă funia în jurul tijei şi se îndepărtează atât cât îi îngăduie întinderea grădinei.

Grădinăreasa veghează ca, în cădere, leguma cea sacră să nu fie vătămată.. Câneparul, groparul, dulgherul sau cel care meştereşte saboţii (adică toţi cei care nu lucrează pământul, ci umblă pe la casele altora, sunt ţinuţi a avea, şi au într-adevăr, mai mult duh şi vorbesc mai cu miez decât ţăranii propriu-zis) se aşază în jurul verzei. Unul face o groapă cu cazmaua, aşa de adâncă încât ai spune că se pregătesc să doboare un stejar. Celălalt îşi pune pe nas o aşchie sau o bucăţică de carton care simu lează o pereche de ochelari: joacă rolul *inginerului,* se apropie, se îndepărtează, trasează un plan, se uită la muncitori, trage linii, se gândeşte, strigă e-o să se ducă totul de ripă, îşi părăseşte şi-şi reia lucrul după cum îi trece prin cap şi, cu cât mai mare zăbavă şi cât mai ridicol cu putinţă, dirijează lucrul. Să fie oare asta un adaos la vechiul tipic al ceremoniei, din bătaie de joc la adresa teoreticienilor în general pe care ţăranul îi dispreţuieşte mai presus de orice, sau din ură faţă de cei de la cadastru, care măsoară pământul şi hotărăsc impozitul, sau faţă da funcţionarii de la poduri şi şosele care trasează drumurile pe islazul comunal şi suprimă astfel vechile abuzuri atât de scumpe ţăranului? Oricum, acest personaj al comediei este numit *geometrul* şi face tot ce-i stă în putinţă pentru a deveni nesuferit celor care au în mână cazmaua şi sapa.

În sfârşit după un sfert de oră de piedici şi de strâmbături pentru a nu tăia rădăcinile verzei şi a o scoate dia pământ nevătămată, în timp ce pământul este aruncat în nasul celor de faţă (cu atât mai rău pentru cei care nu sa ascund cât mai repede; căci fie el episcop sau prinţ, trebuie să primească şi el botezul pământului), *păgânul* trage de funie, păgâna întinde şorţul, şi varza cade majestoasă, în *uralele* spectatorilor. În clipa aceea este adus coşul şi perechea păgână, cu mare grijă şi tot felul de măsuri da prevedere, plantează varza în coş. I se aşterne de jur împrejur pământ proaspăt, este susţinută cu felurite be~ Uşoare, aşa cum fac florăresele din oraş cu frumoasele loc camelii din ghivece.

În vârful beţişoarelor se înfig mere roşii, iar de jur împrejur

crenguțe de cimbru, de salvie şi de laur; iar acestea toate sunt împodobite cu panglici şi banderole; trofeul este pus pe targă, împreună cu păgânul, care are datoria să-l țină în echilibru şi să-l ferească de accidente. În sfârşit, nuntaşii ies din grădină în ordine şi în pas da marş.

Dar când vine clipa să treacă dincolo de poartă şi cea când se pătrunde în curtea mirelui, un obstacol imaginar le barează trecerea. Purtătorii poverii se poticnesc, țipă, se trag înapoi, înaintează iar, împinşi parcă de o forță invincibilă, se prefac a-şi da sufletul sub greutate. Ia acest timp, cei de. Față strigă, îndeamnă şi domolesc atelajul acela uman.

— Binişor, binişor! Hai, mai cu inimă! Luați seama! Răbdare! Aplecați-vă! Poarta-i prea scundă! Strângeți-vă, poarta-i prea strâmtă! Oleacă spre stânga, rogu-yă, iar acu spre dreapta! Aşa, puțin curaj, şi gata!

În felul acesta, în anii de mare belşug, carul cu boi, doldora de nutreț sau de grine, e ori prea lat, ori prea înalt ca să poată intra sub tinda hambarului. În felul acesta strigă oamenii la vite pentru a le opri ori a le îndemna, în felul acesta, cu îndemânare şi efort, oamenii pot face să treacă, fără să-l răstoarne sub arcul de triumfrustic, muntele bogăției. Mai cu seamă ultimul car, numit carul cu snopi, cere aceste măsuri de prevedere, deoarece atunci are loc şi o sărbătoare câmpenească, iar ultimul snop smuls ultimei brazde este aşezat în vârful carului, împodobit cu panglici şi flori, ca şi fruntea boilor şi biciuşca houarului. Astfel, intrarea. Triumfală şi anevoiasă a verzei în casă este un simulacru al. Prosperității şi al fecundității pe care o reprezintă.

Ajungând astfel în curtea mirelui, varza este luată şi dusă în locul cel mai înalt al casei, sau al hambarului. Dacă există'un horn, un pinion, un porumbar mai înalt decât celelalte acareturi ale casei, povara trebuie suită acolo cu orice preț, în punctul culminant al locuinței, Păgânul o însoțeşte până acolo, o fixează şi o stropeşte cu vin dintr-un ulcior mare, în timp ce o salvă de focuri de pistoale şi mişcările pline de veselie ale păgânei îi vestesc inaugurarea.

Aceeaşi ceremonie reîncepe în clipa următoare. Din1 grădina mirelui este dezgropată o altă varză, care urmează a fi dusă cu aceeaşi pompă pe acoperişul părăsit de mireasă. Trofeele acestea rămân acolo până când vântul şi ploaia distrug coşurile şi iau varza cu ele. Dar dăinuieso destulă vreme pentru a da oarecare veridicitate prezicerii pe care o fac bătrânii şi matroanele, prezentâncâu-i ealutul lor:

— Frumoasă varză, spun ei, să trăieşti şi să înfloreşti ca tânăra noastră mireasă să aducă pe lume un copil înainte de-a se sfii/şi anul; că dacă te-ai ofili prea repede ar fi semn că e stearpă şi tu ai rămâne cocoțată pe casa ei ca un semn prevestitor ele rele.

Micuța Fadette

Ziua se apropie de sfârşit, când toate aceste lucruri sunt îndeplinite. N-a mai rămas decât ritualul conducerii naşilor şi naşelor. Când aceşti părinți spirituali locuiesc departe, ei sunt însoțiți cu muzică şi cu tot alaiul de nuntă până la marginea parohiei. Acolo se încinge iarăşi jocul, naşii sunt îmbrățişați de miri şi urmează despărțirea. Păgânul şi femeia lui sunt atunci spălați şi îmbrăcați curat – de bună seamă dacă oboseala rolului nu i-a silit să plece şi să tragă un pui de somn.

La ferma din Belair se dansa, se cânta şi ospățul era în toi, în această a treia zi de nuntă. Bătrânii, aşezați la mese, nici nu se mai puteau urni, şi pe bună dreptate nu-şi regăsiră nici picioarele, şi nici mințile, decât a doua zi în zori. Atunci, în timp ce aceştia ajungeau la casele lor, tăcuți şi poticnindu-se la fiecare pas, Germain, frumos şi plin de voie-bună, se duse să-şi înjuge boii, lăsându-şi tânăra soție să doarmă până la răsăritul soarelui. Ciocârlia, care cânta zburând în înaltul cerului, i se părea a fi inima lui, mulțumind Providenței. Chiciura, care strălucea prin tufişurile desfrunzite, i se părea că e albul fiorilor de april, care vestesc ivirea frunzelor. Pentru el, toată natura era zâmbi toare şi senină. Micul Pierre se zbenguise prea mult în ajun, ca să poată veni să-i dea o mână de aj-utor; dar Germain era mulțumit că e singur, îngenunche în brazda pe care trebuia s-o răstoarne şi-şi făcu rugăciunea de dimineață cu atâta evlavie, încât pe obrajii lui încă umezi de sudoare străluciră două lacrimi mari.

Se. Auzeau de departe cântecele flăcăilor din parohiile vecine, care porniseră spre casă, cintind. Cu o voce puțin, răguşită refrenele vesele din ajun.

La Petite Fadette

Ed. Garnier Freres, **Paris,** 1958

I

Taica Barbeau din Cosse nu ştia ce-i sărăcia ori lipsa', dovadă că făcea parte din consiliul comunal al satului, Avea

două loturi de pământ care-i asigurau hrana familiei şi pe deasupra şi-un oarecare câştig. Avea pajişti doldora de fin şi, în afara fânețelor de pe malul râului care aveau şi câteva pilcuri de stuf, furajul său era cunoscut, în regiune ca fiind de prima calitate.

Avea o casă solid construită, acoperită cu țiglă, aşezată pe coastă, la loc bun, cu o grădină roditoare şi o vie de şase *journaux* . Şi mai avea, în spatele şurei, o livadă frumoasă pe care noi o numim *ouche 2,* plină de pruni, de peri şi de scoruşi. Chiar şi nucii de îa marginea livezii sale erau cei mai bătrâni şi mai falnici din tot ținutul.

Taica Barbeau era un om de treabă, n-avea inimă rea, legat trup şi suflet de familie, fără a fi însă nedrept cu vecinii ori consătenii.

Era tată a trei copii, când maica Barbeau, văzându-şi casa destul de îndestulată şi pentru cinci, şi gtndindu-se că trebuie să se grăbească, fiindcă anii nu iartă, găsi de cuviință să-i dăruiască doi deodată, doi băieți frumoşi; şi deoarece erau atât de asemănători încât aproape nici nu. Puteau fi deosebiți unul de altul, şi-au dat repede seama că sunt doi gemeni de o perfectă asemănare.

Mătuşa Sagette, care-i moşi, nu uită, de cum veniră pe lume, să-i facă primului născut o cruciuliță pe braț, cu acul, deoarece – spunea ea – cu o fundă ori eu im lănțişor se pot ivi confuzii, şi s-ar pierde astfel dreptul celui mai mare.

— Când copilul o fi mai în putere, spuse, va trebui să-i faceți un semn care să nu se mai şteargă cât îi lumea; ceea ce şi făcură.

Primul născut primi numele de Sylvain, care în eurând deveni Sylvinct, ca să se deosebească de fratele său cel mare, care-i fusese naş; al doilea fu numit Landry, nume pe care îl păstră neschimbat, deoarece unchiului său, care-i fusese naş, i se zicea încă din copilărie Landriche.

Taica Barbeau fu nițeluş mirat când se întoarse de la târg şi văzu în leagăn două căpşoare.

— Of, of, făcu el, leagănul ăsta-i prea strâmt. Mâine dimineață am să-l mai măresc.

Se pricepea nițel la tâmplărie, fără s-o fi învățat însă, şi făcuse cu mâna lui jumătate din mobilierul casei.

— Eşti aşa de harnică, nevastă, îi spuse el, că lucrul ăsta trebuie să-mi dea curaj. Iaca încă doi copii de hrănit, de care, zău că nu duceam lipsă; asta înseamnă că trebuie să-i dau zor, fără pic de răgaz, şi pe ogoare, şi cu vitele. Fii fără grijă; am să muncesc zi şi noapte; dar data viitoare să nu mă procopseşti cu trei, căci ar fi cam mult.

Maica Barbeau se porni pe plâns, ceea ce îl mâhni din calea-afară pe taica Barbeau.

— Uşurel, uşurel, îi spuse, nu trebuie să-ți faci inimă rea, nevastă, că doară nu a mustrare am spus eu ceea ce-am spus, ci dimpotrivă, ca un fel de mulțumire. Aşti doi prunci sunt frumoşi şi teferi; n-au niciun beteşug aşa că-s tare mulțumit că-i am.

— Of, Doamne, suspină femeia, ştiu bine că n-ai vrut să mă dojeneşti pentru asta; dar sunt tare îngrijorată, fiiildcă mi-a ajuns la ureche că nu-i pe lume nimic mai gingaş şi mai anevoios de crescut ca gemenii; că nu-şi priesc unu altuia şi că mai totdeauna unu trebuie să piară, pentru ca celălalt să fie sănătos.

— Nu ştiu, spuse tatăl, oare aşa să fie? Eu unul, acuma văd gemeni întâiaş dată. Că doară întâmplări dintr-astea nu se văd la tot pasul. Dar uite că vine mătuşa

Sagette care ştie seama la de-alde astea şi ne-o spune şi nouă.

Mătuşa Sagette, fiind întrebată, răspunse:

— Aveți încredere în mine; gemenii ăştia or să trăiască mult şi bine, şi n-or să fie mai bolnăvicioşi decât alți copii. Iaca, au trecut cincizeci de ani de cânt sunt moaşă şi de când văd venind pe lume, viețuind ori prăpădindu-se toți pruncii cantonului. Nu e, care va să zică, întâiaş dată când moşesc gemeni. Întâi, asemănarea nu le vatămă cu nimic sănătatea. Sunt unii care nu aduc unul cu altul aşa cum nu aduceți dumneavoastră cu mine, şi se întâmplă de multe ori că unu e voinic şi celălalt firav; ceea ce înseamnă că unu trăieşte şi altu moare; dar ia uitați-vă la ai voştri, fiecare din ei e aşa de

frumos şi de bine făcut de parcă ar fi singur la părinți. Nu şi-au făcut, după cum se vede, niciun rău unul altuia în pântecele mamei lor; şi-au ajuns amândoi la soroc fără s-o chinuiască prea mult şi fără să se chinuie nici ei. Îți iau ochii de frumoşi ce sunt şi n-au altă dorință decât să trăiască. Nu te mai frământa atâta, c-ai să te bucuri tare mult când ai să-i vezi crescând; şi de s-or asemui tot aşa, numai dumneata şi cei de i-or vedea zi de zi or şti să-i deosebească, căci eu gemeni leiți ca ăştia n-am mai văzut pân-acuma. Zici că-s doi pui de potârniche abia ieşiți din ou; atât îs de gingaşi şi de asemănători, că numai mama potârniche poate să-i recunoască.

— Cu atât mai bine, spuse tatăl scărpinându-se în cap; dar merge vorba că gemenii se leagă atât de mult unu de altul, că la ceas de despărțire nu mai pot trăi, şi că unul din ei, dacă nu amândoi, se lasă pradă durerii dacă nu chiar şi morții.

— Asta-i adevărat, zise mătuşa Sagette; dar luați seama la ce vă spune o femeie care-a văzut multe. Şi să nu uitați, căci la vremea când copiii s-or face mari şi şi-or lua zborul, poate că eu n-oi mai fi pe lumea asta, ca să vă pot sfătui. S-aveți grijă, ca de îndată ce gemenii voştri or începe să se ştie unu pe altu, să nu-i lăsați tot timpul împreună. Luați-l pe unul la câmp, în vreme ce al doilea o păzi casa. Când unu s-o duce la pescuit pe celălalt să-l trimiteți la vânat; când unu o păzi oile celălalt să ducă boii la păscut; când unuia i-ați da să bea vin, celuilalt câați-i o cană cu apă. Nu-i mustrați şi nu-i pedepsiți pe amândoi deodată, şi nici la fel să nu-i îmbrăcați: când unu o pune pălărie, celălalt să-şi ia o şapcă, şi mai cu seamă cămăşile lor să nu fie de aceeaşi culoare albastră. Pe scurt, faceți cum veți şti şi opriți.i să fie unu la fel cu celălalt şi să se deprindă să nu poată viețui unu fără celălalt. Ceea ce vă spun acuma, tare mă tem c-o să vă intre pe-o ureche şi-o să vă iasă pe cealaltă, dar de nu veți face ce v-am povățuit tare amarnic vă veți căi într-o zi.

Mătuşa Sagette era o femeie sprintenă la minte şi vorbele ei au aflat crezământ, l-au făgăduit să-i dea ascultare şi i-au

făcut şi un dar frumos înainte de a o lăsa să plece. Apoi, deoarece ea stăruise ca gemenii să nu fie hrăniți cu acelaşi lapte, se interesară repede de o doică.

Dar nu se găsi niciuna prin partea locului. Maica Barbeau, care nu se aşteptase la doi copii şi care-i alăptase singură pe toți ceilalți, nu luase nicio măsură de prevedere. Taica Barbeau fu nevoit să plece prin împrejurimi în căutarea unei doici; şi în acest timp, cum mama nu-şi putea lăsa pruncii să flămânzească, îi alăptă ea pe. Amândoi.

Oamenii de pe la noi nu se hotărăsc repede şi, orieâtă dare de mână ar avea, tot se zgârcesc la preț. Se ştia că de-alde Barbeau au cu ce plăti şi se presupunea că mama, care nu măi era la prima tinerețe, nu va putea alăpta doi sugari fără să se vlăguiască. Toate doicile pe care se nimeri să le găsească moş Barbeau îi cerură, nici mai mult, nici mai puțin, optsprezece franci pe lună, ca oricărui orăşean.

Taica Barbeau n-ar fi vrut să dea decât doisprezece ori cincisprezece franci, socotind că şi atât era prea mult pentru un țăran. Alergă în toate părțile, se tocmi, dar nu căzu la nicio învoială. De altfel nu era niciun zor, deoarece doi copii atât de mici n-o puteau vlăgui pe mamă, şi erau aşa de sănătoşi şi aşa de liniştiți, jalângeau atât de rar şi unul şi altul, încât nu-i dădeau de lucru mai mult decât2 unul singur. Când unul dormea, dormea şi celălalt. Tatăl'le aranjase leagănul, şi când plângeau amândoi deodată, erau legănați şi împăcați în acelaşi timp.

În cele din urmă Barbeau căzu la învoială cu o doică pentru cincispreze franci pe lună şi nu mai ținea decât de-un fir de ață pentru a pecetlui înțelegerea, când femeia lui spuse:

— N-are rost, bărbate, să cheltuim o sută optzeci de franci pe an, de parc-am fi cine ştie ce boieri, sau de parcă eu aş fi

---

[2] *Journal,* veche măsură de suprafață specifică provinciei Berry ; corespunde unei bucăți de pămînt pe care o poate lucra un om într-o zi *(journee).* (N. ed. fr.)

[8] Expresie care, în dialectul din Berry, desenează o livadă .sau o grădină împrejmuită de un gard de mărăcini, (N. ed, fr,)

prea bătrână ca să nu-mi pot hrăni pruncii. Am chiar mai mult lapte decât e nevoie. Băieții noştri au împlinit o lună, şi uită-te la ei dacă nu-s plini de sănătate! Femeia aceea pe care vrei s-o iei doică la unu din ei nu-i nici pe jumătate atât de în putere şi de sănătoasă ca mine. Mătuşa Sagette ne-a zis să nu hrănim gemenii cu acelaşi lapte ea să-i ferim să se lege prea tare unu de altu; e drept e-aşa a zis, dar oare nu tot ea ne-a povățuit că trebuie să vedem cu aceeaşi grijă de amândoi, pentru că, la urma urmei, n-au şi gemenii, în ei, aceeaşi viață ca şi ceilalți copii? Mai mulțumită aş fi să se lege tare unu de altul, decât să oropsesc pe vreunul din ei. Şi-apoi, pe care să-l dăm a doică? îți spun drept, că tot atâta mi s-ar rupe sufletul de m-aş despărți de unu, ca şi de celălalt. Pot spune că mi-am iubit toți copiii, dar, nu ştiu cum se face că, din toți, ăştia sunt cei mai gingaşi şi mai frumoşi din citi am purtat în brațe. Şi simt pentru ei aşa ceva care mă face să mă tem întruna că i-aş putea pierde. Fa bine, bărbate, şi nu te mai gândi la doică; cât despre celelalte rânduieli, om face cum ne-a povățuit mătuşa Sagette.

— Ceea ce spui tu, nevastă, nu-i lipsit de temei, răspuse taica Barbeau, privindu-şi femeia, care era încă proaspătă şi. Zdravănă ca puține altele; dar dacă, pe măsură ce copii ăştia ar creşte, sănătatea ta s-o irosi?

— Nu te teme, spuse femeia; am o poftă de mâncare de pare-aş mai fi de cincispreze ani, şi de altminteri, când oi simți că mă lasă puterile, îți făgăduiesc să nu-ți ascund nimica, şi om avea destulă vreme să dăm pe unu din ăşti bieți copii la sân străin.

Taica Barbeau încuviință, cu atât mai mult cu cât nici lui nu-i plăcea cheltuiala fără rost. Maica Barbeau îşi alăpta gemenii fără să se plângă şi fără să sufere, ba se simțea aşa de bine că, la doi ani după ce i-a înțărcat, a mai născut o fetiță drăgălaşă, căreia i s-a dat numele de

Nanei te, şi pe care a alăptat-o tot ea. Dar îi venea destui de greu, şi ar fi scos-o anevoie la capăt, dacă fata ei cea mai mare, care era la primul copil, n-ar mai fi uşurat-a din când în când, dându-i să sugă micuței ei surioare.

În felul acesta familia se mări, şi ultimele ei vlăstare, micii unchi şi micii nepoți, n-aveau să-şi reproşeze că sunt mai zgomotoşi sau mai cuminți unii decât alții.

. Gemenii creşteau de-ți era mai mare dragul, iară a fi mai bolnavi decât alți copii, şi aveau chiar o fire atât da domoală şi de răbdătoare, încât ai fi spus că nici dinții, care le ieşeau, nu-i făceau să sufere ca pe toți ceilalți,

Erau blonzi, şi blonzi au rămas toată viața. Aveau obrajii rumeni, ochii mari, albaştri, umerii zdraveni, trupul drept şi bine făcut, mai înalți şi mai vioi decât cei de-o seamă cu ei. Toți oamenii de prin împrejurimi care treceau prin comuna Cosse se opreau locului ca să se uita la ei, şi fiecare pleca zi când:

— Ăştia mai zic şi eu mândrețe de gemeni.

Aceasta fu pricina că încă de timpuriu gemenii s-au deprins să fie priviți şi luați în seamă şi că, mărindu-se, n-au devenit nici ruşinoşi, nici prostănaci. Se simțeau ia largul lor cu toată lumea, şi-n loc să se ascundă după tufişuri cum fac copiii de pe la noi când zăresc un/străin, ei se opreau cu primul venit, răspunzând totdeauna la tot' ce erau întrebați fără să țină capul în jos, şi fără să se" lase rugați.

În prima clipă, nu puteai face între ei nicio deosebire, de parcă ai fi văzut un cu şi încă un ou. Dar, după ce-i observai un sfert de ceas, vedeai că Landry era cu o o fărâmă mai înalt şi mai voinic, că avea părul puțin mai des, nasul mai puternic şi ochiul mai ager. Avea, de asemenea, fruntea mai mare şi un aer mai hotărât, iar semnul pe care fratele său îl avea pe obrazul drept, el îl avea pe cel stâng, dar mult mai vădit. Oamenii de prin partea locului îi puteau deosebi, dar nu fără o clipă de gândire; dar la căderea nopții sau la mică depărtare, aproape toată lumea îi. Confunda, cu atât mai mult cu cât gemenii aveau acelaşi glas şi, ştiind că nu pot fi deosebiți, răspundeau unul în numele celuilalt. Chiar şi taica Barbeau îi mai încurca uneori.

Singura, aşa cum prevăzuse mătuşa Sagette, care nu~i confunda niciodată, nici în puterea nopții, nici de la cea mai

mică depărtare de la care îi putea vedea ori auzi, era marna lor.

Într-adevăr, semănau ca două picături de apă, şi dacă Landry avea o fărâmă de veselie şi de curaj mai mult decât fratele său, Sylvinet era atât de drăgăstos şi de cuminte, că nu-l puteai iubi mai puţin.

Timp de trei luni au tot chibzuit părinţii cum Să-i împiedice a se deprinde prea mult unul cu altul. Trei luni, e mult, la ţară, să stai şi să-ţi frământi mintea cu un lucru neobişnuit. Pe de o parte nu vedeau niciun folos într-asta, pe de alta preotul le spusese că mătuşa Sagette sperovăieşte fără nicio noimă şi că ceea ce a hotărât Dumnezeu în legile naturii nu poate fi desfăcut de oameni. Aşa s-a făcut că, treptat-treptat, au dat uitării tot ceea ce-şi făgăduiseră să facă.

Când li s-au scos prima oară rochiţele ca să fie duşi la biserică în pantaloni, ambele perechi au fost făcute din aceeaşi bucată de pânză, adică dintr-un jupon de-al mamei lor, chiar şr modelul era acelaşi, deoarece croitorul parohiei nu ştia decât unul.

Când au mai crescut, s-a văzut că îndrăgeau aceleaşi culori, şi când tuşa Rosette a vrut să dăruiască fiecăruia câte-o cravată de anul nou, ei au ales-o amândoi pe cea liliachie de la negustorul care-şi purta marfa din poartă-n poartă pe spinarea unei mârţoage.

Rosette i-a întrebat dac-au făcut această alegere în dorinţa de a fi întotdeauna îmbrăcaţi la fel. Dar gemenii nu merseseră cu gândul atât de departe. Sylvinet a răspuns că avea cea mai frumoasă culoare şi cel mai frumos desen din câte erau în balotul negustorului, iar Landry a declarat că toate celelalte cravate erau urâte.

— Dar culoarea calului meu, întrebă negustorul zâmbind, cum vi se pare?

— Tare urâtă, spuse Landry, Calul ăsta parcă -i o coţofană bătrână,

— Urâtă de-a binelea, zise Sylvinet. Leit o coţofana fără pene.

— Ați băgat de seamă, cred, spuse negustorul adrosându-se tuşii Rosette, cu un aer judicios, că băieții ăştia au acelaşi văz? Dacă unul vede galben ceea ce e roşu» numaidecât celălalt o să vadă roşu ceea ce e galben, şi nu e bine să-i contraziceți, deoarece se spune că dacă vrei să-mpiedici gemenii să creadă că sunt copiile aceluiaşi desen, li se întunecă mintea şi încep a vorbi alandala.

Negustorul spunea toate acestea deoarece cravatele liliachii erau prost vopsite şi eldorea să le vândă pe amândouă deodată.

Cu trecerea timpului toate au rămas la fel, şi gemenii umblau îmbrăcați întocmai, încât şi mai lesne îi puteai confunda. Şi fie datorită unei şiretenii copilăreşti, fie prin forța acelei legi a naturii pe care preotul o credea cu neputință de înlăturat, când unul îşi rupea vârful sa' botului, cât ai clipi, celălalt şi-l rupea şi el pe-al lui, la acelaşi picior; când unul îşi rupea haina ori şapca, fără zăbavă, celălalt imita atât de bine ruptura. Încât jurai c-au fost pricinuite de acelaşi accident; şi-apoi, când li se cerea socoteală, se porneau pe râs, şi luau aerul cel mai nevinovat din lume.

Din fericire sau din nefericire, această prietenie creştea necontenit cu vârsta, şi în ziua în care începură cât ele cât să judece, gemenii şi-au mărturisit că nu se pot bucura de tovărăşia altor copii când unul din ei lipseşte; iar când s-a întâmplat ca tatăl să-l țină toată ziua la câmp pe unul din ei, iar celălalt să rămână cu maică-sa, amândoi erau atât de abătuți, de palizi şi de silnici la muncă, încât păreau bolnavi. Iar apoi, când seara s-au revăzut au pornit-o amândoi pe ulițe, ținându-se de mână şi nevrând să se mai întoarcă acasă, atât de bine se simțeau împreună, vrând totodată să-şi necăjească părinții, fiindcă le pricinuiseră asemenea supărare.

Această metodă n-a mai fost încercată, deoarece – de ce n-aş spune-o – tatăl, mama, unchii şi mătuşile, frații şi surorile nutreau pentru gemeni o dragoste care începuse să se preschimbe în slăbiciune. Tot primind laude la adresa lor, erau piândrî de ei ca şi. De faptul că, într-adevăr, cei doi

copii nu erau nici urâti, nici proşti, nici răi.

În când în. Când, pe taica Barbeau îl mistuia oarecum grija de ceea ce va deveni mai târziu această deprindere a lor, de a nu se dezlipi unul de altul şi, aducându-şi aminte de vorbele mătuşii Sagette, încerca să-i învrăjbească pentru a-i face să fie geloşi unul pe altul.

Dacă făceau o mică şotie, îl trăgea de urechi pe Sylvinet, bunăoară, spunându-i lui Landry:

— De rândul ăsta pe tine te iert, fiindcă de obicei tu eşti cel mai cuminte.

Sylvinet îndura mai uşor fierbințeala urechilor văzând că fratele său era crutat, iar Landry plângea ca şi cum l-ar fi pedepsit pe el. Au încercat, de asemenea, să dea numai unuia lucrul după care jinduiseră amândoi; dar de îndată, dacă era ceva bun de mâncat, împărțeau pe din două; ori de era vreo jucărie, ori vreo săbiuță pe măsura lor, o considerau proprietate comună, dându-şi-o unul altuia fără distincția „e a meau ori „e a ta”. Dacă
i se aduceau unuia laude pentru bună purtare, lăsând să se înțeleagă că celălalt e nedreptățit, acesta din urmă era bucuros şi mândru că geamănul lui era încurajat şi mângâiat şi se apuca să-l laude şi să-l mângâie şi el. În sfârşit, ar fi. Fost timp pierdut să vrei să-i desparți în vreun fel oarecare şi cum ne ferim să opunem rezistență copiilor pe care-i iubim, chiar când asta e spre binele lor, părinții lăsară lucrurile la voia întâmplării, făcând din aceste mici învrăjbiri un joc cu care gemenii nu mai puteau fi păcăliți.

Uneori, ca să fie lăsați în pace, se prefăceau că se ceartă şi că se bat; dar nu era decât o simplă joacă din partea lor, deoarece în încăierare aveau grijă să nu-şi facă unul altuia nici cel mai mic rău; dacă vreun gurăcască se mira văzându-i că se bat, se pitulau ca să rida de el şi-i auzeai ciripind şi cântând împreună, ca două mierle pe-o creangă.

În ciuda acestei mari asemănări şi acestor afinități, Dumnezeu, care n-a creat nimic cu desăvârşire identic nici în cer nici pe pământ, a vrut ca ei să aibă o soartă cu totul deosebită, şi atunci s-a văzut că ei erau două creaturi

separate în concepția lui Dumnezeu, şi diferite ca fire.

Lucru care s-a dovedit când s-au aflat la impas, adică* după prima lor împărtăşanie.

Familia Barbeau sporea datorită celor două fiice mal mari care nu pregetau să aducă pe lume copii frumoşi. Fiul cel mare, Martin, un flăcău chipeş şi de nădejde, era plecat în armată; ginerii erau harnici, dar nu aveau chiar întotdeauna de lucru. Am avut, prin părțile noastre, un şir de ani răi atât din pricina vitregiei vremii cât şi din cea a stagnării negoțului, care au adus mai multă pagubă decât câştig în punga oamenilor de la țară. Astfel că taica Barbeau, nefiind destul de avut ca să-şi țină toată familia pe lângă el, trebui să se gândească să-şi dea gemenii în simbrie pe la alții. Moş Caillaud din Pric-he se oferi să ia pe unul din ei ca să-i vadă de boi, deoarece avea de lucrat o arie tare întinsă şi feciorii lui erau fie prea mari, fie prea mici pentru asemenea treabă.

Maica Barbeau se îngrozi şi se amărî tare mult când omul ei îi vorbi pentru prima dată despre asta. Ai fi zis că nu se gândise niciodată că gemenii vor trebui să sa despartă cândva, deşi aceasta era grija care-o frământasa de când îi adusese pe lume; dar, fiind dintotdeauna supusă bărbatului, tăcu. Nici îngrijorarea tatălui nu era mai mică. De aceea el pregăti totul cu îndemânare. La început, cei doi gemeni au plâns şi-au stat trei zile-n şir prin păduri şi prin crânguri nearătându-se decât la orele de masă. Cu părinții nu vorbeau nimic, iar când erau întrebați dacă s-au hotărât, refuzau să răspundă, dar cinci erau singuri întorceau lucrurile pe toate fețele.

În prima zi n-au făcut decât să plângă şi să stea îmbrățişați, ca şi cum s-ar fi temut că vor fi despărțiți cu forța. Dar taica Barbeau n-ar fi putut face una ca asta. El avea înțelepciunea țăranului, alcătuită jumătate din răbdare şi jumătate din încredere în puterea timpului. A doua zi, gemenii, văzxnd că nu-i necăjeşte nimeni şi că părinții îşi pun nădejdea în judecata lor, voința părintească îi înspăimântă mai mult decât cele mai aspre amenințări ori pedepse.

— Până la urmă trebuie să ne rânduim şi noi, zise Landry, aşa că trebuie să ştim care din noi va pleca; părinții ne-au lăsat să hotărâm noi, iar moş Caillaud a ziş că nu ne poate lua pe amândoi.

— Ce-mi mai pasă de plec ori rămân, răspunse Sylvinet, de vreme ce tot trebuie să ne despărțim? Nu mă gândesc c-o să-mi fie greu printre străini; de-aş merge cu tine, m-aş dezvăța repede de casă.

— Asta-i numai o vorbă, spuse Landry, şi totuşi cel care o să rămână lângă părinții noştri o să aibă mai multă mângâiere şi mai puțină amărăciune ca cel care nu şi-o mai vedea nici geamănul, nici pe taica, nici pe maica, nici grădina, nici vitele, nimic din tot ce i-a bucurat inima.

Landry rosti ateste vorbe cu destulă hotărâre; dar Sylvinet se porni pe plâns, deoarece avea o fire mai slabă decât a fratelui său şi gândul de a pierde totul, de a părăsi totul dintr-odată, îl îndurera într-atât, încât nu-şi mai putea stăpâni lacrimile.

Plângea şi Landry, dar nu chiar atât, şi nici în acelaşi fel, deoarece el era hotărât să ia asupra lui cea mai mare parte a suferinței, încercând să desluşească ce i-ar fi lui Sylvinet mai uşor să îndure, pentru a-l cruța de ceea ce era mai greu. Îşi dădea seama că Sylvinet se temea mai mult decât el să jjlece într-un loc străin şi să slujească o familie care nu era a lui.

— Uite, frățioare, îi spuse el, de-om putea să ne hotărâm pentru despărțire, e mai bine să plec eu. Tu ştii că-s oleacă mai voinic decât tine şi că ori de câte ori ne îmbolnăvim – că doar ne îmbolnăvim întotdeauna în acelaşi timp – pe tine te ia o fierbințeală mai mare decât pe mine. Zice-se c-am putea şi muri, dacă ne despărțim. Eu, unul, nu cred c-am să mor, dar de tine nu pot răspunde, şi din pricina asta mai împăcat aş fi să te ştiu lângă măicuța noastră care te-o mângâia şi te-o îngriji. La drept vorbind, dacă fac ai noştri vreo osebire între noi amândoi, ceea ce ei nu dau pe față nieicând, eu îs aproape sigur că cel mai iubit eşti tu, deoarece eşti mai blajin şi mai iubitor decât mine. Rămâi tu, şi-oi pleca eu. N-o să fim departe unul de altul. Ogoarele lui moş Caillaud sunt lipite

de-ale noastre, şi-o să ne vedem în toate zilele. Mie mi-e drag să muncesc şi timpul o să treacă mai repede; şi cum sunt mai iute de picior ca tine, o să viu mai repede să te văd de îndată ce mi-oi isprăvi ziua. Iară tu, neavând mare lucru de făcut, ai să vii în plimbare să mă vezi cum muncesc. Am să fiu mai liniştit decât de-ai fi tu printre străini, iar eu aş rămâne aici. Aşa că, eu zic să rămâi tu acasă.

m

Sylvinet nici nu vru să audă de aşa ceva; deşi se simțea mai legat decât Landry şi de tatăl său, şi de mamă-sa şi de micuța Nanette, se îngrozea să lase tot greul pe umerii scumpului său frate.

După ce au despicat firul în patru, au tras paiul şi sorții au hotărât să plece Landry. Sylvinet se arătă nemulțumit şi vru să dea şi cu banul. Căzu „cap” de trei ori pentru el, şi tot lui Landry îi hărăziră sorții să plece.

— Vezi bine, c-aşa vrea soarta, spuse Landry, şi doară ştii că nu e bine să-i stăm împotrivă.

A treia zi Sylvinet plânse iar, dar Landry aproape că nu vărsă nicio lacrimă. La început ideea despărțirii îl îndurerase poate mai mult decât pe fratele său, deoarece îşi dădea seama că tot greul îl va duce el, şi ştia că nu se va putea împotrivi părinților; dar, tot gândindu-se la durerea lui, aceasta s-a mai micşorat, şi-apoi s-a chibzuit în fel şi chip, în timp ce Sylvinet, lăsându-se pradă disperării, n-avea asemenea curaj; aşa că Landry era hotărât să plece, încă de pe când Sylvinet nici nu concepea că l-ar putea vedea plecând. Şi-apoi Landry avea o fărâmă de mândrie mai mult decât Sylvinet. Atât de des li se spusese că nu vor fi niciodată decât nişte jumătăți de oameni dacă nu vor încerca să se mai şi despartă, încât Landry, care începuse să simtă orgoliul celor paisprezece ani ai lui, ținea să arate că nu mai era copil. El a fost întotdeauna primul care şi-a îndrumat şi şi-a îmbărbătat fratele, încă de pe când au căutat cel dintâi cuib în vârful unui copac şi până-n ziua aceea.

Izbuti să-l convingă şi de data aceasta, şi seara, întorcându-se acasă, i-a declarat tatălui său că Sylvinet şi cu

el sunt gata să-şi facă datoria, că au tras la sorţi, şi că ei e cel căruia îi era hărăzit să plece la Priche pentru a lua în primire boii lui moş Caillaud.

Taica Barbeau îşi luă amândoi gemenii pe genunchi, deşi erau ditamai flăcăii, şi le vorbi astfel:

— Feţii mei, iata-vă la anii când vi s-a copt mintea, bag de seamă după supunerea voastră, şi-s mulţumit. Să ţineţi minte că cine-şi bucură tatăl şi mama, îl bucură pe Dumnezeu, care mai curând ori mai târziu o să-l răsplătească. Nu vreau să ştiu care din amândoi s-a supus mai î-ntii. Dar Dumnezeu îl ştie şi-o să-l binecuvânteze că l-a ştiut îndruma pe celălalt, după cum I-o binecuvânta şi pe celălalt că i-a dat ascultare.

Apoi îşi duse feciorii la mama lor, ea să le aducă, şi ea lauda cuvenită; mamei însă îi fu atât de greu să-şi stă-. Plnească lacrimile, că nu le putu spune niciun cuvânt, mulţumindu-sl să-i îmbrăţişeze.

Taica Barbeau, care era un om ager la minte, ştia care din ei avea mai mult curaj, şi care inima cea mai simţitoare. Şi cum îi era teamă ca bunăvoinţa lui Sylvinet să nu se răcească, căci vedea că Landry, în ceea ce îl privea, era hotărât să plece, şi că numai durerea fratelui său l-ar fi putut determina să şovăie, îl deşteptă cu mult înainte de a se crăpa de ziuă, având grijă să nu-l trezească pa Sylvinet, care dormea alături de el.

— Hai, copile, îi spuse el în şoaptă, trebuie să pornim Ia Priche, înainte ca maică-ta să dea ochii eu tine, că doară tu ştii cât e de amărâtă şi trebuie s-o cruţăm. Eu am sa te petrec până la stăpânu-tău şi-am să-ţi duc legătura.

— Să plec şi să nu-mi iau ziua bună de la fratele meu? întrebă Landry. O să-mi poarte pică, dacă plec fără să-i spun.

— Dacă frate-tău se deşteaptă şi te vede, o să înceapă să plângă şi-o s-o deştepte şi pe maică-ta, iar maică-ta o să bocească şi mai tare de durerea voastră. Hai, Landry, tu eşti băiat bun şi socot că nu vrei s-o îmbolnăveşti pe maică-ta. Hai şi-om pleca fără să ne simtă; fă-ţi datoria pe de-a-ntregul, fătul meu. Nu mai târziu decât în astă-seară ţi l-oi

aduce acolo pe frate-tău şi cum mâine e duminică, ai să vii s-o vezi şi pe maică-ta»

Landry se supuse şi ieşi pe poarta case! fără să se uite înapoi. Maica Barbeau nu dormea atât de adânc şi de liniştit ca să nu audă tot ceea ce-i spunea omul ei lui Landry. Biata femeie, înțelegând ce se petrece în inima bărbatului ei, rămase. Nemişcată, mulțumindu-se să dea perdeaua la o parte ea să~l poată vedea pe Landry înainte de plecare.

Avea inima aşa de grea, încât sări din. Pat ca să alerge şi să-l strângă la piept, dar rămase locului când ajunse lângă patul gemenilor, în care Sylvinet dormea dus. Bietul copil plânsese atât de mult – trei zile şi aproape trei nopți – încât era sfârşit de oboseală, părând să aibă şi puțină febră, deoarece se sucea şi se răsucea pe pernă, suspinând şi gemând, fără a se putea trezi.

Atunci maica Barbeau, privindu-şi unicul geamăn care-i rămânea, nu se putu opri să nu-şi spună că el era cel pe care l-ar fi văzut plecând cu cea mai mare strângere de inimă. E drept că Sylvinet era cel mai simțitor din amândoi, fie că avea o fire mai slabă, fie că Dumnezeu, în legea firii, a scris că, din două făpturi care se iubesc, una din ele e sortită să-şi. Dăruiască inima mai mult decât cealaltă. Taica Barbeau înclina oarecum spre Landry, deoarece el punea mai mare preț pe muncă şi pe curaj, decât pe duioşie şi atenții. Dar pe mamă o trăgea inima spre cel mai drăgălaş şi mai iubitor, care era Sylvinet.

Iat-o aşadar aplecându-se să-şi privească băiatul, din cale-afară de palid şi de tras la față, zicându-şi că ar fi mai mare mila de l-ar da de pe-acum la stăpân; şi că Landry al ei a cu mult mai călit, şi că, altminteri, pe el, dorul de geamănul lui, de maică-sa ori de taică-su, n-o să-l mistuie într-atât î-neât să se îmbolnăvească. E un copii care-şi cunoaşte datoria, gândea ea; dar care, de n-ar avea inima cam aspră, n-ar fi plecat cum a plecat, fără să şovăie, fără să se uite îndărăt şi fără să verse măcar o lacrimă. Şi n-ar fi avut puterea să facă doi paşi fără să eadă-n genunchi ca să-l roage pe Dumnezeu să-i dea curaj, şi s-ar fi apropiat de patul în care eu mă

făceam că dorm, numai ca să mă vadă şi să-şi lipească buzele de marginea perdelii. Landry al meu e un băiat în toată puterea cuvânt ului, dornic de viață, de umblet, de muncă şi de locuri noi. Dar ăstălalt are o inimă de fată; e atât dă iubitor şi de blajin că nu poți să nu-l iubeşti ca pe lumina ochilor.

Aşa îşi vorbea sieşi maica Barbeau, întorcându-se când pe-o parte când pe alta, în timp ce taica Barbeau îl ducea pe Landry peste luncile şi câmpiile de pe lângă Priche. Când au ajuns pe o colină de unde nu se mai văd casele din Cosse, înainte de-a porni să coboare, Landry se opri şi întoarse capul. Simți că-l apasă inima, şi nemaifiind în stare să facă niciun pas, se aşeză pe iarbă. Taică-său sa prefăcu a nu băga de seamă, dându-i impresia că-şi vede mai departe de drum. Nu trecu însă nicio clipă şi, stri-i gându-l cu mare blândețe, îi spuse:

— Uite că s-a luminat de ziuă, copile; să iuțim pasul de vrem s-ajungem înainte de-a răsări soarele.

Landry se ridică şi, deoarece făcuse legământ să nu plângă în fala tatălui său, îşi înghiți toate lacrimile care-i veneau în ochi, mari cât bobul de mazăre. Se aplecă, da parcă ar fi lăsat să-i lunece briceagul din buzunar, şi ajunse la Priche fără să-şi fi dat pe față durerea, care numai mică nu era.

IV

Moş Caillaud, văzând că din cei doi gemeni i l-a adus pe cel mai voinic şi mai harnic, fu nespus de bucuros să-l primească. El îşi dădea seama că acest lucru nu s-a putut hotărî cu inima uşoară, şi, deoarece era un om de treabă, bun vecin şi prieten de nădejde al familiei Barbeau, îl lăudă şi-l încurajă pe băiat cum se pricepu mai bine. Porunci să i se dea de îndată o fiertură şi un clondir da vin ca să mai prindă putere, deoarece era lesne de văzui că băiatul era foarte amărât. Apoi îl luă cu el şi-i arătă cum trebuie să înjuge boii. De fapt, Landry nu era străin de asemenea lucruri, căci şi taică-său avea o pereche straşnică de boi, pe care deseori îi înjugase şi-i minase cum nu se poate mai bine.

De îndată ce copilul văzu ditamai boii lui moş Caillaud,

care erau cei mai bine îngrijiți, cei mai *hâae* hrăniți şi de cea mai puternică rasă din regiune, se simți măgulit în orgoliul său că va avea asemenea vite la vârful biciului. Şi apoi dorea să arate că nu era nici nepriceput, nici temător şi că n-avea nimic nou de învățat. Taică-său îi scoase în evidență meritele, şi la ceasul sorocit pornirii la câmp, toți copiii lui moş Caillaud, băieți şi fete, mari şi mici, veniră să-l îmbrățişeze pe geamăn, iar cea mai tînără dintre fete îi anină la pălărie o crenguță înflorită, deoarece era prima lui zi de muncă şi ca o zi de sărbătoare pentru familia care îl primise în mijlocul ei. Înainte de a-l părăsi, tatăl său îi vorbi pe un ton hotărât, în prezența noului stăpân, poruncindu-i să-i dea ascultare şi să-i îngrijească vitele ca şi cum ar fi ale sale.

Landry îi făgădui că-şi va da toată silința şi plecă la câmp, unde munci cu râvnă şi pricepere toată ziua şi de unde se întoarse cu o foame de lup; deoarece era pi'ima oară când făcea o muncă atât de grea, şi, se ştie, un pic de oboseală este leacul cel mai bun împotriva oricărei amărăciuni.

Cu mult mai greu i-a fost însă lui Sylvinet la Geamăna; căci trebuie să vă spun că atât casa cât şi pământul lui taica Barbeau, situate în comuna Cosse, au primit acest nume la naşterea celor doi copii. Şi cum țăranii sunt mari meşteri în porecle, casa şi pământul au primit numele de Geamăna; şi oriunde se iveau Sylvinet şi Landry, copiii nu pierdeau nici ei prilejul să strige, văzându-i:

— Uite-i pe gemenii de la Geamăna!

Ori în ziua aceea era mare jale la Geamăna lui taica Barbeau. Sylvinet, trezindu-se din somn şi nevăzându-şi fratele lângă el, a presimțit adevărul, nevenindu-i totuşi să creadă că Landry a avut inima să plece în felul acesta, fără să-şi ia rămas bun de la el; şi pe lângă durerea care-l copleşea, îi purta şi puțină pică.

— Ce i-oi fi făcut, i se jeluia el maică-si? Cu ce i-oi fi greşit? Tot ce m-a povățuit să fac, am făcut; chiar şi când mi-a zis să nu plâng de față cu dumneata, măicuță dragă, mi-am înghițit lacrimile de credeam că-mi crapă capul. Mi-a făgăduit că n-are să plece fără să mă mai îmbărbăteze puțin

şi fără să prânzească împreună cu mine la capătul cânepiştei, acolo unde ne era nouă drag să mergem şi să stăm de vorbă. Vroiam să-i fac eu -bocceluța şi să-i dau briceagul meu, care-i mai bun decât al lui. L-ai făcut aseară legătura fără să-mi spui nicio vorbă, măicuță, aşadar ştiaj că el vrea să plece fără să-şi ia ziua bună de la mine.

— Am împlinit voia tătâne-tău, răspunse maica Barbeau.

Apoi îi înşiră eâte-n lună şi-n stele ca să-l mângâie. Dar el rămânea surd la toate; numai când o văzu şi pe ea plângând, a început s-o sărute şi s-o roage să-l ierte că i-a răscolit durerea, făgăduindu-i că va rămânemereu' lângă ea, pentru a-i aduce alinare. Dar când ea plecă să vadă de păsări şi de rufe, Sylvinet o luă la goană spre Priche, neştiind încotro se îndreaptă, lăsându-se purtat de instinct, asemenea unui porumbel care aleargă după porumbița lui, fără să cunoască drumul.

Şi ar fi alergat până la Priche, dacă nu l-ar fi întâlnit pe taică-său, care tocmai se întorcea de acolo, şi care, luându-l de mână, îl întoarse din drum, zicându-i:

— O să mergem deseară, căci nu trebuie să-l ținem pe frate-tău din. Lucru, că asta l-ar nemulțumi pe stăpânu-său; de altminteri maică-ta e tare amărâtă şi mă bizui pe tine ca să-i mai dai oleacă de curaj.

.V

Când se întoarse acasă, Sylvinet se agăță de fusta maică-si, ca un copil mic, necontenind să-i vorbească de Landry şi nedezlipindu-se de ea toată ziua. Nefiind în stare să şi-l scoată din gând, el începu să cutreiere toate locurile şi cotloanele pe unde obişnuiau să umble împreună.

Seara plecă la Priche cu taică-său, care ținu să-l însoțească. Dorind nebuneşte să-şi îmbrățişeze fratele, Sylvinet renunță şi la cină, atât de grăbit era să pornească. Era încredințat că Landry îi. Va ieşi în întâmpinare şi i se părea întruna că-i vede alergând spre el. Dar Landry, deşi însuflețit de acelaşi' dor, nici nu se clinti. Se temea să nu fie luat în râs de flăcăii şi. Băiețandrii din Priche, din pricina acestei iubiri geamăne care trecea drept un fel de boală. Şi

aşa se îirtâmplă că Sylvinet îl găsi la masă, bând şi ospătându-se, ca şi cum ar fi trăit de-o viață numai în familia Caillaud.

De cum îl văzu intrând, lui Landry îi săltă inima de bucurie, şi. Dacă nu s-ar fi stăpânit, ar fi răsturnat şi. Masa şi lavița ca să-l poată îmbrățişa mai degrabă. Dar nu îndrăzni, deoarece stăpânii îl priveau, curioşi şi amuzați totodată, văzând în asemenea prietenie un lucru neobişnuit şi un fenomen al naturii, cum spunea învățătorul din sat.

De aceea, când Sylvinet veni să i se arunce în brațe, să-l îmbrățişeze printre hohote de plâns şi să se ghemuiască lângă el ca o pasăre care se lipeşte în cuib de surioara ei, dornică să se încălzească, Landry se simți stingherit din pricina celorlalți, în timp ce în inima lui încerca o nespusă bucurie; dar ținea să pară mai cu judecată decât fratele său, şi din când în când îi făcea semn şi se stăpânească, fapt care Îl miră şi îl jigni de moarte pe Sylvinet.

În timp ce taica Barbeau stătea de vorbă şi ciocnea un păhărel cu moş Caillaud, cei doi gemeni ieşiră împreună, căci Landry voia să-şi îmbrățişeze şi să-şi mângâie fratele în taină. Dar ceilalți băieți stăteau cu ochii pe ei; chiar şi Solange, ceu mai mică dintre fetele lui moş Caillaud, şireată şi curioasă ca o gaiță, i-a urmărit tiptil până la aluniş, râzând încurcată atunci când gemenii au dat cu ochii de ea, dar nelăsându-se păgubaşă, deoarece îşi închipuia c-avea să vadă ceva ciudat, neştiind totuşi ce anume poate fi ciudat în prietenia dintre doi frați.

Sylvinet, deşi surprins de aerul nepăsător cu care îl întâmpinase fratele său, nu se gândi să-i facă niciun reproş, atât de mulțumit era că se află în preajma lui. A doua zi, Landry, simțindu-se stăpân pe timpul său, deoarece moş Caillaud îl scutise de orice îndatorire, porni la drum de cum se lumină de ziuă, încredințat fiind că-şi va găsi fratele dormind. Deşi, dintre ei amândoi, cel mai lacom de somn era Sylvinet, el se trezi în clipa în care Landry trecea bariera şi o luă la goană într-acolo cu picioatele goale, ca şi cum im glas lăuntric i-ar fi şoptit că geamănul lui se apropie de casă.

Pentru Landry a fost o zi cu adevărat fericită. Se bucura să-şi revadă familia şi casa, deoarece, de când ştia că nu va putea veni acolo în fiecare zi, primea acele ceasuri ca pe-o răsplată.

Până la amiază, Sylvinet îşi uită tot necazul. La masa de prânz, îşi spunea că şi gustarea de după-amiază o va lua tot cu fratele său; dar când şi acesta fu pe sfârşite, la gândul că după cină Landry va trebui să plece, se posomori şi începu să stea ca pe ghimpi. Îşi răsfăța fratele şi-i purta de grijă, dându-i de mâncare tot ce era mai bun, colțul de la pâine, miezul de la salată, cercetându-i îngrijorat hainele şi ghetele, ca şi cum Landry s-ar fi pregătit să plece peste mări şi țări şi ca şi cum soarta lui ar fi fost de plâns, fără să-şi dea seama că. De fapt, cel mai'de compătimit era el, deoarece el era cel mai nefericit.

VI

Trecu săptămâna, asemenea celorlalte, Sylvinet clucându-se zi de zi să-şi vadă fratele, iar acesta oprindu-se cu el o clipă două când se abătea prin părțile Geamănei; Landry obişnuindu-se din ce în ce mai mult cu noua lui viață, Sylvinet neobişnuindu-se deloc şi numărând zilele, ceasurile, ca un suflet zbuciumat.

Numai Landry îl putea aduce pe Sylvinet la realitate. De aceea mamă-sa lui îi ceru sprijinul, pentru a-l obliga să-şi liniştească fratele; deoarece mâhnirea bietului copil creştea din zi în zi. Nu se mai ducea la joacă, de muncit muncea în silă; doar că îşi plimba surioara, dar fără să vorbească deloc cu ea sau s-o distreze, având doar grijă să nu cadă şi să nu se lovească.

De îndată ce părinții nu mai erau cu ochii pe el, pleca de unul singur şi se ascundea de parc-ar fi intrat în gaură de şarpe. Se băga în toate şanțurile, în toate gropile şi râpele pe unde se jucase şi stătuse de vorbă cu Landry, se aşeza la poalele aceloraşi copaci, îşi băga picioarele în toate băltoacele în care ei se bălăciseră ca două rățuşte; era mulțumit când dădea de vreun capăt de băț pe care-l cioplise Landry, țsau de câte-o piatră cu care trăsese la țintă. Le culegea şi le pitea în vreo scorbură sau sub vreo grămadă de lemne, ca să poată

veni după aceea să le ia şi să se uite la eleț, ca şi cum ar fi fost cine ştie ce lucruri de preț. Şi umbla tot timpul retrăindu-şi amintirile şi chinuindu-şi mintea pentru a regăsi în memorie toate micile întâmplări ale fericirii sale trecute. Toate acestea n-ar fi însemnat nimic pentru altul, dar pentru el erau totul. Viitorul nu4 preocupa, deoarece n-avea curajul să se gândească la un noian de zile asemănătoare celor pe care le îndura. El trăia în trecut, mistuindu-se într-o continuă visare.

Uneori îşi închipuia că vede şi că-şi aude fratele, şi vorbea singur, crezând că-i răspunde. Ori adormea pe acolo pe unde colipda, şi-l visa; iar când se trezea, plângea că e singur, nestăvilindu-şi lacrimile în nădejdea că oboseala îi va istovi şi alunga durerea.

Odată, pe când' cutreiera prin crângul din Champeaux, găsi, pe riulețul care curge prin pădure în timpul ploilor şi care acum era aproape secat, una din acele morişti pe care le construiesc copiii de pe la noi din mici vreascuri şi care sunt cu atâta măiestrie îmbinate, încât se învârteso mişcate de curentpl apei, şi care uneori rămân acolo vreme îndelungată, până Când dau de ele alți copii şi le strică, ori sunt luate de puhoaie. Cea pe care o găsi Sylvinet, complet întreagă, se afla acolo de mai bine de două luni, deoarece locul era pustiu, aşa că n-o văzuse şi n-o stricase nimeni. Sylvinet o recunoscu de îndată, ca fiind opera fratelui său, pe care, făcând-o, şi-au făgăduit să vină s-o regăsească; dar o dăduseră uitării, şi de-atunci mai făcuseră multe asemenea morişti în diferite alte locuri.

Fericit că a regăsit-o, Sylvinet a împins-o mai de vale, acolo unde se trăfese riulețul, ca s-o vadă cum se învârteşte şi să retrăiască satisfacția pe care a simțit-o Landry când i-a dat primul impuls. Apoi îşi văzu de drum gândindu-se cu bucurie că va reveni în prima duminică împreună cu Landțy ca să-i arate cât de bine rezistase mori şea lor, deoarece fusese aşa de trainic şi bine alcătuită.!

Dar nu putu risista ispitei de a se întoarce acolo chiar a doua zi, când găsi malul râului răscolit şi bătut de pili 29

«oarele vitelor care veniseră acolo să se adape. Mai făcu. Doi paşi şi văzu că animalele trecuseră peste morişca lui şi i-o zdrobiseră cu atâta Fâvnă, încât abia de mai găsi -kteva fărâme. Îşi simţi atunci inima grea. Închipuindu-şi că în ziua aceea i se întâmplase ceva rău geamănului său „şi alergă într-un suflet la Priche să se încredinţeze că

ÎPresimţirea îi era neîntemeiată. Dar cum observase că ui Landry nu-i prea plăcea să-l vadă venind în timpul zilei, deoarece credea că-şi supără stăpânul, se mulţumi să-l privească de departe. I-ar fi fost ruşine să-i mărturisească ce gând îl minase la Priche, şi făcu repede cale în* toarsă fără un cuvânt, neîmpărtăşind nimănui această întâmplare, nedestăinuind-o decât mult mai târziu.

Deoarece devenea tot mai palid, dormea prost şi nu mânca aproape nimic, maică-sa era din cale-afară de îngrijorată şi nu ştia ce să mai facă şi cum să-l mai mângâie. Încercă să-l ia cu ea la târg sau să-l trimită la târgul de vite cu taică-său ori cu unchii lui; dar nimic nu-l putea scoate din gândurile lui. Nimic nu-i era pe plac. Şi taica Barbeau, fără ştirea lui Sylvinet, încercă, să-l înduplece pe moş Caiilau'd să-i ia cu simbrie pe amândoi gemenii. Dar moş Caillaud îi dădu un răspuns cât se poate de îndreptăţit:

— Hai să zicem că pentru un timp i-aş lua pe amândoi, dar ăsta ar îi un lucru vremelnic, doar unde e trebuinţă de-un slujitor nu-i trebuinţă de doi pentru nişte oameni ca de-aide noi. Când o trece anu o să fie nevoie să dai pe unul din ei altundeva. Nu iei seama că dacă Sylvinet s-ar afla într-un loc unde ar trebui să muncească nu s-ar mai perpeli atâta şi ar fi şi el ca celălalt care, vezi bine, că s-a dat pe brazdă? Mai devreme ori mai târziu, tot asta o să fie nevoie să faci. Poate că n-ai să-l poţi da cu simbrie acolo unde ţi-o fi voia, şi dacă tot trebuie ca băieţii ăştia să trăiască încă şi mai departe unul de altul, şi să nu se vadă decât din săptămână în săptămână, ori din lună în lună, mai cuminte ar fi să-ncepi de pe-acu a-i deprinde să nu mai stea mereu unul în sufletul altuia. Fii mai cu judecaţii, prietene, şi nu mai lua în seamă

toanele unui copil căruia maică-sa şi ceilalți copii ai dumitale i-au făcut toate voile şi l-au dezmierdat peste măsură. Ce-a fost mai greu a trecut, şi crede-mă că s-o deprinde şi ca celelalte dacă n-o să-i mai cânți atâta în strună.

Taica Barbeau vedea bine că Sylvinet, cu cât îl vedea mai des pe Landry, cu atât mai mult dorea să-l vadă. Şi fi-a Pus în gând ca după Sfântul Ion să facă în aşa fel încât să-l dea şi pe el la stăpân, pentru că, văzându-l din ce în ce mai puțin pe Landry, să-şi vină în fire şi să nu se mai îase pradă unei dureri care începea să sciâaene a boală.

Dar nu era bine să vorbească despre acest lucru cu femeia lui, deoarece ea, după primul cuvânt, ar plânge până i-ar seca toate lacrimile. Ea spunea că Sylvinet ar fi în stare să-şi facă seama, şi taica Barbeau se afin la mare impas.

Landry, sfătuit de taică-său, de stăpân, cât şi de maică-sa, căuta, de fiecare dată, să-şi dezmeticească fratele; Sylvinet asculta, făgăduia totul, dar nu putea face nimic. În durerea lui sălăşluia şi altceva, un lucru pe care nu-l mărturisea, deoarece n-ar fi ştiut cum să-i spună;
i se cuibărise în străfundul inimii o gelozie cumplită pe tot ce era legat de Landry. Era mai mulțumit ca oricând că fiecare îl respecta şi că noii lui stăpâni se purtau cu el de parc-ar *fi* fost propriul lor copil. Dar asemenea lucru îl bucura pe de-o parte, dar pe de alta suferea şi se simțea jignit văzându-l pe Landry răspunzând prea mult, după părerea lui, acestor noi prietenii. Îi era ciudă că, la un cuvânt rostit de moş Caillaud, cu oricâtă biândete şi răbdare ar fi fost strigat, el alerga -intr-un suflet să-i îndeplinească porunca, lăsând şi tată, şi mamă, şi frate, mult mai preocupat să nu-şi dezamăgească stăpânii decât familia, şi atât de supus, că el, Sylvinet, n-ar putea fi atunci când ar fi vorba să stea câteva clipe în plus cu ființa care-i păstrează o dragoste atât de statornică.

Şi bietului copil îi intră în cap ideea, pe care până atunci n-o avusese, că numai el îşi dăruise inima şi că dragostea lui nu era împărtăşită; că, desigur, aşa fuspse întotdeauna, fără ca el să-şi fi dat seama, ori poate că, de la o vreme, dragostea fratelui său se răcise, deoarece întâlnise în altă parte ființe

cu care se potrivea mai bine şi care îl atrăgeau mai mult.

vn

Landry n-avea cum să ghicească gelozia fratelui său, deoarece, de când era pe lume, nu i se întâmplase sa fie gelos pe nimeni şi pe nimic..

Când Sylvinet venea să-l vadă la Priche, Landry, ca să-l distreze, îl ducea să-i arate mândreţea de boi şi de vaci, mioarele ascultătoare şi marele belşug al fermei lui moş Caillaud; căci Landry respecta şi preţuia toate acestea, ’ nu din invidie, ci din tragerea de inimă pe care o avea pentru munca pe ogor, pentru creşterea vitelor, ca şi pentru, tot ce se îndeplinea frumos şi bun în toate rânduielile de la ţară. Îi făcea plăcere să-şi vadă curată, grasă şi strălucitoare iepşoara pe care o ducea la păscut şi nu îngăduia ca o treabă, oricât de neînsemnată, să fie făcută de mântuială, nici ca ceea ce putea trăi şi rodi să fie părăsit, neglijat, dispreţuit.

Sylvinet privea toate acestea cu indiferenţă şi se mira că fratele său pune chiar atâta la inimă nişte lucruri care-i erau străine. Devenise din cale-afară de bănuitor şi-i spunea lui Landry:

— Iată-te îndrăgostit de-a binelea de boii ăştia mari; nici nu te mai gândeşti la tăuraşii noştri care-s atât de aprigi, dar care cu noi erau atât de don? oli şi de blânzi, că se lăsau înjugaţi mai cu drag de tine, decât de taica. Nici nu m-ai întrebat măcar ce face vaca noastră care dă un lapte atât de bun, şi care mă priveşte cu atâta jale, biata de ea, când îi dau să mănânce, de parc-ar înţelege c-am rămas singur, şi-ar vrea să mă-ntrebe unde-i celălalt geamăn.

— E drept că vaca noastră e tare de nădejde, spunea şi Landry; dar uită-te la astea de-ad S Ai să vezi când le-om mulge, de când eşti nu ţi-a fost dat să vezi atâta lapte,

— Nu zic ba, răspundea Sylvinet, kjiir că ele dau un lapte şi o smântână tot atât de bună ca laptele şi smântâna Brunettei, fac prinsoare că nu, din pricină că iarba de la Geamăna e mai bună ca asta de pe-aci.

— Pe naiba, zicea Landry, sunt sigur că taica ar schimba

bucuros stufărişul lui de la marginea apei cu fîneţele lui moş Caillaud!

— Nici pomeneală, spunea Sylvinet ridicând din umeri, în stufăriş la noi cresc copaci mai frumoşi decât ai voştri, iar cât priveşte finul, chiar de-i rar, în schimb e subţire, şi când îl aducem, cât e drumul de lung se simte mireasma lui cea dulce.

Se certau astfel din nimic, fără rost, deoarece Landry ştia bine că nu există o avuţie mai de preţ decât aceea care-ţi aparţine, iar Sylvinet nu se gândea la averea lui mai mult decât la a altuia, atunci când o dispreţuia pe cea din Priche; dar dedesubtul tuturor acestor vorbe de dacă se afla, de o parte, copilul mulţumit să trăiască şi să muncească oriunde şi oricum, iar de alta cel care nu înţelege nici în ruptul capului că fratele său poate avea – fără el – o clipă de voie bună şi de linişte.

Dacă Landry îl ducea în grădina stăpânului, şi în timp ce vorbeau se oprea să taie vreo creangă uscată ori să smulgă vreo buruiană dăunătoare legumelor, Sylvinet se supăra că prea e trup şi suflet pentru stăpân, în loc să fie aşa cum e el, atent la cea mai mică răsuflare şi la cea mai neînsemnată vorbă de-a fratelui său. Îşi ascundea însă gândurile acestea deoarece îi era ruşine că se simte-atât de slab. Dar la plecare, îi spunea adesea:

— Mă duc, c-am stat destul pe capul tău pe ziua de azi; poate că te-ai săturat de mine şi ţi s-o fi părut că şi vremea trece mai greu.

Landry nu înţelegea nimic din aceste reproşuri; Îl mâhneau doar, şi, la rândul lui, îşi mustra şi el fratele care nu voia şi nici nu putea să se explice.

Dacă acest biet copil era gelos pe cele mai mici lucruri care-l preocupau pe Landry, cu atât mai gelos era pe fiinţele cărora Landry le arăta prietenie. Nu suporta ca Landry să fie prieten cu ceilalţi băieţi din Priche, şi când îl vedea supraveghind-o pe micuţa Solange, mângâind-o ori nascocindu-i fel de fel de jocuri, îi reproşa c-a dat-o uitării pe surioara lor Nanette, care, spunea el, era de o sută de ori mai

drăguță, mai curată şi mai cuviincioasă decât pocitania aceea de fată.

Dar cum nu poți fi niciodată drept când îți roade inima gelozia, ori de câte ori Landry venea la Geamăna, lui Sylvinet i se părea că nu se ocupă decât de ea. Că doar pe ea o ia în seamă, lângă el simțind doar plictiseală şi indiferență.

În sfârşit. Dragostea lui deveni treptat, treptat aşa de tiranică şi tristețea lui atât de mare, încât Landry începu să sufere şi să nu-şi mai dorească să-l vadă atât de des. Obosise să-l tot audă reproşându-i că s-a împăcat prea repede cu noua lui viață, încredințat fiind că Sylvinet ar fi fost mai puțin nefericit dacă şi-ar fi putut face fratele tot atât de nefericit ca el.

Landry îşi-dădu seama şi vru să-l facă şi pe Sylvinet să înțeleagă că o prietenie prea mare poate deveni uneori un fel de neajuns. Dar Sylvinet nu înțelegea acest fel de a gândi, socotind că fratele său dă dovadă de o mare asprime; astfel că începu să-i facă din când în când mutre, lăsâțid să treacă săptămâni întregi fără să mai pună piciorul la Priche. Arzând totuşi de dorul de-a se duce, dar ab~ ținându-se şi punându-şi toată mândria acolo unde aceasta n-ar fi trebuit să pătrundă deloc.

S-a întâmpiat chiar ca, din vorbă în vorbă, din gâlceavă-n gâlceavă, Sylvinet luând întotdeauna în nume de rău cele mai înțelepte şi cinstite vorbe rostite de Landry, în dorința de a-l aduce la realitate, bietul Sylvinet să fie atât de necăjit încât să i se pară. Pentru moment, că urăşte ființa atât de scumpă inimii lui, şi să plece într-o duminică de acasă pentru a nu-şi petrece ziua cu fratele său, care nu uita totuşi niciodată să vină.

Această răutate copilărească îl mâhni din cale-afară pe Landry. Lui îi plăceau distracțiile şi veselia, deoarece în fiecare zi devenea tot mai puternic şi mai sigur de sine. La toate jocurile era primul, având trupul cel mai sprinten şi ochiul cel mai ager. Era aşadar un mic sacrificiu, pe care-l făcea de dragul fratelui său, părăsindu-i în fiecare duminică pe flăcăii aceia plini de veselie din Priche, pentru a-şi petrece

ziua la Geamăna unde, zadarnic l-ar fi rugat pe Sylvinet să meargă la joc în piața din Cosse, ori să se plimbe pe ici sau. Pe colo. Sylvinet, care, la minte ca şi la trup. Rămăsese în urma lui Landry, şi care n-avea decât o idee, aceea de a-l iubi numai pe Landry şi de. A fi iubit îrt aceeaşi măsură, ar fi vrut să colinde numai ei doi. Pnn lacurile „lor", cum le numea el, să regăsească vechile ascunzători şi să se distreze cu jocuri care nu se mai potriveau cu vârsta lor: să facă, bunăoară, cărucioare de nuiele, sau mori micuțe, lațuri pentru păsări, ba chiar şi case din pietricele, ogoare de mărimea unei batiste, pe care copiii spun că le ară în mai multe feluri, imitând în mic ceea ce ei văd că fac plugarii, semănătorii, grăparii şi secerătorii, învățând astfel unii de la alții, într-un ceas, toate felurile de culturi şi de recolte pe care le dă pământul în răstimp de un an.

Asemenea distracții nu mai erau pe gustul lui Landry. Care punea acum în aplicare ori ajuta să se înfăptuiască acest lucru în mare, şi căruia îi plăcea mai mult să mine un car cu boi decât să agațe o trăsurică făcută din crengi de coada câinelui său. I-ar fi plăcut să facă scrimă, sau să joace popice, mai cu seamă că se pricepea să arunce bila cea mare, făcând-o să se rostogolească şi să-şi atingă ținta de la o depărtare de treizeci de paşi. Când Sylvinet consimțea în sfârşit să-l însoțească, în loc să joace şi el, se trăgea într-un ungher aşteptând să treacă timpul şi făcându-şi inimă rea dacă Landry părea prea încântat ori prea avântat la joc.

În sfârşit, la Priche Landry învățase să danseze, şi cu toate că prinsese gust de joc destul de târziu din pricina că lui Sylvinet nu-i plăcea asemenea lucru, dansa tot atât de bine ca şi cei care încep să danseze încă din fragedă copilărie. La Priche, Landry trecea drept un bun dansator, şi cu toate că nu-i plăcea încă să sărute fetele, aşa cum se obişnuieşte la fiecare dans, era mulțumit să le sărute, deoarece asta îl făcea să simtă, în aparență, că nu mai e copil; şi ar fi dorit chiar ca ele să-l sărute aşa cum îi sărutau pe cei mari. Dar ele nici nu se gândeau la aşa ceva, iar cele mai răsărite izbucneau în râs când îl luau de gât, ceea ce îl cam sâcâia oarecum.

Sylvinet l-a văzut dansând odată, şi supărarea lui n-a mai cunoscut margini. A fost atât de mânios văzându-l sărutând pe una din fetele lui moş Caillaud, încât a început să plângă de gelozie, găsind că dansul e ceva cu desăvârşire necuviincios şi nevrednic de un bun creştin.

Astfel că, ori de câte ori renunța Landry la distracțiile sale pentru a fi laolaltă cu Sylvinet, duminica pe care o petreceau împreună nu era prea distractivă, şi totuşi nu s~a întâmplat să lipsească niciodată, sperând că Sylvinet va aprecia acest lucru, şi neregretând deloc plictiseala care-l aştepta la gândul că-şi va bucura fratele.

De aceea, când văzu că fratele său, care îi căutase pricină toată săptămână, plecase de-acasă anume ca să nu se împace cu el, se simți şi el nefericit, şi, pentru întâia oară de când părăsise casa părintească, plânse cu lacrimi amare şi se duse să se ascundă, fiindu-i ruşine să le arate părinților cât suferă, şi fiindu-i teamă să nu le răscolească propria lor durere.

Dacă unul din ei ar fi avut motive să fie gelos, Landry ar fi fost mai mult îndreptățit. Sylvinet era cel mai iubit de mama lor, iar taica Barbeau, cu toată preferința lui tainică pentru Landry, tot lui Sylvinet îi arăta mai multă bunăvoință şi grijă. Acest biet copil, fiind mai plăpând şi cu mai puțină judecată, era cel mai răsfățat, şi flecare se străduia să nu-l supere câtuşi de puțin. Aşadar, el avea o soartă mai bună, deoarece el se afla printre ai săi, pe când geamănul său îşi luase, ca parte, plecarea printre străini şi munca.

Pentru prima dată făcu bunul Landry asemenea raționament, şi găsi că geamănul lui era cu desăvârşire nedrept față de el. Până acum, inima lui bună îl împiedicase să-l contrazică, şi decât să-l învinovățească pe el se învinovățea pe sine că e prea sănătos, că depune prea multă râvnă când e vorba să muncească sau să petreacă şi că nu ştie să rostească vorbe tot atât de frumoase şi nici să găsească atenții atât de delicate ca fratele său. Dar de data asta nu-şi găsi nicio vină, deoarece, pentru a veni în ziua aceea la Geamăna, renunțase să se ducă la o partidă de

pescuit raci, pe care băieții din Priche o puseseră la cale în cursul săptămânii, şi unde îi făgăduiseră că se va distra de minune, dacă va primi să-i însoțească. Aşadar, rezistase unei mari ispite, ceea ce, la vârsta lui, însemna mult.

După ce se sătură de plâns, auzi pe cineva care se tânguia nu prea departe de el, şi care vorbea singur, aşa cum e obiceiul femeilor de la țară, la ceas de mare supărare.

Landry îşi dădu repede seama că era mama lui şi alergă spre ea. ’ „

— OI, Doamne, spunea ea, suspinând, trebuie oare ca băiatul ăsta să-mi dea atâta bătaie de cap? Fără doar şi poate c-o să mă bage în pământ.

— Mamă, oare eu îs acela care-ți da atâta bătaie de cap? întrebă Landry, aruncându-se la pieptul ei. Dacă-s eu, dă-mi pedeapsa cuvenită şi nu mai plânge. Eu, măcar că nu ştiu cu ce te-am putut supăra, te rog oricum să să ierți.

În acea clipă mama îşi dădu seama că inima lui Landry nu era atât de aspră cum îşi închipuise ea de atâtea ori. Îl strânse cu putere la piept, şi, fără să ştie prea bine ce vorbe înşira, atât de îndurerată era, îi spuse că nu de el se plânge, ci de Sylvinet; şi că, în ceea ce-l priveşte, ea l-a judecat uneori greşit şi că îi cere iertare; dar că Sylvinet nu-i mai pare a fi în toate mințile, şi că i se umple sufletul de amărăciune, deoarece el plecase fără să ia nimic în gură încă înainte de-a se lumina de ziuă. Iar acum soarele începea să coboare şi el nu se întorsese. Că pe la amiază oamenii l-au văzut înspre râu şi că ea se teme să nu sg fi aruncat. În apă, ca să-şi pună capăt zilelor.

Vin

Această idee, că lui Sylvinet i s-ar fi putut năzări să-si pună capăt zilelor, trecu din capul mamei în cel al lui Landry tot atât ele uşor ca şi o muscă printr-o pânză de păianjen; şi, fără să mai piardă nicio clipă, Landry porni în căutarea fratelui său.

Alergă din cale-afară de abătut, şi vorbindu-si singur 2 „Poate că mama nu greşea pe vremuri când îmi spunea că am o inimă de piatră. Dar, la ceasul ăsta inima lui Sylcinet

trebuie să fie tare bolnavă de pricinuieste atâta durere şi sărmanei noastre mame şi mie”.

Alergă. În toate părțile, fără să-l găsească, strigându-î, fara să primească răspuns, întrebând de el pe toată lumea, fără ca cineva să-i poată da vreo veste. În sfârşit, ajunse în dreptul pajiştii câe la Jonciere şi, aducându-şi aminte că pe ea se afla un loc îndrăgit de Sylvinet, porni într-acolo. Era o surpătură mare pe care o făcuse râul, dezrădăcinând doi sau trei arini, care rămăseseră cu rădăcinile în aer. Taica Barbeau nu-i luase de-acolo, ci-i sacrificase, deoarece în felul în care căzuseră mai stăvileau încă pământul rămas între rădăcinile lor; şi procedase bine, deoarece apa făcea mari pagube, şi-n fiecare an îi smulgea câte-o bucată de pajişte.

Aşadar, Landry se apropie de surpătură, cum obişnuiau ei să numească acel loc din stufărişul lor. Nici nu-şi luă răgazul să se ducă până la locul unde făcuseră ei o scară mică din bulgări de pământ şi iarbă, pe care îi îngrădiseră cu pietre şi cu rădăcini din acelea mari care ies din pământ şi dau mlădițe. Sări de la cea mai mare înălțime cu putință, ca să ajungă repede în fundul surpăturii, deoarece pe malul drept al apei era atâta rămuriş şi atâtea ierburi mai înalte decât el, încât dacă fratele său s-ar fi aflat acolo, nu l-ar fi putut vedea altfel decât pătrunzând şi el. Pătrunse aşadar, cu mare emoție, deoarece vorbele mamei, cum că Sylvinet ar fi în stare să-şi pună capăt zilelor, nu-i ieşeau din cap. Trecu de nenumărate ori prin toate tufişurile, cutreieră toate locurile acoperite de bălării, strigându-l pe Sylvinet şi fluierând câinele care îl însoțise fără îndoială deoarece şi el lipsise toată ziua de-acasă, ca şi tânărul lui stăpân.

Landry strigă şi căută în zadar, şi se pomeni singur în surpătură. Dar cum era un băiat destoinic care-şi dădea seama de tot ce trebuia să facă în asemenea împrejurări, cercetă toate malurile, căutând o urmă de picior ori vreo bucată de pământ proaspăt dislocată. Era o căutare tristă şi în acelaşi timp destul de stingheritoare, deoarece trecuse aproape o lună de când Landry nu mai văzuse acel loc, şi cu toate că-l cunoştea cum ne cunoaştem propria mână, era cu

neputință ca în acei răstimp să nu se fi produs nicio schimbare, oricât de mică.

Tot malul drept era năpădit de iarbă, şi de asemenea, fundul surpăturii stuful crescuse atât de des, încât nu mai rămăsese nicio palmă de loc unde ai fi putut căuta vreun semn oarecare. Totuşi, după mult umblet, Landry găsi, într-un loc ferit, urma câinelui, iar puțin mai departe un. Loc

Unde ierburile erau strivite, ca şi cum Finot, ori weun aii câine de mărimea lui, s-ar fi culcat acolo făcut covrig. Acest lucru îi dădu de gândit, şi porni iarăşi să cerceteze malul abrupt al apei, I se păru că vede o urmă proaspătă, ca şi cum cineva ar fi făcut-o cu piciorul, sărind sau lunecând, dar ea nu dovedea nimic sigur, deoarece putea fi tot atât de bine isprava unui şoarece de apă, dintr-aceia ce scormonesc, sapă şi rod prin asemenea locuri. Atât de îndurerat era, încât nici nu-l mai țineau picioarele, şi căzu în genunchi ca pentru a implora ajutorul Celui-de-Sus, Rămase acolo câteva clipe, neavând nici puterea şi nici curajul să se ducă să spună cuiva de ce e atât de îndurerat şi privind râul cu ochii plini de lacrimi, ca şi cum ar fi vrut să-i ceară socoteală de soarta fratelui său.'

— Iar în acest timp râul curgea nespus de lin, fremătând printre crengile ce-i atârnau deasupra şi-şi muiau vârfurila în apă, şiintrând pe țarini eu un clipocit uşor, ca cineva care î-ide şi-şi bate joc de ceilalți în surdină.

Sărmanul Landry era copleşit în asemenea măsură de ideea lui funestă încât acel mic semn, care putea să nu dovedească nimic, devenise pentru el o certitudine îngrozitoare.

„Râul ăsta hain, care nu-mi spune nicio vorbă, se gândea el, şi care m-ar lăsa şi un an. Să plâng fără să mi-l dea înapoi pe frate-miu, tocmai aci e mai adânc şi-au căzut în el atâtea trunchiuri de copac de când tot muşcă din livada, că cine s-ar încumeta să intre acolo n-ar mai putea ieşi în vecii vecilor. O, Doamne, trebuie oare ca bietul meu frate să fie acolo, în fundul apei, culcat la doi paşi de mine, fără să-l pot. Vedea ori găsi printre crengi şi printre trestii? Ori ce-ar fi, eu tot am

să încerc să cobor până acolo! a

Şi începu a-şi jeli fratele şi a-l dojeni; niciodată în viaţa lui nu încercase asemenea durere.

În sfârşit, îi veni ideea să se ducă să ceară sfatul unei femei văduve, căreia i se spunea mătuşa Fadet, şi care locuia la marginea tufărişului, foarte aproape de drumul care cobora spre vad. Această femeie, care nu avea nici pământ, nici alt avut decât mica ei grădină şi o căsuţă, nu murea totuşi de foame, deoarece ştia multe despre relele şi nenorocirile lumii, şi oamenii veneau de pretutindeni să-i ceară povaţă.

Ştia să facă tot felul de vrăji – iar lumea spunea că în felul acesta lecuia ea rănile, scrântiturile şi alte beteşuguri.

Te vindeca de nişte boli de care nu suferiseşi nicieând, ca bunăoară desprinderea stomacului, sau căderea învelişului pântecului; în ceea ce mă priveşte, eu n-am dat niciodată deplină crezare tuturor acestor accidente, după cum nu acord mare încredere nici celor ce se povesteau pe socoteala ei, cum că putea trece laptele unei vaci bune în trupul uneia rele de lapte, fie ea oricât de bătrână sau de prost hrănită.

Dar, cunoştea o mulţime de leacuri, cu care-i doftoricea pe cei cu aprindere la plămâni; şi Viruri cu care ungea tăieturile şi arsurile; şi balsamuri cu care alunga fierbinţeala, aşa că nu mai e nicio îndoială că-şi câştigă pe drept banii şi că vindecase nenumăraţi bolnavi, pe care doctorii i-ar fi trimis pe lumea cealaltă dacă ar fi încercat medicamentele acestora. Cel puţin aşa spunea ea, iar celor pe care-i salvase le plăcea mai curând s-o creadă decât să rişte.

Şi fiindcă la ţară nimeni nu ştie niciodată prea multe lucruri fără să fie puţin vrăjitor, erau şi oameni care credeau că mătuşa Fadet ştie chiar mai mult decât spune, i se atribuia şi darul de-a face ca lucrurile pierdute, ba chiar şi oamenii, să se regăsească; în sfârşit, datorită faptului că avea multă minte şi pricepere pentru a-i ajuta sa iasă din impas privind multe lucruri posibile, oamenii trăgeau concluzia că ea e meşteră şi în acele din domeniul imposibilului.

Cum copiii sunt atenţi la tot felul de poveşti, Landry auzise

vorbindu-se la Priche, unde, se ştie, lumea e mai credulă şi mai naivă decât la Cosse, că mătuşa Fadet, cu ajutorul unui anumit grăunte pe care-l arunca deasupra apei bolborosind câteva cuvinte, putea regăsi trupul unei ființe înecate. Grăuntele plutea, luneca de-a lungul apei, şi acolo unde îi vedeai oprindu-se, puteai fi sigur c-o să regăseşti şi trupul nefericitului. Sunt mulți care cred că şi anafura are aceeaşi putere, şi nu exista moară 111 care să nu se păstreze o bucățică în acest scop. Landry nu avea însă, iar mătuşa Fadet locuia aproape de Jonciere, iar durerea nu dăruieşte nimănui prea multă minte.

Iată-l aşadar alergând până la casa mătuşii Fadet. Povestindu-i totul şi rugind-o să vină până la cotul râu lui ca să încerce să-i regăsească prin vrajă fratele, fie el viu sau mort.

Dar mătuşa Fadet, căreia nu-i plăcea să i se nesocotească reputația şi care nu-şi risipea harul pe nimic, îi luă în râs şi-l goni fără menajamente, deoarece nu uitase de afrontul care i se făcuse când la Geamăna, ori de câte ori năştea careva, era chemată mătuşa Sagette.

Într-o altă împrejurare, Landry, care era cam mândru din fire, s-ar: fi plâns, ori s-ar fi mâniat; dar era atât de îndurerat încât, fără să răspundă niciun cuvânt, se întoarse la râu hotărât fiind să intre în apă, deşi nu ştia nici să se cufunde şi nici să înoate. Dar, cum mergea cu capul plecat şi cu ochii-n pământ, simți că-l bate cineva pe umăr, şi întorcându-se, o văzu pe nepoata mătuşii Fadet, căreia în ținut i se zicea micuța Fadette pentru bunul motiv că acesta era numele ei de familie şi pentru faptul că oamenilor le plăcea s-o creadă şi pe ea „pui de vrăjitoare44. Ştiți cu toții că „fadet'lul sau „farfadet”-ul care prin alte locuri poartă numele de spiriduş, este un drăcuşor foarte drăgălaş, dar cam şiret. Le spunem de asemenea „fades” zânelor în care oamenii de pe la noi au încetat cu desăvârşire să mai creadă, dar prin care se înțelege, fie o zână mică, fie femela drăcuşorului.

Văzând-o pe micuța Fadette, fiecare îşi închipuia că vede chiar un spiriduş, atât era de mică, de slabă, de ciufulită şi

de îndrăzneață. Era un copil foarte guraliv şi foarte batjocoritor, vioi ca un fluture, curios ca un prigor şi negru ca un greiere.

Şi când o compar pe micuța Fadette cu un greieraş o fac fiindcă vreau să vă spun că nu era frumoasă, deoarece acel mic cri-cri de câmp e şi mai urât decât cel din vatră. Totuşi, dacă vă aduceți aminte de copilărie şi dacă v-ați jucat cu el, osândindu-l să se chinuiască şi să țipe în sabotul vostru, trebuie să ştiți că are o mutrişoară care nu-i deloc proastă, şi care te face mai de grabă să râzi decât să te superi; de aceea copiii din Cosse. Care nu sunt mai proşti decât alții, şi care ca şi ceilalți observă asemănări şi găsesc comparații, o strigau pe micuța Fadette greiere, atunci când vroiau s-o necăjească, iar uneori chiar şi-n semn de prietenie, deoarece, deşi se temeau de şiretenia ei, nu le era deloc nesuferită, din pricină că fetița născocea pentru ei tot felul de poveşti şi îi învăța jocuri noi pe care avea darul să le improvizeze.

Dar toate numele şi poreclele acestea erau cât pe-aci să mă facă să-l uit pe cel care-l primise la botez şi pe care poate, mai târziu, veți avea dorința a-l cunoaşte. O chema Prancoise*;* de aceea bunica ei, căreia îi displăcea să schimbe numele, o striga întotdeauna Fanchon.

Cum exista de multă vreme o urmă de neînțelegere între locuitorii de la Geamăna şi mătuşa Fadet, gemenii nu prea vorbeau cu micuța Fadette, ba chiar încercau şi o oarecare antipatie față de ea, ferindu-se să se joace cu ea ori cu fratele ei – lăcusta – care era încă şi mai obraznic şi mai şiret decât ea, care stătea agățat mereu de fustele fetei, mânâindu-se când ea o lua înainte fără să-l aştepte, încercând să arunce în ea cu pietre când îl lua în râs, şi făcând-o şi pe ea să se înfurie mai mult decât ar fi vrut, deoarece fata avea o fire veselă, pornită mereu pe glumă. Dar se spuneau atâtea pe seama mătuşii Fadet, încât unii, şi în deosebi cei din familia Barbeau, îşi închipuiau că greieraşul şi lăcusta, – sau, dacă preferați – greierele şi cosaşul, le-ar aduce nenoroc copiilor dacă ar lega prietenie cu ei. Ceea ce nu-i împiedica pe cei doi copii să le vorbească, eăei nu erau deloc ruşinoşi, iar micuța

Fadette nu pierdea niciun prilej să le arunce gemenilor de la Geamăna felurite glume şi ironii de la orice depărtare i-ar fi zărit.

IX

Aşa s-a făcut că sărmanul Laftdry, întorcând capul, iritat de lovitura pe care tocmai o primise pe umăr, o văzu pe micuța Fadette, iar la doi paşi în spatele ei pe Jeanet cosaşul, care mergea şontâc, şontâc, deoarece era strâmb şi şchiop din naştere.

La început Landry vru să nu-i ia în Sseams şi să-şi vadă de drum, deoarece nu-i ardea ie glumă, dar Fadette li spuse, bâțându-l pe cel ăl a. * tunăr:

— Lupul! lupul! Geamăn păcătos, jumătate de băiat, care şi-a pierdut cealaltă jumătate î

Atunci Landry, care nu se mai afla la vârsta de a fi în sultat şi luat peste picior, se întoarse şi îi dădu micuței Fedette un pumn pe care ea l-ar fi ținut minte toată viața dacă n-ar fi ştiut să se ferească, deoarece geamănul mergea pe cincisprezece ani şi nu era ciung; şi ea, care mergea pe paisprezece, era atât de mică şi de plăpândă că nu i-ai fi dat nici doisprezece, iar când o vedeai părea c-ar putea să se facă fărâme la cea mai mică atingere.

Dar era prea prevăzătoare şi prea, ageră ca să aştepte loviturile, şi ceea ce pierdea în putere, câştiga în iuțeală şi. În viclenie. Sări atât de repede şi la momentul potrivit într-o parte, încât Landry era să nimerească şi cu pumnul şi cu nasul într-un copac mare care se afla între ei.

— Greiere rău, îi spuse atunci bietul geamăn, din calea-fară ele mânios, trebuie să fii tare haină la suflet civil să scoți din răbdări un om care-i la mare necaz cum îs eu. Cam de mult mă pândeşti şi mă faci că-s jumătate de băiat. Dar astăzi am poftă să vă rup în bucăți şi pe tine şi pe pocitania de, frate-tău să văd dacă, din voi amândoi, va ieşi un sfert din ceva ca lumea.

— Ei, frumosule geamăn de la Geamăna, stăpân al Joncierei de pe malul râului, răspunse micuța Fadette chicotind întruna, eşti un prost şi jumătate că te pui rău cu

mine, care tocmai aveam de gând să-ți dau veşti despre geamănul tău şi să-ți spun unde-l poți găsi.

— Asta-i altă vorbă, spuse Landry, îmbunându-se cât ai clipi; dacă ştii, Fadette, spune-mi, şi-o să fiu tare mulțumit.

— Nu mai e nicio Fadette şi niciun greiere care să aibă chef să te mulțumească la ceasul ăsta, răspunse mi cuța Fadette. Mi-ai. Spus vorbe grele şi m-ai fi luat şi Îs bătaie de n-ai fi atât de greoi şi de neîndemânatic, Cautăți-l singur pe nevolnicul de frate-tău, de eşti atât de deştept ca să-l găseşti.

— Sunt prost că te ascult, fată haină, spuse atunci Landry întorcându-i spatele şi pregătindu-se să-şi vadă de drum. Ştii şi tu unde-i frate-meu atât cât ştiu şi eu, că doar nu eşti mai înțeleaptă la de-alde astea ca bu. Nlcă-t. A, o babă mincinoasă care nu face nici două parale.

Dar micuța Fedette, trăgându-şi de mâna fratele, care reuşise s-o ajungă din urmă şi să se agațe de fusta ei ponosită, se luă după Landry, chicotind şi Spunându-i întruna că fără ajutorul ei nu-şi va regăsi niciodată geamănul. Landry, neputându-se descotorosi de ea şi închipuindu-şi că prin unele vrăji, bunica ei, ori chiar ea, prin cine ştie ce înțelegere cu spiriduşul râului, îl vor împiedica să-l regăsească pe Sylvinet, se hotărî să se întoarcă acasă.

Micuța Fadette îl urmări până la podeț, şi când el se depărta, se cocoță ca o gaiță pe bară şi-i strigă:

— Adio, aşadar, frumosule geamăn fără inimă, eare-şi lasă fratele în părăsire. Ai să-l aştepți mult şi bine la cină, că n-o să-l vezi nici azi şi nici mâine; deoarece acolo unde se află el, stă nemişcat ca o biată piatră şi uite că vine furtuna. Iar în noaptea asta copacii o să se rostogolească în râu, şi râul o să-l ducă pe Sylvinet atâta de departe, că niciodată n-ai să-i mai dai de urmă.

Toate vorbele astea rele, pe care Landry le asculta aproape fără voia lui, îl făcură să simtă o sudoare rece acoperindu-i tot trupul. Nu credea chiar totul, dar cum familia Fadet avea faima de-a fi în cârdăşie cu diavolul, nu putea fi sigur că sunt doar vorbe în vânt.

— Hai, Fanchon, zise Landry, oprindu-se, vrei a au un vrei să-mi dai pace, sau să-mi spui dacă ştii cu adevărat ceva despre frate-meu?

— Şi ce-mi dai, dacă, înainte de-a începe să cadă ploaia, te ajut să-l găseşti? spuse Fadette suindu-se în picioare pe bară şi mişcându-şi braţele ca şi cum s-ar fi pregătit să zboare.

Landry nu ştia ce i-ar putea făgădui, şi începea să creadă că fata vroia să-l păcălească pentru a-i smulge niscaiva bani. Dar vântul care îndoia copacii şi tunetul care începea să bubuie îi strecurau în sânge ceva ca o fierbinţeală de spaimă. Nu că s-ar fi temut de furtună, dar adevărul e că furtuna venise prea pe neaşteptate şi într-un chip care nu i se părea firesc. S-ar putea ca Landry, în zbuciumul său, să n-o fi văzut urcând pe după copacii râului, cu atât mai mult cu cât, stând două ore în fundul văii, n-a putut vedea cerul decât în clipa în care a ajuns sus. Dar, de fapt, el nu văzuse furtuna decât atunci când i-a vestit-o micuţa Fadette, şi numaidecât după aceea fusta i s-a umflat; iar părul ei urât şi negru, ieşind din bonetă, pe care ca de obicei şi-l pieptănase ca vai de lume, se zburlise, ca o coamă de cal; şapca cosaşului fu luată de
o mare rafală de vânt, şi numai cu chiu cu vai reuşi Landry să-şi ţină pălăria, ca să nu zboare şi ea.

Cerul, în câteva clipe, deveni negru, iar Fadette, cocoţată pe bară, i se părea de două ori mai mare ca de obicei; în sfârşit, trebuie să mărturisim că lui Landry îi era teamă.

— Fanchon, îi spuse, mă dau bătut dacă-mi înapoiezi fratele. Poate că l-ai văzut; poate că ştii unde se află. Fii fată bună. Nu ştiu ce fel de joacă poţi găsi în durerea mea. Dovedeşte-mi că ai inimă bună, şi-am să cred că eşti mai ceva decât te-arată vorbele şi chipul.

— Şi de ce-aş fi fată bună pentru tine? întrebă ea, când mă dispreţuieşti fără să-ţi fi făcut niciodată niciun rău? De ce-aş avea inimă bună cu doi gemeni care-s mândri ca doi cocoşi şi care nu mi-au arătat niciodată nici cel mai mic semn de prietenie?

— Hai, Fadette, continuă Landry, tu vrei să-ţi Tăgăduiesc

ceva; spune-mi iute ce doreşti şi-am să-ți dau. Vrei briceagul meu nou-nouț?

— Să-l văd, spuse Fadette, sărind alături de el ca o broască.

Şi când văzu briceagul, care nu era urât şi pe care naşul lui Landry dăduse destui bani la ultimul bilei, fu ispitită pentru o clipă, dar foarte repede, găsind că era prea puțin, îl întrebă dacă n-ar vrea să-i dea mai curând găinuşa lui cea albă, care nu era mai mare decât un porumbel şi care avea pene până-n vârful ghearelor.

— Nu-ți pot făgădui găinuşa cea albă fiindcă-i a maică-mi, răspunse Landry; dar îți făgăduiesc să i-o cer pentru tine, şi sunt sigur că mama n-are să zică ba, căci va fi atât de' fericită să-l vadă pe Sylvinet, că nimic nu
1 se va părea prea mult ca să te răsplătească.

— Fie şi aşa, spuse micuța Fadette, dar dac-ar îi să am chef de căprița voastră cu botul negru, şi pe ea mi-aj dărui-o tuşa Barbeau?

— Doamne. Doamne, că greu te mai hotărăşti, Fanchon. Uite, ca să nu mai lungim vorba: dacă frate-meu e în primejdie şi tu mă duci la el chiar acuma, n-o să fie nimic din bătătura noastră, nici găină, nici găinuşă, nici capră, nici ied, pe care taica şi maica, sunt sigur, n-ar vrea să ți le dea drept mulțumire.

— Ei bine, om vedea şi asta, Landry, spuse micuța Fadette, întinzându-i mâna ei mică şi uscată, în care el să şi-o pună pe-a lui în semn de înțelegere, ceea ce băiatul şi făcu, tremurând însă puțin, deoarece, în acea clipă, ea avea nişte ochi atât de arzători, încât ai fi. *Zjs* el e spiriduşul în persoană. N-am să-ți pot spune chiar acuma ce vreau de la tine, poate nici eu nu-s încă dumirită; dar să nu uiți ceea ce îmi făgăduieşti la ceasul ăşta, şi de-o fi să-ți calci jurământul, âm să strig în gura măre, că nu se poate da crezamânt cuvintului dat de ggansănul Landry. Şi cu asta am terminat, dar, nu uita că n-am să-ți cer nimic până-n ziua când am să mă hotărăsc să viu să-ți cer un lucru care va fi la bunul meu plac şi pe care va trebui să mi-l dai fără

zăbava ori părere de rău.

— Da, Fadette, am făgăduit, ne-am înțeles, spuse Landry, bătând palma.

— Hai, zise ea cu un aer nespus de mândru şi de mulțumit, întoarce-te chiar acuma pe malul râului; şi coboară pin-o s-auzi behăind; şi unde-o să Vezi un mieluşel sur, acolo o să-l vezi şi pe frate-tău; e n-o fi cum îți spun, te scutesc de cuvântul ce mi-ai dat.

Zi când acestea, greieraşul, luându-şi cosaşul sub braț, fără să-i pese că lucrul acesta nu-i era pe plac şi că se zbate ca un țipar, sări drept în inima tufişurilor, şi Landry nu-i mai văzu şi nici nu-i mai auzi, ca şi cum totu! s-ar fi petrecut în vis. Landry nu zăbovi să se întrebe dacă nu cumva micuța Fadette îşi bătuse joc de el. Alergă într-un suflet până-n vale, ajunse până la surpătură râului, gândindu-se să treacă mai departe, fără să coboare, deoarece cercetase îndeajuns acel loc şi se încredințase că Sylvinet nu se aflǎ acolo; dar, tocmai când voia să se îndepărteze, auzi un miel behăind.

,. Doamne, gândi el, exact aşa cum mi-a spus fata; aud mielul, frate-meu e acolo. Dar de-i mort „ori viu, n-am de unde şti."

Sări în surpătură şi. Intră în mărăciniş. Fratele său nu era acolo; dar, urmărind firul apei, la zece paşi de-acolo, şi. Auzind întruna mielul behăind, Landry îşi văzu fratele pe celălalt mal, stând jos, cu un mieluşel pe care-l ținea în poala cămăşii şi care, într-adevăr, era sur din vârful nasului şi până-n vârful cozii.

, Cum Sylvinet era viu şi nevătămat şi nu părea răvăşit la față şi nici cu îmbrăcămintea ruptă, Landry se, simți atât de. Fericit, încât se grăbi să-i mulțumească lui Dumnezeu în inima sa, fără a se gândi să-i ceară iertare că făcuse apel la ştiința diavolului pentru a dobândi această fericire. Dar, în clipa în care se pregătea să-l strige pe Sylvinet, care nu-l văzuse încă, şi nici nu părea să-l fi auzit, din pricina zgomotului apei care forfotea printre pietre, se opri să-l privească; deoarece nu-i venea să-şi creadă ochilor că-l găseşte întocmai aşa cum îi spusese micuța Fadette, în

mijlocul copacilor bătuți cu mânie de vânt, şi stând nemişcat ca o piatră.

Şi totuşi, cine nu ştie cât e de primejdios să stai pe malul r; ului nostru, când se porneşte furtuna! Toate malurile sunt mâncate pe dedesubt, şi nu-i furtună să nu smulgă câțiva din arinii aceia cu rădăcini scurte, ca să nu mai vorbim de cei groşi şi foarte bătrâni, care se pot oricând prăvăli peste oameni, fără ca aceştia să prindă de veste. Dar Sylvinet, care nu era totuşi nici mai prost nici mai nebun ca alții, nu părea să-şi dea seama de primejdie. Nici nu se gândea la ea, stătea acolo de parcă s-ar fi. Aflat la adăpost într-un hambar bun. Istovit de cât umblase toată ziua şi de cât pribegise, dacă, din fericire nu se înecase în râu, se putea spune că se înecase în deznădejdea şi în amărăciunea lui, de ajunsese să stea acolo ca o rădăcină, cu ochii pironiți pe curentul apei, cu obrazul tot atât de alb ca floarea de nufăr, cu gura pe jumătate deschisă, ca un peştişor care cască la soare, cu părul răvăşit de vânt, neluând în seamă nici mieluşelul pe care-l întâlnise rătăcit pe mirişte şi de care i se făcuse milă. Îl puseseîn poalele cămăşii, ca să-l ducă la stăpânul lui; dar, umblând în neştire, uitase să întrebe cine-l pierduse. Îl ținea pe genunchi şi-l lăsa să behăie, fără să-l audă, cu toate că bietul animal se tânguia cu jale şi se uita în jur cu ochii lui mari şi limpezi, mirat că nu-l aude nimeni, şi neştiind nici unde-i pajiştea, nici mama, nici staulul, în acest loc trist şi năpădit de iarbă, în fața unui râu mare, care, desigur, îl înspăimânta.

X

Dacă Randry n-ar fi fost despărțit de Sylvinet prin râul, care, pe tot parcursul său, nu are o lățime mai mare de patru-cinci metri, dar care pe-alocuri e tot atât de adânc pe cât de lat, ar fi sărit, desigur, fără să stea pe gânduri, de gâtul fratelui său. Deoarece Sylvinet nu-l văzuse, el avu răgazul să se gândească la clipa în care fratele său se va deştepta din acea stare de vis, şi în ce chip îl va putea îndupleca să se întoarcă acasă; că se putea ca Sylvinet s-o ia prin altă parte, şi atunci el n-ar găsi atât de repede vreun vad ori vreo trecere ca să poată alerga după el.

Sfătuindu-se cu sine, o bucată de timp, Landry se întrebă cum ar proceda taică-său, care avea minte şi prevedere cât patru oameni la un loc, într-o asemenea împrejurare; şi îşi spuse că taica Barbeau s-ar purta cu mare băgare de seamă, fără să aducă vorba despre cele întâmplate, ca să nu-i arate lui Sylvinet cită durere le pricinuise şi să-i prilejuiască prea mari remuşcări, dar nici să-l încurajeze s-o ia de la capăt atunci când I-o apuca iarăşi ciuda.

Începu să fluiere de parc-ar chema mierlele ca să le îndemne să cânte, aşa cum fac ciobanii cei tineri când cutreieră crângurile la căderea nopții. Sylvinet auzi, ridică fruntea, şi, dând cu ochii de fratele lui, se ruşina şi se ridică repede, crezând că nu fusese văzut. Atunci Landry schiță un gest de parcă l-ar fi zărit chiar în acea clipă şi-i spuse, fără să ridice glasul, deoarece râul nu susura atât de tare, încât să-i împiedice să se audă.

— Hei, Sylvinet, acolo mi-erai? Te-am aşteptat toată dimineața şi, văzând c-ai plecat şi că zăboveşti, am venit şi eu să mă preumblu pe-aci, până la vremea cinei, când trăgeam nădejde c-o să te găsesc acasă; dar dacă ne-am găsit, aci, să mergem acasă împreună. Să coborâm râul, tu pe malul acela, iar eu pe ăsta şi să ne întâlnim la vadul Pietrelor. (Vadul care se afla la dreapta casei mătuşii Fadet.)

— Hai, zise Sylvinet, luând în brațe mielul care, necunoscându-l de prea multă vreme, nu-l urma de bunăvoie.

Coborâră râul fără să se încumete să se privească în ochi, temându-se amândoi. Să nu dea în vileag durerea prin care au trecut cât timp au fost certați şi bucuria pe care o simțeau regăsindu-se. La răstimpuri, Landry, pentru a nu da impresia că ştie ceea ce se petrecuse cu fratele lui, aruncă o vorbă două în timp ce mergeau. Îl întrebă mai întâi de unde luase mieluşelul acela sur, dar Sylvinet nu prea avea ce spune, deoarece nu voia să se dea de gol că fusese atât de departe, că nici nu ştia numele locurilor pe unde trecuse. Atunci, Landry, văzându-l în încurcătură, spuse:

— Ai să-mi povesteşti mai târziu, căci bate vântul cam tare

şi nu-i bine să stăm sub copaci de-a lungul apei, dar, iacătă ce noroc,. Apa cerului prinde să cadă şi nu peste mult o să stea şi vântul.

Dar în sinea lui îşi spunea: „Uite că-i drept ce mi-a zis greierele, c-o să-l găsesc înainte de-a se porni ploaip. Fără îndoială că fata asta ştie mult mai multe lucruri ciecât noi*...

Dar nu-i trecea prin minte că stătuse de vorbă mai bine de un sfert de ceas cu mătuşa Fadet, timp în care-o rugase, iar ea refuzase să-l asculte, şi că micuța Fadette, pe care el n-o văzuse decât în clipa în care părăsea casa bătrânei, l-ar fi putut găsi pe Sylvinet în timpul acelei discuții. În cele din urmă pricepu totul; dar cum de-a ştiut ea atât de bine pricina amărăciunii lui în clipa îjn care l-a oprit în drum, de vreme ce nu fusese de față în timp ce el discuta cu mătuşa Fadet? De dala aceasța nu înțelese că el, între timp, întrebase mai mulți drumeți dacă nu-i văzuseră fratele, şi că vreunul din ei ar fi putut vorbi despre asta de față cu micuța Fadette; sau că fata ar fi putut auzi sfârşitul discuției lui cu mătuşa Fadet, pitulându-se, cum îi era obiceiul, ca să afle tot ce-i putea satisface curiozitatea.

La rândul său, bietul Sylvinet se gândea în sinea lui cum îşi va justifica purtarea lui cea rea față de fratele şi mama sa, deoarece el nu se aşteptase la şiretenia lui Landry şi nu ştia ce să născocească, el care-n viața lui nu mințise şi care nu tăinuise nimic față de geamănul său.

De aceea, nu prea se simțea la largul lui trecând vadul, deoarece ajunsese până acolo fără să fi găsit nicio soluție care să-l scoată din încurcătură.

De îndată ce ajunse pe mal, Landry îl îmbrățişă, şi fără să vrea, îl strânse cu şi mai multă căldură ca de obicei, dar se feri să-i pună vreo întrebare, deoarece vedea bine că Sylvinet n-ar fi ştiut ce să spună, şi îl aduse acasă, vorbindu-i de tot felul de lucruri, altele decât acelea pe care le aveau şi unul şi altul la inimă. Trecând prin fața casei mătuşii Fadet, se uită să vadă dacă n-o zăreşte 'pe micuța Fadette deoarece simțea nevoia să-i mulțumească. Dar poarta era închisă şi nu se auzea decât glasul cosaşului care striga ca din gură de şarpe

deoarece bunica lui îl bătuse cu biciul, lucru care i se întâmpla în fiecare seară, fie că era ori nu vinovat.

Sylvinet se întrista auzindu-l plângând pe micul poznaş şi-i spuse fratelui său:

— Uite o casă blestemată de unde se aud întotdeauna numai strigăte şi lovituri. Ştia că niciun copil nu-i mai rău şi mai nestatornic decât cosaşul ăsta; cât despre greiere, nu dau doi bani pe ea. Dar copiii ăştia sunt nişte nenorociţi, fiindcă n-au nici tată nici mamă, şi-s veşnic la cheremul vrăjitoarei ăsteia bătrâne care se ţine numai de rele şi nu le trece cu vederea nici cea mai mică greşeală.

— Nu-i ca la noi, răspunse Landry. Tata şi mama nu ne-au bătut niciodată, şi când ne mustrau când eram mici pentru poznele noastre, vecinii nu auzeau o şoaptă, cu atâta blândeţe făceau totul. Există şi copii dintr-ăştia, mult prea fericiţi, dar care nu-şi dau seama de norocul lor; pe când micuţa Fadette, măcar că e copilul cel mai nenorocit şi mai oropsit de pe pământ, râde întruna şi nu se plânge niciodată de nimica.

Sylvinet pricepu reproşul şi se căi pentru greşeala lui. Se caise toată dimineaţa şi de nenumărate ori dorise să se întoarcă; dar ruşinea îl ţinuse pe loc. În acea clipă îşi simţi inima grea şi plânse în tăcere; dar fratele lui îl luă de mână şi-i spuse:

— Toarnă cu găleata, Sylvinet; hai s-o luăm la fugă şi s-o ţinem aşa până acasă.

Totuşi, în clipa când trebuia să intre în casă, lui Sylvinet îi veni chef să se ascundă în hambar, deoarece se temea să nu fie certat de tatăl său. Dar taica Barbeau, care nu lua lucrurile atât de în serios ca soţia lui, se mulţumi să-l ia peste picior; iar maica Barbeau, pe care soţul ei o dăscălise cu înţelepciune, încercă să-i ascundă chinul prin care trecuse. Dar în timp ce ea se grăbea să le usuce hainele lângă vatra în care ardea un foc zdravăn şi să le dea cina, Sylvinet băgă de seamă că obrazul ei era plâns şi că la răstimpuri îl privea cu îngrijorare şi durere. Dac-ar fi fost singur cu ea, i-ar fi cerut iertate şi ar fi mângâiat-o până

când i-ar fi trecut toată supărarea. Dar tatălui nu-i plăceau defel asemenea duioşii, şi Sylvinet fu nevoit să se ducă la culcare îndată după cină, fără să spună niciun cuvânt, deoarece îl copleşise oboseala. Nu mâncase nimic toată ziua; şi de îndată ce înghițise mâncarea de care avusese mare nevoie, se simți ca beat, şi fu nevoit să se lase dezbrăcat şi culcat de geamănul lui, care rămase lângă e, aşezat pe marginea patului, ținindu-i mâna într-a lui.

Când îl văzu adormit de-a binelea, Landry îşi luă seara bună de la părinți, fără să-şi dea seama că maică-sa îl îmbrățişează cu mai multă dragoste decât altădată. El credea, aşa cum crezuse şi până acum, că ea nu-l putea iubi cât îl iubea pe Sylvinet, dar nu era gelos, zicându-şi că el, fiind mai puțin afectuos, nu are decât partea ce i se cuvine. Se supunea tuturor acestor lucruri atât din respect pentru mamă, cât şi din dragoste pentru geamănul său, care, mai mult decât el, avea nevoie de mingiiere şi de consolare.

A doua zi, Sylvinet alergă la patul maică-si şi, desr chizându-şi inima față de ea, îi mărturisi căința şi ruşinea de care era stăpânit, li povesti că de la o vreme se simțea foarte nefericit, nu fiindcă era despărțit de Landry, ci mai mult fiindcă îşi închipuia că Landry nu-l mai iubeşte deloc. Şi când maică-sa îi ceru să-i motiveze asemenea afirmație nedreaptă, el nu putu s-o facă, deoarece sălăşluia în el ceva ca.ua fel de boală, de care nu se putea apăra. Maică-sa citea în inima lui mai desluşit decât părea că citeşte, fiindcă inima unei femei e tare lesne prinsă de chinurile acestea şi ea însuşi suferise adesea văzându-l pe Landry atât de liniştit, în dârzenia şi curajul lui. Dar, de data aceasta, ea recunoştea că gelozia este dăunătoare oricărei iubiri, chiar şi acelora pe care Dumnezeu ni le porunceşte cu cea mai mare stăruință, şi se feri să-i cânte în strună. Ea dădu la iveală suferința pe care el i-o pricinuise lui Landry, şi marea bunătate de care dăduse acesta dovadă, neplângându-se şi nearătmdu-se jignit. Sylvinet recunoscu de asemenea şi încuviință că fratele său este mai bun creştin decât el. Şi făcu legământ şi hotărî să se vindece, şi în acea clipă era cu desăvârşire sincer.

Dar fără voia lui, şi deşi încerca să pară vindecat -şi mulţumit, iar mama lui îi ştersese lacrimile şi-i răspunsese cu vorbe de îmbărbătare la toate îndoielile lui, deşi făcea tot ceea ce-i stătea în putinţă ca să se comporte simplu şi cu dreptate faţă de fratele său, în adâncul inimii îi rămase un grăunte de amărăciune.

„Frate-meu, se gândea el fără să vrea, este mai bun creştin şi mai drept decât mine, aşa zice scumpa mea mamă, şi e adevărat, dar de m-ar iubi şi el aşa cum îl iubesc eu, n-ar putea fi atât de îngăduitor cum el" Şi se gândea la aerul liniştit ş: i aproape indiferent pe care îl avusese Landry când dăduse de el pe malul râului. Îşi aminti cum, în vreme ce-l căuta, îl auzise fluierând la mierle, şi asta chiar în clipa în care el se hotărâse să se arunce în râu.

Nu plecase de-acasă cu asemenea gând, dar îi venise, şi nu numai o dată, la căderea serii, când şi-a dat seama că Landry nu-i va ierta niciodată că se arătase supărat şi că-l ocolise pentru prima oară în viaţa lui. „De mi-ar fi făcut el mie una ca asta, îşi spuse, nu m-aş fi mângâiat toată viaţa. Sunt tare mulţumit că mi-a iertat greşeala, dar nu mi-a dat prin gând c-o să mi-o ierte atât de lesne." Şi gândind astfel, acest copil nefericit suspina luptându-se cu sine, şi se lupta cu sine suspinând.

Totuşi, cum Dumnezeu ne apără şi ne ajută întotdeauna.: oricât de puţin ne-am strădui noi să-i fim pe plac, Sylvinet deveni dintr-odată mai cu judecată, ferindu-se să mai facă reproşuri fratelui său. La care începuse să ţinî mai potolit. Sănătatea lui, care se zdruncinase din pricina acestor suferinţe morale, se restabili şi se întări. Taica Barbeau îl puse la o muncă mai grea, dându~şi seama că, neavând răgaz să se gândească, se va simţi mai bine. Dar munca pe care-o faci la părinţi nu e niciodată atât de aspră ca munca la stăpân. Aşa că Landry, care nu se cruţa defel, deveni mai puternic şi mai înalt în acel an decât geamănul său. Micile deosebiri care au existat întotdeauna între ei au devenit şi mai vădite, şi de la minte, trecură la înfăţişare. După ce împliniră cincisprezece ani, Landry deveni un băiat cu

adevărat frumos, în timp ce Sylvinet rămase un tânăr mai subțirel şi mai şters decât fratele său. De aceea nu mai erau luați unul drept celălalt, şi deşi continuau să semene ca doi frați, nu observai dintr-o singură privire că sunt gemeni. Landry, care era socotit mai mic, fiind născut la un ceas după Sylvinet, părea, celor care-l vedeau pentru prima oară, mai mare decât acesta cu un an sau doi. Şi lucrul acesta mărea dragostea tatălui, care, ca toți oamenii de la țară, stima puterea şi statura înainte de toate.

XI

Câtva timp după convorbirea lui Landry cu micuța Fadette, băiatul se simți oarecum neliniştit în legătură cu făgăduiala pe care i-o făcuse. În clipa în care îl scăpase din ghearele spaimei el se obligase, în numele mamei şi tatălui său, să-i dea tot ce era mai de preț Ia Geamăna; dar, văzând că taica Barbeau nu prea luase în serios toana lui Sylvinet şi că nu se arătase deloc îngrijorat, se temu că în clipa în care micuța Fadette va veni să-şi ceară răsplata, taică-său o va alunga, bătându-şi joc şi de frumoasa ei ştiință, şi de frumosul cuvânt pe i-l dăduse Landry.

Teama aceasta, îl făcu pe Landry să se ruşineze în sinea lui, şi pe măsură ce durerea i se risipea, se socotea complet fără minte dacă fusese în stare să creadă că ceea ce i se întâmplase ținea de vrăjitorie. Nu era absolut convins că micuța Fadette nu-şi bătuse joc de el, dar îşi dădea seama că asupra acestui lucru putea avea îndoieli, şi nu găsea motive temeinice pe care să le înfățişeze tatălui său pentru a-i dovedi că bine procedase, luându-şi un angajament cu consecințe atât de grave; pe de altă parte, el nu vedea nici în ce chip anume ar putea rupe un asemenea angajament, deoarece jurase pe buna lui credință, eu suflet şi în conştiință.

Dar, spre marea lui mirare, nici a doua zi după întâmplare, nici peste-o lună, nici peste trei, nu auzi vorbi ndu-se de micuța Fadette nici la Geamăna nici la Priche. Ea nu se înfățişă nici la moş Caillaud pentru a-l căuta pe Landry, nici lui taica Barbeau pentru a cere vreun lucru, iar când Landry

o vedea departe pe câmp, ea nu-i ieşea în cale şi nu părea că-l ia în seamă, ceea ce era împotriva obiceiului ei, deoarece alerga după toată lumea fie pentru a privi din curiozitate, fie pentru a râde, a se juca şi a giumi cu cei care erau bine dispuşi, fie pentru a mustra şi a lua în râs pe cei care nu erau.

Dar casa mătuşii Fadet fiind aşezată la aceeaşi distanță şi de Priche şi de Cosse, nu se putea ca, într-o zi ori în Ita, Landry să nu se întâlnească pe acelaşi drum nas în nas cu micuța Fadette; şi când drumul nu e lat, eşti nevoit să dai mâna, ori s-arunci o vorbă în treacăt.

Ceea ce s-a şi întâmplat într-o seară când micuța Fadette se întorcea cu oile de la câmp, urmată ca de obicei de cosaş, şi când Landry, eare-şi căutase iepele pe mirişte, se întorcea agale cu ele la Priche. Astfel că s-au încrucişat pe drumeagul care coboară de la Cruce la vadul Pietrelor, atât de înfundat între două ridică'turi de pământ, încât ei n-ar fi avut cum să se evite. Temându-se că va fi somat să-şi respecte cuvântul, Landry se făcu roşu ca focul, şi pentru a nu da ochii cu Fadette, de cum o zări. Sări pe una din iepe şi-i dădu pinteni ca să meargă la trap; dar cum toate iepele aveau piedică la picioare, cea pe care o încălecase nu mergea nici ea mai repede, şi din acelaşi motiv. Landry, văzându-se la doi paşi de micuța Fadette, n-avu curajul s-o privească în față şi se întoarse, prefăcându-se că vrea să se încredințeze dacă iepele veneau după el. Iar când privi iarăşi în fața lui, Fadette se afla destul de departe, fără ca, trecând de el, să-i fi adresat vreun cuvânt; nu ştia nici dacă se uitase la el şi nici daca îl îmbiase cu ochii ori cu zâmbetul ca să-i dea binețe. Nu-l văzu decât pe Jeanot-cosaşul, care, rău şi poznaş ca totdeauna, luase o piatră ca s-o azvârle în picioarele ielpei. Landry ar fi avut poftă să-i ardă spinarea cu biciul, dar se temu să se oprească ca să nu dea ochii cu sora lui. Se prefăcu a nu fi băgat de seamă şi-şi văzu de drum, fără sa se uite înapoi.

Ori de câte ori a mai întâlnit-o Landry pe micuța Fadette, lucrurile s-au petrecut cam la fel. Cu timpul se încumetă s-o privească, căci pe măsură ce creştea şi începea să judece,

nu-şi mai făcea atâtea griji pentru o întâmplare atât de neînsemnată. Dar când îşi luă inima-n dinţi s-o privească fără emoţie, ca şi cum ar fi fost gata să înfrunte orice vorbă de-a ei, mare-i fu mirarea când văzu că fata întorcea dinadins capul în altă parte, de parcă şi ea s-ar fi temut de el, aşa cum se temea el de ea. Ceea ce îl înd'rji împotriva lui însuşi şi, cum avea sentimentul dreptăţii, se întrebă dacă nu greşise nerăsplătind-o pentru binele pe care, fie prin ştiinţă, fie din întâmplare, i-l făcuse. Luă hotărârea s-o oprească de îndată ce-o va vedea şi zărind-o, făcu vreo câţiva paşi spre ea pentru a-i da bună ziua şi a sta de vorbă cu ea.

Dar, văzându-l apropiindu-se, micuţa Fadette îşi r a un aer trufaş şi aproape supărat; şi hotărându-se în *e*~le din urmă să-l privească, o făcu într-un fel atât de dispreţuitor, că Landry rămăse descumpănit şi nu mai îndrăzni să-i adreseze cuvântul.

Aceasta fu cea din urmă dată, din anul acela, când Landry se întâlni cu ea faţă în faţă, deoarece, începând din acea zi, micuţa Fadette, îmboldită de cine ştie ce toană, îl evita cu atâta grijă, încât oricât de departe l-ar fi zărit, făcea cate întoarsă, se mistuia în câte-o păşune, ori ocolea cine ţ ie cât, numai ca să nu-l vadă. Landry gândi că era supărat S deoarece se arătase nerecunoscător faţă de ea; dar sila îi era atât de mare, că nu se putu hotărî să întreprindă nimic pentru a-şi repara greşeala. Micuţa Fadette nu era un copil ca toţi ceilalţi. Nu era fricoasă din fire, ci dimpo-, trivă, deoarece îi plăcea să provoace injurii sau vorbe de batjocoră, ştiind că are limba destul de ascuţită ca să poată răspunde şi să aibă întotdeauna ultimul şi cel mai usturător cuvânt. Nimeni n-o văzuse ţinâăid nasul pe sus şi i se reproşa chiar că este lipsită de mândria pe care trebuie s-o aibă o fată de cincisprezece ani şi care începe să-şi dea seama că reprezintă ceva.

Avea ca întotdeauna purtările unui ştrengar, se întâmpla chiar să-i scoată din sărite pe Sylvinet, să-l întărite şi să-l facă să-şi. Piardă răbdarea oând îl surprindea în visările în care băiatul mai cădea uneori. De câte ori îl întâlnea se ţinea

după el o bună bucată de drum, luându-l în râs pentru faptul, că e geamăn şi spunându-i că Landry nu-l iubeşte şi că râde de suferința lui, ceea ce îi umplea inima de durere. De aceea bietul Sylvinet care, mai mult decât Landry, credea că-i vrăjitoare, se mira că-i ghiceşte gândurile şi o detesta din toată inima. O disprețuia, îi disprețuia familia şi, aşa cum ea îl evita pe Landry, evita şi el acest greiere răutăcios, care, spunea el, mai de vreme ori mai târziu va călca pe urmele maică-si, care-şi părăsise bărbatul. Aceasta plecase ca vivandieră la puțină vreme după naşterea cosaşului, şi de-atunci nimeni n-a mai auzit de numele ei.

Bărbatul ei murise de durere şi de ruşine, şi aşa s-a făcut că bătrâna Fadet a fost nevoită să-şi ia răspunderea celor doi copii pe care-i îngrijea ca vai de lume, atât din pricina avariție!, cât şi a vârstei sale înaintate, care o împiedicau să-i supravegheze şi să-i țină curați.

Pentru toate aceste motive, lui Landry, care nu era nici pe departe atât de mândru ca Sylvinet, îl era silă de micuța Fadette, şi, regretând că apelase la ajutorul ei, făcea din acest lucru o taină. Păstră secretul chiar şi față de fratele său geamăn, nevrând să-i mărturisească neliniştea pe care i-o provocase acesta; iar la rândul său, Sylvinet îi ascundea toate răutățile micuței Fadette, fiindu-i ruşine să spună că fata ghicise gelozia care-l stăpânea.

Dar timpul trecea. La vârsta pe care o aveau gemenii noştri, săptămânile sunt ca lunile şi lunile ca anii în privința schimbărilor pe care le aduce timpul în înfățişare şi în judecată. Peste puțin Landry dădu întâmplarea aceasta uitării şi, după ce amintirea Fadettei îl chinui puțin, îacepu să nu se mai gândească la ea deloc, ca şi cum totul s-ar fi petrecut în vis.

Se împliniseră aproape şase luni de când Landry se angajase la Priche, şi se apropia ziua de Sfântul Ion, când expira angajamentul său cu moş Caillaud. Acel om de treabă era atât de mulțumit de el, incit era ferm hotărât să-i mărească simbria, decât să-l vadă plecând; iar Landry nu dorea altceva decât să rămână aproape de familia lui şi să

reînnoiască înțelegerea cu cei din Priche, care-i conveneau de minune. Simțea de asemenea că începe să prindă drag de o nepoată de-a lui moş Caillaud, Madelon, un puişor de fată de toată frumusețea. Ea avea un an mai mult decât el şi-l trata aproape ca pe-un copil; dar din ce în ce mai puțin, deoarece, în timp ce la începutul anului îi lua în râs când vedea că băiatului i-e ruşine s-o sărute la horă ori la dans, cu vremea, în loc să-l tachineze, se înroşea şi se ferea să rămână singură cu el în staul ori în şură. Madelon era departe de-a fi fată săracă, şi cu timpul s-ar fi putut pune la cale o căsătorie. Cele două familii erau bine văzute şi respectate în tot ținutul. În cele din urmă moş Caillaud, dându-şi seama că cei doi copii încep să se caute şi să se teamă unul de celălalt, îi spuse lui taica Barbeau că ar putea deveni cu timpul soț şi soție, şi c-ar fi poate bine să li se îngăduie să se vadă mai des şi să se cunoască.

Se hotărî aşadar, cu opt zile înainte de Sfântul Ion, că Landry va rămâne la Priche, iar Sylvinet la părinții săi; deoarece acestuia îi venise între timp mintea la cap, iar când taica Barbeau fusese bolnav de friguri, băiatul se dovedise de mare folos la munca pe ogor. Sylvinet se îngrozise la gândul că va fi trimis departe de casă şi frica aceasta i-a fost de folos, schimbându-l în bine; căci se străduia din ce în ce mai mult să învingă ceea ce era exagerat în sentimentele sale pentru Landry, sau cel puțin să nu şi le mai dea pe față. Pacea şi mulțumirea s-au întors aşadar la Geamăna, deşi gemenii nu se vedeau decât 6 dată ori de două ori pe săiptâmână. Sfântul Ion a fost pentru ei o zi de fericire; s-au dus împreună la oraş să vadă cum se angajează servitorii pentru oraş şi argații, ca şi serbarea care avea loc, după asta, în piața mare.

Landry jucă de mai inul Ic ori cu frumoasa Madelon; iar Sylvinet, ca să-i fie pe plac. Încercă şi el să danseze. Nu se pricepea prea bine, dar Madelon, care-l copleşea cu atenții, îl lua de mână, când se aflau față-n față, ca să-l ajute să-şi potrivească pasul; şi Sylvinet, având prilejul de a se afla în preajma fratelui său, îi făgădui că va învăța să danseze cum

trebuie, pentru a împărți cu el o distracție la care până acum îl stingherise.

Nu era gelos pe Madelon, deoarece Landry era foarte rezervat față de ea. Şi de altfel Madelon îl măgulea şi-i făcea ochi dulci lui Sylvinet. Nu încerca niciun fel de sfială față de el, şi cineva care n-ar fi ştiut cum stau lucrurile, ar fi putut crede că el e cel preferat. Landry ar fi putut fi gelos pe Sylvinet, dacă, prin firea lui, n-ar fi fost duşmanul geloziei; şi poate că era ceva care-i spunea, în ciuda naivității lui, că Madelon se purta în felul acesta numai ca să-i fie lui pe plac şi să poată avea prilejul de a-l vedea mai des.

Toate lucrurile au mers ca pe roate timp de aproape trei luni, până-n ziua de Sfântul Andoche, zi de hram la Cosse, sărbătoare ce cade în ultimele zile ale lui septembrie.

Această zi, care fusese dintotdeauna pentru cei doi gemeni o sărbătoare mare şi frumoasă deoarece se dansa şi se făceau tot felul de jocuri sub nucii cei mari ai parohiei, a fost pentru ei prilej de noi suferințe, la care nu se aşteptaseră câtuşi de puțin.

Moş Caillaud, dându-i învoire lui Land-y să plece încă din ajun şi să doarmă ln-Ze-’eafiî, ca să poată fi de față a wain o răsări soarele, Landry porni înainte de cina, bucuros că-i va face o surpriză lui Sylvinet, care nu-l aştepta decât a doua zi. Era anotimpul în care zilele încep să se micşoreze, iar noaptea cade repede. Landry nu se temea de nimic în timpul zilei; dar n-ar fi fost potrivit cu vârsta pe care o avea şi nici cu ținutul din care era dacă i-ar fi plăcut să se afle singur noaptea pe drum, mai cu seamă toamna, anotimpul în care vrăjitorii şi spiriduşii încep să se simtă la largul lor, din pricina ceții care-i ajută să-şi ascundă viclenia şi vrăjile.

Landry, care obişnuia să plece singur la oricare ceas pentru a duce ori aduce boii, nu era în seara aceasta mai neliniştit decât în oricare alta; dar mergea repede şi cânta cu glas tare, cum se obişnuieşte noaptea pe întuneric, deoarece se ştie că un cântec omenesc stinghereşte şi depărtează fiarele, şi oamenii răi.

Când ajunse în dreptul vadului Pietrelor, numit astfel din

pricina unor pietricele rotunde care se găsesc acolo cu duiumul, îşi sumese puţin marginile pantalonilor; deoarece s-ar fi putut ca apa să-i treacă de glezne, păşi cu grijă, fiindcă vadul era cam pieziş, iar la dreapta şi la stingă se aflau câteva gropi primejdioase. Landry cunoştea atât de bine vadul, încât nu se putea înşela. De altfel de-acolo se şi vedea, printre copacii pe jumătate văduviţi, de frunze, micul licăr care se ivea din casa mătuşii Fadet; şi privind acest licăr, chiar dacă nu mergeai prea mult în direcţia aceea, era cu neputinţă să te rătăceşti.

Era atât de întuneric sub copaci, încât Landry avu grijă să pipăie vadul cu bâta înainte de-a intra în el. Se miră găsind mai multă apă ca de obicei, mai cu seamă că auzea vuietul ecluzelor care fuseseră deschise de mai bine de un ceas. Totuşi, deoarece vedea bine licărul din ferestruica mătuşii Fadet, riscă. Dar, după ce făcu doi paşi, apa îi ajunse mai sus de genunchi, şi ieşi numaidecât la mal socotind că s-a înşelat. Încercă mai sus, mai jos, dar oriunde încerca, apa era şi mai adâncă. De plouat nu plouase, ecluzele bubuiau întruna; era un lucru nespus da ciudat.

XII

„Pesemne c-am îuat-o pe un drum greşit, gândi Landry, deoarece, iată, văd la dreapta mea opaiţul Fadettei” care ar fi trebuit să fie la stânga.”

Urcă înapoi până la Croix-au-Lievre, şi făcu înconjurul crucii cu ochii închişi ca să i se limpezească ochii; şi după ce îşi întipări bine în minte copacii şi tufişurile din jurul: ; ău, porni pe drumul cel bun şi se întoarse drept la râu.

Deşi vadul i se păru liniştit, nu îndrăzni să facă mai mult de trei paşi, deoarece, pe neaşteptate, văzu în spatele lui licărul de la casa Fadettei, care ar fi trebuit să fie drept în faţă. Se întoarse la mal, şi atunci i se păru că licărul se afla unde trebuia să fie. Intră din nou în vad, cotind în altă direcţie, iar de data aceasta apa îi ajunse până la forâu. Înainta totuşi, zicându-şi că dăduse peste vreo groapă din care avea să iasă mergând în direcţia licărului.

Făcuse bine oprindu-se, deoarece gaura se adâncea din ce

în ce mai mult şi apa îi ajunsese până la umeri. Şi era foarte rece, iar o clipă se şi îndoi chiar că se va mai putea întoarce, deoarece i se păru că lumina îşi schimbase locul, ba o văzu chiar mişcându-se, alergând, țopăind, trecând de pe un mal pe altul, iar în cele din urmă arătându-se de două ori mai mare când se oglindi în apă, unde stătea ca o pasăre care se leagănă pe aripi, şi lăsând să se audă un mic sfârşiit, ca şi cum ar fi fost o lumânare de răşină.

De data aceasta Landry se înspăimântă şi. Fu gata să-şi piardă capul, căci auzise că nu există nimic mai nesățios şi mai rău decât văpaia asta care se distra făcându-i să se rătăcească pe cei care-o priveau şi ademenindu-i unde era âpa mai adâncă, râzând în felul ei şi bătându-şi joc de frica lor.

Landry închise ochii ea să n-o mai vadă şi, întorcându-se repede şi cu orice risc, ieşi din gaură şi ajunse pe mal. Se aruncă atunci în iarbă şi privi flăcăruia eare-şi continua dansul şi hohotul de râs. Era, într-adevăr, un lucru urât la vedere. Ba fugea ca un pescăruş de apă dulce, ba dispărea cu desăvârşire. Uneori devenea uriaşă ca un cap de bou, ca imediat după aceea să ajungă 3a dimensiunea unui ochi de pisică; venea în fața lui Landry, se învârtea în jurul lui atât de repede, încât el râmânea năuc; şi, în sfârşit, văzând că Landry nu vrea s-o urmeze, se întorcea să freamăte în trestii, de unde părea că se încruntă şi că-i spune vorbe necuviincioase.

Landry nu îndrăznea să se urnească din loc, deoarece, făcând cale întoarsă, n-ar fi avut cum să scape de flăcăruie.

l i aita Diavolului

Se ştie că acestea se încăpățânează să se țină după cei care-o iau la goană şi că le taie drumul până când îi scoate din minți şi-i face să cadă în cine ştie ce cursă. Landry dârdâia de frică şi de Mg, când auzi în spatele lui o voce foarte blinda, care cânta:

Spiriduş, spiriduş, vino fuga, la-ți torța mică şi trompeta s-o iei:

Eu m-am pus pelerina şi gluga Orice nebunatică-şi are

nebunaticul ei.

Şi chiar în clipa aceea micuța Fadette, care se pregătea, zglobie, să treacă apa fără să-i pese câtuşi de puțin de flăcăruie, se împiedică de Landry, care stătea pe iarbă, şi se trase înapoi, înjurând întocmai ca un băiat, şi încă dintre cei mai fără de sfială.

— Eu sunt, Fanchon, spuse Landry ridicându-se. Nu te teme. Că doar nu-ți sunt duşman.

Îi vorbea astfel deoarece se temea de ea cam tot atât cât se temea şi de flacără. Iii îi auzise cântecul şi vedea limpede că-i face vrăji flăcăruii, care dănțuia şi se răsucea în fața ei ca o nebună ca şi cum ar fi fost tare mulțumită c-o vede.

— Văd bine, frumosule geamăn, spuse atunci micuța Fadette, după ce rămase o clipă pe gânduri, că mă linguşeşti fiindcă eşti pe jumătate mort de spaimă şi că-ți tremură glasul în gâtlej, aşa cum îi tremură şi bunicii mele. Nu-i aşa, biet sufletel, că noaptea nu mai suntem atât ele mândri ca ziua? Pun prinsoare că nu cutezi să treci apa fără mine.

— Pe legea mea, spuse Landry, abia am ieşit din ea, şi era cât pe-aci să mă înec. Vrei să te încumeți şi tu, Fadette? Nu ți-e teamă că n-ai să nimereşti vadul?

— Şi de ce să nu-l nimeresc? Văd eu însă bine de ce ți-e frică, răspunse micuța Fadette râzând. Hai, dă-mi mâna, fricosule; flăcăruia nu-i atât de haină pe cât crezi şi nu face rău decât celor care se tem de ea. Eu sunt deprinsă s-o văd şi ne cunoaştem bine.

Şi zieând acestea, cu mai multă putere decât ar fi putut bănui Landry că are, îl trase de braț şi intră cu el în vad, fugind şi cântând:

Eu mi-ani pus pelerina şi gluga Orice iwbunatică-şi are nebunaticul ei.

Landry nu se simțea cu nimic mai la largul lui în tovărăşia micii vrăjitoare decât în cea a flăcăruii. Totuşi, cum prefera să-l vadă pe diavol întruchipat într-o făptură din propria lui specie decât sub aparența unui foc atât de viclean şi de nestatornic, nu opuse nicio rezistență şi simți că-i vine inima la loc văzând că Fadette îl călăuzea fără greş. Dar, deoarece

amândoi mergeau repede şi stârneau un curent de aer în calea flăcăruii, erau urmăriți întruna de acest meteor, cum îi zice învățătorul de la noi, care ştie multe despre asemenea lucruri şi care spune că nu trebuie să ne inspire niciun fel de teamă.

XIII

Poate că şi mătuşa Fadet ştia lucrul acesta şi-i explicase nepoatei sale că n-are de ce să-i fie teamă de flăcăruile acestea ale nopții; ori poate că, văzându-le des, deoarece scânteiau adesea în preajma vadului şi era destul de ciudat că Landry nu le văzuse până acum de aproape, micuța Fadette se convinsese că flăcăruia nu era rea şi că nu-i vroia decât binele. Dându-şi seama că Landry tremura din tot trupul pe măsură ce flacăra se apropia de ei, spuse:

— Prostul ule, focul ăsta nu arde defel, şi dac-ai fi destul de îndemânatic ca să-l stingi, ai vedea că nici semn nu lasă.

„Asta-i şi mai rău, gândi Landry; un foc care nu arde, se ştie ce fel de foc e; asta nu poate veni de la Dumnezeu, că doar focul bunului Dumnezeu e făcut să dea căldură şi să ardă."

Dar el nu-i împărtăşi micuței Fadette gândurile sale, şi când ajunse viu şi nevătămat pe mal, încercă dorința de-a o lăsa acolo şi de-a lua-o la goană spre Geamăna. Dar inima lui nu era nerecunoscătoare, şi nu vru s-o părăsească fără să-i aducă mulțumirile cuvenite.

— Iată că-mi faci şi-a doua oară bine, Fanchon Fadet, îi spuse el, şi-aş fi un om de nimic dacă nu ți-aş spune c-am să-mi aduc aminte ele asta toată viața. Stam acolo aşa ca un nebun, când m-ai găsit; flăcăruia m-a fugărit şi m-a fermecat. Niciodată n-aş fi trecut râul, ori poate că n-aş mai fi ieşit niciodată din el.

— Ori poate că l-ai fi trecut fără osteneală şi primejdie de n-ai fi atât de prost, răspunse Fadette; n-aş fi crezut niciodată că un băiat mare ca tine, care-a împlinit şaptesprezece ani şi căruia o să-i mijească peste puțin barba, poate fi vârât atât de lesne în sperieți, şi-mi pare bine că te văd aşa.

— Şi de ce-ți pare bine, Fanchon Fadet?

— Fiindcă nu te pot suferi, îi spuse ea cu un ton disprețuitor.

— Şi de ce nu mă poți suferi?

— Fiindcă nu te respect niciun pic, nici pe tine, nici pe geamănul tău, nici pe maică-ta, nici pe taică-tu, care-s fuduli fiindcă-s bogați, şi care socot că nu ne facem decât datoria, dacă le facem lor vreun bine. Te-au învățat să fii nerecunoscător, Landry, şi ăsta-i cel mai mare cusur pentru un bărbat, după acela de-a fi fricos.

Landry se simți foarte umilit de reproşurile acestei copile, deoarece recunoştea că nu erau pe de-a-ntregul nedrepte, şi-i răspunse:

— De-s vinovat, Fadette, nu arunca în spinarea altora greşeala mea. Nici frate-meu, nici taica, nici maica, nimeni de pe la noi n-a avut cunoştință de ajutorul ce mi l-ai dat întâia oară. Dar de rândul ăsta o să afle şi ei şi-o să capeți răsplata pe care-o doreşti.

— A, iată cât eşti de fudul, spuse micuța Fadette, dacă socoti că, făcindu-mi unele daruri, îți plăteşti datoria față de mine. Socoți că-s şi eu ca bunică-mea, care, dacă-i întinzi câțiva gologani, îndură toate ticăloşiile şi ocările lumii. Ei bine, eu n-am nici trebuință şi nici poftă de darurile voastre şi mi-e silă de tot ce vine din partea voastră, deoarece nu te-a îndemnat inima să-mi spui un cuvânt cât de mic de mulțumire şi de prietenie de aproape un an de zile de când te-am lecuit de mâhnirea ta cea mare.

— Sunt vinovat, am mărturisit doar, Fadette, spuse Landry, care nu putea să nu se mire de felul în care o auzea judecând. Oleacă însă e şi vina ta. Că doar nu cu vrăji m-ai ajutat să-mi găsesc fratele, deoarece, fără îndoială, abia îl văzuseşi atunci când mă rugam eu de bu~

nică-ta; şi de-ai fi avut cu adevărat o inimă bună, tu care mă mustri că n-am, în loc să mă faci să sufăr şi să aştept, şi în loc să mă sileşti să-ți fac o făgăduială care mă putea duce de râpă, mi-ai fi zis de îndată': „Coboară valea şi-o să-l vezi pe malul apei”. Asta nu te-ar fi costat nimica, în loc să te joci

cu durerea mea; iată aşadar ceea ce a umbrit binele pe care mi l-ai făcut.

Micuța Fadette, care avea întotdeauna replica promptă, rămase gânditoare o clipă. Apoi spuse:

— Văd bine c-ai făcut tot ce ți-a stat în putință ca să alungi recunoştința din inima ta, şi pentru a socoti că nu-mi datorezi aşa ceva, din pricina răsplatei pe care ți-am cerut să. Mi-o făgăduieşti. Dar inima ta e împietrită şi rea, deoarece nu ți-a dat de veste că eu nu ceream nimic de la tine şi că nici nu te mustram măcar pentru nerecunoştința ta.

— Asta aşa-i, Fanchon, spuse Landry, care era plin de bună-credință; sunt vinovat, mi-am dat seama, şi asta-i pricina pentru care mi-a fost ruşine; ar fi trebuit să-ți vorbesc; şi chiar am şi avut de gând, dar te-ai arătat atât de mânioasă, că nici n-am mai ştiut ce trebuie să fac.

— De-ai fi venit a doua zi după întâmplarea aceea la mine să-mi spui o vorbă bună, nu m-ai fi găsit mânioasă; şi-ai fi aflat de îndată că nu doream niciun fel de plată, şi-am fi fost prieteni: iar acuma, la ceasul ăsta, n-aş mai avea o părere aşa de rea despre tine, şi-ar fi trebuit să te las s-o scoți singur la capăt, aşa cum te-ai fi priceput, cu flăcăruia. Seara bună, Landry de la Geamăna; du-te de-ți usucă hainele, du-te şi spune-le părinților tăi: „Fără greierele'acela zdrențuros aş fi băut o duşcă bună de apă astă-seară la râu”.

Şi spunând astea, micuța Fadette îi întoarse spatele şi porni spre casă cântând:.

Spiriduş, spiriduş, vino fuga Ia-ți torța şi mica trompetă s-o iei:

De data aceasta Landry simți în sufletul său o grea remuşcare, nu fiindcă ar fi încercat oarecare prietenie pentru o fată care părea să aibă mai multă minte decât bunătate, şi ale cărei purtări uricioase displăceau chiar şi celor care făceau haz de ele. Dar el avea o inimă dreaptă şi nu vroia să-şi încarce conştiința cu o nedreptate. Alergă după ea şi-o trase de pelerină:

— ~ Ascultă, Fanchon Fadette, îi spuse, trebuie să lămurim bine totul, aşa că între noi să nu mai dăinuie nicio

neînțelegere. Tu eşti nemulțumită de mine, dar nici eu însumi nu-s mulțumit de mine. Trebuie să-mi spui ceea ce doreşti, şi cel mai târziu mâine lucrul acela va fi al tău.

— Doresc să nu te mai văd niciodată, răspunse micuța Fadette cu un ton foarte aspru; şi orice lucru-mi vei aduce, poți fi sigur că ți l-oi zvârli în nas.

— Iată nişte vorbe prea aspre pentru cineva care vrea să-şi ispăşească greşeala. Dacă nu vrei nicio răsplată, poate c-o fi chip să-ți fiu şi eu de folos cu ceva şi să-ți arăt prin asta că noi îți vrem binele, nu răul. Hai, spune-mi ce trebuie să fac ca să te văd mulțumită.

— Nu te taie capu să-mi ceri iertare şi să doreşti prietenia mea? zise Fadette oprindu-se.

— Iertare, e cam mult să-mi cer, răspunse Landry, care nu-şi putea învinge trufia față de o fată căreia nu
i se dădea considerația cuvenită vârstei pe care o avea, căci nu se purta întotdeauna cu judecată; cât priveşte prietenia ta, Fadette, tu ai o minte atât de năzdrăvană, că n-aş putea avea prea mare încredere în tine. Aşadar, cere-mi un lucru care poate fi. Dat pe loc şi pe care să **nu** fiu nevoit să ți-l iau înapoi.

— Ei bine, spuse Fadette, cu o voce limpede şi uscată, va îi aşa cum ți-e voia, geamăne Landry. Ara vroit să te iert, dar tu nu vrei. Acurna-ți cer ceea ce mi-ai făgăduit, adică să asculți de porunca mea în ziua când voi socoti eu de cuviință. Iar ziua aceea nu-i alta decât ziua de mâine, ziua Sfântului Andoche, şi iată ce vreau: Ai să joci cu mine trei dansuri după slujbă, două după vecernie şi. Încă două după Angelus, ceea ce va face şapte. Şi toată ziua, din clipa când te vei scula, până te vei culca, n-ai să joci niciun joc cu nimeni, fie ea fată or femeie. Şi de nu vei face întocmai., voi şti că ai trei cusururi: nerecunoştința, frica şi lipsa de cuvânt. Seara bună şi te aştept mâine la poarta bisericii să deschidem dansul.

Şi micuța Fadette, pe care Landry o urmase până la casa ei, trase zăvorul şi intră atât de repede, încât poarta fu trântită şi zăvorită înainte ca geamănul să poată răspunde

măcar un singur cuvânt.

XIV

La început, lui Landry i se păru atât de caraghioasă ìdeea Fadettei, încât îi veni mai de grabă să râdă decât să se supere.

„Iată, îşi spuse, o fată mai mult nebună decât rea'şi care-i mai neprofitoare decât s-ar crede, deoarece plata care o cere ea 11-0 să-mi sărăcească familia.” Dar, tot gândindu-se, îşi dădu seama că o plată ca asta era mai împovărătoare decât părea. Micuța Fadette dansa foarte bine; o văzuse țopăind pe câmp sau la marginea drumurilor, cu ciobanii, şi se învârtea ca un drăcuşor, şi cu atâta iuțeală încât abia puteai ține pasul cu ea. Dar ea era atât de puțin frumoasă şi atât de ponosit îmbrăcată, chiar şi duminicile, încât niciun băiat de vârsta lui Landry n-ar fi poftit-o la dans. Mai cu seamă de față cu toată lumea. Cel mult porcarii şi băieții care nu primiseră încă prima împărtăşanie o găseau demnă de a fi invitată, iar fetelor frumoase nu le plăcea s-o vadă dansând în rând cu ele. Landry se simți aşadar foarte umilit de-a fi destinat unei asemenea dansatoare: şi când îşi aduse aminte că-i făgăduise cel puțin trei dansuri frumoasei Madelon, se întrebă cum va primi ea jignirea pe care va fi nevoit să i-o aducă, neinvitând-o nici măcar o dată.

Cum îi era şi frig şi foame, şi se temea să nu vadă iar flăcăruia urmărindu-l, iuți pasul fără să-şi mai frăminte mintea şi fără să se uite înapoi.

ina

De îndată ce ajunse acasă, îşi uscă hainele şi povesti că nu văzuse vadul din pricina beznei şi că abia putuse ieşi din apă; dar îi fu ruşine să mărturisească spaima prin care trecuse şi nu pomeni nimic nici despre foculspiriduş şi nici despre micuța Fadette.

Şi se culcă, spunându-şi că nici a doua zi nu va fi prea târziu ca să-şi facă sânge rău pentru consecința acelei întâlniri nenorocite; dar, oricât se strădui, nu putu să doarmă decât cliinuit. Visă o sumedenie de vise, în care-o văzu pe micuța Fadette în circa spiriduşului, care era ca un

cocoş mare şi roşu şi ținea în gheare lanterna lui, cu o lumânare în ea, ale cărei raze se întindeau peste tot stufărişul. Şi atunci micuța Fadette se preschimba într-un greiere mare cât o capră, şi-i striga, cu glas de greiere, un cântec pe care el nu-l putea înțelege, dar în care desluşea întruna cuvinte pe aceeaşi rimă: spiriduş, jucăuş, rumeguş, derdeluş, acuş, căluş, învârtecuş. Landry era ca şi năuc şi lumina flăcăruiei i se păru atât de vie şi de pătrunzătoare, că atunci când se trezi mai vedea încă acele bile negre, roşii sau albastre, care ni se par că ne joacă în fața ochilor după ce ne-am uitat fără să clipim la seânteierea soarelui sau a lunii.

Landry fu atât de istovit de noaptea aceea rea, încât dormi tot timpul slujbei, şi nu auzi nicio vorbă din predica ținută de preot, în care preamărea şi lăuda cum nu se poate mai bine virtuțile bunului Sfint Andoche. Ieşind din biserică, Landry era atât de toropit, încât uită de Fadette. Dar ea era în fața pridvorului, chiar lângă frumoasa Madelon, care stătea acolo, cât se poate de sigură că prima invitație îi va fi adresată ei. Dar când Landry se apropie să-i vorbească, ar fi trebuit să-l vedeți pe greieraş care făcu un pas înainte şi-i spuse cu voce tare şi cu o îndrăzneală fără pereche:

— Hai, Lândry, m-ai invitat aseară pentru primul dans, şi socot că n-o să ne-o ia alții înainte.

Landry se făcu roşu ca focul, şi văzând-o şi pe Madelon înroşindu-se, de mirare şi de ciudă că i se putuse întâmpla asemenea lucru, prinse curaj şi-i spuse Fadettei:

— Se poate să-ți fi făgăduit să joc cu tine, greieraş; dar rugasem înainte altă fată, aşa că ție o să-ți vină rândul după ce mi-oi ține prima făgăduială.

— Ba nu, spuse micuța Fadette cu hotărâre. N-ai pesemne prea bună ținere de minte, Landry; n-ai făgăduit nimănui nimica înainte de a-mi făgădui mie, că doar cuvântul ce trebuie să-l ții mi l-ai dat în anul ce-a trecut, iar aseară n-ai făcut decât să-l reînnoieşti. Dacă Madelon are poftă să danseze cu. Tine astăzi, uitd’-ți geamănul, care-ți seamănă întru totul şi pe care o să-l’ia la joc în locul tău. Căci cum eşti tu aşa e şi el.

— Greierele are dreptate, răspunse Madelon cu mândrie, luându-l de mână pe Sylvinet; de vreme ce-ai făcut o făgăduială atât de veche, trebuie s-o ții, Landry. Mie-mi piace tot atât de mult să dansez cu fratele tău.

— Da, da, e totuna, spuse Sylvinet, plin de naivitate, O să dansăm toți patru.

Aşa au şi făcut, pentru a nu atrage atenția celorlalți, şi greierele începu să salte cu atâta trufie şi iuțeală, că nicicând n-a existat vreun dans mai bine ritmat şi mai avântat. Şi dacă ar fi fost mai bine îmbrăcată şi mai amabilă, te-ai fi uitat la ea cu plăcere, deoarece dansa de mai mare dragul şi nu era nicio fată care să nu-şi fi dorit suplețea şi siguranța ei; dar bietul greiere era atât de ponosit, încât părea de zece ori mai urât ca de obicei. Landry, care nu mai îndrăznea să se uite la Madelon, atât era de amărft şi de umilit în fala ei, îşi privi partenera şi o găsi mult mai urâtă decât în zdrențele ei de toate zilele; ea crezuse că va fi mai frumoasă, şi când colo veşmintele ei stârneau râsul.

Avea o bonetă care se îngălbenise de cât stătuse în cufăr, şi care, în loc să fie mică şi ridicată mult pe ceafă după noua modă a ținutului, avea, de-o parte şi de alta a capului, două urechi foarte late şi foarte turtite; iar la ceafă, calota cobora până aproape de gât, ceea ce o făcea să semene cu bunica ei şi-i făcea un cap mare cât un obroc pe un gât mic şi subțire ca un băț. Fusta îi era cu două palme mai scurtă; şi cum crescuse mult în anul acela, brațele ei slabe şi arse de soare îi ieşeau din mâneci ca două lăbuțe de păianjen. Şi mai avea şi un şorț roşu de care era foarte mândră, şorț care-i rămăsese de la mama ei; dar nici prin cap nu-i trecuse să-i scoată platca care nu mai era la modă de mai bine de zece ani.

Cum nu se număra printre fetele prea cochete, biata fată, nu era chiar defel, şi trăia ca un băiat, fără să se preocupe pe chipul ei, neîndrăgind decjt joaca şi râsul.

Aşa că acum avea aerul unei femei bătrâne, în haine de sărbătoare, şi toată lumea o dispreţuia pentru îmbrăcămintea ei urâtă care nu era o consecință a sărăciei,

ci a zgârceniei bunicii sale şi a lipsei de gust a micuţei Fadette.

XV

Lui Sylvinet i se părea ciudat faptul că fratele său geamăn şi-a îngăduit asemenea toană cu Fadette, care-i era chiar şi mai nesuferită decât lui Landry. Landry nu ştia ce explicaţie să dea şi-i venea să intre în pământ de ruşine. Madelon era din cale-afară de amărâtă, şi cu tot avântul pe care-l insufla micuţa Fadette, feţele lor erau atât de triste de parcă li se înecaseră toate corăbiile.

După primul dans, Landry se fofilă uşurel şi se duse să se ascundă în livadă. Dar nu trecu mai mult de-o clipă şi micuţa Fadette, escortată de cosaş, care, cum avea o pană de păun şi un pompon aurit la şapcă, era şi mai gălăgios şi mai neastâmpărat ca de obicei, veni să-l cheme, urmată de un cârd de fete mai mici decât ea, deoarece cele de vârsta ei o ocoleau. Când Landry o văzu cu droaia aceea de gâsculiţe, pe care ea dorea să le ia martore în caz de refuz, se supuse şi o însoţi sub nuci, unde ar fi dorit din toată inima să găsească un colţ retras ca să danseze cu ea fără să fie văzut de nimeni. Din fericire pentru el, nici Madelon şi nici Sylvinet nu erau prin preajmă, şi nici oameni de prin partea locului; şi vru să profite de prilej, pentru a se achita de datorie, dansând şi al treilea dans cu Fadette. Nu erau în jur decât străini, pe care prezenţa lor nu-i interesa.

După ce sfârşi dansul, alergă s-o caute pe Madelon ca s-o invite să vină sub umbrar şi să mănânce plăcinte împreună cu el. Dar fata dansase cu alţii care-i făgăduiseră s-o ospăteze împărăteşte şi îl refuză eu oarecare mândrie. Apoi, văzându-l stând într-un colţ cu ochii în lacrimi, deoarece dispreţul şi mândria o făceau mai frumoasă ca oricând, şi se părea că toată lumea făcea această remarcă, ea mincă repede, se ridică de la masă şi spuse cu voce tare:

— Trag clopotele de vecernie: cu cine-o să joc după aceea?

Şi se întoarse spre Landry, fiind încredinţată că el se va grăbi să spună: „Cu mine15!

Dar, înainte ca el să-şi fi putut descleşta dinţii, se oferiră

alții, şi Madelon, fără să-i arunce o privire de reproş, ori de milă, se duse s-asculte slujba de seară cu noii ei curtezani.

Îndată după vecernie, Madelon plecă însoțită de Pierre Aubardeau, Jean Aladenise şi Etienne Alaphilippe, care toți trei o invitară la dans, unul după altul, ea fiind fată frumoasă şi nu lipsită de avere. Landry o privea cu coada ochiului, în timp ce micuța Fadette, care rămăsese' în biserică, murmura rugăciuni lungi, unele după altele; aşa făcea în fiecare Duminică, fie datorită unei credințe adânci, după unii, fie, după alții, pentru a-şi ascunde mai bine jocul ei cu diavolul.

Landry fu din. Cale-afară de mâhnit văzând că Madelon nici nu se sinchiseşte de el, că era roşie ca o fragă de bine ce se simțea, şi că se mângâiase destul de repede de afrontul pe care fusese nevoit să i-l facă. În clipa aceea îşi dădu seama de ceva la care încă nu se gândise, şi anume că ea era o fată care dorea să placă şi că, în orice caz, nu se simțea prea legată de el, de vreme ce se distra atât de bine cu alții.

E drept că el greşise, cel puțin în aparență; dar ea II văzuse cât era de amărât sub umbrar şi ar îi putut ghici că se întâmplase un lucru despre care ar fi vrut să-i vorbească. Dar ei nici nu-i păsa, era voioasă ca o căpriță, în timp ce inima lui era sfâşiată de durere.

După ce Madelon a dansat cu cei trei tineri, Landry se apropie de ea, vrând să-i vorbească în taină şi să-i explice mai pe larg cele întâmplate. Nu ştia cum să facă s-o cheme deoparte, deoarece se afla la vârsta când băieții sunt timizi în fața femeilor; de aceea nu putu găsi nicio vorbă nimerită şi-o luă de mână, ca ea să-l urmeze.

Dar ea îi spuse jumătate cu ciudă, jumătate cu îmbufnare:

— Ei, nu, zău, Landry, vii să mă iei la joc acu la spartul târgului?

— Nu, răspunse el, care nu ştia să se prefacă şi nici nu vroia să-şi calce cuvântul; dar vreau să-ți spun un lucru pe care tu trebuie să-l afli.

— O, dacă ai a-mi spune vreo taină, Landry, ai să mi-o spui altădată, răspunse Madelon trăgându-şi mâna. Azi e zi de joc şi veselie. Picioarele mele sunt încă zdravene, dar dacă

greierele ți le-a istovit pe-ale tale, n-ai decât să te duci la culcare, că eu rămân.

Zicând aceste vorbe, ea primi. Invitația lui Germain Audoux care venise s-o ia la dans. Şi în clipa în care îi întorcea lui Landry spatele, Landry îl auzi pe Germain Ancloux spunându-i:

— Țâncu ăsta credea poate că dansul ăsta-i al lui.

— Se prea poate, răspunse Madelon, dând din cap, numai că nu-i încă de nasul lui.

Landry fu din cale-afară de jignit auzind asemenea cuvinte şi rămase prin preajmă anume ca să observe purtarea fetei, care, fără a fi destrăbălată, era trufaşă şi sfidătoare; şi când îi întâlni privirea oarecum batjocoritoare, Madelon îi spuse, bravându-l:

— Ei, Landry, văd că nu-ți poți găsi o pereche pe ziua de azi. Aşa c-ai să fii nevoit să te întorci la greiere.

— Am să mă întorc la ea cu dragă inimă,. Răspunse Landry; că dacă nu-i cea mai frumoasă fată de la serbare, apoi ea joacă cel mai bine.

Şi zicând acestea, porni împrejurul bisericii ca s-o caute pe micuța Fadette, şi o aduse la dans, chiar în fața lui Madelon, şi jucară acolo două dansuri, unul după altul.

Trebuia să vedeți cât de mândră şi mulțumită era greierele. Ea nu-şi ascundea mulțumirea, îşi juca ochii negri şi neastâmpărați, şi-şi ridica întruna căpşorul şi boneta ca o găină moțată.

Dar, din nefericire, triumful ei stârni ciuda a cinci sau şase ştrengari care o luau de obicei la dans şi care, găsind-o ocupată, ei, pentru care tovărăşia micuței Fadette nu era o falã, dar care, în ciuda acestui lucru, o prețuiseră pentru felul cum dansa, începură s-o bârfească, să-i spună că-şi ține nasul prea sus şi să şuşotească în preajma ei.

— Ia uitați-vă la greiere care-şi închipuie că-l vrăjeşte pe Landry Barbeau! Greiere, spiriduş, greieruş, pisică friptă şi alte porecle din acelea care i se dădeau micuței Fadette, prin partea locului.

XVI

Şi apoi, când micuța Fadette trecea pe lângă ei, o trăgeau de mânecă, ori îi puneau piedică, iar unii, cei niai mici, de bună seamă, şi cei mai obraznici, o trăgeau de urechile bonetei şi strigau:

— Boneta, ia uitați-vă la boneta mătuşii Fadet!

Biata fată dădu câteva palme în dreapta şi-n stânga;

dar nu folosiră decât să atragă atenția asupra ei, şi oamenii începură să vorbească:

— Ia uitați-vă la greierele nostru peste ce noroc a dat, că Landry Barbeau n-a jucat decât cu ea! E drept că joacă bine, dar acuma o face şi pe frumoasa şi se făleşte ca o gaiță.

Apoi, adresându-i-se lui Landry, îi spuseră:

— Ți-a făcut vrăji, sărmane Landry, de n-ai ochi decât pentru ea? Ori ai de gând să te faci şi tu vrăjitor, şi-o să te vedem în curând mânând lupii pe câmp.

Landry se simți umilit; dar Sylvinet, care-l socotea pe fratele său drept omui cel mai desăvârşit şi mai demn de respect, fu şi mai jignit văzându-l că ajunsese de râsul autor oameni, ba chiar de râsul unor străini care începuseră şi ei să se amestece, să pună întrebări şi să spună:

— E o mândrețe de băiat, nimic de spus; dai' ce i-o fi venit s-o aleagă pe cea mai slută fată din toate câte s-au adunat aci?

Madelon se apropie, triumfătoare, să asculte toate cuvintele astea batjocoritoare şi, fără. Nicio urmă de îndurare, aruncă şi ea o vorbă:

— Să nu vă prindă mirarea; Landry e încă un mucos, şi la anii lui eşti bucuros să ai cu cine schimba o vorbă şi nu te mai uiți dacă e un cap de capră ori de fată de creştin.

Atunci Sylvinet îi luă pe Landry de braț şi-i spuse în şoaptă:

— Să plecăm, frățioare, ori de nu, hai să le cerem socoteală; deoarece îşi bat joc, şi jignirea pe care i-au făcut-o micuței Fadette cade asupra ta. Nu pricep ce toană te-a apucat pe ziua de azi de-ai luat-o la joc ele patru ori de cinci ori la şir. S-ar zice că vrei să te faci de ocară. Isprăveşte cu joaca asta, rogu-te! Dacă ea vrea să stârnească ocara şi sila

lumii, treaba ei. Nu însă şi-a noastră. Hai să plecăm şi să ne întoarcem după Angelus, şi-o s-o iei atunci la joc pe Madelon, care-i o fată cum îi legea. Ți-am tot spus că prea te dai în vânt după dans, şi că asta o să te-mpingă să faci lucruri necugetate.

Landry îl urma doi ori trei paşi, dar auzind larmă, se întoarse din drum; şi o văzu pe micuța Fadette, de care Madelon, celelalte fete şi curtezanii acestora îşi bateau joc, şi căreia ştrengarii, încurajați de hohotele de râs ale acestora, îi scoseseră boneta de pe cap cu un pumn. Ea avea părul lung şi negru lăsat pe spate şi se zbătea plină de mânie şi de amărăciune, deoarece de data aceasta nu făcuse nicio g'reşală care să merite o asemenea răzbunare, şi plângea de mânie, fără să-şi poată recăpăta boneta pe care un ține obraznic o purta în vârful unui băț.

Landry, găsind că această purtare este din cale-afară de crudă şi inima lui dreaptă revoltându-se împotriva nedreptății, îl prinse pe ştrengar, îi luă boneta şi bățul, cu care îi atinse zdravăn spinarea, apoi se întoarse în mijlocul celorlalți pe care îi puse de asemenea pe fugă, numai ca să le arate că nu glumeşte, şi luând-o pe micuța Fadette de mână, îi dădu boneta.

Agerimea lui Landry şi teama puştimii stârniră hohotele ele râs ale celor prezenți. Landry fu aplaudat, dar Madelon întorcând lucrurile împotriva lui, se găsiră câțiva băieți de vârsta lui Landry, şi chiar mai mari, care lăsară impresia că râd pe socoteala lui.

Landry îşi pierduse sfiala; se simțea viteaz şi puternic, şi nu ştiu ce sentiment de om în toată firea îi spunea că era de datoria lui să nu îngăduie maltratarea unei femei, fie ea urâtă ori frumoasă, mică ori mare, pe care o luase să-i fie pereche la dans, în văzul şi cu ştirea tuturor. El îşi dădu seama de felul în care-l priveau cei din jurul lui Madelon şi se duse drept în fața lui Aladenise şi a lui Alaphilippe, spunându-le:

Ei, voi, toți ăştia, ce-aveți de spus despre ceea ce s-a petrecut? Şi dacă-mi place mie s-o bag în seamă pe fata asta,

ce. Vă pasă vouă? Şi dacă aveți ceva împotrivă de ce faceți asta în spatele meu? Oare nu-s în fața voastră? Oare nu mă vedeți? A mers vorba pe-aci că-s un mucos; dar nu se află pe-aci vreun bărbat ori măcar vreun flăcău mai mare care să-mi spună lucr. U ăsta în față? Aştept, şi-om vedea noi atunci de-o mai persecută careva pe fata pe care-a luat-o mucosul la dans.

Sylvinet nu se dezlipise de fratele său, şi, deşi îl dezaproba că stârnise asemenea ceartă, era gata în orice clipă să-i dea o mână de ajutor. Se aflau acolo patru ori cinci flăcăi, care erau cu un cap mai înalți decât gemenii; dar, când îi văzură atât de dârji şi cum, la urma urmei, nici nu erau siguri că merită osteneala să se încaiere pentru nimica toată, tăcură chitic, uitându-se unii la alții, vyând parcă a se întreba cine are de gând să se măsoare cu Landry. Nu se înfățişă niciunul, şi Landry, care ținea încă mâna Fadettei într-a lui, spuse:

— Pune-ți iute boneta, Fanchon, şi hai la joc, ca să văd dacă vine careva să ți-o ia.

— Nu, zise micuța Fadette, ştergându-şi lacrimile; am jucat destul pe ziua de azi, şi te scutesc de ceea ce a mai rămas.

— Nicidecum, trebuie să mai jucăm, zise Landry, care era înfierbântat de mândrie şi de curaj. Şi nimeni n-o să mai spună că nu-mi poți fi pereche la dans fără să-şi bată joc de tine.

El o luă la dans, fără ca nimeni să le adreseze vreo privire ori vreun cuvânt jignitor. Madelon şi curtezanii ei plecară să danseze în altă parte. După primul dans, micuța Fadette îi spuse în şoaptă lui Landry:

— Acuma, e destul, Landry. Şi sunt mulțumită de tine, şi nu-mi mai eşti dator cu nimic. Mă întorc acasă. Iar seara asta poți dansa cu cine vei vroi.

Micuța Fadette se duse să-şi ia fratele care se bătea cu ceilalți copii, şi plecă atât de repede, încât Landry nu văzu nici pe unde dispăruse.

XVII

Landry plecă să cineze cu fratele său; şi cum acesta era foarte tulburat de cele petrecute, el îi povesti ceea ce i se întâmplase în ajun cu focul-spiriduş, şi cum micuța Fadette îl salvase, fie datorită curajului ei, fie prin vrăji, şi cum ea îi ceruse drept răsplată ca s-o ia de şapte ori la dans de ziua Sfântului Andoche.

Despre cealaltă întâmplare nu-i vorbi nimic, viind să-i ascundă pentru totdeauna spaima pe care o trăsese cu un an înainte, că-l va găsi înecat, şi făcu bine procedând în felul acesta, deoarece gândurile astea păcătoase care le intră uneori copiilor în cap se pot întoarce, şi încă repede, dacă li se dă importanță şi dacă li se vorbeşte despre ele.

Sylvinet îşi aprobă fratele că-şi respectase cuvântul, şi-i spuse că neplăcerile pe care i ie adusese acest lucru, mărea cu atât mai mult stima pe care o merita. Dar, deşi se îngrozi de primejdia prin care trecuse Landry la râu, nu simți niciun fel de recunoştiință pentru micuța Fadette. Li era atât de nesuferită, încât refuză că creadă că ea îl găsise acolo din întâmplare, şi că îl ajutase din bunătate.

— Ea e aceea, li spuse, care a îndemnat focul-spiriduş să-ți tulbure mintea să te împingă să te îneci; dar Dumnezeu n-a îngăduit asemenea lucru, că doară tu n-ai păcătuit cu nimic ca să pierzi îndurarea Domnului. Atunci greierele ăsta rău, vrând să tragă foloase de pe urma bunătății şi recunoştinței tale, te-a pus să făgăduieşti un lucru despre care ştia că-i ceva rău şi păgubitor pentru tine. E tare rea, fata aceea; toate vrăjitoarele îndrăgesc ceea ce-i rău, nu găseşti niciuna bună printre ele. Ştia ea prea bine că din cauza ei ai să te sfădeşti cu Madelon şi cu cei mai de bună-credință cunoscuți ai tăi. Şi mai vroia să te iei şi la bătaie, şi dacă bunul Dumnezeu nu te-ar fi ocrotit şi a doua oară împotriva ei, cine ştie ce încăierare ar mai fi urmat şi cine ştie ce nenorocire ți s-ar Îi putut trage de -acolo.

Landry, căruia îi plăcea să vadă prin ochii fratelui său, se gândi că poate avea dreptate şi nu-i luă apărarea micuței Fadette. Vorbiră despre focul-spiriduş pe care Sylvinet nu-l văzuse niciodată, şi despre care era foarte curios să afle câte

ceva, fără însă a dori să-l vadă. Cu mama lor nu îndrăzniră să vorbească despre el, deoarece ea se înspăimânta numai la gândul că aşa ceva există; şi nici cu tatăl, lor, care i-ar fi luat în râs, deoarece el văzuse mai mult de douăzeci fără să le dea cea mai mică importanță.

Dansul urma să țină până la miezul nopții; dar Landry, care suferea din pricină că era într-adevăr supărat pe Madelon, nu vru să se folosească de dezlegarea dată de. Micuța Fadette, şi-şi însoți fratele care pornea să-şi adune vitele de pe câmp. Şi cum păşunea se afla la jumătatea drumului spre Priche, şi deoarece îl durea capul, îşi luă seara bună de la fratele său la marginea stufărişului. Sylvinet nu vroia să-l lase să treacă pe la vadul Pietrelor de teama ca focul-spiriduş ori greierele să nu-i joace iar vreo festă. Îi rugă să-i promită că va ocoli şi că va trece peste podețul morii.

Landry îndeplini dorința fratelui său, şi în loc să treacă prin stufăriş coborî şi porni pe cărarea ce începe de-a-lungul coastei Chaumoix. Nu se temea de nimic, deoarece mai dăinuia în aer zgomotul serbării. Auzea, de departe, naiurile şi strigătele dansatorilor, şi ştia bine ca duhurile nu-şi întind mrejele decât atunci când întreaga suflare a ținutului doarme.

Când ajunse în vale, chiar în fața carierei, auzi o voce care se tânguia şi plângea; la început crezu că-i o pasăre. Dar pe măsură ce se apropia, i se păru că aude suspine omeneşti, şi cum inima lui nu rămânea niciodată nepăsatoare la suferința semenilor săi, şi mai cu seamă când trebuia să le dea o mână de ajutor, el coborî fără teamă chiar în adâncul carierei.

Dar, la auzul paşilor lui, ființa care se tânguia tăcu.

— Hei, cine plânge pe-aci? întrebă el cu o voce sigură.

Nu primi niciun răspuns.

— E cineva bolnav pe-aci? spuse el iarăşi.

Neauzind niciun glas care să-i răspundă, se hotărî să-şi vadă de drum; dar nu înainte de a cerceta printre bolovanii şi tufele de mărăcini care încurcau locul şi deodată, văzu la lumina lunii, care începea să. Urce, o ”ființă culcată pe jos, nemişcată de parc-ar fi fost moartă – fie că era moartă într-

adevăr, fie că se prăvălise acolo într-o clipă de mare deznădejde, şi, care, pentru a nu fi văzută, nu voia să facă nicio mişcare.

Landry nu văzuse şi nici nu atinsese vreodată vreun mirt. Ideea că poate acolo se află un om mort îl tulbură peste măsură de mult; dar nu-şi pierdu cumpătul, socotind că e de datoria lui să-şi ajute aproapele, şi păşi hotărât să atingă mâna acestei fiinţe, care văzându-se descoperită, se ridică pe jumătate, şi Landry văzu că e micuţa Fadette.

XVIII

În prima clipă, Landry fu nemulţumit că trebuie s-o găsească veşnic pe micuţa Fadette în drumul sau, dar cum ea părea foarte nenorocită, i se făcu milă. Şi iată discuţia pe care au avut-o:

— Cum, greiere, tu te tânguiai cu atâta jale? Te-a bătut careva, ori te-a prigonit iară, de plângi şi te ascunzi?

— Nu, Landry, nu m-a mai bătut nimeni de când m-ai apărat tu cu atâta curaj; şi dealtminteri mie nu mi-e teamă de nimeni. M-am pitit aci ca să plâng, asta-i tot, căci nu-i nerozie mai mare decât să arăţi lumii supărarea pe care-o ai.

— Dar de ce eşti aşa de mâhnită? Din cauza răutăţii cu care s-au purtat astăzi cu tine? Ai avut şi tu oarecare vină, Fanchon; dar trebuie să-ţi vii în. Fire şi să nu le mai dai prilejul să te ocărască.

— De ce spui tu, Landry, că am avut şi oarecare vină? Ţi-am adus o jignire aşa de mare c-am vrut şi eu să joc cu tine, şi sunt aşadar singura fată care n-are dreptul să se distreze ca toate celelalte?

— Nu-i vorba de asta, Fadette; eu nu-ţi fac mustrări c-ai vrut să dansezi cu mine. Eu am făcut ceea ce ai dorit şi m-am purtat cu tine aşa cum se cuvenea. Greşeala ta nu-i de azi, e mai veche, şi nu faţă de mine ai greşit, ci faţă de tine însăţi, ştii bine,

— Nu, Landry, pe cât e de adevărat, că-l iubesc pe Dumnezeu, tot atâta e că nu ştiu despre ce greşeală vorbeşti; nu m-am gândit niciodată la mine, şi dacă mă mustră cugetul de ceva, e că ţi-am pricinuit necazuri fără vrerea

mea,

— Să nu vorbim de mine. Fadette, căci eu nu-ți fac nicio mustrare; să vorbim de tine; şi deoarece nu ştii care ți-e vina, vrei ca eu, cu bună-credință şi din prietenie față de tine să-ți spun?

— Da, Landry, vreau, şi voi socoti asta drept cea mai bună răsplată, ori cea mai bună pedeapsă pe care mi-o poți da pentru binele ori pentru răul ce ți-am făcut.

— Ei bine, Fanchon Fadet, deoarece vorbeşti cu atâta judecată, şi că, pentru întâiaşi dată în viața ta, te văd blajină şi înțelegătoare, am să-ți spun de ce nu eşti respectată aşa cum are dreptul să ceară o fată de şaisprezece ani. Tu nu semeni a fată, ci a băiat, atât la înfățişare cât şi la purtări; şi asta, fiindcă nu ai grijă de tine. Mai întâi, nu arăți deloc a fi curată şi îngrijită, şi te urâțeşti singură cu hainele şi cu vorbele tale. Ştii bine că țincii ți-au dat o poreclă şi mai urâtă decât aceea de greiere. Îți spun deseori „haimanaua”. Ei bine, crezi că se cuvine ca la şaisprezece ani să nu semeni încă a fată? Te cațări în copaci întocmai ca o veveriță, şi când sari pe câte-o iapă, fără Mu şi fără şa, o faci să gonească de parc-ar călări-o necuratul. E bine să fii puternică şi îndemânatecă; e bine să nu te temi de nimic, dar lucru ăsta e hărăzit de natură numai bărbaților. Dar pentru o femeie, ce-i prea mult e prea mult, şi-i faci pe oameni să creadă că yrei să fii luată în seamă. De aceea eşti luată în seamă, şi în râs, iar oamenii strigă după tine ea după lup. Ai multă minte şi răspunzi cu înțepături care-i fac să râdî pe cei care-s cruțați de ele. Nu-i rău să fii mai ageră la minte decât alții, dar tot dând în vileag lucrul ăsta, îți faci duşmani. Eşti din cale-afară de curioasă, şi când afli tainele altora, li le zvârli în obraz fără cruțare, de îndată ce ai ceva împotriva lor. Asta te face temută, şi Oamenii îi urăsc pe cei ele care se tem. Le fac mai mult rău decât le fac ei, acestora. Şi-apoi, fie că eşti vrăjitoare ori nu, mie-mi place să cred că tu ai o ştiință a ta, deşi nădăjduiesc că nu ți-ai vândut sufletul diavolului; tu cauți să le-arăți oamenilor că da, şi asta ca să-i sperii pe cei ce te supără, şi din pricina asta ți-ai făcut nume tare rău. Iată toate greşelile

tale, Fanchon Fadet, şi din pricina asta se leagă oamenii de tine. Gândeşte-te un pic la ceea ce ți-am spus, şi-ai să vezi că de-ai vrea să fii nițel ca toți' ceilalți, ai fi mai respectată pentru ceea ce ai tu mai mult decât ei în felul tău de a judeca.

— Îți mulțumesc, Landry, răspunse micuța Fadette, cu un aer serios, după ce l-a ascultat pe geamăn cu o adevărată evlavie. Mi-ai spus aproape tot ceea ce mi-au spus şi ceilalți, dar tu mi-ai vorbit mai cinstit şi mai cu grijă, ceea ce nimeni n-a făcut niciodată; dar acuma vrei să-ți răspund, şi ca să-ți pot vorbi, vrei să stai nițel colea lângă mine?

— Locui ăsta nu-i tocmai prielnic, spuse Landry, care se ferea să zăbovească prea mult în preajma ei şi care se gândea la vrăjile pe care lumea o învinuia că le face celor ce nu cred în ele.

— Locul nu-ți pare prielnic, spuse ea, fiindcă voi cei bogați sunteți greu de mulțumit. Vă trebuie o iarbă frumoasă pe care să vă aşezați, şi aveți putința să vă alegeți în livezile şi în grădinile voastre locurile cele mai frumoase şi mai ferite de soare. Dar cei care n-au nimic care să fie al lor nu-i cer atât de mult bunului Dumnezeu, şi-s bucuroşi de prima piatră întâlnită-n cale ca să-şi poată pune capul pe ea. Spinii nu le rănesc picioarele, şi acolo unde se află ei, iau aminte la tot ce-i frumos şi plăcut în cer şi pe pământ. Niciun loc nu-i urât, Landry, pentru cei ce cunosc virtutea şi blândețea tuturor lucrurilor făcute de Dumnezeu. Eu ştiu, fără a fi vrăjitoare, la ce-s bune cele mai mici ierburi pe care tu le striveşti sub picioare; şi de vreme ce le ştiu folosul, mă uit la ele şi nu mi-e silă nici de mireasma şi nici de înfățişarea lor. Îți spun toate astea, Landry, ca să te învăț, cu prilejul ăsta, un alt lucru care priveşte sufletele creştineşti, întocmai ca şi florile din grădini ori spinii de prin cariere; vreau să zic că oamenilor le e silă prea adesea de ceea ce nu li se pare nici bun nici frumos, şi din pricina asta se lipsesc de ceea ce este bun şi tămăduitor.

— Nu pricep prea bine ceea ce vrei să zici, răspunse Landry aşezându-se alături de ea.

Şi rămaseră o clipă tăcuţi, deoarece mintea micuţei Fadette zbura spre gânduri despre care Landry n-avea deloc cunoştinţă; cât despre el, deşi aceste vorbe îl zăpăciseră puţin, nu se putea împiedica a nu dori să asculte vorbele acestei fete; căci niciodată nu auzise o voce atât de blândă şi cuvinte atât de bine cumpănite, ca vorbele şi glasul Fadettei în acea clipă.

— Ascultă, Landry, îi spuse ea, eu sunt mai vrednică de plâns decât de osândă; şi de greşesc faţă de mine, măcar n-am greşit niciodată faţă de alţii; şi dacă oamenii ar fi drepţi şi cu judecată ar lua în seamă inima mea cea bună şi nu chipul meu cel urât şi hainele mele cele ponosite. Ascultă niţel, ori află de nu ştii care mi-a fost soarta de când am venit pe lume. N-am să ţi-o vorbesc de rău pe biata mea mamă, pe care fiecare o osândeşte şi-o acoperă de ocară, măcar că ea nu-i de faţă să se apere, şi fără să pot face lucrul ăsta, eu, care nu ştiu bine ce-a făcut ea rău şi nici de ce a fost ea împinsă să-l facă. Ei bine, lumea e atât de rea, că la puţină vreme după ce maică-mea m-a părăsit, şi pe când plângeam încă după ea «cu lacrimi amare, ori de câte ori se supăra câte un copil pe mine, pentru vreun joc sau pentru cine ştie ce fleacuri, lucruri cărora ei între ei nu le dădeau nicio importanţă, îmi aruncau în obraz greşeala maică-mi. Silindu-mă să-ini fie ruşine cu ea. Poate că. În locul meu, o fată cu judecată, cum spui tu, s-ar fi înjosit şi-ar fi tăcut, gândind că e mai bine să nu-şi apere marna şi să-i lase s-o acopere cu ocări spre a se feri ea însăşi de gura şi ocările lumii. Dar eu, vezi, n-am putut. N-am fost în stare. Mama mea rămâne întotdeauna mama mea, şi poate fi ea aşa cum zice lumea, fie e-o voi găsi, fie că n-oi mai auzi niciodată de ea, o voi iubi întotdeauna cu toată puterea inimii mele. De aceea când oamenii îmi spun că-s fata unei destrăbălate şi a unei vivandiere, mă cuprinde mînia, dar nu pentru mine; eu ştiu bine că vorba asta nu mă poate jigni, deoarece eu n-am făcut nimic rău, d pentru ea, biata femeie, pe care am datoria s-o apăr. Şi deoarece nu pot şi nici nu ştiu cum s-o apăr, o răzbun zvârlind altora adevărurile pe care le merită, ca să le

arăt că nu-s nici ei mai buni decât aceea în care aruncă piatra. Iată pricina pentru care spun ei că-s iscoditoare şi necuviincioasă, şi că încerc să le aflu tainele numai ca să le dau în vileag. E drept că bunul Dumnezeu m-a făcut curioasă, dacă aşa se numeşte dorința de a cunoaşte lucrurile tăinuite. Dar dacă oamenii ar fi fost buni şi drepți față de mine, eu nu m-aş fi apucat să-mi astâmpăr curiozitatea pe socoteala semenilor mei. Mi-aş îi căutat bucuria în aflarea tainelor pe care mi le desluşeşte bimicămea pentru vindecarea trupului omenesc. Florile, ierburile, pietrele, gâzele, toate tainele din natură, mi-ar fi fost de-ajuns ca să am cu ce-mi trece timpul, căci îmi place să umblu şi să-mi vâr nasul peste tot. Măcar că-s mereu singură, mie nu mi-e niciodată urât; căci cea mai mare plăcere a mea e să umblu prin locuri neumblate, şi să cuget acolo la o sumedenie de lucruri de care nu-i aud vorbind niciodată pe cei ce cred că-s atoateştiutori. Şi dacă am intrat adesea în legătură cu aproapele meu am făcut-o numai din dorința de a-i face câte-un serviciu datorită cunoştințelor pe care le-am căpătat de la bunîeă-mea. Şi în loc să-mi mulțumească aşa cum se cuvine de toate astea, toți copiii de vârsta mea, pe care i-am lecuit de răni şi de boli, şi pe care i-am învățat cum să-şi facă singuri leacurile, fără să le cer niciodată vreo răsplată, ei m-au socotit vrăjitoare „şi chiar cei care veneau cu glas mieros, când aveau nevoie să mă roage să-i ajut, îmi aruncau mai târziu, la cel dintâi prilej, tot felul de ocări. Şi asta mă făcea să-mi pierd cumpătul, şi le-aş fi putut face rău, deoarece, dacă ştiu să fac bine, apoi ştiu să fac şi rău; numai că eu n-am făcut niciodată rău nimănui; eu nu ştiu ce-i ranchiuna, şi dacă mă răzbun cu vorba, e că mă simt uşurată dacă zic atunci, pe loc, tot ce-mi vine pe limbă; apoi nu mă mai gândesc la ce-a fost şi-i iert. Aşa cum porunceşte bunul Dumnezeu. Iar că nu am grijă de mine şi de purtările mele, asta ar trebui să fie o dovadă că nu sunt într-o ureche să mă socot frumoasă, fiindcă ştiu că-s atât de hâdă. Că nimeni nu mă poate privi, Mi s-a spus lucrul ăsta atâta de des, că-l ştiu bine; şi văzând cât sânț oamenii de

haini şi ele batjocoritori cu cei pe care Dumnezeu i-a făcut urâţi, îmi place să-i fac să le fie şi mai silă de mine, mângâindu-mă cu gândul că pentru bunul Dumnezeu şi pentru îngerul meu păzitor chipul meu n-are nimic respingător, şi că ei nu mă mustră că-s urâtă, după cum nici eu nu-i învinuiesc pentru felul în care m-au plăsmuit. De aceea nu-s eu ea oamenii care zic: „Ia te uită, o omidă!. O ce vietate hâdă! Să-i venim de hac!” Eu nu strivesc sărmana făptură lăsată de bunul Dumnezeu, şi dacă omida cade în apă, eu îi întind o frunză ca să scape cu viaţă. Şi din pricina asta oamenii spun că-mi sunt dragi animalele rele, cele uricioase, şi că-s vrăjitoare fiindcă nu-mi place să chinuiesc broaştele, nici să smulg piciorușul viespei, ori să ţintuiesc vreun liliac viu pe scoarţa copacilor. „Bietul de tine, îi zic atunci, dacă ar trebui să omorâm tot ce-i hâd, nici eu n-aş avea, mai mult ca tine, dreptul de-a trăi.”

XIX

Mu ştiu cum s-a făcut că Landry a fost emoţionat de umilinţa şi calmul cu care vorbea micuţa Fadette despre urâţenia ei, şi amintindu-şi chipul ei, pe care nu-l vedea deioc în bezna carierei, îi spuse fără gândul de a o măguli:

— Dar, Fadette, tu nu eşti atâta de urâtă pe cât crezi, ori pe cât îţi place să spui. Sunt altele cu mult mai urâte ca tine şi nimeni nu le învinuieşte pentru asta.

— Că sunt puţin mai mult ori o picătură mai puţin, nu poţi spune, Landry, că-s o fată frumoasă. Nu încerca.

rogu-te, să mă mingii, că nu-s nicidecum întristată din pricina asta.

— Ei, cine ştie cum ai fi dacă te-ai îmbrăca şi te-ai pieptăna ca celelalte. Toată lumea zice că, de n-ai avea nasul atât de scurt, gura atât de mare şi pielea atâta de neagră, n-ai fi urâtă deloc; şi tot lumea zice că în tot ţinutul nostru nu-i altă pereche de ochi ca ai tăi, şi de n-ai avea uitătura atât de îndrăzneaţă şi de batjocoritoare, oricui i-ar fi drag să fie privit de ochii ăştia.

Landry vorbea în felul acesta fără să-şi dea seama ce spune. Era pe cale să-şi amintească de cusururile şi calităţile

micuţei Fadette; şi, pentru prima oară, vădea o atenţie şi un interes de care, o clipă mai de vreme, nu s-ar fi crezut în stare. Ea îşi dădu seama de asta, dar nu arătă, fiind prea deşteaptă ca să ia povestea în serios.

— Eu mă uit cu ochi buni la ce-i bun, spuse ea, şi privesc cu milă la ceea ce nu e. Nu-mi pasă că nu-s pe placul celor care nu-s nici ei pe placul meu, şi nu pricep de ce toate fetele frumoase pe care le văd curtate stăruie să placă tuturora, de parcă toată lumea ar fi pe gustul lor. Eu una, de-aş fi fost frumoasă, n-aş fi vrut să-i par aşa
■decât aceluia care mi-ar fi fost drag.

Landry se gândi la Madelon, dar micuţa Fadette nu-l lăsă să-şi urmărească gândul; căci continuă să vorbească după cum urmează:

— Iată aşadar, Landry, toată greşeala mea faţă de alţii e că nu caut să cerşesc mila ori îndurarea lor pentru faptul că sunt urâtă. Că mă arăt în faţa lor fără găteli ca să mi-o ascund, şi asta îi jigneşte şi-i face să uite că le-am făcut adesea bine şi niciodată rău. Şi chiar dacă, să zicem, aş vrea să mă îngrijesc de fiinţa mea, de unde-aş lua eu haine ca să mă îmbrac? Oare am cerşit eu vreodată, cu toate că n-am niciun bănuţ al meu? Crezi că bunică-mea mi-ar da şi altceva decât adăpost şi mâncare? Şi fiindcă nu ştiu să mă folosesc de hainele pe care mi le-a lăsat biata maică-mea, e tot vina mea, de vreme ce nimeni nti m-a învăţat aşa ceva şi de la vârsta de zece ani sunt părăsită fără dragostea şi grija nimănui? Ştiu bine ce învinuire îmi aduc oamenii, şi tu ai avut bunătatea să nu mi-o spui: oamenii spun că am şaisprezece ani şi c-aş putea intra la stăpân, că -aş avea atunci simbrie şi mi~aş putea câştiga bucata de pâine, dar că lenea şi pofta de hoinăreală mă fac să rămân lângă bunică-mea, care nu mă poate suferi şi căreia i-ar da mâna să-şi plătească o slujnică,

— Ei, bine, Fadette, şi ce nu-i adevărat în asta? Lumea zice că nu prea ţi-e dragă munca, şi chiar şi bunieă-ta spune cui vrea s-o asculte c-ar fi mai câştiga tă de-ar lua o slujnică în locul tău,

— Bunică-mea zice aşa, fiindcă-i place să bombăne şi să se tânguie. Dar când îi spun c-am să plec, nici nu vrea s-audă de asta, că doară ştie că-i sunt mai de folos decât vrea ea să recunoască. Căci nu mai are nici ochii şi nici picioarele pe care le avea la cincisprezece ani ca să găsească ierburile din care-şi face leacurile şi alifiile, şi-s unele pe care eşti nevoit să mergi să le cauţi foarte departe şi prin locuri tare anevoioase. Dealtminteri, ţi-am mai spus, eu însămi descopăr în ierburi nişte puteri de care bunica mea habar n-are, şi-o prinde mirarea când mă vede făcând unele fierturi de care abia după un timp îşi dă seama că-s tămăduitoare. Cât priveşte vitele noastre, ele sunt atâta de frumoase, că toată lumea se minunează când vede asemenea turmă la nişte oameni care n-au altă păşune decât islazul comunei. Ei bine, bunică-mea ştie mulţumită cui au oile ei o lină atât de bună şi caprele un lapte atât ele gustos. Crede-mă, ea nu vrea să plec de la uşa ei, că doară îi aduc mai mult decât cheltuie ea eu mine. Eu o iubesc pe bunică-mea, măcar că se poartă aspru şi nu-mi dă mai nimic. Dar alta-i pricina pentru care n-o pot părăsi, şi dacă vrei, Landry, am să-ţi spun.

— Spune, răspunse Landry, care nu se mai sătura ascultând-o.

m

— Pricina e, spuse fata, că mama mi-a lăsat în grijă, deşi n-aveam nici zece ani pe-atunci, un biet copil, ca şi mine de urât, dar mult mai năpăstuit, deoarece e beteag din născare, firav, bolnăvicios, cu picioarele strâmbe; veşnic posac şi pus pe rele, şi asta fiindcă-i amărât tot timpul, bietul copil. Şi toată lumea îl hăituieşte. Îl alungă şi-l ocărăşte pe bietul meu cosaş. Bunică-mea îl ocărăşte cu prea multă asprime şi l-ar bate fără milă de nu l-aş apăra, lăcându-mă că-l bat eu în locul ei. Dar eu ia «seama să nu-l ating de-adevăratelea, şi el ştie asta. De aceea, după ce face câte-o poznă, vine să se ascundă în fustele mele, şi-mi zice: „Bate-niî tu înainte de-a pune bunica mâna pe mine!” şi eu mă fac că-l bat şi el, şiretul, se face că ţipă. Şi-apoi îl şi îngrijesc; dar nu pot să-l îmbrac întotdeauna cum se cuvine, bietul copil; când capăt

însă vreo zdreanță. Îi fac lui câte ceva de îmbrăcat, şi-l tărnăduiesc când e bolnav, căci de l-aş lăsa pe seama bunicii ar muri, deoarece ea nu se pricepe să-i îngrijească pe cei mici. Pe scurt, îl ajut să trăiască, bietul de el, căci fără de mine ar fi tare nefericit, şi n-ar zăbovi să intre şi el în pământ, lângă bietul nostru tată, pe care nu l-am putut scăpa de la moarte. Nu ştiu de-i fac vreun bine că-l ajut să trăiască, aşa strâmb şi slut cum e; dar nu pot face altfel, Landry, şi când mă gândesc să intru la stăpân ca să am şi eu câțiva bănişori şi să scap de sărăcia în care mă aflu mi se rupe inima de milă, şi mă dojenesc, de parcă eu i-aş fi mamă şi l-aş vedea pierind din vina mea. Acestea mi-s păcatele şi greşelile, Landry. Acum bunul Dumnezeu să mă judece, căci eu îi iert pe cei ce-mi caută vină.

XX

Landry continua s-o asculte pe micuța Fadette cu mintea încordată şi fără a putea aduce vreo obiecție argumentelor ei. În cele din urmă, felul în care îi vorbi despre frățiorul ei „, cosaşult!, avu asupra lui un asemenea efect, încât dintr-odată parcă, simți multă afecțiune pentru ea şi îndemnul de-a o apăra împotriva întregii lumi.

— De data asta, Fadette, cel care te-ar osândi pe tine s-ar osândi pe el; căci toate câte mi le-ai spus sunt numai fapte bune şi nimeni n-ar putea pune la îndoială bunătatea inimii şi temeiul judecății tale. De ce nu te arăți aşa cum ți-e firea? Nu te-ar mai vorbi nimeni de rău şi unii ți-ar da chiar şi dreptate.

— Ți-am mai spus doar, Landry, răspunse fata. N-am nevoie să fiu pe placul celor care nu-s pe placul meu.

— Dar de vreme ce-mi spui mie toate astea, înseamnă că…

Landry se opri, speriat de ceea ce nu apucase să spună, apoi întrebă:

— Aşadar tu ai mai multă prețuire pentru mine decât pentru oricare altul. Şi eu credeam că mă ixrăşti, fiindcă n-am fost niciodată bun cu tine.

— Nu zic ba, te-oi fi urât olşacă, spuse micuța Fadette, dar dacă a fost aşa, de azi încolo n-o să mai fie, şi-am să-ți spun

şi de ce, Landry. Te credeam mândru, şi aşa şi eşti: dar ştii să treci peste mincâria ta atunci când e să-ți faci datoria, aşa că, meritul tău e cu atât mai mare. Te credeam nerecunoscător, şi, deşi trufia în care-ai fost crescut te îndeamnă să fii, eşti atât de credincios cuvântului tău, că nu există nimic -care să te poată face să nu ți-l ții; şi. Te mai credeamşi fricos, şi din pricina asta era gata-gata să te disprețuiesc; dar văd că, de fapt, la tine nu-i vorba de teamă, ci de nişte eresuri, că de este nevoie să înfrunți o primejdie adevărată nu-ți lipseşte curajul. Ai jucat cu mine astăzi, măcar c-ai fost din cale-afară de umilit. Ba ai venit să mă cauți şi după vecernie, tocmai când te şi iertasem în inima mea, după ©e-mi rostisem rugăciunea, şi când aveam de gând să-ți dau pace. M-ai apărat împotriva răutății copiilor şi i-ai înfruntat şi pe băieții cei mari care, de nu erai tu, m-ar fi bătut fără milă. Iar în astă-seară m-ai auzit plângând şi ai venit lângă mine să-mi dai curaj. Să nu crezi, Landry, c-am să uit vreodată lucrurile astea. Şi toată viața, de-acum înainte, am să-ți dovedesc că le păstrez o amintire neştearsă, iar tu, la rândul tău, ai să te poți bizui pe ajutorul meu, orice mi-ai cere şi la orice timp. Şi ca'să-ncep de pe-acuma, uite, ştiu că pe ziua de azi ți-am pricinuit o mare durere. Ştiu asta. Landry, căci sunt destui de vrăjitoare ea să fi ghicit, măcar că astăzi de dimineață nu ştiam nimic. Fii sigur că-s mai mult şireată decât rea, şi dac-aş fi ştiut că eşti îndrăgostit de Madelon nu te-aş fi făcut să te sfădeşti cu ea, aşa cum am făcut-o, silindu-te să dansezi cu mine. Nu zic ba, îmi plăcea să văd că laşi deoparte o fată frumoasă ca să joci cu o urâtă ca mine; dar credeam că nu e vorba decât de o mică înțepătură în trufia ta. Când am priceput însă că-n inima ta e o rană adevărată şi că, fără să vrei, te uiți întruna spre Madelon, şi că disprețul pe care ți-l arăta te făcea să plângi, m-am pornit şi eu pe plâns, crede-mă; am plâns în clipa în care tu ai vrut să te bați cu băieții care-i stăteau roata împrejur, şi tu ai crezut că-s lacrimi de căință. Iată de ce plângeam atât de amarnic când ai dat de mine aci, şi de ce-am să tot plâng până am să îndrept răul pe care i l-am

pricinuit unui băiat bun şi curajos, cum ştiu acuma că eşti.

— Şi, să zicem, biata mea Fanchon, spuse Landry, înduioşat de lacrimile pe care le vedea reapărând în ochii ei, că eşti pricina supărării dintre mine şi o fată pe care aş iubi-'o, cum zici tu, ce-ai putea tu să faci ca să nu maî fim supăraţi?

— Încrede-te-n mine, Landry, răspunse micuţa Fadette. Nu-s chiar aşa de proastă ca să nu ştiu vorbi cum se cuvine. Iar Madelon va afla că tot ceea ce s-a petrecut a pornit de la mine. Am să-i spun totul, iar tu ai să ieşi basma curată. Iar de n-o să vrea să se împace chiar mâine cu tine, e semn că nu i-ai fost drag niciodată şi...

— Şi că n-am de ce-mi face inimă rea din pricina asta, Fanchon; şi cum ea nu m-a iubit niciodată cu adevărat. Ai să te osteneşti zadarnic. Fă bine şi te potoleşte, şi dă uitării necazul pe care mi l-ai pricinuit. Că uite, eu m-am şi lecuit de el.

— Durerile de soiul ăsta nu trec cu una cu două, răspunse micuţa Fadette; apoi, schimbându-şi gândul: cel puţin aşa zice lumea. Zici tu acuma la mânie, că nu-ţi pasă, Dar după ce-ai să dormi, are să vină ea şi ziua de mâine şi-ai să fii tare amărât până te-oi împăca cu Madelon.

— S-ar putea, spuse Landry, dar la ceasul ăsta, pe legea mea, nici nu mă gândesc la ea. Văd însă că tu vrei să-mi bagi în cap că-s îndrăgostit de ea, în timp ce eu» unu, gândesc că, de-am fost, tare puţin trebuie să fi ţinut la ea de-am şi dat-o aproape uitării.

— Ciudat, spuse micuţa Fadette, oftând, aşa iubiţi oare voi, băieţii?

— Ei, că doar nici voi fetele nu iubiţi mai cu temei» de vreme ce vă simţiţi jignite atât de uşor şi vă trece dragostea de îndată ce întâlniţi alt băiat. Dar noi vorbim aici de lucruri pe care poate că nici nu le înţelegem încă, cel puţin tu, Fadette, care-i luai întotdeauna peste picior pe îndrăgostiţi. Şi sunt încredinţat că tu şi acum râzi de mine, deşi încerci să mă împaci cu Madelon. Să nu faci una ca asta, îţi zic, deoarece ar putea crede că eşti pusă de mine, şi s-ar înşela.

Şi poate că s-ar supăra la gândul că mă socot alesul inimii ei, deoarece eu nu i-am spus niciodată nicio vorbă de dragoste, iar dacă mi-a fost drag să mă aflu în preajma ei, ori să jucăm împreună, ea nu mi-a dat niciodată a înțelege c-ar vrea să-i spun prin vorbe de ce fac toate astea. Să lăsăm lucrurile în voia lor; de-o vrea, s-o întoarce ea singură, iar de nu, sunt sigur că n-am să mă prăpădesc din pricina asta.

— Eu ştiu mai bine ce-i în. Inima ta, Landry, răspunse micuța Fadette. Cred ceea ce-mi spui că nu i-ai dezvăluit niciodată prin cuvinte că ți-e dragă, dar ar trebui să fie tare proastă să nu fi putut citi asta în ochii tăi, mai cu seamă astăzi. Şi fiindcă eu am fost pricina supărării voastre, tot eu trebuie să fiu şi pricina bucuriei, şi e un prilej bun ca s-o fac pe Madelon să priceapă că tu o iubeşti. Eu trebuie să fac lucru ăsta şi l-oi face cu atâta îndemânare şi la timp atât de potrivit, că n-o să te poată învinui cum că m-ai trimis tu. Încrede-te, Landry, în micuța Fadette, în sărmanul greieraş hâd, care nu-i atât de hâd la inimă cum e la chip; şi iartă-l că te-a supărat, deoarece o să te alegi din asta cu un mare bine. Şi-ai să-ți dai seama că, dacă-i plăcut să te bucuri de dragostea unei fete frumoase, e tare folositor să te bucuri de prietenia uneia urâte; căci urâtele nu urmăresc niciun fel de câştig şi nimic nu le stârneşte ciuda ori duşmănia.

— Fie că eşti frumoasă ori urâtă, Fanchon, spuse Landry luându-i mâna, cred c-am început să pricep că prietenia ta e un lucru foarte bun, aşa de bun, că dragostea, în comparație cu ea, s-ar putea să fie unul rău. Tu eşti tare bună. Acuma Ştiu şi eu acest lucru; căci ți-am adus o mare jignire, de care nici n-ai vrut să ții seama astăzi, şi când spui că m-am purtat bine cu tine, eu socot că m-am purtat din cale-afară de necinstit.

— Cum, Landry? Eu nu ştiu la ce…

Fiindcă nu te-am sărutat nici măcar o dată, în timpul dansului, Fanchon, cu toate că era datoria şi dreptul meu, deoarece aşa e datina. M-am purtat cu tine cum m-aş fi purtat cu o copilă de zece ani, pe care nu te apleci s-o săruți, şi cu toate astea tu eşti aproape de vârsta mea; între noi nu-i

mai mult de un an. Aşadar ți-am adus o jignire, şi dacă n-ai fi fost o fată atât de bună, ți-ai fi dat seama de acest lucru.

— Nici nu mi-a trecut măcar prin gând, spuse micuța Fadette; şi se ridică, deoarece simțea că minte şi nu voia să se dea de gol. Ascultă, spuse ea, străduindu-se să pară veselă, ascultă cum cântă greierii în griul de pe miriște; mă strigă pe nume, iar cucuveaua, care-i şi ea acolo, îmi spune cât e ceasul pe care stelele îl scriu pe bolta cerului.

— Da, aud şi eu, e timpul să mă-ntorc la Priche; dar înainte de a-ți spune adio, Fadette, nu vrei să mă ierți?

■ — Dar nu sunt supărată pe tine, Landry, aşa că n-am de ce te ierta.

— Ba da, spuse Landry, care era din cale-afară de tulburat, deşî nu ştia de ce, de când Fadette îi vorbise despre dragoste şi prietenie cu o voce atât de dulce, încât pe lângă ea ciripitul căldăraşilor adormiți prin tufişuri i se părea aspru. Ba da, îmi eşti datoare cu-o iertăciune, să-mi spui, cu alte cuvinte, că trebuie să te sărut acuma ca să-mi îndrept greşeala că nu te-am sărutat în văzul lumii.

■ Micuța Fadette fu cuprinsă de un tremur uşor; apoi, recăpătându-şi buna dispoziție, spuse:

— Tu vrei, Landry, să te ajut să-ți îndrepți greşeala printr-o pedeapsă. Ei bine, suntem chit, băiatule. E destul c-ai luat la joc o urâtă, ar fi prea mare mărinimie din partea ta să mai vrei s-o şi săruți.

— Nu spune una ca asta, exclamă Landry, luând-o de mână; nu cred că, sărutându-te, aş putea socoti că-i vorba de-o pedeapsă... numai dacă lucrul ăsta nu te supără *şi* nu te dezgustă fiind vorba de mine...

Şi când rosti cuvintele astea, îl încercă asemenea dorință de-a o săruta pe micuța Fadette, încât începu să tremure de teamă că n-o şă-i. Îngăduie aşa ceva.

— Ascultă, Landry, îi spuse fata cu vocea ei mângâietoare, dac-aş fi frumoasă, ți-aş spune că nu e nici locul şi nici ceasul ca să ne sărutăm, aşa, într-ascuns. Dac-aş fi o fată care ține să placă, m-aş gândi, dimpotrivă, că e şi ceasul şi locul nimerit, deoarece noaptea îmi ascunde urâțenia, şi că

nu-i nimeni aici față de care să-ți fie ruşine de toana ta. Dar cum eu nici nu țin să plac şi nu-s nici frumoasă, iată ce ți-oi spune: Strânge-mi mâna în semn de sinceră prietenie şi-o să fiu bucuroasă de prietenia ta, eu care n-am avut niciodată parte de-asemenea lucru şi nici n-o să doresc vreodată alta.

— Da, spuse Landry, îți strâng mâna din toată inima, înțelegi tu, Fadette? Dar chiar şi cea mai sinceră prietenie – adică cea pe care ți-o port eu – nu ne poate împiedica să ne sărutăm. Dar dacă nu vrei, am să cred atunci că tu tot mai ai ceva împotriva mea.

Şi el încercă s-o ia prin surprindere, dar\fata se împotrivi, şi, cum el se încăpățâna, ea se porni pe plâns, zicând:

— Dă-mi pace, Landry, mă faci să sufăr.

Landry, mirat, se opi*i, dar fu atât de necăjit când văzu că Fadette tot mai plânge, încât îl cuprinse un fel de ciudă.

— Văd, zise el, că nu-i adevărat când spui că numai prietenia mea îți face plăcere. Ai tu pesemne alta, mai aprinsă, care nu-ți dă voie să mă săruți.

— Nu, Landry, răspunse ea hohotind; dar mi-e teamă că, sărutându-mă noaptea, fără să mă vezi, ai să mă urăşti când ai să mă vezi la lumina zilei.

— Crezi că nu te-am văzut pân-acwna niciodată? o. Întrebă Landry scos din răbdări; şi crezi oare că-n clipa asta nu te văd? Haide, stai mai în bătaia lunii, te văd bine, şi nu ştiu dacă eşti urâtă, ştiu însă că chipul tău mi-e drag, deoarece te iubesc, ăsta-i adevărul.

Apoi o sărută, la început tremurând, apoi cu atâta foc, încât fetei îi fu frică, şi-i spuse, respingându-l:

— Ajunge, Landry, ajunge! S-ar putea spune că mă săruți în duşmănie sau că te gândeşti la Madelon. Linişteşte-te, am să vorbesc cu ea chiar mâine, şi mâine ai s-o săruți cu mai multă bucurie decât ți-aş putea dărui eu.

După o clipă, Fadette ieşi din carieră şi porni cu pasul ei uşor.

Landry era ca şi scos din minți, şi ar fi vrut să fugă după ea. Se răzgândi de trei ori înainte de-a se hotărî să coboare pe lângă râu. În cele din urmă, simțind că diavolul se află pe-

aproape, o luă la fugă şi nu se opri cleci't la Priche.

A doua zi, în zori, când se duse să-şi vadă boii, în timp ce le dădea nutreț şi-i dezmierda, se gândea la discuția pe care-o avusese noaptea târziu cu micuța Fadette, acolo în cariera din Chaurnois, şi care i se păruse c-a ținut doar o clipă. Avea capul greu de somn şi de oboseala minții pe care i-o lăsase o zi atât de diferită de cea pe care ar fi trebuit s-o petreacă. Şi se simți cutremurat de emoție, gândindu-se la ceea ce simțise pentru această fată, pe care-o revedea acum urâtă şi ponosită, aşa cum o cunoscuse întotdeauna. În unele clipe îşi închipuia că dorința de a o săruta şi fericirea pe care a simțit-o strângând-o la piept, ca şi cum ar fi nutrit pentru ea o nesfârşită dragoste şi ca şi cum. Dintr-odată, i s-ar fi părut mai frumoasă. Mai gingaşă decât oricare altă fată de pe lume fusese un simplu vis.

— Trebuie să fie vrăjitoare, cum zice lumea, cu toate că ea zice că nu, gândi el; nu încape îndoială că aseară m-a fermecat, deoarece de când sunt pe lume n-am simțit nici pentru taica, nici pentru maica, soră ori frate, nici pentru frumoasa Madelon şi nici pentru scumpul meu geamăn Sylvinet, un simțământ aşa de puternic ca acela pe care, timp de două-trei clipe, l-am simțit pentru drăcoaica asta. De-ar fi putut vedea bietul meu Sylvinet ce-i în inima mea, l-ar fi măcinat numaidecât gelozia. Căci ceea ce simțeam eu pentru Madelon nu-i dăuna cu nimic fratelui meu, în schimb, dac-ar fi să rămân o singură zi înnebunit şi înflăcărat aşa cum am fost, câteva clipe, după Fadette, nu mi-ar mai păsa de nimeni pe lume şi n-aş mai avea ochi decât pentru ea.

Şi Landry se simțea ca şi sufocat de ruşine, de oboseală şi de nerăbdare. Se aşezase pe marginea ieslei şi-i era tare teamă ca nu cumva vrăjitoarea să-i fi luat curajul, judecata şi sănătatea.

Când zorii albiră, iar plugarii din Priche fură în picioare, începură să-şi bată joc de el că dansase cu pocitania de greiere, şi-atunci ea îi apăru atât de hâdă, de necioplită şi de caraghios îmbrăcată în batjocura lor, încât Landry nu mai

ştia unde să se ascundă, nu atât de ruşine pentru ceea ce văzuse lumea, cât pentru ce avea el de tăinuit.

Totuşi nu se supără, fiindcă băieţii din Priche erau cu toţii prietenii lui şi taehinările lor nu porneau din răutate. Avu chiar curajul să le spună că micuţa Fadette nu era ceea ce credea lumea, că preţuia mai mult decât altele şi că era în stare de fapte bune. Dar băieţii îl luară din nou în râs.

— Maică-sa o fi cum o fi, spuseră ei: dar ea e-o copilă care nu ştie nimic, şi dacă ai o vită bolnavă nu te povăţuiesc să-i urmezi, sfaturile, căci numai gura-i de ea şi nu cunoaşte nicio taină cu care să poată tămădui. Ci numai pe aceea de-a vrăji băieţii, după cum se vede, deoarece nu te-ai dezlipit deloc de ea de Sfântul Andoche, şi ai face bine să iei seama, bietul meu Landry; căci n-are să treacă mult şi lumea are să te strige greierele gfeieroaieei şi spiriduşul Fadettei. Iar diavolul are să se ţină mereu după tine. Miehiduţă are să ne tragă cearceafurile de pe pat şi să încurce coama cailor; şi-atunci n-o s-avem încotro şi-o să fim nevoiţi să-l scoatem pe satana din tine.

— Eu cred, spunea micuţa Solange, că el, ieri dimineaţa, şi-o fi ţinut braţul pe dos. Vrăjitorilor le place asta, şi micuţa Fadette o fi văzut că are braţul strâmb.

XXI

În timpul zilei, pe când Landry era ocupat cu munca lui, o văzu trecând – pe micuţa Fadette. Ea mergea repede şi se îndrepta spre lăstărişul unde Madelon tăia frunze pentru oile ei. Era ceasul când boii trebuiau dejugaţi, deoarece munciseră jumătate din zi, şi Landry, mânându-i spre păşune, se uita la micuţa Fadette care păşea atât de sprinten de parcă nici n-ar fi atins iarba.

13 – Balta Diavolului

Era curios să ştie ce-i va spune ea lui Madelon şi, în loc să se grăbească să-şi mănânce fiertura care-l aştepta în brazda încă aburindă după trecerea plugului, o apucă încetişor de-a lungul lăstărişului ca să audă ce pun la cale cele două fetişcane. De văzut, nu le putea vedea, şi cum Madelon îşi bolborosea răspunsurile cu o voce surdă, nu putea desluşi ce

spune; dar glasul micuței Fadette, atât de dulce, era atât de limpede, că el nu pierdu niciuna din cuvintele ei, deşi vorbea destul de încet. Vorbea cu Madelon despre el şi-i aducea a cunoştință, aşa cum îi făgăduise, despre cuvântul pe care i-l luase lui Landry cu zece luni înainte, de a fi la porunca ei, pentru un lucru pe care îl va hotărî ea aşa cum va crede de cuviință. Şi-i explică toate acestea cu atâta umilință şi bunătate, încât era o plăcei'e s-o asculți. Şi apoi, fără să vorbească despre flăcăruie, nici despre groaza care-l cuprinsese pe Landry, îi povesti că era cât pe-aci să se înece luând-o greşit pe la vadul Pietrelor în ajun de Sfântul Andoche. În sfârşit, ea nu arătă decât partea bună a celor întâmplate şi dovedi că tot răul izvora din fantezia şi ambiția ei de a juca la horă cu un băiat mai răsărit, ea care jucase numai cu cei mici.

Auzind aceste vorbe, Madelon, cuprinsă de mânie, ridică vocea pentru a spune:

— Ce-mi pasă mie de toate astea? N-ai decât să dansezi toată viața eu gemenii de la Geamăna, şi să nu crezi, greiere, că-mi faci vreun rău, vreun necaz cât de mic.

Micuța Fadette continuă:

— Nu rosti vorbe atâd de aspre împotriva lui Landry, Madelon, că doar Landry ți-a dăruit inima lui, iar dacă tu nu vrei s-o primeşti are să fie mai îndurerat decât m-aş pricepe eu să-ți spun.

Şi totuşi ea îi spuse, şi cu vorbe atât de frumoase, cu un glas atât de blând şi lăudându-l în aşa măsură pe Landry, încât acesta ar fi dorit să-şi întipărească în minte felul ei de-a vorbi, ca să-l poată folosi când se va ivi prilejul, şi se înroşea de plăcere auzindu-se lăudat în felul acesta.

Madelon se miră şi ea la rândul ei de modul plăcut de-a vorbi al Fadettei; o dispreţuia însă prea mult ca să i-o mărturisească.

— Schelălăi frumos, şi nu eşti sfioasă, îi răspunse ea, pesemne că bunică-ta te-a învățat să farmeci oaraenii; dar mie nu-mi place să stau de vorbă cu vrăjitoarele, că asta aduce nenorocire, aşa că fă bine şi caută-ți de drum, greiere

cu coarne. Ți-ai găsit un drăguț, stăpâneşte-l sănătoasă, că e cel dintâi şi cel de pe urmă căruia să-i fi căzut cu tronc mutra ta uricioasă. Cât despre mine, află că n-am trebuință de cineva pe care-l aruncă una ca t-ine, de-ar fi el şi fecior de împărat. Landry al tău nu-i decât un prost, şi pesemne că nu-i nimic de capu lui de vreme ce nici n-ai apucat bine să mi-l iei, cum îți vine a crede, că mă şi rogi să-l iau înapoi. Straşnic flăcău, n-am ee zice, de care nici măcar micuța Fadette n-are trebuință.

— Dacă asta-i ceea ce te jigneşte, răspunse Fadette cu un ton care merse până-n străfundul inimii lui Landry, şi de eşti până într-atâta de mândră că nu vrei să fii dreaptă decât după ce vei fi umilit, bucură-te deci, şi calcă în picioare, frumoasă Madelon, mândria şi curajul bietului greiere de câmp. Crezi că eu îl dispreţuiesc pe Landry şi că, de n-ar fi aşa, nu te-aş ruga să-l ierți. Ei bine, află, de vrei să ştii, că-l iubesc de multă vreme, că e singurul băiat la care m-am gândit şi poate singurul la care-am să mă gândesc toată viața mea; dar am prea multă judecată şi-s prea mândră ca să mă gândesc să-l fac să mă iubească. Ştiu ce-i el, şi ştiu şi ce-s eu. El e frumos, bogat şi respectat; iar eu urâtă, săracă şi hulită. Ştiu aşadar foarte bine că el nu-i de nasul meu, şi nu se poate că tu să nu fi văzut cită silă îi era de mine la joc. Şi acu, fii mulțumită, că băiatul la care micuța Fadette nici nu cuteză să ridice ochii, se uită la tine cu’ ochi plini de iubire. Pedepseşte-o pe micuța Fadette bătându-ți joc de ea şi luându-i-l pe cel la care ea n-ar îndrăzni să nădăjduiască. Dacă nu din dragoste pentru el măcar pentru a-mi pedepsi neobrăzarea şi făgăduieşte-mi că atunci când va veni să-ți ceară iertare, ai să-l primeşti cu voie bună şi ai să-i dai o rază de nădejde. În loc să fie înduioşată de atâta supunere şi devotament, Madelon se arătă foarte aspră şi o alungă pe micuța Fadette spunându-i întruna că Landry era tocmai ceea ce-i trebuia ei, şi că în ceea ce o privea pe ea, îl socoate prea copilăros şi necopt la minte.

Dar marele sacrificiu pe care îl făcuse Fadette, fără s-o îndemne nimeni, dădu roade, în ciuda refuzului frumoasei

Madelon. Femeile au inima plăsmuită în aşa fel încât un tânăr începe să li se pară bărbat de îndată ce văd că e stimat şi răsfăţat de alte femei. Madelon, care nu se gândise niciodată în mod serios la Landry, începu să se gândească tot timpul din clipa în care a alungat-o pe Fadette. Îşi reaminti tot ce-i spusese acea neîntrecută vorbitoare despre dragostea lui Landry, şi gândindu-se că Fadette era atât de îndrăgostită încât ar putea avea curajul să-i mărturisească şi lui dragostea ei, se împăuna la gândul că avea să se răzbune pe această sărmană fată.

Şi se duse seara la Priche, care se afla la două sau trei bătăi de puşcă de casa ei, şi, prefăcându-se că a venit să caute una din vite care, chipurile, se amestecase pe câmp cu vitele unchiului ei, făcu aşa încât să fie văzută de Landry, pe care-l încuraja din ochi ca să se apropie şi să-i vorbească.

Landry îşi dădu seama foarte bine; deoarece, de când micuţa Fadette se amestecase în toată povestea, el devenise neobişnuit de isteţ.

„Fadette e vrăjitoare, gândi el, căci mi-a redat bunăvoinţa frumoasei Madelon, şi a făcut pentru mine, vorbind preţ de-un sfert de ceas, mai mult decât m-aş fi priceput eu să fac într-un an. Are o minte nemaipomenită şi-o inimă cum rar dă Dumnezeu."

Şi tot gândindu-se aşa, el o privea pe Madelon, dar atât de calm, încât fata se retrase fără ca el să se fi hotărât să-i vorbească. Nu că s-ar fi ruşinat în faţa ei; sfiala îi pierise ca prin **farmec**; dar, odată cu sfiala, pierise şi plăcerea de a o vedea, dorinţa de a-i câştiga dragostea,

i Abia isprăvi cina şi se prefăcu a se duce la culcare.

1 Dar se dădu jos din pat, se strecură de-a lungul pereţilor şi se duse drept la vadul Pietrelor. Flăcăruia era tot acolo, jucăuşă ca şi în seara aceea. Văzând-o ţopăind încă de departe, Landry se gândi: „Cu atât mai bine, asta înseamnă că Fadette trebuie să fie şi ea pe-aproape". Şi trecu vadul fără să-i fie teamă, cu pas sigur, îndreptându-se spre casa mătuşii Fadet, iscodind şi privind în toate părţile. Stătu acolo câteva secunde, fără să zărească nicio

lumină şi fără să audă niciun zgomot. Toată lumea se culcase. Spera ca greieraşul, care ieşea adesea seara după ce bunica şi cosaşul adormeau, hoinăreşte pe undeva prin împrejurimi. Aşa că porni şi el. Trecu prin Jonciere, se duse la cariera din Chaumois, fluierând şi cântând, doar-doar I-o auzi careva; dar nu întâlni decât un viezure care fugea prin mirişte şi-o cucuvea care şuiera în pomul ei. Nu avu încotro şi se întoarse fără să-i poată mulțumi bunei lui prietene care-l ajutase atâta.

XXII

Săptămână trecu fără ca Landry s-o poată întâlni pe Fadette, fapt care îl mira şi îl punea pe gânduri. „Iar o să creadă că-s lipsit de recunoştință, gândea el, şi cu toate astea, dacă n-o pot vedea, asta nu înseamnă că n-o aştept şi n-o caut. Trebuie să se fi supărat pe mine fiindcă am sărutat-o aproape fără voia ei acolo în carieră, şi totuşi n-am avut niciun gând rău şi nici n-am vrut s-o jignesc*.

În decursul acestei săptămâni Landry cugetă mai mult decât în toată viața lui. Nu vedea limpede în propria sa minte, dar era gânditor şi tulburat, trebuia să facă eforturi ca să poată munci, deoarece nici boii cei falnici şi nici plugul strălucitor, nici frumoasa țarină roşiatică, jilavă de ploaia subțire de toamnă nu mai erau de ajuns pentru contemplările şi visările lui.

Joi seara se duse să-şi vadă geamănul şi îl găsi la fel de neliniştit ca şi el. Sylvinet avea o altă fire, dar asemănătoare uneori printr-un fel de contralovitură. Ai fi zis că ghicise că era ceva care-i tulburase liniştea fratelui său, şi totuşi era departe de a-şi închipui ceea ce era cu adevărat. Îl întrebă dacă s-a împăcat cu Madelon şi, pentru prima oară, spunându-i „că da”, Landry îl mințea dinadins. De fapt Landry nu-i adresase niciun cuvânt frumoasei Madelon, gândindu-se că va avea destul timp să stea de vorbă cu ea; nu era niciun zor.

În sfârşit veni duminica, şi Landry sosi printre primii la biserică. Intră înăuntru înainte de-a fi bătut clopotul pentru liturghie, ştiind că micuța Fadette vine de obicei la ceasul

acela, căci se ruga îndelung şi cu multă ardoare, deşi ceilalţi îşi băteau joc de ea. Văzu o tânără fată stând în genunchi în capela Sfintei Fecioare; stătea cu spatele spre el, îşi ţinea faţa în mâini şi se ruga plină de reculegere. Aşa stătea şi micuţa Fadette, dar nici boneta şi nici îmbrăcămintea nu semănau cu ale acesteia, aşa că Landry ieşi din biserică, să vadă dacă nu e cumva sub portic care pe la noi se cheamă pridvor, deoarece acolo stau cerşetorii, zdrenţăroşii în timpul slujbei.

Hainele ponosite ale Fadettei fură singurele pe care nu le văzu Landry; ascultă liturghia fără s-o zărească, şi abia în timpul predicii, tot uitându-se la fata care se ruga cu atâta evlavie în capelă, o văzu ridicându-şi capul şi-şi recunoscu greieraşul, a cărui îmbrăcăminte şi înfăţişare erau cu totul noi, pentru el.

Erau de fapt aceleaşi haine, fusta ei de bumbac, şorţul roşu şi boneta de pânză fără dantelă, dar în cursul săptămânii le spălase, le aranjase şi le cususe din nou. Rochia era mai lungă şi cădea mai bine peste ciorapii care erau foarte albi, ca şi boneta, care avea o formă nouă şi era frumos aşezată peste părul ei negru, netezit cu grijă; fişiul era nou, de un galben dulce, care-i punea în lumină pielea smeadă. Îşi mai lungise puţin şi corsajul, aşa că, în loc să arate ca un butuc îmbrăcat, avea o talie delicată şi mlădioasă, ca a unei viespi. Ba mai mult, nu ştiu cu ce mixtură de flori sau de ierburi îşi spălase, timp de opt zile, faţa şi mâinile, dar obrazul ei palid şi mâinile-i delicate păreau la fel de proaspete şi de dulci ca un păducel de primăvară.

Landry, văzând-o atât de schimbată, scăpă din mână cartea de rugăciuni şi, la auzul zgomotului, micuţa Fadette se întoarse şi îl privi exact în clipa în care o privea şi el. Ea se înroşi puţin, nu mai mult ca o floare de măceş, ceea ce o făcu să pară aproape frumoasă, cu atât mai mult cu cât ochii ei negri, împotriva cărora nimeni n-a cârtit vreodată, lăsară să strălucească o flacără atât de limpede, încât ea păru transfigurată.

Şi Landry gândi iar: „E vrăjitoare; a vrut să se facă

frumoasă din cum era, şi iat-o frumoasă ca prin minune”.

Era ca îngheţat de frică, şi totuşi frica nu-i înăbuşea dorinţa de a se apropia de ea şi de a-i vorbi, aşa că până la sfârşitul slujbei irr5ma îi tremura de nei’ăbdare.

Dar ea nu-l mai privi şi după liturghie, în loc să alerge şi să se zbenguie cu ceilalţi copii, plecă atât de discret, încât abia putu fi zărită sub. Noua ei înfăţişare. Landry nu îndrăzni s-o urmeze, cu atât mai mult cu cât Sylvinet nu-l pierdea din ochi, dar, după o oră, izbuti să scape şi, de data asta, îndemnat şi condus de propria lui inimă, o găsi pe micuţa Fadette, care-şi păzea cuminte vitele pe drumul abrupt care se numeşte *Traâne-au-Gendarme,* deoarece un jandarm al regelui fusese ucis acolo de către oamenii din Cosse, în. Vremurile vechi când oamenii săraci erau siliţi să plătească bir şi să se supună la corvezi, şi toate acestea împotriva legilor, şi ele destul de aspre şi fără toate astep

XXIII

Fiind duminică, micuţa Fadette nu cosea şi nici nu torcea în timp ce păzea oile. Ca să-i treacă de urât, îşi alesese un joc liniştit pe cai’e copiii de la noi îl iau câteodată foarte în serios. Căuta un trifoi cu patru foi, care se găseşte rar, şi care aduce noroc celor care îl află.

— Ai găsit, Fanchon? o întrebă Landry, imediat ce se află lângă ea.

— Am găsit adesea, răspunse ea, dar nu aduce noroc aşa cum se spune, şi nu mi-e de niciun folos că am trei fire de trifoi în cartea mea.

Landry se aşeză lângă ea, ca şi cum ar fi vrut să-i vorbească. Dar iată că, pe neaşteptate, se simţi mai sfios decât fusese vreodată faţă de Madelon şi, deşi avusese de gând să-i spună o mulţime de lucruri, nu fu în stare să scoată un cuvânt.

Micuţa Fadette se ruşină şi ea, căci dacă geamănul nu-i spunea nimic, o privea în schimb într-un mod ciudat. În sfârşit, îl întrebă de ce. Se uită la ea cu nişte ochi atât de miraţi.

— Poate că din pricină că mi-am aranjat boneta. După

cum vezi ți-am ascultat povața şi m-am gândit că de vreau să am o înfățişare cuviincioasă, trebuie să încep prin a mă îmbrăca mai cu grijă. De aceea nu cutez să mă arăt, fiindcă mă tem ca oamenii să nu mă învinuiască iar şi să spună c-am vrut să mă fac mai puțin hâdă, dar că n-am izbutit.

— Spună fiecare ce-o vrea, zise Landry, dar nu ştiu ce-ai făcut de-ai devenit frumoasă; adevărul e că azi eşti frumoasă, şi c-ar trebui să fie careva orb să nu vadă.

— Nu mă lua în râs, Landry, spuse micuța Fadette. Se spune că frumusețea suceşte capul fetelor frumoase şi că urâțenia le amărăşte pe cele urâte. Eu m-am deprins să stârnesc frică oamenilor şi n-aş vrea să mă prostesc erezând că bucur ochii celor care se uită la mine. Dar nu despre asta ai venit să-mi vorbeşti, şi eu aştept să-mi spui dacă Madelon te-a iertat.

— N-am venit să-ți vorbesc despre Madelon. Dacă m-a iertat, nu ştiu, şi nici nu țin să aflu. Ştiu însă că tu i-ai vorbit, şi încă atât de bine, că-ți sunt tare îndatorat.

— Da de unde ştii tu că i-am vorbit? Ți-a spus ea? De-i aşa, v-ați împăcat?

— Nu, nu ne-am împăcat, nu. Nu ne iubim destul, ea şi cu mine, ca să fim în război. Ştiu însă că tu i-ai vorbit fiindcă ea a spus cuiva, care mi-a adus mie la cunoştință.

Micuța Fadette se îmbujoră la față, ceea ce îi spori frumusețea, deoarece niciodată nu avusese în obraji acea culoare cinstită pe care-o provoacă teama şi bucuria şi care le înfrumusețează şi pe cele mai urâte fete; dar în acelaşi timp, gândul că Madelon i-a repetat cuvintele şi a luat-o în râs pentru dragostea pe care ea mărturisise că i-o poartă lui Landry o tulbură.

— Ce a spus Madelon' despre mine? întrebă.

— A zis că-s un mare prost, pe care n. U-l îndrăgeşte nicio fată, nici chiar micuța Fadette. A mai zis că micuței Fadette îi e silă de mine, că toată săptămână s-a ferit de mine, pe când eu am bătut drumurile toată săptămâna s-o găsesc. Aşadar de mine râde lumea, Fanchon, fiindcă se ştie că eu te iubesc şi că tu nu mă iubeşti.

— Astea-s vorbe viclene, răspunse micuța Fadette, uluită, deoarece nu era destul de vrăjitoare ca să-şi dea seama că în clipa aceea Landry o întrecuse în. Isteţime. N-o credeam pe Madelon atât de mincinoasă şi atât de vicleană. Dar trebuie să-i ierți toate astea, Landry, fiindcă vorbeşte aşa din ciudă, iar ciuda înseamnă dragoste.

— Se prea poate, spuse Landry. Asta e pricina pentru oare ție nu ți-e ciudă pe mine, Fanchon. Tu îmi ierți totul, fiindcă mă dispreţuieşti.

— N-am meritat cu nimic să-mi spui una ca asta, Landry, crede-mă că n-am meritat. N-am fost niciodată aşa de nebună ea să spun minciunile pe care mi le pune ea în seamă. Altcum am vorbit eu cu Madelon. Ceea ce i-am spus, îi spusesem doar pentru ea, şi ar fi trebuit, dimpotrivă, să-i dovedească stima pe care ți-o port.

— Ascultă, Fanchon, spuse Landry, să nu ne certăm pentru ce ai zis ori pentru ce n-ai zis. Vreau să-ți cer sfatul ție, care le ştii pe toate. Duminica trecută, în carieră, am simțit pentru tine, fără să ştiu cum, o dragoste atât. De puternică, încât toată săptămână nici n-am mâncat nici n-am dormit. Nu vreau să-ți ascund nimic, deoarece cu o fată atât de ageră la minte ca tine ar fi osteneală zadarnică, îți mărturisesc aşadar că luni dimineața mi-a fost ruşine de dragostea mea şi aş fi vrut să fug cât mai departe ca să nu mai dau iar în nebunia asta. Dar luni seară, m-a cuprins iar şi până într-atât încât am trecut vadul noaptea fără să-mi pese de flăcăruie, care ar fi vrut să mă împiedice să te caut, deoarece era tot acolo, şi când a început cu batjocura ei, i-am răspuns şi eu tot cu batjocură. De luni, în fiecare dimineață, stau ca un neghiob, deoarece băieții mă iau în râs pentru dragostea ce-ți port; şi în toate serile sunt ca nebun, deoarece simt că dragostea e mai puternică decât ruşinea aceea păcătoasă. Şi iată că azi te văd blândă şi cu o înfățişare cuminte, încât pe toți i-ar prinde mirarea, şi înainte de-a trece cincisprezece zile, şi de-ai să fii tot aşa, nu numai că mi se va ierta că sunt îndrăgostit de tine, dar s-or mai găsi şi alții care vor fi tare îndrăgostiți. Aşa că n-o să mai fie spre

lauda mea că te iubesc, şi tu n-o să mai fi datoare să mă alegi pe mine. Totuşi, dacă-ţî aduci aminte de ziua Sfântului Andoche, ai să-ţi aminteşti de asemenea că în carieră ţi-am cerut încuviinţarea să te sărut, şi că te-am sărutat cu atâta foc, de parcă nu te-ar fi socotit toţi o urâtă şi-o nesuferită. Iată singurul meu drept, Fadette. Spune-mi dacă lucrul ăsta are vreo însemnătate pentru tine, şi dacă te supără în loc să-ţi risipească îndoiala.

Micuţa Fadette îşi ascunse faţa în mâini şi nu răspunse nimic. Landry ştia că ea îl iubeşte deoarece auzise destăinuirea pe care i-o făcuse frumoasei Madelon, şi trebuie să spunem că dragostea ei a dat asemenea rod, încât a stârnit pe neaşteptate dragostea lui.

Văzând-o însă atât de sfioasă şi de mâhnită, Landry se temu că povestea înseilată faţă de Madelon să nu fi fost provocată doar de dorinţa ei de a-i împăca, aşa cum îşi pusese în gând. Ceea ce îi spori dragostea, dar în acelaşi timp îl şi mâhni. Îi luă mâinile de pe obraji şi o văzu palidă, gata parcă să-şi dea sufletul; şi cum el îi reproşa cu violenţă că ea nu-i împărtăşeşte dragostea, ea se prăbuşi, împreunându-şi mâinile şi suspinând, deoarece simţea că se sufocă şi că-şi pierde cunoştinţa.

XXIV

Landry se înspăimântă şi începu să-i mişte mâinile ca s-o facă să-şi revină. Mâinile ei erau reci ca gheaţa şi ţepene ca lemnul. El i le încălzi şi Te frecă mult timp în’tr-ale lui, şi când ea îşi putu regăsi graiul, îi spuse:

— Cred că te joci cu mine, Landry. Sunt însă lucruri pe care nu-i bine să le iei în glumă. Dă-mi, rogu-te, pace şi să nu-mi mai vorbeşti decât atunci când o să a: i nevoia de ajutorul meu, şi-atunci o să fiu întotdeauna alături de tine.

— Fanchon, Fanchon, spuse Landry, ceea ce spui tu na e drept. Căci tu ai fost aceea care te-ai jucat cu mine. Nu mă poţi suferi şi cu toate astea altceva mi-ai dat a înţelege.

— Eu? răspunse ea, întristată. Ce altceva ţi-am dat a înţelege? Ţi-am dăruit o prietenie adevărată, întocmai ca aceea pe care o nutreşte pentru tine fratele tău geamănul,

dacă nu chiar mai temeinică; deoarece eu nu ştiu ce e gelozia.

— E adevărat, spuse Landry. Ai fost bună ca bunul Dumnezeu, şi greşesc când îți aduc vreo învinuire. Îartă-mă, Fanchon, şi dă-mi voie să te iubesc, aşa cum mă taie pe mine capul. Poate că nu frățeşte, cum îl iubesc pe Sylvinet ori pe soru-mea Nanette, dar îți făgăduiesc că n-o să mai încerc să te sărut dacă asta îți face silă.

Şi, gândindu-se bine, Landry ajunse să creadă că, întradevăr, micuța Fadette n-avea pentru el decât o prietenie calmă; şi, pentru că nu era nici înfumurat şi nici fanfaron, se simți tot atât de temător şi de sfios față de ea, de parcă nici n-ar fi auzit cu propriile lui urechi ce spusese ea despre el, vorbind cu Madelon.

Cât despre micuța Fadette, ea era destul de isteață ca să-şi dea, în sfârşit, seama că Landry era îndrăgostit nebuneşte de ea, şi tocmai din pricina fericirii pe carei-o dădea această certitudine îşi pierduse timp de o clipă cunoştința. Dar se temea să nu piardă prea repede o fericire atât de repede câştigată; şi din pricina acestei temeri vroia ea să-i dea lui Landry răgazul de a dori cu şi mai multă înflăcărare dragostea ei.

Landry rămase cu ea până se înnoptă deoarece, ’ chiar dacă nu mai îndrăznea să-i vorbească despre câte-n lună şi-n soare, era atât de îndrăgostit şi îi făcea atâta plăcere s-o vadă şi s-o asculte vorbind încât nu se putea hotărî s-o părăsească nicio clipă. Se juca şi cu bietul cosaş care se afla întotdeauna în preajma surorii lui şi care veni repede să-i întâmpine. Se arătă binevoitor față de el şi-şi dădu seama că sărmanul copil, atât de maltratat de toată lumea, nu era nici prost nici rău, dacă te purtai omeneşte cu el, ba chiar, după o oră, devenise atât de blând şi de recunoscător, încât îi săruta mâinile spunându-i Landry al meu, aşa cum surorii lui îi spunea „Fanchon a mea”; iar Landry fu cuprins de milă şi înduioşare, socotind că toată lumea, şi chiar el însuşi, se făcuseră vinovați în trecut față de cei doi copii ai mătuşii Fadet, care n-aveau nevoie, pentru a îi cei mai buni dintre

toți, decât de a fi iubiți ea și ceilalți.

A doua zi și în zilele următoare, Landry reuși s-o vadă pe micuța Fadette, uneori seara, și atunci putea sta dteva clipe de vorbă cu ea, alteori ziua, când o întâlnea pe câmp; și cu toate că ea nu putea zăbovi mult, nevrând și neconcepând să-și neglijeze îndatoririle, el se bucura că i-a putut spune câteva cuvinte pornite din inimă și că i-a putut privi chipul. Ea continuă să fie cuviincioasă în felul de a vorbi, în îmbrăcăminte și în purtări. Schimbarea fu remarcată de toți oamenii din sat, și curând își schimbară și ei tonul și comportarea față de ea.

Și cum nu mai făcea niciun lucru nelalocul lui, nimeni n-o mai insulta, și nefiind insultată de nimeni, nu mai simți nevoia să ocărască și nici să supere pe cineva.

Dar cum părerile nu se schimbă tot atât de repede ca hotărârile, era nevoie de timp pentru a se putea trece, în ceea ce-o privea pe micuța Fadette, de la dispreț la stimă, și de la antipatie la bunăvoință. Vă voi spune mai târziu cum s-a produs această schimbare; cât despre prezent, oricine își poate lesne închipui că nimeni n-a dat prea mare atenție schimbării micuței Fadette.

Patru sau cinci moșnegi blajini și câteva băbuțe, dintr-aceia care privesc cum se ridică tineretul cu ochi de părinți, discutau uneori între ei sub nucii din Cosse, privind lumea celor mici și a celor tineri care mișunau în jurul lor, unii jucând popice alții dansând.

Și bătrânii spuneau:

— Din ăsta o să iasă un ostaș de nădeyd’e, dacă s-o ține de treabă, că de lăsat la vatră, nu-l lasă, că doară e ca un brad. Ala o să fie isteț și priceput ca tătâne-su. Cel de colo o să fie domol și cuminte ca alde maică-sa. Uite-o și pe Lucette, care o să fie o destoinică slujnică de fermă, iar mititica Marian, să mai crească puțin și-o să-i vie și ei mintea la cap.

Iar când venea rândul micuței Fadette să fie cercetată și cântărită:

— Uite-o că pleacă, spuneau, și nu vrea nici să cânte. Nici să joace. N-o mai vede nimeni de la Sfântul Andoche încoace.

S-ar putea să fi fost tare jignită când copiii de pe aci i-au răvăşit părul şi i-au smuls boneta; acu şi-a schimbat boneta şi parcă nu mai e atât de urâtă.

— Ați băgat de seamă ce albă i s-a făcut pielea de la ta timp? zicea odată mătuşa Couturier. Avea fața ca un cu de prepeliță din cauza pistruilor, şi acu în urmă, când am văzut-o de-aproape, m-a cuprins mirarea s-o văd atât de albă şi chiar atât de fără pic de culoare că am şi întrebat-o dacă nu cumva a avut fierbințeală. Când o vezi aşa cum arată acu, îți vine-a crede că s-ar putea schimba. Cine şlâe? S-a mai văzut Urâte care se fac frumoase când împlinesc şaptesprezece ori optsprezece ani.

— Şi-apoi, vine ea şi mintea, spuse moş Naubin, şi o fată care începe a judeca învață să se arate cuviincioasă şi în îmbrăcăminte şi în purtare. E timpul să-şi dea şi greierele seama că nu-i băiat. Doamne, toți ziceam c-o să ajungă atât de rău, c-are să fie ruşinea satului. Dar s-o orândui şi s-o îndrepta şi ea ca şi celelalte. Şi-o să-şi. Dea seama că trebuie să capete iertare c-a avut o mamă aşa cum a avut, şi-o să vedeți că ea n-o să dea nimănui prilejul de-a o vorbi de rău.

— Deie Domnul, spuse mătuşa Courtillet, că tare-i arât ca o fată s-arate ca un cal sălbatic; trag şi eu nădejde că Fadette are să se îndrepte, deoarece când m-am intâânit cu ea acu în urmă, în loc să se strâmbe după mine cum. Şchioapăt, mi-a dat binețe şi m-a întrebat de sănătate cu multă bună cuviință.

— Copila asta de care vorbiți e mai mult zăludă decât rea, ascultați ce vă spun eu, spuse moş Henri. Dovadă că numai din bunătate, şi nu numai o dată, mi-a luat nepoții la câmp cu ea, când fiică-mea era bolnavă; şi tare bine-a. Văzut de ei, că nici nu mai vroiau să se dezlipească de ea.

— O fi adevărat ce se spune, întrebă mătuşa Couturier, că unu din gemenii lui alde Barbeau se topeşte după ea, de atunci de la Sfântul Andoche?

— Astea-s vorbe de dacă, răspunse moş Naudin; nu trebuie să plecăm urechea la ele. A fost o joacă de copii, că doar de-alde Barbeau nu-s oameni proşti, nici cei bătrâni şi

nici copiii lor.

Şi uite-aşa o întorceau pe micuța Fadette pe toate fețele, dar de cele mai. Multe ori o uitau cu totul, deoarece ea nu se mai arăta aproape deloc.

Dar cel care o vedea des şi o sorbea din ochi era Landry Barbeau. Era ca şi scos din minți când se întâmpla să nu-i poată vorbi după pofta inimii; dar de îndată ce se aflau o clipă împreună, se simțea alt om, şi era mulțumit de sine, deoarece, ea îl învăța să judece şi-l mângâia când avea vreo supărare. Ea juca un mic joc în care intra poate şi un pic de cochetărie; cel puțin aşa gândea eluneori; dar deoarece motivul pe care îl invoca ea era cinstea şi dorința ei de a-i primi dragostea numai după ce el va fi judecat la toate astea temeinic, nu avea dreptul să se socotească jignit. Ea nu-l putea bănui de nesinceritate, deoarece între ei exista un fel de dragoste care se întâlneşte rar la oamenii de la țară. Şi cum Landry avea o fire mai răbdătoare decât alții, nimeni n-ar fi crezut că el va fi atât de îndrăgostit, şi dacă s-ar fi aflat (căci el se ascundea cu dibăcie), nimănui nu i-ar fi venit a crede.

Dar micuța Fadette, văzând că el o iubeşte şi că totul se petrecuse pe neaşteptate, se temea să nu fie doar un foo de paie, sau. Că, înflăcărându-se ea mai mult decât trebuie, lucrurile să nu ia o întorsătură nepotrivită pentru doi copii care n-au ajuns încă la vârsta când se poate vorbi despre căsătorie, aşa cum, cel puțin, pretind părinții şi prudența; căci dragostea nu aşteaptă, şi de îndată ce aprinde sângele a doi tineri, rareori aşteaptă aprobarea celorlalți.

Dar micuța Fadette, care părea mai copil decât o fată de vârsta ei, poseda o judecată şi o voință mai presus de anii pe care-i avea. Iar pentru asta avea pesemne o minte mult prea ascuțită, deoarece inima îi era tot atât de aprinsă, dacă nu mai mult chiar, decât inima şi sângele Iul Landry. Ea îl iubea ca o nebună, şi cu toate astea se purta cu multă înțelepciune; căci dacă ziua şi noaptea se gândea la el şi ardea de nerăbdare să-l vadă şi-ar fi vrut să-l mângâie, de îndată ce-l vedea lua un aer liniştit, îi vorbea cu judecată,

prefăcându-se chiar că nici nu ştie ce-i aceea dragoste, şi nu-i îngăduia să-i strângă mâna mai sus de încheietură.

Iar Landry, care, prin locurile acelea ferite unde stăteau deseori împreună, chiar după căderea nopții, ar Îi putut să-şi piardă capul, atât de fermecat era, se temea totuşi aşa de tare să n-o supere, şi era aşa de puțin sigur de dragostea ei, că se purta cu atâta nevinovăție, de parcă ar fi fost sora lui, iar el Jeanet, micuțul cosaş.

Ca să-l abată de la gândul pe care nu vroia să i-l încurajeze, ea îl iniția în lucrurile pe care le ştia, şi în care mintea şi talentul ei înnăscut depăşiseră învățătura primită de la bunica ei. Fadette nu vroia să păstreze nicio taină față de Landry, şi, cum lui nu-i trecuse cu totul spaima de vrăjitorie, ea se strădui să-l facă să înțeleagă că diavolul nu era în niciun fel amestecat în tainele ştiinței ei.

— Ascultă, Landry, îi spuse ea într-o zi, n-ai de ce te teme de spiritele cele rele. Există un singur spirit, şi acela e bun, că e spiritul Domnului. Luci fer e născocirea preotului, iar Michiduță, născocirea bătrânelor cumetre de pe la noi. Când eram mică de tot şi eu credeam în astea şi mi-era teamă de vrăjile bunicii. Dar ea mă lua în râs, deoarece bine zice cine zice că acela care se îndoieşte de toate este cel care îi face pe alții să nu se îndoiască de nimic, şi că nimeni nu crede mai puțin în Satan decât vrăjitorii care se prefac a-l chema în ajutor cu orice prilej. Ei ştiu bine că nu l-au văzut niciodată şi că n-au primit: din partea lui niciun sprijin. Cei care au fost destul de proşti ca să creadă în el şi să-l cheme nu l-au putut face niciodată să vină, dovada morarul de la Trecătoarea Clinilor, care, aşa cum mi-a istorisit bunica, umbla peste tot cu o bâtă în mână ca'să cheme diavolul şi să-i dea o ciomăgeală straşnică. Noaptea numai ce-l auzeai strigând: „Hei, n-ai de gând să vii, bătrâne lup? Hei, nu vii, câine turbat? Nu vii, Michiduță împielițatule?” Dar Michiduță nu se arăta. Aşa că, până la urmă, bietul morar şi-a ieşit din minți de trufaş ce era, şi zicea că diavolul se teme de el.

— Dar, spunea Landry, ceea ce crezi tm, că nu există diavol, nu-i un lucru prea creştinesc, micuța mea Fadette.

— Iată un lucru asupra căruia n-aş prea şti ce să spun; dar dacă există, sunt foarte sigură că n-are nicio putere să vină aici pe pământ ca să abuzeze de noi şi să ne ceară sufletul. N-ar avea atâta îndrăzneală, şi-apoi păruintul aparține bunului Dumnezeu, şi numai bunul Dumnezeu poate porunci lucrurilor şi oamenilor care viețuiesc aici.

Şi Landry, întors din spaima lui, nu se putea opri să nu admire, cum, în toate ideile şi în toae rugăciunile ei, micuța Fadette era o bună creştină. De asemenea, devoțitmea ei era mai adâncă decât a altora. Ea îl iubea pe Dumnezeu cu tot focul inimii ei, deoarece în toate ea punea flacăra fierbinte a minții şi inimii ei iubitoare; şi când îi vorbea lui Landry despre această dragoste, el se mira că fusese deprins să rostească rugăciuni şi să respecte datini al căror înțeles n-a încercat niciodată să-l pătrundă, mulțumindu-se să se poarte cum se cuvine deoarece asta îi era îndatorirea, fără ca inima lui să se fi aprins de dragoste pentru Creator, ca inima micuței Fadette.

XXVI

Discutând mereu cu ea şi însoțind-o pretutindeni, Landry învăța însuşirile ierburilor şi toate rețetele pentru tămăduirea oamenilor şi a animalelor. El încercă efectul celor din urmă pe una din vacile lui moş Caillaud, care se umflase deoarece mâncase prea multă lucemă; şi cum veterinarul o lăsase în părăsire spunând că nu mai are de trăit decât cel mult o oră, el îi dădu o băutură, pe care îl învățase s-o prepare micuța Fadette. Făcu acest lucru pe ascuns; şi dimineața, când plugarii, amărâți de pierderea unei vaci atât de frumoase, veniră s-o ia ca s-o arunce într-o groapă, o găsiră în picioare şi începând a-şi căuta hrana, cu ochiul limpede şi fiind aproape dezumflată.

Altădată, un mânz fu muşcat de o viperă şi Landry, punând în aplicare învățăturile micuței Fadette, îl salvă cât ai bate din palme. În sfârşit, se ivi prilejul să încerce leacul împotriva turbării pe un câine din Priche, care se vindecă şi nu muşcă pe nimeni. Cum Landry ascundea cât putea legăturile lui cu Fadette, nu se lăuda cu ştiința sa, de aceea

vindecarea animalelor era pusă doar pe seama atenției deosebite eu care le îngrijise. Dar moş Caillaud, priceput şi el în treburi dintr-astea, ca orice fermier sau agricultor, se miră în sinea lui şi spuse:

— Moş Barbeau n-are har la îngrijirea vitelor şi de aceea n-are noroc cu ele: i s-au prăpădit multe anul trecut, şi nu pentru prima oară. Dar Landry are mână bună, şi ăsta-i un lucru pe care-l ai din născare. Îl ai ori nu-l ai; poți învăța în şcoli ca doftorii, dar la nimic nu slujeşte învățătura de nu eşti îndemânatic din născare. Or, eu vă spun că Landry e îndemânatic şi că priceperea lui îl ajută să găsească leacul nimerit. E un mare dar pe care l-a primit de la natură, şi asta va fi pentru el mai mult decât un capital pentru a conduce bine o fermă.

Ceea ce spunea moş Caillaud nu erau vorbele unui om credul şi fără judecată, numai că el se înşela atribuindu-i lui Landry un har înnăscut: Landry avea meritul că era grijuliu şi priceput în aplicarea rețetelor pe care le învățase. Darul înnăscut nu era nici el o poveste deoarece micuța Fadette îl avea şi ea, şi cu acele puține învățături temeinice pe care le primise de la bunica ei, ea descoperea şi ghicea, ca cineva care inventă, virtuțile pe care bunul Dumnezeu le-a sădit în unele ierburi.

Asta nu însemna că era vrăjitoare, şi avea tot dreptul să nege şi să respingă această învinuire; era înzestrată cu spirit de observație, ştia să compare, să vadă, să încerce şi nimeni nu poate nega că acesta nu e un dar de la natură. Moş Caillaud împingea lucrurile puțin mai departe. Credea, despre cutare ori cutare văcar, că are mâna mai mult sau mai puțin bună, şi -că prin însăşi puterea prezenței acestuia în staul poate face bine ori rău animalelor. Şi totuşi, deoarece există întotdeauna un strop de adevăr în cele mai greşite credințe, trebuie să încuviințăm că buna îngrijire, curățenia, munca făcută în mod conştiincios au dus întotdeauna la nişte rezultate bune pe care neglijența ori prostia le poate înrăutăți.

Cum pe Landry l-au preocupat şi l-au atras întotdeauna

aceste lucruri, la dragostea pe care o nutrea față de Fadette se adăugă și recunoștința pentru tot ce-l învățase și respectul pe care-l purta harului acestei fete.

1 Îi era recunoscător că l-a îndemnat să-și petreacă timpul în plimbări și discuții folositoare, recunoscând de asemenea că ea a pus mai presus de orice interesul și binele iubitului său. Și nu după mult Landry era așa de îndrăgostit, încât i-ar fi jertfit până și rușinea de-a lăsa să se vadă dragostea lui pentru o fată renumită pentru urâțenia, i” ăutatea și purtarea ei necuviincioasă. Dar dacă dădea dovadă de precauție, o făcea din pricina fratelui său geamăn, a cărei gelozie i-o cunoștea și care făcuse un mare efort pentru a privi cu ochi buni mica lui poveste de dragoste cu Madelon, poveste cu totul neînsemnată în comparație cu ceea ce simțea el acum pentru Fanchon Fadet.

Dar, dacă Landry era prea înflăcărat în dragostea lui pentru a da dovadă de prudență, micuța Fadette, în schimb, care avea o adevărată înclinație pentru mister, și care, de altfel, nu voia să-i pricinuiască supărări cu familia lui, îi pretinse să păstreze taina cu atâta strășnicie, încât se scurse aproape un an înainte ca lucrul acesta să iasă la iveală. Landry îl obișnuise pe Sylvinet să nu-i mai supravegheze toate mișcările și toți pașii, și ținutul, care nu e deloc populat, și care e întretăiat la tot pasul de râpe și complet acoperit cu arbori, era prielnic tainelor.

Sylvinet, văzând că Landry nu se mai ocupă de Madelon, deși la început încuviințase, ca pe un rău necesar, ca dragostea ce i se cuvenea să fie împărțită, alinat de umilința lui” Landry și de rezerva acestei fete, se bucură la gândul că Landry nu era grăbit să renunțe la dragostea fi pentru a o dărui altei fete și, vindecându-se de gelozie, î lăsa mai liber și la treburi și în drumurile lui, atât în zilele de lucru cât și în cele de odihnă. Landry găsea tot felul de pretexte pentru a pleca, și duminica seara mai cu seamă părăsea Geamăna devreme și nu se întorcea la Priche decât la miezul nopții; nestingherind pe nimeni deoarece obținuse să i se pună un pat în „c*arphanion*”. *Po*ate nu veți fi de acord cu acest cuvânt

pentru care învățătorul se supără şi cere să i se spună ca*rphanaum; da*r, deşi ştie acest cuvânt, nu-i cunoaşte sensul, fapt pentru care am fost nevoită să-i aduc la cunoştință că era vorba de acea porțiune a hambarului care se învecinează cu grajdurile, unde se pun, de-a valma, juguri, lanțuri, potcoave de tot felul, care slujesc animalelor de povară şi uneltelor eu oare se lucrează pământul. În felul acesta Landry se putea întoarce la ce oră vroia, fără să trezească din somn pe nimeni, iar duminica, până luni dimineața, era liber, deoarece moş Caillaud şi fiul său oel mare, amândoi oameni foarte aşezați, care nu puneau niciodată piciorul în cârciumă şi nu chefuiau în zilele de sărbătoare, obişnuiau ca în acest răstimp să se ocupe ei de treburile fermei, căci se cuvenea – spuneau ei – ca toți tinerii din casă, care munceau mai mult decât ei în timpul săptămânii, să se poată distra în voie, după cum rânduise bunul Dumnezeu.

În timpul iernii, când nopțile sunt atât de friguroase, încât e greu să stai de vorbă în plin câmp, Landry şi micuța Fadette găsiră un adăpost bun în turnul lui Jacot, o veche hulubărie, pe care porumbeii o părăsiseră de ani şi ani, dar care era bine acoperită şi închisă, şi care ținea de ferma lui moş Caillaud. Şi o şi folosea chiar strângând acolo surplusul de grâne, şi cum Landry avea cheia acestei hulubării situată în vecinătatea pământurilor de la Priche, nu departe de Vadul Pietrelor, drept în mijlocul unui câmp de lucernă bine împrejmuit, chiar şi diavolului în persoană i-ar fi trebuit multă istețime ca să poată surprinde întâlnirile celor doi tineri. Iar când vremea era frumoasă, umblau prin hățişuri, de care ținutul nostru nu duce lipsă. Şi acolo se află destule ascunzişuri pentru tilhari şi pentru îndrăgostiți, şi cum tâlhari nu prea se află prin părțile noastre, profită numai îndrăgostiții, cărora nu lo e nici frică şi nici nu se plictisesc

XXVII

Dar cum nu există taină care să poată dăinui, iată că într-o frumoasă zi de duminică Sylvinet, trecând pe lângă zidul cimitirului, auzi la doi paşi de el, dincolo de colțul zsdului,

glasul fratelui său geamăn. Landry vorbea aproape în şoaptă, dar Sylvinet îi cunoştea atât de bine glasul, încât l-ar fi ghicit chiar şi fără să-l audă.

— De*ce nu vrei să mai vii la joc, îi spunea el unei persoane pe care Sylvinet n-o putea vedea. E atâta vreme de când n-ai mai fost văzută rămânând la dans după slujbă, că nimenea n-ar cleveti dacă te-aş lua la joc, eu care sunt nevoit să mă fac că abia te cunosc. Nimeni n-ar zice că e vorba de dragoste, ci de bunăvoință şi că-s tare curios să văd dacă, după atâta vreme, mai ştii să joci bine.

— Nu, Landry, nu, răspunse o voce pe care Sylvinet nu o recunoscu deoarece n-o mai auzise de mult, căci micuța Fadette ocolea pe toată lumea, şi îndeosebi pe el. Nu, spuse ea, nu e bine să le atragem atenția asupra mea, e mai bine aşa, mai cu seamă că de-om juca o dată ai să vrei să jucăm în fiecare duminică, şi nu e bine să intrăm în gura lumii. Crede că ți-am spus întotdeauna, Landry, că-n ziua când o să se afle că ți-s dragă o să fie începutul necazurilor noastre. Acuma lasă-mă să plec, şi după ce vei fi petrecut câteva ceasuri cu familia şi cu fratele tău geamăn, vino să mă întâlneşti acolo unde ne-am vorbit.

— Da, dar mă doare inima că nu jucăm şi noi! spuse Landry; ți-era atât de drag să joci şi jucai aşa de bine! Ce bucuros aş fi să te țin de mână şi să te fac să te învârteşti în brațele mele şi să văd cum, aşa de sprintenă şi de frumoasă cum eşti, nu joci decât cu mine.

— Tocmai ceea ce nu trebuie, spuse ea. Bag însă de seamă că tu duci dorul jocului, bunul meu Landry, şi nu ştiu de ce nu te-ai mai dus la horă. Du-te şi joacă nițel; şi-o să-mi pară bine ştiind că te distrezi, şi-am să te aştept mai împăcată.

— Tu eşti din cale-afară de împăcată, spuse Landry cu un glas care nu era însă deloc împăcat, dar eu mai bine-mi tai picioarele decât să joc cu nişte fete care nu-mi sunt pe plac şi pe care nu le-aş strânge-n brațe nici pentru o sută de franci.

— Ei bine, răspunse Fadette, dac-aş juca, ar trebui să joc şi cu alți flăcăi, nu numai cu tine, şi să mă las sărutată.

— Du-te, du-te iute, spuse Landry; nu vreau să te sărute

nimeni.

Sylvinet nu mai auzi decât nişte paşi care se depărtau şi, pentru a nu fi surprins de fratele lui care se apropia, intră repede în cimitir şi îl lăsă să treacă.

Descoperirea aceasta a fost ca o lovitură de cuţit în inima lui Sylvinet. Nu încercă să afle cine era fata iubită cu atâta înflăcărare de Landry. Îi era destul să ştie că există o fiinţă pentru care Landry îl lăsa în părăsire şi căreia îi dăruia toate gândurile – iar fratelui său geamăn

i le ascundea, nedestăinuindu-i nimic. „Pesemne că n-are încredere în mine, gândi el, şi că fata asta pe care el o pierde din ochi de dragă ce-i e îl îndeamnă sa se ferească de mine şi să nu mă poată suferi. Acuma nu mă mai mir că-l văd tot timpul atât de silnic acasă şi atât de neliniştit când vreau să mă plimb cu el. Mă lăsam păgubaş de preumblare, crezând că-i este pe plac să fie singur; dar de-acum încolo n-o să mai încerc niciodată să-l tulbur. N-am să-i spun nimic. De ar şti că am aflat ceea ce el n-a vrut să-mi mărturisească, mi-ar purta pică. Am să-mi închid suferinţa în inimă, iară' el are să se bucure c-a scăpat de mine".

Sylvinet făcu aşa cum îşi propuse, ba chiar împinse lucrurile şi mai departe, căci nu numai că nu încercă să-l ţină pe fratele lui lângă el. Dar, pentru a nu-l stingheri câtuşi de puţin, pleca el singur de acasă şi se ducea să viseze de unul singur în livadă, nevrând să mai meargă la câmp. „Deoarece, gândea el, dacă l-aş întâlni pe Landry, ar crede că-l pândesc şi mi-ar da a înţelege că-l stingheresc11.

Şi încet, încet vechea lui durere, de care se vindecase aproape, se întoarse, dar era atât de grea şi de stăruitoare, încât cei din casă nu zăboviră să i-o citească pe faţă. Mama lui îl mustra cu blândeţe; dar, cum lui îi era ruşine că la optsprezece ani dădea dovadă de aceeaşi lipsă de judecată ca la cincisprezece, nu vru nici în ruptul capului să mărturisească ceea ce îl rodea.

Şi tocmai lucrul acesta îl salvă; deoarece bunul Dumnezeu nu-i părăseşte decât pe cei ce se părăsesc ei înşişi, şi cel care are curajul să-şi tăinuiască durerea e mai puternic împotriva

ei decât cel care se plânge. Bietul geamăn era de obicei trist şi galben la faţă; avu, din când în când, câteva accese de febră; şi, cu toate că mai crescuse, rămăsese tot firav şi fără putere. N-avea nicio măsură la muncă, ceea ce nu era vina lui, deoarece ştia-, că munca nu-i prieşte; era destul că-şi mâhnea tatăl cu tristeţea lui, nu vroia să-l mai supere şi cu laşitatea. Se aş temea aşadar pe treabă şi muncea cu furie, ca şi cum ar fi fost propriul lui duşman. Iar uneori se întâmpla să muncească mai mult decât îl ţineau puterile; şi a doua zi se trezea atât de vlăguit, încât nu mai putea face nimic.

— ”Asta n-o să ajungă niciodată un plugar adevărat, spunea moş Barbeau; dar face şi el ce poate, şi când poate, nici măcar nu se cruţă cât ar trebui. Asta-i pricina că nu vreau să-l dau la stăpân, că, de teamă să nu-l certe careva, aşa nevolnic cum l-a făcut Dumnezeu, s-ar prăpădi repede şi l-aş avea pe cuget toată viaţa.

Pe mătuşa Barbeau o bucura foarte mult asemenea hotărâre, ea făcând tot ce-i stătea în putinţă pentru a-i înveseli pe Sylvinet. Cercetă, în privinţa sănătăţii lui, câţiva medici, care-i spuseseră, unii că trebuie cruţat de orice efort şi să i se dea de băut numai lapte fiindcă e slab; alţii că trebuie să muncească mult şi să bea vin, deoarece fiind slab, avea nevoie să se întărească. Şi mătuşa Barbeau nu ştia de cine să asculte, cum se întâmplă întotdeauna când ceri sfatul mai multor oameni.

Neştiind ce să facă, nu ascultă, din fericire, niciun sfat, şi Sylvinet merse pe drumul pe care i-l hărăzise Dumnezeu, fără a întâlni în calea lui ceva care să-l abată, la stingă sau la dreapta, purtându-şi cu sine unica lui durere, fără a\j: i prea zdrobit, până în clipa în care dragostea 3ui Landry pentru Fadette ieşi la iveală, şi când suferinţa lui spori cu aceea pe care o avea de îndurat acum fratele său.

XXVIII

Madelon fu cea care descoperi taina, dar fără să vrea, ba dimpotrivă, făcându-şi ei însăşi un mic rău. Se consolase cu uşurinţă de Landry, şi, deoarece nu risipise prea mult timp

pentru a-l iubi, n-a avut nevoie decât de puțin ca să-l uite. Totuşi îi rămăsese la inimă o mică ranchiună care nu aştepta decât prilejul de a ieşi la iveală, atât este de adevărat, că, la femei, ciuda dăinuie mai mult decât părerea de rău.

Iată cum s-au întâmplat lucrurile. Frumoasa Madelon, care era vestită pentru cuminţenie şi pentru atitudinea ei mândră faţă de băieţi, era de fapt foarte dornică să placă şi nici pe jumătate cu atâta judecată şi nici atât de credincioasă în prietenie ca bietul greiere, despre care s-au vorbit şi s-au prezis atâtea lucruri urâte. Madelon şi avusese doi pretendenţi, fără a-l socoti pe Landry, şi înclina acum spre al treilea, care-i era văr, fiul cel mai mic al lui moş Caillaud din Priche. Ea înclina atât de mult, încât fiind urmărită de ultimul căruia îi dăduse oarecare speranţă, şi temându-se de o încăierare, neştiind unde să se ascundă pentru a sta de vorbă în voie cu noul ei pretendent, se lăsă convinsă de acesta să meargă la hulubărie, unde Landry avea nevinovatele lui întâlniri cu micuţa Fadette.

Caillaud cel mic căutase mult şi bine cheia hulubăriei, dar n-o găsise fiindcă era tot timpul în buzunarul lui Landry; dar nu îndrăznise să întrebe de ea pe nimeni, deoarece n-avea niciun motiv să se intereseze de cheia hulubăriei. Şi crezând că s-a pierdut, sau că se află în legătura de chei a tatălui său, nu mai stătu pe gânduri şi forţă uşa. Dar, tocmai în Ziua aceea, Landry şi Fadette erau şi ei acolo, aşa că cei patru îndrăgostiţi, văzându-se, nu se simţiră prea la îndemână. Ceea ce îi obligă, în aceeaşi măsură, să nu scoată niciun cuvânt fată de nimeni.

În inima lui Madelon însă, s-au întors pe neaşteptate gelozia şi mânia, văzând că Landry, care devenise unul dintre cei mai frumoşi şi mai bine văzuţi băieţi din tot ţinutul, îi păstrase micuţei Fadette,. Încă de la Sfântul Andoche, o atât de neştirbită fidelitate, aşa că luă hotărârea să se răzbune. Fără să-i mărturisească nimic tânărului. Caillaud, care fiind un băiat cinstit nu s-ar fi pretat la asemenea lucru, ea ceru ajutorul câtorva din prietenele ei, care, mânioase puţin de indiferenţa pe care le-o arăta Landry neluându-le niciodată la

dans, o urmăriră cu atâta statornicie pe micuța Fadette, încât nu le-a trebuit multă vreme ca să descopere dragostea ei. Pentru Landry.

Şi după ce i-au pândit şi i-au văzut de câteva ori împreună au dat sfoară-n țară spunând în dreapta şi-n stânga, şi doar se ştie cât de repede se răspindesc clevetirile, că Landry făcuse o proastă alegere în persoana micuței Fadette.

Atunci se amestecară şi celelalte fete, deoarece când un băiat frumos şi cu dare de mână îi dă atenție cuiva, e ca un afront la adresa tuturor celorlalte – şi dacă s-ar putea năpusti s-o sfâşie pe respectiva ființă, nu s-ar sfii câtuşi de puțin. Se poate spune că atunci când răutatea este exploatată de către femei, ea nu cunoaşte îndurare.

Astfel că, cincisprezece zile de la întâmplarea din turnul lui Jacot, fără a fi vorba însă de turn, ori de Madelon, care avusese grijă să rămână în umbră şi care se prefăcea chiar că află ca pe o noutate ceea ce ea dezvăluise prima, în taină, toată lumea ştia, mici şi mari, bătrâni şi tineri, despre dragostea lui Landry geamănul cu Fanchon greieraşul.

Şi vorbele ajunseră până la urechile mătuşii Barbeau, care se necăji din cale-afară şi se feri să vorbească despre acest lucru cu soțul ei. Dar moş Barbeau află din altă parte, iar Sylvinet, care păstrase cu atâta discreție taina fratelui său, văzu cu mare părere de rău că toată lumea o cunoştea.

Şi într-o seară, pe când Landry se pregătea să plece devreme de la Geamăna, cum făcea de obicei, taică-său îi spuse, în prezența mamei, a surorii sale mai mari şi a fratelui său geamăn:

— Nu te grăbi să ne părăseşti, Landry, deoarece am de vorbit ceva cu tine; dar îl aştept şi pe naşu-tău, căci față de toți cei din familie care se interesează cel mai mult de soarta ta, vreau să-ți cer o lămurire.

Şi când naşul, care era unchiul Landriche, sosi, moş

Barbeau vorbi astfel:

— Ceea ce am a-ți spune are să te ruşineze oleacă, fătul meu; chiar şi eu, care-s nevoit, nu fără părere de rău, să dau în vileag în fața familiei lucrurile astea, am să ies cu obrazul

pătat. Dar eu îmi pun nădejdea că ruşinea asta are să fie spre binele tău şi-o să te lecuiască de-o toană care ți-ar putea fi păgubitoare. Merge vorba că de Sfântul Andoche, care vrasăzică an vară, ai făcut o cunoştință nouă. Şi asta mi-a ajuns la urechi încă din prima zi, că era lucru de necrezut să ioci tot timpul, în *zi* de Sarbătoare, cu cea mai ludă, mai murdară şi mai deocheată faiă din ținutul nostru. Dar n-am vrut să plec urechea, zicând în gândul meu c-a fost doar o joacă, şi nici n-am încuviințat asemenea clevetiri, deoarece, dacă nu trebuie să te întovărăşeşti cu nişte oameni deocheați, nici au se cuvine să le sporeşti umilința şi nenorocirea de-a fi urâți de toată lumea. Nu m-am pripit să-ți vorbesc despre asta, deoarece, văzându-te atât de amărât'a doua zi, gândeam că te căieşti de ceea ce ai făcut, şi că n-ai să mai cazi în aceeaşi greşeală. Dar iată că, de-aproape o săptămână, aud alte vorbe, şi chiar de-ar fi să fie spuse de nişte oameni de bună credință, eu tot nu vreau să le dau crezare, decât numai atunci dacă mi le-ai adeveri tu. De-am greşit bănuindu-te, să nu mă socoti vinovat decât pentru grija ce-ți port şi pentru datoria mea de a veghea asupra purtării tale; căci. Dacă lucrul ăsta nu-i adevărat, ai să-mi faci o mare bucurie dându-mi cuvântul tău şi aducându-mi la cunoştință că lumea te-a vorbit de rău pe nedrept în fața mea.

— Taică, spuse Landry, de vrei să-mi spui ce vină îmi găseşte lumea, am să-ți răspund potrivit adevărului şi respectului pe care ți-l datorez.

— Lumea vorbeşte, Landry, şi cred că ți-am dat îndeajuns a înțelege, că eşti în cârdăşie cu nepoata mătuşii Fadet, care-i o femeie destul de rău văzută; las că şi mama fetei ăsteia a fugit de la bărbat, de la copii şi din locul ei de baştină şi s-a dus cu soldații. Lumea te învinuieşte că te preumbli în tot locul cu micuța Fadette.

— Pricep ce-mi spui, scumpul meu tată, răspunse Landry, dar încuviințează-mi să te întreb ceva înainte de a-ți da răspunsul. De alde dumneavoastră o priviți pe Fanchon Fadet ca pe-o cunoştință care nu-mi face cinste din pricina

familiei ei ori numai din pricina ei?

— 1 Şi dintr-una şi din alta, fără îndoială, răspunse moş Barbeau, pe un ton mai aspru decât la început, deoarece se aşteptase să-l vadă pe Landry descumpănit, şi-l vedea liniştit şi hotărât să-l înfrunte. Întâi de toate, continuă, cine are neamuri necinstite este el însuşi pătat, şi cât îi lumea şi pământul o familie respectată ca a noastră nu s-o tncuscri cu de-alde Fadet. Şi nici micuța Fadette, prin purtarea ei, nu stârneşte nici respect, nici încredere nimănui.

O ştim de când era de-o şchioapă şi ştim câte parale face. Ce-i drept, zice-se, şi am văzut-o şi eu în câteva rânduri, că de la o vreme încoace arată mai bine şi nu vorbeşte urât cu nimeni. Vezi bine că vreau să fiu drept; dar lucrul ăsta nu mi-este de-ajuns ca să cred că dintr-un copil lipsit de bunăcuviință ar putea ieşi o femeie de nădejde, şi cunoscând-o pe b'unică-sa, aşa cum am cunoscut-o eu, am tot dreptul să mă tem ca nu care cumva să fi pus ceva la cale ca să-ți smulgă niscaiva făgăduieli, să te facă de ruşine şi să te pună în încurcătură. Mi s-a spus chiar că fata a şi rămas grea, ceea ce nu-mi vine încă a crede, dar m-ar mâhni peste măsură de mult, fiindcă treaba asta ți-ar pune-o ție în cârcă şi s-ar putea termina cu proces şi cu scandal.

Landry, care, de la primul cuvânt chiar, îşi făgăduise să fie prevăzător şi să explice lucrurile cu blândețe, îşi pierdu răbdarea. Se înroşi ca focul şi se ridică:

— Taică, spuse el, cei care ți-au spus lucrurile astea au mințit ca nişte dini. Au jignit-o atât de tare pe Fanchon Fadet, că de ar fi ei aici de față, ori ar trebui să-şi ia vorbele înapoi, ori să se bată cu mine, până când i-aş dobor! eu pe ei, ori m-ar doborî ei pe mine. Spune-le că-s nişte laşi şi nişte păgâni; şi că-i aştept să vină să-mi spună mie în față ceea ce ți-au spus dumitale ca nişte trădători, şi-or vedea ei atunci.

— Nu te mânia chiar într-atât, Landry, spuse Sylvinet, doborât de amărăciune; taica nu te-nvinovățeşte că mi te-ai purtat ca un om cinstit cu fata asta; dar i-e frică să nu fi făcut ceva cu alții şi să nu lase să se înțeleagă, plinabându-se cu tine şi ziua şi noaptea, că tu eşti cel care trebuie să

repare lucrul ăsta,

XXIX

Vocea fratelui său geamăn îl linişti puțin pe Landry j dar vorbele acestuia nu puteau rămâne aşa, fără să sa oprească asupra lor,

— Frate, îi răspunse el, tu nu pricepi boabă din toate astea. Te-ai luat întotdeauna după alții în ce-o priveşte pe micuța Fadette, iar tu n-o cunoşti deloc. Nu-mi pasă de vorbele ce se scot pe seama mea; dar nu pot răbda nicidecum ceea ce se spune împotriva ei, şi vreau ca taica şi maica să afle de la mine, ca să se liniştească, vin lucru: că nu se află pe pământ o fată atât de cinstită, de cuminte, de bună şi de omenoasă ca fata asta. Şi dacă are nenorocirea de-a avea nişte neamuri păcătoase, cu atât mai mare e meritul ei că-i aşa cum este, şi n-aş fi crezut niciodată că un suflet de creştin poate să-i găsească o vină în nenorocirea naşterii ei.

— Văd că tu, Landry, arunci cu pietre în grădina mea, spuse moş Barbeau ridicându-se, spre a-i da a înțelege că nu doreşte ca discuția lor să meargă mai departe.. Văd, spre răul tău, c-o îndrăgeşti din cale-afară de mult pe această Fadette. Şi deoarece n-ai nici ruşine şi nici părere de rău, nu mai avem ce ne spune. Şi-am să mă gândesc eu la ce-i de făcut ca să împiedic o nebunie de tinerețe. Iar acu, e timpul să te întorci la stăpânii tăi.

— Dar n-o să vă despărțiți aşa, spuse Sylvinet, re*1* ținându-l pe fratele său care se pregătea să-plece. Taică, uite-te cât de amărât e Landry din pricină el te-a necăjit, că nici nu mai poate vorbi. Iartă-l, îmbrățişează-, altfel are să plângă toată noaptea, căci supărarea dumitale ar fi o pedeapsă prea aspi’ă pentru el.

L

Sylvinet plângea, mătuşa Barbeau plângea şi ea. Iar sora cea mare şi unchiul Landriche de asemenea. Numai moş Barbeau şi Landry aveau ochii uscați; dar inima le era grea, iar cei de față îi îndemnară să se îmbrățişeze. Tatăl nu încercă să-i smulgă lui Landry nicio promisiune, ştiind prea bine că în privința asta promisiunile sunt primejdioase, şi

nevrând nici să-şi compromită autoritatea; dar îi dădu să înțeleagă lui Landry că povestea nu se sfârşise şi că va reveni asupra ei. Landry plecă mâniat şi deznădăjduit. Sylvinet ar fi vrut să-l însoțească, dar nu. Îndrăzni, gândindu-se că Fadettei nu-i va face plăcere să-l vadă, şi se culcă atât de trist, încât toată noaptea suspină în somn şi visă nenorociri care se abăteau asupra familiei lui.

Landry bătu la poarta micuței Fadette. În ultima vreme mătuşa Fadet surzise atât de tare că după ce adormea nimic n-o mai deştepta, iar Landry, de când taina lui fusese dată în vileag, nu mai putea sta de vorbă cu Fanchon decât seara în odaia în care dormeau bătrâna şi micul Jeanet; dar şi acolo, riscul era mare, deoarece bătrâna vrăjitoare nu-l putea suferi şi l-ar fi gonit cu mătura, mai degrabă decât cu vorba. Landry îi povesti Fadettei amărăciunea lui, şi o văzu, ascultându-l, supusă şi curajoasă. La început ea încercă să-l convingă că ar face bine, ceea ce ar fi spre folosul lui, dacă ar rupe legământul de dragoste pe care i l-a făcut şi ar da-o uitării. Dar când văzu că el se întrista şi se revolta din ce în ce mai tare, îl rugă s-o asculte, şi-i flutură o speranță pentru timpul ce va veni.

— Ascultă, Landry, îi spuse, ani ştiut întotdeauna că aşa or să se petreacă lucrurile, şi m-am gândit adesea la ce-ar trebui să facem când o să fim la impas. Taică-tău nu greşeşte, şi eu nu-i port pică; căci în marea lui dragoste pentru tine, se teme să te vadă îndrăgind o ființă cu atât de pjuține merite ca mine. Îi iert aşadar trufia şi nedreptatea pe care mi-o face; căci nu putem nega că mai înainte n-am fost cam nebunatică, chiar şi tu m-ai învinuit de lucrul ăsta în ziua când ai început să mă iubeşti. Iar dacă de-un an încoace m-am îndreptat, a trecut prea puțină vreme ca el să capete încredere în mine, aşa cum ți-a şi spus astăzi. Să lăsăm să mai treacă o bucată de timp şi, azi puțin, mâine puțin, s-or mai risipi şi vorbele ce umblă pe seama mea, iar minciunile or pieri şi ele. Taică-tău şi maică-ta s-or încredința că-s fată cuminte şi că nu vreau să te trag în mocirlă şi nici să scot bani de la tine. Şi-or face dreptate dragostei mele curate, şi

ne-om putea vedea şi-om putea sta de vorbă fără să ne ferim de nimeni; până atunci dă-i ascultare lui taică-tău, căci sunt sigură că nu ți-o meii da încuviințarea să te întâlneşti cu mine.

— N-am să am niciodată tăria să fac ceea ce îmi ceri, spuse Landry*;* mai bine mă arunc în râu.

— Ei bine, dacă n-o ai, am s-o am eu în locul tău, spuse micuța Fadette; căci am să plec, am să părăsesc ținutul un timp. Acum două luni mi s-a făgăduit o slujbă bună la oraş. Bunică-mea e atât de surdă şi de bătrână, că nici nu mai e în stare să-şi pregătească leacurile şi nici să înzdrăvenească oamenii. Are o rubedenie, o femeie tare bună, care-o să vină să locuiască la noi, să aibă grijă şi de ea şi de bietul meu cosaş…

Micuța Fadette amuți o clipă la gândul că se va despărți de bietul copil, care, împreună cu Landry, era tot ce avea şi iubea ea mai mult pe lume; dar recăpătându-şi curajul, spuse:

— Acuma e destul de mare şi nu mai are nevoie de mine. Şi cum trebuie să primească prima împărtăşanie, foptul c-o să meargă la catehism cu ceilalți copii are să-i mai risipească amărăciunea. Ai observat, cred, că i-a mai venit mintea la cap, şi că ceilalți puşti nu-l mai întărită. Aşa că trebuie, vezi şi tu, Landry; trebuie ca lumea să mă uite un pic, deoarece, acuma e mare duşmănie şi gelozie împotriva mea, în tot ținutul. Dar după ce-oi trăi un an, doi, departe de-aci şi m-oi întoarce cu un nume bun, pe care l-oi dobândi mai uşor oriunde în altă parte decât aci, nu ne-or mai oropsi şi-om fi mai buni prieteni ca niciodată.

Landry nu fu de acord cu planul ei; se lăsă pradă deznădejdii şi se întoarse la Priche într-o stare care ar fi înduioşat şi o inimă de piatră.

Peste două zile, pe când ducea cada pentru must, tânărul Caillaud îi spuse:

— Landry, văd că eşti supărat pe mine şi că de la o vreme nici nu-mi mai vorbeşti. Crezi, poate, că eu am împrăştiat zvonul despre tine şi micuța Fadette, şi-mi pare rău că mă

crezi. În stare de-asemenea ticăloşie. Dar martor mi-e Dumnezeu din cer, n-am scos niciodată un singur cuvânt, şi mă doare inima când te văd aşa de amant. Te-am respectat întotdeauna, şi niciodată n-am vorbit vreo vorbă urâtă despre micuța Fadette. Pot spune chiar c-o şi prețuiesc după cele petrecute în huiubărie, căci ar fi putut sporovăi vrute şi nevrute, pe când ea n-a suflat o vorbă. Deşi ar fi putut să profite de întâmplare măcar ca să se răzbune pe Madelon, că doară ea ştia că Madelon a pus la cale toate clevetirile din ultima vreme; dar ea a tăcut, iar eu îmi dau seama că nu trebuie să dai crezare vorbelor. Fadette, despre care lumea zicea că-i rea. A dovedit că-i bună; iar Madelon, de care toți ziceau că-i bună, a dat dovadă de viclenie, nu numai față de Fadette şi de tine, dar şi față de mine, căci am temeiuri serioase să cred că-i fug ochii după alții.

Landry primi cu inima deschisă explicațiile tânărului Caillaud, care încerca să-i aline necazul cum se pricepu mai bine.

— Ai avut multe supărări, bietul meu Landry, îi spuse el, la plecare; dar pe tine trebuie să te mângâie buna purtare a micuței Fadette. E frumos din partea ei că pleacă anume ea să pună capăt îngrijorării din familia ta; vorbele astea i le-am spus şi ei, adineauri, când ne-am luat rămas bun la trecătoare.

— Ce tot vorbeşti acolo? întrebă Landry. Ce, pleacă? A plecat?

— Nu ştiai? întrebă tânărul. Glndeam că aşa erați voi înțeleşi, şi că n-o petreci ca să nu vă vadă lumea laolaltă şi să-ți scoată vorbe. Dar fata pleacă, asta-i sigur; a trecut prin dreptul casei noastre, să tot fie un sfert de ceas, şi avea o bocceluță la subțioară. Pleacă la Chateau-Meillant, şi eu zic că acuma n-a ajuns mai departe de VieilleVille, ori de Urmont.

Landry agăță biciuşca de jugul boilor, o luă la fugă şi nu se mai opri decât în clipa când o ajunse din urmă pe micuța Fadette, pe drumul nisipos care duce la Urmont de Fremelaine.

Acolo, zdrobit de durere şi de alergătură, căzu de-a curmezişul drumului şi, nefiind în stare, să vorbească, o făcu să înțeleagă prin semne că nu va putea porni mai departe decât trecând peste trupul lui.

Când îşi mai reveni puțin, Fadette îi spuse:

— Vroiam să te cruț de asemenea suferință, dragul meu Landry, dar iată că faci tot ce-ți stă în putință ca să-mi răpeşti curajul. Fii, te rog, bărbat şi nu-mi frânge inima; căci am nevoie de mai multă tărie decât îți închipui, fiindcă atunci când mă gândesc că micuțul meu Jeanet mă caută şi mă strigă, mă simt atât de slabă că, pentru o nimica toată mi-aş putea zdrobi capul de pietrele astea,. Ah! te rog, Landry, ajută-mă, nu mă abate de la datoria mea; căci, dacă nu plec astăzi, n-am să mai plec niciodată şi-o să fim pierduți.

— Fanchon, Fanchon, tu n-ai trebuință de un curaj aşa mare, răspunse Landry. Pe tine nu te frige inima decât după un copil care-o să se mângâie numai decât, că doar e copil. Ție nu-ți pasă de amărăciunea mea; tu nu ştii ce-nseamnă dragostea; tu nu mă iubeşti şi-o să mă dai uitării, aşa că-mi vine a crede că poate n-ai să te mai întorci niciodată.

— O să mă întorc, Landry; martor mi-e Dumnezeu c-o să mă întorc peste un an, cel târziu peste doi şi c-o să te uit atât de puțin că niciodată n-o să am alt prieten nici alt iubit în afară de tine.

— Alt prieten, tot ce se poate Fanchon, fiindcă n-ai să mai găseşti niciodată pe careva care să-ți fie atât de credincios ca mine; cât despre alt iubit, cine poate răspunde de asta?

— Eu răspund de asta!

— Habar n-ai de lucrurile astea, Fadette, căci tu n-ai iubit niciodată şi când are să vină dragostea, n-ai să-ți mai aduci aminte de bietul Landry. De m-ai fi iubit cum te iubesc eu, nu m-ai părăsi.

— Aşa crezi, Landry? îl întrebă micuța Fadette, privindu-l cu o expresie tristă şi plină de seriozitate. Pesemne că nici nu-ți dai seama ce spui. Eu cred că dragostea m-ar fi îndemnat să fac încă mai mult decât am făcut din prietenie.

— De te-ar fi îndemnat dragostea, durerea mea n-ar fi atât

de mare. De-ar fi fost vorba de dragoste, aş fi aproape fericit în nenorocirea mea. Aş avea încredere în cuvântul tău şi mi-aş pune toată nădejdea în viitor; aş fi şi eu curajos ca şi tine... Dar nu-i vorba de dragoste, mi-ai spus-o de-atâtea ori, iar acum văd că-i drept ce mi-ai zis.

— Aşadar, tu crezi că nu te iubesc, spuse micuța Fadette; eşti sigur că-i aşa?

Şi continuând să-l privească, ochii i se umplură de lacrimi ce i se prelinseră pe obraji, în timp ce surâdea intr-un chip ciudat.

— Ah! Doamne! Doamne! izbucni Landry, cuprinzând-o în brațe, ce n-aş da să mă fi înşelat!

— Sunt sigură că te-ai înşelat, răspunse micuța Fadette, continuând să zâmbească şi să plângă; sunt sigură că, încă de la treisprezece ani bietul greieraş a pus ochii pe Landry şi nu s-a uitat niciodată la vreun alt băiat. Sunt sigură că, atunci când îl urmărea pe câmp şi pe drum, spunânflu-i tot felul de năzbâtii şi sâcâindu-l ca să-l silească s-o bage în seamă, nu ştia încă nici ce face şi nici ce anume o împinge spre el. Sunt sigură că în ziua aceea, când a pornit în căutarea lui Sylvinet, ştiind că Landry suferă, şi când l-a găsit pe malul râului, gânditor, cu un mieluşel pe genunchi, a făcut nițel pe vrăjitoarea ca să-l silească pe Landry să-i fie recunoscător. Sunt sigură că în ziua când l-a jignit la vadul Pietrelor, a făcut-o fiindcă îi era ciudă şi necaz că el nu-i mai vorbise niciodată de-atunci. Sunt sigură că, atunci când a vrut să joace cu el, era nebună după el şi nădăjduia să-l atragă prin iscusința ei la joc. Sunt sigură că, atunci când plângea în cariera de la Chaumoâs se că ia şi era tristă că nu-i fusese lui pe plac. Şi eu cred că, dacă acuma pleacă, deşi inima ei e sfâşiată de durere, o face fiindcă trage nădejdea să se întoarcă vrednică de el în ochii tuturor şi să-i poată fi nevastă fără ca familia lui să fie mâhnită, ori umilită.

De astă dată Landry crezu că înnebuneşte de-a binelea. Râdea, țipa şi plângea; îi săruta. Mâinile, rochia; şi i-ar fi sărutat şi picioarele dacă Fanchon i-ar fi îngăduit; dar ea îl ridică şi-i dădu un sărut adevărat, din pricina căruia Landry

era cât pe-aci să-şi dea sufletul; căci nici ea, nicio altă fată nu-l mai sărutase vreodată; şi pe când el căzuse ca leşinat la marginea drumului, ea îşi ridică bocceluța şi. Aşa roşie ca focul cum era o luă la fugă, oprindu-i s-o urmeze şi jurându-i că se va întoarce.

XXX

Landry se supuse şi porni către vie, mirat că nu se simțea atât de nenorocit cum şi-a închipuit că va fi, într-a'tât de plăcut e să te ştii iubit şi atât de mare e credința atunci când dragostea e deplină. Era atât de uimit şi de bucuros că nu se putu opri să nu-i destăinue li nărui ui Caillaud, care se miră şi el, şi o admiră pe micuța Fadette pentru că izbutise să-şi învingă toate slăbiciunile şi neehibzuințele de când îl iubea pe Landry şi era iubită de el.

— Mă bucur, spuse, să văd că fata asta are atâtea însuşiri, căci eu unu n-am judecat-o ca alții, ba pot spune că mi-ar fi plăcut să mă bage-n seamă. Din pricina ochilor ei mi-a părut întotdeauna mai degrabă frumoasă decât urâtă şi, de la o vreme, de-ar fi vrut să placă, toată lumea şi-ar fi putut da seama că se făcea din zi în zi mai frumoasă. Da ea n-avea ochi decât pentru tine, Landry, nu-i pasă decât de tine: şi pot să-ți spun că astfel de femeie mi-ar fi fost şi mie drag să întâlnesc. De altminteri, deşi am cunoscut-o pe vremea când nu era decât o copilă, mi-am dat seama cie la început că are o inimă de aur, şi dacă am cere fiecăruiasă spună sincer şi adevărat tot ce crede şi ştie despre ea. Fiecare ar fi dator să fie de partea ei; dar aşa-i lumea, când doi-trei oameni se iau la harță cu careva, toți se amestecă, dau cu piatra-n el şi îi fac o faimă proastă fără să ştie prea bine ce vină are omul; ca şi cum ar fi o plăcere să-l umileşti pe cel ce nu se poate apăra.

Landry încerca o mare mulțumire să») audă pe tânărul Caillaud vorbind astfel, şi din ziua aceea deveniră prieteni la toartă. Într-o zi îi spuse:

— Nu te mai gândi la Madelon, care nu face doi bani şi care ne-a pricinuit atâtea necazuri amândurora, dragul meu. Eşti de-o seamă cu mine şi n-ai de ce te grăbi cu

însurătoarea. Iar eu am o surioară, Nanette, care-i frumoasă ca o zână, e cuviincioasă, domoală, drăgălaşă şi care împlineşte şaisprezece ani. Vino pe la noi mai des; taica te vede cu ochi foarte buni şi când ai s-o cunoşti mai bine pe Nanette a noastră ai să-ți dai seama că n-ai altceva mai bun de făcut decât să ne facem cumnați.

— Pe cinstea mea, nu zic ba, răspunse tânărul, şi dacă fata nu-i făgăduită altuia, am să vin la tine în fiecare duminică.

15 – Balta Diavolului în seara plecării micuței Fadette, Landry vru să se ducă să-l vadă pe taică-său ca să-i spună cât de cinstit se purtase această fată, pe care el o judecase greşit, şi totodată să-i arate că, deşi nu ştie ce se va întâmpla mai târziu, deocamdată îl va asculta în toate privințele. I se strânse inima când trecu prin fața casei mătuşei Fadet; dar se îmbărbătă la gândul că, fără plecarea Fadettei, el n-ar fi cunoscut poate încă multă vreme fericirea de a fi iubit de ea. O văzu pe mătuşa Fanchette, rudă şi naşa Fadettei, care venise să le poarte de grijă, în locul ei, bătrânei şi copilului. Era aşezată ân fața uşii, cu micuțul pe genunchi. Bietul Jeanet plângea şi nu vroia să se ducă la culcare fiindcă Fanchon nu se întorsese âncă acasă, spunea el, şi numai lângă ea îşi putea face el rugăciunea şi adormi. Mătuşa Fanchette încerca să-l potolească aşa cum se pricepea mai bine, şi Landry auzi cu bucurie că îi vorbea copilului cu multă blândețe şi dragoste. Dar de îndată ce copilul îl văzu pe Landry trecând, se smulse din mâinile Fanchettei, cu riscul de a-şi rupe o mână ori un picior, şi fugi spre Landry, îl sărută şi-l întrebă de Fanchon, implorindu-l să i-o trimită înapoi. Landry âl luă ân brațe şi, cu lacrimi în ochi, îl mingâie cum se pricepu mai bine. Vru să-i dea ca din partea mătuşii Barbeau un ciorchine de strugure pe care-l avea în coş; dar Jeanet, destul de mâncăcios de obicei, nu vru nimic altceva în afară de promisiunea lui Landry de-a i-o aduce pe Fanchon, iar Landry, oftând, fu silit să-i promită, căci altminteri Fanchette nu l-ar fi putut potoli.

Moş Barbeau nu se aşteptase la marea hotărâre a

Fanchettei. Deşi era mulţumit, el încerca şi o oarecare părere de rău, gândindu-se la soarta ei, atât de drept şi de bun la inimă era acest om.

— Sunt supărat, Landry, spuse el, că n-ai avut tăria să nu te mai întâlneşti cu ea. De-ai fi făcut ceea ce erai dator să faci, n-ai mai fi fost pricina plecării ei. Deie Domnul ca această copilă să n-aibă de suferit acolo unde se află, iar bunică-sa şi frate-său să nu sufere din pricina plecării ei; căci de-s tare mulţi cei care-o vorbesc de rău, sunt şi unii care m-au încredinţat că e tare bună şi legată de familia ei. Iar dacă nu s-o adeveri ceea ce mi s-a spus despre ea, cum c-ar fi rămas grea, o să aflăm în curând, şi o s-o apărăm cu toată puterea; dar dacă, din nenorocire, s-o adeveri, iar vina-i a ta, o s-o ajutăm şi n-o s-o lăsăm să se zbată în lipsuri. Numa să nu te însori cu ea niciodată, iată tot ceea ce-ţi cer, Landry.

— Taică, spuse Landry, dumneata şi cu mine judecăm lucrurile în chip deosebit. Dac-aş fi vinovat de ceea ce crezi, ţi-aş cere, dimpotrivă, îngăduinţa să mă însor cu ea. Dar cum micuţa Fadette e atât de nevinovată ca şi soră-mea Nanette, nu-ţi cer nimica încă, ci să mă ierţi doar de necazul pe care ţi l-am pricinuit. Despre Fanchon o să vorbim mai târziu, aşa cum mi-ai făgăduit.

Moş Barbeau fu obligat să-şi ţină cuvântul şi să nu mai stăruie. Era prea prevăzător ca să forţeze lucrurile şi trebuia să se socotească mulţumit cu ceea ce izbutise până acum.

Din acea clipă, la Geamăna nu se mai vorbi despre micuţa Fadette. Se fereau să-i rostească până şi numele, căci Landry făcea feţe-feţe când cineva pomenea de ea în prezenţa lui, şi era uşor să-ţi dai seama că se gândea la ea la fel ca şi în prima zi.

XXXI

La început Sylvinet încercă un fel de mulţumire egoistă aflând de plecarea Fadettei, şi se bucură că pe viitor fratele său nu-l va iubi decât pe el şi nu-l va mai părăsi pentru nimeni. Dar lucrurile nu se petrecură astfel. Sylvinet era tot ceea ce Landry iubea mai mult pe lume după micuţa Fadette;

dar nu se simțea bine în tovărăşia lui, deoarece Sylvinet continua să-şi manifeste antipatia față de Fanchon. De îndată ce Landry încerca să vorbească despre ea şi despre frământările lui, Sylvinet se întrista, ii reproşa că se gândeşte cu îndărătnicie la un lucru atât de neplăcut pentru părinții lor şi atât de dureros pentru el însuşi. Aşa că Landry nu-i mai spuse nimic; dar, cum nu putea trăi fără să vorbească despre ea, îşi împărțea timpul între Cadet Caillaud şi micul Jeanet, pe care-l lua la plimbare, îl punea să repete catehismul, îl învăța şi-l mângâia cum se pricepea mai bine.

Şi când îl vedeau de mână cu acest copil, oamenii erau ispitiți să-l ia în râs, dar nu îndrăzneau. Pe lângă faptul că Landry nu se lăsa niciodată batjocorit în nicio privință, pentru el era mai degrabă o mândrie decât o ruşine să fie prieten cu fratele Fadettei, protestând în felul acesta împotriva clevetirilor acelor care susțineau că moş Barbeau, în înțelepciunea sa, pusese foarte repede capăt prieteniei lui cu Fadette. Sylvinet, văzând că fratele său nu vrea să-l * vadă pe cât dorea el, se află în situația de a-şi revărsa gelozia asupra micului Jeanet şi a tânărului Caillaud; văzând pe de altă parte că sora sa, Nanette, care până atunci îl mângâiase şi-l înveselise cu blândețea şi atențiile ei pline de drăgălăşenie, începea să se simtă bine în tovărăşia aceluiaşi Caillaud, ambele familii privind cu ochi mai mult decât buni această înclinație a ei, sărmanul Sylvinet, care dorea să se bucure numai el de dragostea celor pe care îi iubea, căzu într-o deznădejde fără de margini, într-o lâncezeală ciudată, şi mintea i se întunecă într-atât încât nimeni nu mai ştia cum să-i vorbească pentru a-i intra în voie. Nu mai râdea, nimic nu-i mai era pe plac, nu mai putea munci deloc, atât de tare se măcina şi slăbea. În sfârşit, familia începu să se teamă pentru viața lui, deoarece febra nu-l mai slăbea aproape niciodată, şi când avea câteva grade mai mult ca de obicei, bolborosea cuvinte neînțelese care sfâşiau inima părinților lui. Pretindea că nu-l iubeşte nimeni, el care fusese totdeauna răsfățat şi iubit ca niciun alt copil din familie. Şi-şi

dorea moartea, zicând că nu e bun de nimic; că era cruțat din milă, că era o povară pentru părinții săi, şi că cea mai mare îndurare pe care le-o poate acorda Domnul ar fi să-i scape de el.

Uneori moş Barbeau, auzind asemenea vorbe păgâne, îl certe cu asprime. Dar acest lucru nu aducea nimic bun.

Alte ori, moş Barbeau îl implora, pimgând, să recunoască măcar că el, tatăl său, îl iubeşte. Atunci era şi mai rău: Sylvinet plângea, se căia, cerea iertare tatălui, mamei, fratelui său geamăn, întregii familii; şi febra revenea mai aprinsă, după ce dezlănțuia marea dragoste a inimii bolnave.

Medicii fură consultați din nou. Dar nu putură spune mare lucru. Se vedea după figura lor, că ei socoteau că răul venea de la faptul că era vorba de nişte gemeni, aşa că unul din ei, cel mai slab, de obicei, trebuie să moară. Au consultat atunci o femeie din Clavieres, numită Baiguiete, cea mai vestită din tot cantonul după Sagette, care murise, şi după mătuşa Fadet, care căzuse în mintea copiilor. Femeia îi spuse mătuşii Barbeau:

— Numai un singur lucru vă poate salva băiatul; să se îndrăgostească şi el de vreo fată.

— Da, dar el nu le poate suferi; n-am văzut niciodată un băiat aşa de mândru şi de cuminte, care după ce fratele lui geamăn se gândea numai la dragoste, a început să le vorbească de rău pe toate fetele pe care le cunoşteam. Şi le ocărăşte pe toate de când una (şi din nenorocire n. U cea mai vrednică) i-a furat, aşa cum pretinde, inima fratelui geamăn.

— Ei bine, spuse Baiguete, care cunoştea foarte bine toate bolile trupului şi ale sufletului, fiul dumneavoastră Sylvinet, în ziua când va iubi vreo femeie, o va iubi într-un fel şi mai nechibzuit decât iubeşte fratele lui. Sunt sigură de asta. În inima lui sălăşluieşte prea multă dragoste, şi fiindcă şi-a revărsat-o întotdeauna asupra fratelui său geamăn, a şi uitat aproape că-i şi el băiat, uitând astfel de porunca lui Dumnezeu care spune că bărbatul trebuie să-şi iubească femeia mai mult decât pe maică-sa şi pe taică-său, decât pe frați şi pe surori. Linişteşte-te însă, că nu-i cu putință ca

natura să nu-şi spună cuvântul, chiar dacă băiatul a rămas aşa de în urmă; şi femeia pe care-o va iubi, fie ea săracă, urâtă sau rea, nu mai stați pe gânduri şi dați-i-o de nevastă; căci, după cum văd eu, n-are să iubească decât o singură femeie în viață.

Părerea femeii acesteia i se păru tare înțeleaptă lui moş Barbeau şi căută să-l trimită pe Sylvinet prin casele unde se aflau fete de măritat – frumoase şi vrednice. Dar, cu toate că Sylvinet era un flăcău frumos şi cu purtări alese, înfățişarea lui tristă şi nepăsătoare nu făcea nicio impresie asupra fetelor. Şi cum ele nu prea îl îmbiau la vorbă, el, care era din cale-afară de sfios, îşi închipuia, fiindcă se temea de ele, că nu le poate suferi.

Bătrânul Caillaud, care era cel mai devotat prieten şi unul dintre cei mai buni sfătuitori ai familiei, găsi atunci o altă soluție:

— V-am zis întotdeauna, spuse el, că ochii care nu se văd se uită. Uitați-vă la Landry; se topea după micuța Fadette şi, odată plecată, nu şi-a pierdut nici mințile, nici sănătatea, ba e chiar mai puțin abătut decât era altădată, căci noi vedeam că nu e în apele lui, dar nu ştiam care-i pricina. Acuma pare să fie om cu judecată şi supus. Tot aşa va fi şi cu Sylvinet dacă timp de cinci-şase luni nu l-ar vedea de loc pe frate-său. Şi-am să vă spun şi cum îi puteți despărți fără ca ei să bage de seamă. La ferma mea din Proche treburile merg strună; pe câtă vreme pământul meu de lângă Arthou merge cât se poate de prost pentru că, să tot fie un an de-atunci, arendaşul e bolnav şi nu se poate pune pe picioare. Nu vreau să-l dau afară deoarece e un om de treabă. Dar dacă i-aş putea trimite un lucrător bun care să-l ajute, s-ar înzdrăveni, deoarece nu-i bolnav decât de trudă şi de prea mare tragere de inimă. De încuviințați ceea ce vă spun, l-aş trimite pe Landry să stea acolo, peste vară. L-am trimite fără a-i spune lui Sylvinet că e pentru multă vreme. I-am spune, dimpotrivă, că e numai pentru opt zile. Şi după ce-or trece astea opt zile, i-om spune că mai zăboveşte opt, şi tot aşa, până s-o deprinde cu lipsa lui Landry. Urmați-mi sfatul, în

loc să dați întruna apă la moara toanei unui copil pe care l-ați cruțat prea mult şi l-ați făcut să vi se suie-n cap.

Moş Barbeau înclina să urmeze această povață, dar mătuşa Barbeau se îngrozi. Se temea ca nu cumva din asemenea lucru să i se tragă moartea. Au fost nevoiți să ducă îndelungi tratative cu ea; ea cerea să se facă în primul rând încercarea de a-l ține pe Landry cincisprezece zile acasă, pentru a şti dacă fratele său va reuşi, văzându-l în fiecare clipă, să se vindece. Dacă starea lui se va înrăutăți, va fi şi ea de părerea lui moş Caillaud.

Aşa şi făcură. Landry veni cu bucurie să petreacă timpul hotărât la Geamăna, fiind chemat sub pretextul că tatăl său avea nevoie de ajutor ca să bată restul de grâu, deoarece Sylvinet nu putea munci. Landry făcu tot ce-i stătu în putință pentru a-i fi pe voia lui Sylvinet. Era mereu în preajma lui, se culca în acelaşi pat cu el, îl îngrijea ca şi cum ar fi fost un copilaş. În prima zi, Sylvinet se arătă bucuros, dar într-a doua, susținu că Landry se plictiseşte în tovărăşia lui, iar Landry nu putu să-i scoată asemenea idee din cap. A treia zi, Sylvinet *se* mânie deoarece cosaşul venise să-l vadă pe Landry, şi că Landry nu avusese curajul să-l alunge. În sfârşit, la sfârşitul săptămânii familia se văzu nevoită să renunțe, deoarece Sylvinet era din ce în ce mai nedrept, mai năzuros şi gelos până şi pe umbra lui. Atunci s-au gândit să pună în aplicare ideea lui moş Caillaud şi, cu toate că Landry n-ar fi dorit să plece la Arthou printre străini, el care era atât de legat de ținutul său, de muncă, de familie şi de stăpâni, se supuse la tot ceea ce fusese sfătuit să facă spre binele fratelui său.

XXXII

De data aceasta, Sylvinet fu cât pe-aci să moară în prima zi; dar în a doua îşi recăpătă liniştea, iar în a treia febra îl părăsi. Mai întâi se resemnă, apoi luă nişte hotărâri; şi la sfârşitul primei săptămâni se văzu că absența fratelui îi pria mai mult decât prezența acestuia. Găsea, ân raționamentul pe care gelozia i-l dicta în secret, un motiv de a fi pe jumătate satisfăcut de plecarea lui Landry. Măcar, gândi el, acolo unde

pleacă şi unde nu cunoaşte pe nimeni, n-o să lege îndată prietenii noi. O să-i fie un pic urât, o să se gândească la mine şi-o să-mi ducă dorul. Iar la întoarcere, o să țână şî mai mult la mine.

Trecuseră trei luni de când lipsea Landry, aproape un an de când micuța Fadette părăsise ținutul, când se întoarse pe neaşteptate, deoarece bunica ei paralizase. A îngrijit-o cu multă pricepere şi devotament; dar bătrânețea fiind boala cea mai rea, după cincisprezece zile bătrâna Fadet îşi dădu sufletul. Trei zile mai târziu, după ce petrecu la cimitir trupul fără viață al sărmanei bătrâne, după ce rândui totul în casă, după ce âl dezbrăcă şi-l culcă pe fratele ei şi după ce o sărută pe buna ei naşă care se pregătea să se culce ân odaia alăturată, micuța Fadette se aşeză, tristă, în fața focului care abia pâlpâia, neluminând defel încăperea, şi ascultă cum cântă greierele din cămin, ce părea a-i spune:

Greier, greier, greieraş,

Orice nebunatică-şi are nebunul ei.

Ploaia cădea şi țirâia ân geam, iar Fanchon se gândea la Landry, când cineva bătu la uşă şi o voce îi spuse:

— Eşti aici, Fanchon Fadet? mă mai cunoşti?

Se repezi să deschidă şi mare îi fu bucuria când dragul ei Landry o strânse la piept. Landry aflase de boala bunicii şi de înapoierea Fadettei. Nu-şi putuse învinge dorința de-a o vedea, şi venise odată cu înserarea pentru a nu pleca decât în zori. Eî petrecură toată noaptea stând de vorbă lângă foc, plini de seriozitate şi de înțelepciune, căci micuța Fadette îi aminti lui Landry că patul în care-şi dăduse bunica ei sufletul abia se răcise, şi că nu era nici ora şi nici locul potrivit pentru a uita de ei înşişi. Dar cu toate hotărârile acestea cuminți, se simțiră foarte fericiți că sunt împreună şi că se iubesc mai mult decât altădată.

Cum ziua se apropia, Landry începu să-şi piardă curajul, şi o rugă pe Fanchon să-l ascundă în hambar, pentru ca s-o mai poată vedea şi noaptea următoare. Dar, ca întotdeauna, ea îl aduse la realitate. Îl făcu să înțeleagă că nu vor mai rămâne despărțiți multă vreme, deoarece ea se hotărâse să

rămână în ținut.

— Am pentru asta, spuse ea, pricini pe care-o să ți le aduc la cunoştință mai târziu şi care n-or să fie păgubitoare pentru nădejdea pe care mi-am pus-o în căsătoria noastră. Du-te de isprăveşte munca pe care ți-a încredințat-o stăpânul tău, deoarece, după cum mi-a istorisit naşă-mea, e de folos pentru lecuirea fratelui tău ca el să nu te vadă încă o bucată de timp.

— Numai pricina asta mă poate hotărî să te părăsesc, răspunse Landry, căci bietul meu geamăn mi-a făcut multe necazuri şi mă tem să nu-mi facă şi altele. Tu, care eşti atât de învățată, Fanchonette, ar trebui să găseşti un leac pentru frate-miu.

— Nu ştiu alt leac decât judecata, răspunse ea; că doară mintea i-a bolnăvit trupul şi cine s-ar pricepe să vindece una, l-ar vindeca şi de cealaltă. Dar eu îi sunt atât de nesuferită, încât n-am să am nicicând prilejul de-a sta de vorbă eu el ca să-l fac să judece.

— Dar tu eşti atât de înțeleaptă, Fadette, vorbeşti aşa de frumos, ai un dar atât de deosebit de a convinge, atunci când vrei, că dac-ai vorbi cu el numai un ceas, s-ar simți mai alinat. Încearcă! Eu îți cer lucrul ăsta! Nu te speria de trufia şi de mohorala lui. Sileşte-l să-ți dea ascultare. Fă asta pentru mine, Fanchon, precum şi pentru izbânda căsătoriei noastre, căci împotrivirea lui taica n-o să fie chiar cea mai mică din piedicile ce ne’ stau în cale.

Fanchon îi făgădui, şi, după ce şi-au spus de sute de ori că se vor iubi toată viața, îşi luară rămas bun.

XXXIII

j (Balta Diavolului.

Nimeni din ținut nu află că Landry fusese la ea. Dacă cumva i-ar fi spus acest lucru lui Sylvinet, el nu i-ar fi putut ierta niciodată fratelui său că venise s-o vadă pe Fadette şi nu pe el.

După două zile, micuța Fadette, îmbrăcată cu grijă, căci trecuse vremea de când era săracă lipită pământului, iar hainele ei de doliu erau dintr-un voal frumos şi subțire,

străbătu satul, şi deoarece se înălţase mult, cei care o văzură trecând n-o recunoscură din prima clipă. Se făcuse tare frumoasă, la oraş, fiind mai bine hrănită şi având un adăpost mai omenesc, obrajii ei prinseseră culoare, se îngrăşase cât era necesar la vârsta ci, şi nici nu mai semăna a băiat, căci avea o talie atrăgătoare şi ţi-era drag s-o priveşti. Fericirea adăugase pe chipul şi în întreaga ei fiinţă acel nu ştiu ce care se vede, dar nu se explică. În sfârşit, fără a fi cea mai frumoasă fată din lume, cum îşi închipuia Landry, era cea mai drăgălaşă, cea mai bine făcută şi cea mai proaspătă şi poate că şi cea mai atrăgătoare din tot ţinutul.

Cu un coş mare în mână, ea intră la Geamăna şi ceru să-i vorbească lui moş Barbeau. Sylvinet o văzu cel dintâi, dar îi întoarse spatele, nedorind să dea ochii cu ea. Dar ea îl întrebă cu atâta bună-cuviinţă unde este tatăl lui, încât fu obligat să-i răspundă şi s-o însoţească până la hambar, unde moş Barbeau tăia lemne. Deoarece micuţa Fadette l-a rugat pe moş Barbeau să încuviinţeze a sta de vorbă cu ea într-un loc unde n-ar putea fi auziţi de nimeni, el închise uşa hambarului, spunându-i că-i poate vorbi despre orice doreşte.

Micuţa Fadette nu se sperie de indiferenţa bătrânului Barbeau. Ea se aşeză pe o legătură de paie, el pe alta, şi fata îi vorbi astfel:

— Moş Barbeau, cu toate că răposata bunică-mea vă purta pică, iar dumneavoastră îmi purtaţi pică mie, eu ştiu că sunteţi omul cel mai drept şi mai de nădejde din tot ţinutul. Toată lumea zice la fel, şi chiar şi bunică-mea, învinuindu-vă de trufie, recunoştea meritele pe care le aveţi. În plus, după cum ştiţi, eu am legat o prietenie îndelungată cu fiul. Dumneavoastră, Landry. El mi-a vorbit adesea de dumneavoastră şi ştiu de la el, mai bine decât de la alţii, ceea ce sunteţi şi cât preţuiţi. De aceea vin să vă cer o mână de ajutor!

— Grăieşte, Fadette, răspunse moş Barbeau, n-am refuzat niciodată nimănui ajutorul meu, de-i vorba de un lucru pe care cugetul meu nu mă opreşte să-l fac. Aşa că, te poţi bizui

pe mine.

— Iacă. Ce vreau să vă spun, zise micuța Fadette, ridicând coşul şi punându-l lângă moş Barbeau. Răposata bunică-mea câştiga tămăduind oamenii şi vânzând lecaurile făcute de ea pe mai mulți bani decât s-ar putea crede; cum nu cheltuia aproape nimic şi nici nu dădea bani eu dobândă, nimeni n-avea de unde şti ce avea ea într-un loc ascuns din pivnița ei, pe care mi-l arăta câteodată, zicându-mi: „Când n-oi mai fi, aici ai să găseşti tot ce-ți voi lăsa; sunt bunurile şi avutul tău şi al lui frate-tău; şi dacă yă lipsesc acu de multe, e ca într-o zi să nu vă lipsească nimic. Să nu îngădui să se atingă oamenii legii de averea ce-ți las, căci te-or îndemna s-o iroseşti în cheltuieli. Când banii or fi ai tăi, păstrează-i, ține-i pitiți, ca să te foloseşti de ei la bătrânețe şi să nu duci lipsă de nimic". După ce-am înmormântat-o pe biata bunică-mea, i-am ascultat porunca; am luat cheia de la pivniță, am scos cărămizile din perete, acolo unde-mi arătase ea. Şi-am găsit ceea ce vă aduc aici în coş, moş Barbeau, şi vă fac rugămintea să mi-i plasați cum veți socoti, după ce veți face ce spune legea pe care eu n-o cunosc defel, ca să fiu ferită de cheltuielile mari de care mi-e teamă.

— Îți mulțumesc pentru încrederea ce-mi arăți, Fadette, spuse moş Barbeau, fără să deschidă coşul, deşi era oarecum' curios, dar eu n-am dreptul să prim, esc banii dumitale şi nici să am grijă de treburile dumitale. Eu nu-ți sunt tutore. Fără îndoială că bunica ți-a lăsat vreun testament.

— N-a făcut niciun testament, şi tutoarea pe care mi-o dă legea e mama mea. Ştiți însă că nu am veşti despre ea de multă vreme şi că nu ştiu dacă a murit ori mai trăieşte, biata de ea. În afară de ea n-am altă rubedenie decât pe naşa Fanchette, care-i o femeie cinstită şi cumsecade, dar neştiutoare în a-mi păstra avutul sau a mi-l pune la adăpost. Ea n-ar putea răbda să nu vorbească despre el cu toată lumea şi să-l arate, de aceea mă tem ori că nu l-ar plasa în mâini bune, ori că, lăsându-l să fie mânuit de nişte oameni fără pricepere, l-ar irosi fără să bage de seamă; căci biata

nașă-mea nici socoteli nu știe să facă.

— Așadar e un lucru de mare răspundere, spuse moș Barbeau, ai cărui ochi lunecau fără voia lui peste capul coșului; îl apucă de toartă ca pentru a-i aprecia greutatea; dar era așa de greu, că-l cuprinse mirarea și continuă: De-i fier vechi, nu trebuie mult din cât este

/

ca să încarci un cal.

Pe micuța Fadette, care avea o minte deosebit de ascuțită, o distra nerăbdarea lui de a vedea ce se află în coș. Ea se prefăcu așadar că vrea să-l deschidă; dar moș Barbeau socotea că i s-ar știrbi demnitatea dacă ar încuviința asemenea lucru.

— Nu-i treaba mea, spuse el, și cum n-am dreptul să-ți primesc banii în păstrare, nu se cuvine nici să aflu măcar în ce constă moștenirea dumitale.

— Și eu toate astea trebuie, moș Barbeau, spuse Fadette, să-mi faceți măcar acest mic bine. Că nici eu nu-s mai pricepută ca nașa mea să număr peste o sută. Și-apdi nici nu știu care-i valoarea monedelor vechi și noi și nu mă pot încrede decât în dumneavoastră ca să-mi spuneți de-s avută ori săracă și ca să știu cu adevărat socoteala avutului meu.

— Fie, zise moș Barbeau, care nu mai rezista curiozității: nu-mi ceri un lucru din cale-afară de greu și n-am de ce zice ba.

Atunci micuța Fădețte ridică repede cele două capace ale coșului și scoase două pungi mari, conținând fiecare câte două mii de franci.

— Ei bine, e destul de îmbietor, îi spuse moș Barbeau, iată o mică zestre care te-o face să fii cerută de mai mulți.

— Asta nu-i tot, spuse micuța Fadette; aici, în fundul panerului, e ceva ce nu știu ce poate fi.

Și scoase un săculeț din piele de anghilă pe care-l răsturnă în pălăria lui moș Barbeau. Erau o sută de ludovici de aur, din cei vechi, iar ochii acelui om de treabă începură să sclipească, și după ce-i numără și-i băgă din nou în săculețul lor, ea scoase un al doilea, cu același conținut, apoi al treilea,

al patrulea, aşa încât până la urmă, atât în aur cât şi în argint şi în monedă mică erau nici mai mult nici mai puţin decât vreo patruzeci de mii de franci.

Ceea ce reprezenta cam de trei ori mai mult ca toată averea lui moş Barbeau, socotită în case, şi cum averea oamenilor de la ţară nu prea e făcută din bani gheaţă, nu văzuse niciodată atâta bănet,

Oricât de cinstit şi de dezinteresat ar fi un ţăran, nu se poate spune că vederea banilor îl întristează; şi moş Barbeau simţi pentru o clipă că-l trec sudorile. Iar după ce-i numără pe toţi, spuse:

— Ca să ai de patruzeci de ori câte o mie de franci, nu-ţi lipseşte decât douăzeci şi doi de galbeni, care vra să zică, partea ta de moştenire e două mii de monezi de aur; ceea ce înseamnă că eşti cea mai avută fată de prin partea locului, micuţă Fadette, iar că frate-tău cosaşul, poate rămâne plăpând şi beteag toată viaţa; s-o duce să-şi vadă moşiile numai cu trăsura. Bucură-te, aşadar, te poţi socoti bogată şi poţi da sfoară-n ţară de vrei să-ţi găseşti repede un bărbat bun.

— Nu-s grăbită defel, spuse micuţa Fadette, şi vă cer, dimpotrivă, să-mi păstraţi taina despre bogăţia asta, moş Barbeau. Mi s-a năzărit că, urâtă cum sunt, să nu mă ceară careva de nevastă fiindcă-s avută, şi nu fiindcă am inimă bună şi-s cinstită; şi cum în ţinutul nostru am faimă proastă, vreau să treacă un timp ca oamenii să-şi dea seama că n-o merit.

— Cât despre urâţenia ta, Fadette, spuse moş Barbeau ridicându-şi ochii care nu conteneau să mângâie coşul, îţi pot spune, cu mâna pe inimă, că erai urâtă, dar te-ai schimbat atâta de mult la oraş, că acu poţi fi socotită tare frumuşică. Cât despre faima ta proastă, dacă, aşa cum vreau să cred, n-o meriţi defel, aş zice şi eu că e mai bine să nu te pripeşti şi să-ţi ascunzi averea, că-s destui oameni pe care i-ar ademeni şi te-or cere până şi de nevastă, fără să aibă pentru dumneata stima pe care o femeie trebuie s-o ceară din partea soţului ei. Acu, cât priveşte faptul că vrei să-mi laşi

mie în păstrare averea, asta ar fi împotriva legii, şi mai târziu s-ar putea să fiu bănuit şi vorbit de rău, că doar nu ducem lipsă de clevetitori, şi dealtminteri, să zicem că ai avea dreptul să faci ce vrei cu ceea ce este al tău, nu ai însă dreptul să mânuieşti la voia întâmplării ceea ce este al fratelui tău minor. Tot ceea ce pot face va fi să-i cer cuiva o povață, fără să te numesc însă. Şi-am să-ți aduc atunci la cunoştință ce trebuie să faci ca să pui în siguranță şi să foloseşti cât mai bine moştenirea ta şi a mamei tale, fără ca ea să treacă prin mâinile oamenilor legii, care nu-s toți de bună-credință. Ia, aşadar, toți banii ăştia, şi ascunde-i bine până când ți-oi putea da un răspuns. Şi sunt gata, de-o fi nevoie, să aduc mărturie în fața mandatarilor eomoştenitorului dumitale despre cifra sumei pe care am numărat-o şi pe care am s-o scriu într-un colț din hambarul meu ca să n-o uit.

Astă era tot ce voia micuța Fadette, ca moş Barbeau să ştie despre ce este vorba. Dacă simțea în fața lui o oarecare mândrie că e bogată, aceasta se datora faptului că el n-o mai putea învinui că vrea să profite de pe urma lui Landry.

XXXIV

Moş Barbeau, văzând-o atât de prevăzătoare, şi dându-şi seama cât era de delicată, nu se grăbi atât să-i pună banii în siguranță şi să le găsească un plasament, cât să afle ceea ce se spunea despre ea la Château-Meillant, unde stătuse un an de zile. Căci, dacă zestrea asta aşa de frumoasă il ispitea şi-l făcea să nu țină seama de rubedenii, lucrurile se schimbau când era vorba despre cinstea fetei pe care şi-ar fi dorit-o drept noră. Se duse aşadar el însuşi la Château-Meillant şi culese personal toate informațiile. Află că micuța Fadette se purtase atât de bine, încât nu i se putea reproşa nimic. Fusese în slujba unei bătrâne călugărițe de viță nobilă, care preferase s-o țină în preajma ei ca pe-o prietenă decât ca pe-o slujnică, atât de mulțumită fusese de purtarea ei, de buna ei cuviință şi de judecata ei. Şi-i părea tare rău că micuța Fadette plecase şi spunea că-i o fată credincioasă, plină de curaj, econoamă, curată, harnică şi cu o fire atât de blândă,

încât nu va mai găsi niciodată o alta la fel. Şi cum această bătrână doamnă era destul de bogată, făcea multe milostenii, iar micuța Fadette îi fusese de mare ajutor în îngrijirea bolnavilor şi în pregătirea leacurilor, învățând multe taine minunate pe care stăpâna ei le aflase la mânăstire, înainte de revoluție.

Moş Barbeau fu nespus de bucuros şi se întoarse la C0*356, hotărât să lămurească lucrurile până la capăt.

Îşi adună familia şi-i însărcină pe cei mai mari dintre copii, pe frați şi pe celelalte rubedenii, să cerceteze, dar cu mare fereală, purtările micuței Fadette din clipa când se făcuse mai mărişoară, pentru ca, dacă toate vorbele rele scornite pe socoteala ei nu aveau drept pricină decât nişte pozne copilăreşti, puteau fi date uitării; dar dacă, dimpotrivă, careva putea spune că a văzut-o făcând vreo faptă rea sau vreun lucru necuviincios era de datoria lui să-i interzică în continuare lui Landry s-o mai vadă. Ancheta a fost făcută cu prudența dorită de el, şi fără ca problema zestrei să fie dată în vileag, căci despre asta moş Barbeau nu suflase nicio vorbă, nici chiar soției sale.

În acest timp, micuța Fadette trăia foarte retrasă în căsuța ei, unde nu vru să schimbe nimic, în afară doar că o ținea atât de curată, încât te puteai oglindi în acele mobile sărăcăcioase. Îl îmbrăcă îngrijit pe micul cosaş şi* fără să se observe, începu să-l hrănească, la fel ca şi pe ea însăşi şi pe naşa sa, mult mai bine, ceea ce avu un mare efect asupra copilului; se întrema mai mult decât putea cineva nădăjdui, iar sănătatea i se îmbunătăți simțitor. Deveni un băiețel drăgălaş, plin de idei năstruşnice şi copilăreşti, aşa că nu mai displăcea nimănui, cu toate că era şchiop şi eârn.

Şi, pe de altă parte, se vedea o atât de mare schimbare în ființa şi în obiceiurile Fadettei, incit vorbele rele fură uitate şi mai toți băieții, văzând-o umblând aşa de sprintenă şi de zveltă, ar fi dorit ca să-şi fi sfârşit doliul pentru a-i putea face curte şi a dansa cu ea.

Numai Sylvinet Barbeau rămase la vechile lui păreri, îşi dădea seama că familia urzeşte ceva în legătură cu ea, 'căci

tatăl lui nu se putea stăpâni să n-o pomenească adesea, iar când afla că cine ştie ce minciună veche spusă pe socoteala Fadettei era cu totul lipsită de temei, se simțea foarte fericit, şi asta în interesul lui Landry, spunând că nu putea suferi să-i acuze cineva băiatul c-ar fi profitat de nevinovăția vreunei fete.

Se vorbea, de asemenea, despre apropiata întoarcere a lui Landry, şi moş Barbeau părea că doreşie să aibă şi consimțământul lui moş Caillaud. În sfârşit, Sylvinet îşi dădea prea bine seama că nimeni nu mai privea cu ochi aşa de răi dragostea lui Landry pentru Fadette, şi amărăciunea îi cuprinse din nou sufletul. Părerile, care se schimbă după cum bate vântul, erau de Ia. O vreme în favoarea Fadettei; nimeni nu bănuia că-i bogată, dar ea plăcea tuturor, şi, din această cauză, îi devenea şi mai nesuferită lui Sylvinet, care vedea în ea rivala dragostei lui pentru Landry.

La răstimpuri, moş Barbeau lăsa să-i scape ân prezența lui cuvântul căsătorie, spunând că gemenii vor ajunge curând la vârsta când va trebui să se gândească la însurătoare. Căsătoria lui Landry fusese întotdeauna, pentru Sylvinet, un gând dureros, ca ultimul cuvânt al despărțirii lor. Febra îi reveni, şi mătuşa Barbeau chemă iar doctorii ia căpătâiul lui.

Într-o zi, ea o întâlni pe naşa Franc-hette, care, auzind-o tinguindu-se, o întrebă de ce se duce atât de departe să caute leacuri şi să cheltuiască atâția bani, când are la îndemână o ființă mai pricepută decât toate cele aflate în ținut, şi care nu vrea să-i tămăduiască pe oameni pentru bani, cum făcea bunica ei, ci numai din iubire față de Dumnezeu şi de aproapele ei. *Şi* o numi pe micuța Fadette.

Mătuşa Barbeau îi vorbi despre asta soțului ei, care nu se arătă a fi împotrivă. Şi-i spuse că la ChâteauMeillant micuța Fadette trecea drept foarte pricepută şi că din toate părțile veneau oamenii să-i ceară leacuri, aşa cum veneau şi la stăpâna ei.

Mătuşa Barbeau o rugă aşadar pe Fadette să vină să-l vadă pe Sylvinet, care era la pat, şi să încerce să-l lecuiască.

Fanchon căutase, şi nu o dată, prilejul de-a sta de vorbă

cu el aşa cum îi făgăduise lui Landry, dar el n-o încurajase niciodată, aşa că nu se lăsă rugată şi alergă într-un suflet să-l vadă pe bietul geamăn, li găsi dormind, cu febră mare, şi rugă familia s-o lase singură cu el. Cum obiceiul doftoroaielor e să acționeze în taină, nimeni n-o contrazise şi fu lăsată singură în cameră.

Mai întâi, Fadette puse mâna pe mâna geamănului care atârna peste marginea patului; dar îl atinse cu atâta gingăşie, încât el nu-şi dădu seama, deşi avea un som atât de uşor, încât şi o muscă, zburând, îl deştepta. Mâna lui Sylvinet era fierbinte ca focul, şi se înfierbântă încă şi mai tare în mâna micuței Fadette. Începu să se zvârcolească, dar fără a încerca să-şi retragă mâna. Atunci Fadette îşi puse cealaltă mfnă pe fruntea lui, tot atât de uşor ca şi prima dată, şi el începu să se zvârcolească şi mai tare. Dar, încetul cu încetul, se linişti, şi ea simți cum fruntea şi mâna bolnavului frig din ce în ce mai puțin şi că somnul lui devine la fel de liniştit ca al unui prunc. Rămase aşa lângă el până când văzu că e pe punctul de a se trezi; şi atunci se retrase după perdea, şi ieşi din cameră şi din casă spunându-i mătuşii Barbeau:

— Duceți-vă să vă vedeți feciorul, şi dați-i ceva de mâncare, căci nu mai are fierbințeală; şi, mai cu seama, nu-i spuneți nimic despre mine, dacă vreți să-l lecuiesc. Am să vin din nou as ta-seară, la ceasul când mi-ați spus că-i creşte fierbințeala, şi am să încerc să i-o alung iarăşi..

XXXV

Mătuşa Barbeau rămase uimită când îl văzu pe Sylvinet fără febră, şi se grăbi să-i aducă mâncarea, pe care el nu o respinse ca de obicei. Şi, cum trecuseră şase zile de când febra nu-l slăbise defel şi de când nu voise să mănânce nimic, toată lumea fu cuprinsă de admirație pentru ştiința micuței Fadette care, fără să-l trezească şi fără să-i dea nimic de băut. Doar prin puterea descântecelor ei. Aşa cum se credea – îl pusese oarecum pe picioare.

La căderea serii, febra îl cuprinse din nou, fiind chiar şi mai ridicată. Sylvinet moțăia, bătea câmpii, luptându-se cu

visele, iar când se trezea, se speria de oamenii aflați în jurul lui.

Fadette se întoarse, şi, ca şi dimineața, rămase singură cu el timp de o oră, nefăcând nicio altă vrăjitorie decât aceea de a-i ține mâna şi capul, cu multă blândețe, şi respirind lângă obrazul lui fierbinte.

Şi, ca şi dimineață, ea îi alungă delirul şi febra; şi povățuindu-i din nou când plecă, să nu i se vorbească lui Sylvinet despre ea; ai casei îl găsiră cufundat într-un somn liniştit, nemaiavând fața roşie şi nemaipărând bolnav.

Nu ştiu cum i-a trecut Fadettei prin minte această idee. Îi venise întâmplător şi din experiență, căci pe frățiorul ei Jeanet îl readusese de mai bine de zece ori la viață fără a face altceva decât să-i răcorească fruntea cu mâinile şi răsuflarea ei, sau să-l încălzească atunci când, din pricina febrei prea ridicate, îi era frig. Ea îşi închipuia că dragostea şi voința unui om sănătos, precum şi ațingerea unei mâini pure şi vii, pot alunga răul, atunci când omul acesta este înzestrat cu un anume har şi are o mare încredere în bunătatea lui Dumnezeu. De asemenea, în timp ce îşi ținea mâinile pe mâna şi frunza bolnavului, înălța în gând rugăciuni fierbinți către Du ezeu. Şi ceea ce făcuse pentru frățiorul ei, ceea ce făcea acum pentru fratele lui Landry n-ar fi vrut să facă niciodată pentru nimeni care i-ar fi fost mai puțin drag şi pentru a cărei soartă nu ar fi putut avea chiar atâta grijă; căci îşi închipuia că întâia putere a acestui leac era dragostea puternică față de bolnav, fără de care Dumnezeu nu ți~ar da puterea să-l vindeci.

Şi, în timp ce micuța Fadette descânta astfel fierbințeala lui Sylvinet, ea se ruga lui Dumnezeu întocmai cum se rugase şi atunci când îl descântase de fierbințeală’ pe fratele ei: „Doamne, fă ca sănătatea mea să treacă din trupul meu în acest trup bolnav, şi aşa cum Iisus şi-a dat viața lui ca să mântuiască sufletul tuturor muritorilor, dacă voința ta e să mi-o iei pe a mea spre a o da acestui bolnav, ia-mi-o; ți-o dau fără părere de rău în schimbul tămăduirii pe care ți-o cer.”

Micuța Fadette se gândise să încerce puterea acestei

rugăciuni la patul de moarte al bunicii sale; dar nu îndrăznise, fiindcă se părea că viața sufletului şi a trupului se stingeau în această bătrână femeie datorită vârstei şi a legii naturii care este voința lui Dumnezeu. Şi micuța Fadette, care punea, după cum se vede, mai multă evlavie decât vrăjitorie în farmecele ei, s-ar fi temut să-i ceafă un lucru pe care el nu avea obiceiul să-l acorde, altfel decât prin puterea unui miracol, celorlalți creştini.

Oricum ar fi fost leacul, inutil ori atotputernic, fapt e că în trei zile ea îl vindecă pe Sylvinet de febră, şi el n-ar fi ştiut niciodată cum anume s-a întâmplat acest lucru dacă, ultima oară, trezindu-se brusc din somn, n-ar fi văzut-o aplecată asupra lui şi încercind să-şi retragă încetişor mâinile.

La început crezu că-i nălucă, şi închise ochii ca să n-o mai vadă; dar, întrebând-o după aceea pe maică-sa dacă într-adevăr Fadette i-a ținut mâna pe frunte sau dacă a fost doar un vis, mătuşa Barbeau. Căreia soțul ei îi dăduse să înțeleagă câte ceva din planurile lui şi care ar fi dorit ca Sylvinet să n-o mai duşmănească pe fată, îi răspunse că ea venise, într-adevăr, trei zile la rând, şi dimineața şi seara, şi că i-a luat fierbințeala ca prin minune, îngrijindu-l într-un fel pe care nu-l ştia decât ea,

Sylvinet avu aerul că nu crede nimic; şi-i spuse că febra trecuse de la sine şi că vorbele şi tainele micuței Fadette nu vădeau decât îngâmfare şi sminteală; şi cum fu liniştit şi sănătos câteva zile, moş Barbeau crezu că e momentul potrivit ca să-i dea a înțelege că s-ar putea ca fratele lui să se căsătorească, fără a numi însă persoana pe care o avea în vedere.

— N-aveti nevoie să-mi ascundeți numele fetei pe care i-o hărăziți, răspunse Sylvinet. Ştiu eu bine că-i vorba de Fadette, care v-a fermecat pe toți.

Într-adevăr, ancheta secretă a lui moş Barbeau îi fusese atât de favorabilă micuței Fadette, că el nu mai avea niciun fel de şovăială şi dorea din tot sufletul să-l cheme înapoi pe Landry. Nu se mai temea decât de gelozia geamănului şi se străduia să-l vindece de această ciudățenie, spunându-i că

Landry nu va fi niciodată fericit fără micuța Fadette. La care Sylvinet îi răspunse:

— Căsătoriți-i, fiindcă fratele. Meu trebuie să fie fericit. Dar ei nu îndrăzniră încă, deoarece de îndată ce păr» a-şi da încuviințarea fierbințeala lui Sylvinet reveni.

XXXVI

În tot acest timp, moş Barbeau se temea că micuța Fadette să nu-i poarte pică pentru nedreptățile din trecut şi că, uitând de Landry, să nu pună ochii pe altul. Când fata

Veni la Geamăna ca să-l îngrijească pe Sylvinet, el încercase să-i vorbească de Landry; dar ea se făcu a nu auzi *şi* el se află în mare încurcătură.

În sfârşit, într-o dimineață, se hotărî şi se duse s-o caute pe micuța Fadette.

— Fanchon Fadet, îi spuse, am venit să-ți fac o întrebare la care te rog să-mi dai un răspuns cinstit şi adevărat, înainte de moartea bunicii tale, ştiai ceva despre averea asta mare pe care avea să ți-o lase?

— Da, moş Barbeau, răspunse micuța Fadette, ştiam eu ceva, deoarece o văzusem adesea scotocind aurul şi argintul, şi că niciodată nu văzusem ieşind din casă decât bani mărunți şi fiindcă bunică-mea îmi zicea adesea, când fetele din sat râdeau de zdrențele mele: „Nu-ți face inimă rea, fetico. Căci ai să fii mai avută ca ele toate, şi-o veni ea şi ziua când o să te poți îmbrăca în mătase din cap până-n picioare, dacă asta ți-o fi voia.”

— Nu care cumva, continuă moş Barbeau, te-ai apucat să-i spui lui Landry toate astea, iar el se făcea că te iubeşte din pricina averii?

— Cât despre asta, moş Barbeau, răspunse micuța Fadette, află că întotdeauna am vrut să fiu iubită pentru ochii mei frumoşi, lucru ce nu mi-a lipsit, şi că n-am fost atât de proastă să-i spun lui Landry că ochii mei frumoşi erau în sacul din piele de anghilă; şi totuşi, i-aş fi putut spune fără nicio primejdie pentru mine, deoarece Landry mă iubea atât de sincer şi de curat, că niciodată nu i-a păsat dacă-s bogată ori săracă.

— Şi după ce-a închis ochii bunică-ta, draga mea Fanchon, îmi poți da asigurarea că Landry n-a aflat nimic de la tine ori de la careva din casă despre banii ăştia?

— Vi-o dau, răspunse Fadette. Căci aşa cum e de adevărat că-l iubesc pe bunul Dumnezeu, tot aşa de adevărat e şi că sunteți singurul din lume, în afară de mine, care are cunoştință de asemenea lucru.,

— Dar tu crezi, Fanchon, că Landry îți păstrează aceeaşi dragoste? Şi după moartea bunică-ti ți-a dat el vreun semn cum că ți-a rămas credincios?

— Mi-a dat semnul cel mai sigur, răspunse ea, căci trebuie să vă mărturisesc că a fost pe la mine după trei zile de la moartea bunică-mi şi mi-a jurat că dacă n«să-i fiu soție o să moară de inimă rea.

— Şi tu, Fadette, ce i-ai răspuns?

— La întrebarea asta, moş Barbeau, nu-s obligată să vă răspund; dar eu vă voi răspunde ca să vă fac o bucurie. I-am spus că mai avem destulă vreme să ne gândim la căsătorie şi că nu mi-ar fi pe plac să mă mărit cu un băiat ai cărui părinți nu mă vor.

Şi cum micuța Fadette spusese toate astea pe un ton destul de mândru şi de nestingherit, moş Barbeau începʼ» să se simtă neliniştit.

— N-am dreptul să te descos, Fanchon Fadet, spuse, şi nu ştiu dac*ăl* ai de gând să-mi faci fiul fericit ori nefericit pentru toată viața lui; eu ştiu însă că el te iubeşte din cale-afară de mult şi că, de-aş fi în locul tău, şi având credința pe care-o ai că eşti iubită pentru tine însăți, mi-aş spune: Landry Barbeau mă iubea când umblam în zdrențe, când toată lumea mă alunga, şi chiar când părinții lui făceau greşeala de a-l osândi pentru asta. Luî i-am părut frumoasă atunci când nimeni nu mă lăsa să nădăjduiesc măcar că m-aş putea schimba; el m-a iubit în ciuda neajunsurilor pe care dragostea asta i le-aducea; el m-a iubit şi când am fost lângă el şi când n-am fost lângă el; în spirit, el m-a iubit atât de tare încât **nur-i** pot pune dragostea la îndoială, şi nu vreau să mă mărit decât cu el.

— E multă vreme de când mi-am spus toate acestea, moş Barbeau, răspunse micuța Fadette; dar, vă zic iară, nu mi-ar fi pe plac să intru într-o familie căreia i-ar fi ruşine cu mine şi care nu şi-ar da încuviințarea decât din slăbiciune şi milă.

— De-i numai asta pricina care te opreşte, te poți hotărî, Fanchon, continuă moş Barbeau; deoarece familia lui Landry te stimează şi te doreşte. Şi să nu crezi că s-a schimbat fiindcă eşti bogată. Nu din pricina sărătiei te dispreţuiam, ci a vorbelor rele care umblau pe seama ta. Dac-ar fi fost întemeiate, niciodată, nici chiar cu preţul vieţii băiatului meu, n-aş Ti primit să-mi fii noră; dar am fost la Château-Meillant într-adins ca să aflu; am întrebat pe fiecare cu de-amănuntul despre tine, acolo ca şi aici, şi acuma recunosc că înainte mi s-au adus la ureche numai minciuni, şi că eşti o fată cuminte şi cinstită, aşa cum Landry spunea cu atâta foc. Aşadar, Fanchon Fadet, am venit să te cer să te măriţi cu fiu-meu, iar de spui da, el o veni acasă peste opt zile.

Propunerea aceasta, pe care o prevăzuse de altfel, o bucură nespus pe micuța Fadette; dar, nevrând să-şi arate bucuria, fiindcă dorea ca viitoarea ei familie s-o respecte toată viaţa, răspunse cu multă cumpătare. Atunci, moş Barbeau îi vorbi astfel:

— Văd, fata mea, că încă mai ai ceva pe inimă împotriva mea şi a lor mei. Să nu ceri ca un om bătrân să-ţi ceară iertare; mulţumefte-te cu vorbele lui bune, şi când îţi spun că vei fi iubită şi stimată de noi, bizuie-te în privinţa asta pe moş Barbeau, care n-a înşelat până acum pe nimeni. Hai, vrei să dai sărutarea păcii tutorelui pe care ţi l-ai ales, ori tatălui care vrea să te înfieze?

Micuța Fadette nu mai putu rezista, sări de gâtul lui mos Barbeau şi în bătrâna lui inimă licări fericirea.

XXXVII

Înţelegerea se făcu repede. Căsătoria urma să ăi bă loc de îndată ce Fanchon va termina cu doliul; nu mai rămânea decât să fie rechemat Landry; dar chiar când mătuşa Barbeau veni în seara aceea s-o îmbrăţişeze pe Fanchon şi să-i dea binecuvântarea, îi spuse că la vestea apropiatei

căsătorii a fratelui său, Sylvinet căzuse iar la pat, şi ea cerea o amânare de câteva zile pentru a-l vindeca ori a-l mângâia.

— Ați făcut' o mare greşeală, mătuşă Barbeau, spuse micuța Fadette, întărindu-l pe Sylvinet în credința că nu visase când mă văzuse la căpătâiul lui, atunci când i-a trecut fierbințeala. Acum, gândul lui s-o împotrivi gândurilor mele, şi n-o să mai fiu în stare să-l vindec în timp ce doarme. S-ar putea chiar să mă respingă şi s-ar putea ca, simțindu-mă lângă el, boala să i se înrăutățească.

— Nu cred, răspunse mătuşa Barbeau, deoarece adineauri, când s-a simțit rău, s-a culcat şi a zis: „Ei, unde-i Fadette? Mi-ați zis că ea m-a vindecat. Şi-acu n-are să mai vină?” Iar când i-am spus c-o să vin să te caut şi să te chem, s-a arătat bucuros şi chiar nerăbdător.

— Am să viu, răspunse Fadette; numai că de data asta trebuie, să încerc altceva, căci, vă spun, ceea ce-mi izbutea cu el când nu ştia că-s acolo, n-o să-mi mai izbutească şi-acuma. 's

— Şi nu iei cu tine nici prafuri ni'ci băuturi de leac? întrebă mătuşa Barbeau.

— Nu, spuse Fadette: trupul lui nu-i chiar atât de bolnav, mintea trebui să i-o lecuiesc; am să încerc să-l fac să primească gândurile mele, dar nu pot făgădui c-o să izbutesc. Ceea ce vă pot făgădui, este să-l aştept cu răbdare pe Landry, şi să nu vă cer să-l chemați acasă, decât după ce vom fi făcut totul ca să-i însănătoşim fratele. Landry mi-a cerut cu atâta stăruință acest lucru, că ştiu că va socoti că bine am făcut amânând întoarcerea Iul acasă.

Când Sylvinet o văzu pe micuța Fadette lângă patul lui, păru nemulțumit şi refuză să-i răspundă când îl întrebă cum se simte. Ea încercă să-i ia pulsul, dar el îşi trase mâna şi îşi întoarse fața spre perete. Atunci Fadette făcu un semn să fie lăsată singură cu el şi, după ce ieşi toată lumea, ea stinse lampa şi nu lăsă să pătrundă în odaie decât lumina lunii, plină în acea clipă. Apoi se întoarse lângă Sylvinet şi-i spuse pe un ton poruncitor de care el asculta ca un copil.

— Sylvinet, pune-ți mâinile într-ale mele şi răspunde-mi

cinstit: căci n-am venit aici pentru bani, şi dacă mi-am dat osteneala să viu să te-ngrijesc, n-am făcut-o ea să fiu rău primită şi rău răsplătită de tine. Fii aşadar eu luare-aminte la ce-o să te întreb şi la ce-o să-mi răspunzi, deoarece nu-ți va sta în putință să-mi ascunzi adevărul.

— Întreabă-mă ce vei crede de cuviință, Fadette, răspunse geamănul, uluit de a o auzi vorbindu-i cu atâta severitate pe această poznaşă Fadette, căreia, în trecut, îi răspunsese atât de des lovind-o cu pietre.

— Sylvain Barbeau, continuă ea, se pare că-ți doreşti moartea.

Sylvain se încurcă puțin înainte de-a răspunde, dar cum Fadette îi strângea mâna cu putere făcându-l să simtă, neclintită, voința ei, îi răspunse într-un fel foarte tulbure;

— N-ar fi moartea cea mai mare fericire pentru unul ca mine de vreme ce-mi dau seama că-s o povară pentru ai mei şi prilej de amărăciune din pricina bolii şi a…

— Spune-ți gândul întreg, Sylvain, nu trebuie să-mi ascunzi nimic.

— Şi din pricina firii mele bănuitoare, pe care nu-s în stare s-o schimb, continuă geamănul din cale-afară de abătut.

— Şi din pricina inimii tale haine, spuse Fadette, pe un ton atât de aspru că băiatul se înfurie şi se însoăimântă şi mai tare.

XXXVIII

— De ce mă învinuieşti că am inimă haină? întrebă el; îmi spui vorbe rele numai acum când vezi că n-am putere să mă apăr.

— Ți-am spus doar ce cred eu despre tine, Sylvain, răspunse Fadette, şi ți-oi mai spune încă şi altele. Nu mi-e defel milă de boala ta, deoarece sunt destul de pricepută ca să văd că nu-i ceva serios şi că, dacă te pândeşte o primejdie, apoi e aceea de a-ți pierde mințile, tar tu faci tot ce-ți stă în putință ca să ți le pierzi, fără să ştii unde poate duce răutatea şi lipsa de judecată.

— Învinuieşte-mă de lipsă de judecată, spuse Sylvinet: cât despre răutate, e o învinuire pe care nu cred c-o merit.

— Nu încerca să te aperi, răspunse micuța Fadette; te cunosc ceva mai bine decât te cunoşti tu însuți, Sylvain, şi-ți spun că slăbiciunea dă naştere la neadevăr; şi din pricina asta eşti egoist şi lipsit de recunoştință.

— Dacă gândeşti atât de rău despre mine, Fanchon Fadet, asta-i din pricină că frate-meu Landry a vorbit tare urât despre mine şi ți-a spus cât de puțină dragoste îmi poartă „căci, dacă mă cunoşti ori crezi că mă cunoşti, asta nu s-ar putea decât cu ajutorul lui.

— Iată unde voiam să te aduc, Sylvinet. Ştiam eu bine că n-ai s-apuci a rosti trei vorbe fără să te plângi de fratele tău şi fără să-l învinuieşti; deoarece dragostea ce i-o porți e nebunească şi necugetată, şi-are să se schimbe în. Ciudă şi în duşmănie. Din pricina asta cunosc că eşti pe jumătate nebun, şi că n-ai o inimă bună. Află însă de la mine că Landry te iubeşte de zece ori mai mult decât îl iubeşti tu, şi cea mai bună dovadă e că el nu-ți aduce niciodată nicio învinuire, orieât de mult l-ai mâhni, pe când tu îi aduci învinuire pentru orice, măcar că el nu face decât să-ți împlinească voia şi să-ți slujească. Cum vrei să nu văd deosebirea dintre el şi tine? Cu cât Landry te-a vorbit mai de bine în fața mea, cu atât mai de rău am gândit eu despre tine, deoarece am socotit că un frate atât de bun n-ar putea fi nesocotit decât de un suflet nedrept.

— Aşa că mă urăşti, nu-i aşa, Fadette? Nu m-am îndoit deloc de lucrul ăsta, şi ştiam bine c-ai să-mi răpeşti dragostea lui frate-meu, vorbindu-mă de rău în fața lui.

asia *e a? teptam, meştere Sylvain,. Şi-s mulțumită că dai lucrurile pe față. Ei bine, am să-ți răspund ca ai o inimă haină şi eşti un copil mincinos, deoarece dispreţuieşti şi faci de ocară o ființă care te-a slujit şi te-a apărat întotdeauna, în inima ei, ştiind totuşi bine că îi eşti împotrivă; o ființă care s-a lipsit de o sută de ori de cea mai mare şi singura bucurie pe care o avea în lume, bucuria de a-l vedea pe Landry şi de a fi împreună cu el, pentru a-l trimite să stea cu tine şi pentru a-ți da fericirea de care că se lipsea. Şi doară nu-ți eram datoare cu nimic. Ai fost întotdeauna duşmanul meu, şi

dacă mă gândesc bine, niciodată n-am întâlnit un copil atât de aspru şi de trufaş cum ai fost tu cu mine. Aş fi putut să mă răzbun, mai ales că nu mi-a lipsit prilejul. Dacă n-am făcut-o, şi dacă ți-am răspuns, fără ştirea ta, la rău cu bine, e fiindcă sunt încredințată că un suflet de creştin trebuie să-şi ierte aproapele, pentru a fi pe placul lui Dumnezeu. Dar când îți vorbesc de Dumnezeu, fără îndoială că nici nu mă auzi, deoarece eşti duşmanul lui şi al mântuirii tale.

— Te-am lăsat, Fadette, să zici fel de fel de lucruri despre mine. Dar asta-i prea de tot, mă învinuieşti c-aş fi păgân.

— Nu mi-ai spus chiar tu adineaori că-ți doreşti moartea? Şi crezi cumva că ăsta e, un gând creştinesc?

— N-am spuş asta, Fadette, am spus că…

Şi Sylvinet se opri înspăimântat, gândindu-se la ceea ce spusese, şi care i se părea o nelegiuire față de mustrările Fadettei.

Dar ea nu-l cruță, continuând să-l mustre* i

— S-ar putea ca vorbele să-ți fie mai rele decât gândul şi eu una sunt sigură că nu-ți doreşti într-atât moartea cât îți place să-i laşi pe ceilalți să creadă, ca să nu pleci printre străini, ca s-o chinuieşti pe biata maică-ta care se amărăşte din cale-afară din pricina asta, şi pe frate-tău geamăn care e destul de credul ca să pună temei pe spusele tale cum că vrei să-ți pui Capăt zilelor. Dar pe mine nu mă poți păcăli, Sylvain. Eu cred că te temi de moarte tot atât, ba chiar şi mai mult decât ceilalți, şi că-ți faci joacă din spaima celor care te iubesc. Ți-e drag să vezi că hotărârile cele mai înțelepte şi mai de folos se pleacă întotdeauna în fața amenințării tale c-ai să-ți curmi zilele; şi, ce-i drept e drept, e foarte lesne şi foarte plăcut să n-ai a rosti decât un singur cuvânt pentru ca toți să ți se supună. În felul ăsta, eşti stăpânul tuturor celor de-aci. Dar, cum lucrul ăsta este împotriva naturii, şi că-ți atingi scopul prin mijloace pe care Dumnezeu nu le încuviințează, Dumnezeu te pedepseşte, făcându-te şi mai nefericit decât ai fi dacă ai da ascultare. În loc să porunceşti. Şi iată că ți-e silă de viața prea bună care ți s-a făcut. Am să-ți spun însă ce ți-a lipsit ca să fii un băiat bun şi cu judecată.

Nişte părinţi din cale-afară de aspri, sărăcie lucie, pâine nu în toate zilele şi foarte des bătaie. De-ai fi fost crescut la fel ca mine şi ca frate-meu Jeanet, în loc să fii neomenos, ai fi recunoscător de cel mai mic lucru. Ascultă, Sylvain, nu te mai agăţa de această frăţie geamănă. Ştiu că s-au spus multe despre voi, că dragostea asta între gemeni e o lege a naturii care trebuia să vă aducă moartea dacă-i stăteaţi împotrivă, şi tu ai crezut că te 'supui sorţii împingând dragostea până la nebunie; dar Domnul nu-i atât de nedrept ca să ne însemne cu o soartă rea încă din pântecele mamelor noastre. El nu e atât de rău ca să ne dea idei pe care să nu le putem birui, şi-l ponegreşti, ca un superstiţios ce te afli, crezând că-n sângele trupului tău sălăşluieşte mai multă forţă şi-o scrisă rea, decât, în mintea ta, judecată şi putere. Niciodată, doar dacă ţi-ai pierdut minţile, n-am să pot crede că n-ai atâta putere să lupţi dacă ai vrea împotriva geloziei ce te stăpâneşte. Dar nu vrei. Deoarece cusurul din sufletul tău a fost prea corcolit, şi pentru că-ţi respecţi mai puţin datoria decât toanele.

Sylvinet nu răspunse nimic şi o lăsă. Pe Fadette să-l mustre încă multă vreme, fără să-i facă batirul vreunei ocări.. Simţea că, la urma urmei, fata are dreptate, dar că era lipsită de indulgenţă asupra unui singur punct; şi anume, părea să creadă că el nu luptase niciodată împotriva râului din el, şi că-şi dăduse de fapt seama de egoismul său; în timp ce, în realitate, fusese egoist fără să vrea şi fără să ştie. Şi asta îl mâhnea şi-l umilea tare mult, şi-ar fi vrut să-i dezvăluie mai în adânc propria lui conştiinţă. Cât despre Fadette, ea ştia prea bine că exagerează, dar făcea acest lucru anume, ca să-l zguduie înainte de a-l lua cu duhul blândeţii. Ea se străduia aşadar să-i vorbească aspru şi să se arate mânioasă, în timp ce în inima ei simţea atâta milă şi dragoste pentru el, încât era bolnavă din pricina prefăcătoriei, şi îl părăsi mai istovită decât îl lăsa pe el.

XXXIX

Adevărul e că Sylvinet nu era nici pe jumătate atât de bolnav pe cât părea şi pe cât îi plăcea să creadă. Micuţa

Fadette, apucându-i mâna, îşi dădu seama că febra scăzuse şi că, dacă mai delira un pic, asta era din pricină că mintea lui era mai bolnavă şi mai slăbită decât trupul. Socoti aşadar de cuviinţă să se adreseze minţii lui, încercând să-i inspire o mare teamă de ea, şi de îndată ce se crăpă de ziuă, ea se întoarse la căpătâiul lui. Sylvinet nu închisese ochii toată noaptea, dar era liniştit şi părea abătut. De cum o văzu, îi întinse mâna în loc să şi-o ferească, aşa cum făcuse în ajun.

— De ce-mi întinzi mâna, Sylvinet? Ca să văd ce fierbinţeală ai? Văd după faţa ta că nu mai ai defel.

Sylvinet, ruşinat că trebuie să-şi retragă mâna pe care ea refuzase s-o atingă, îi spuşe:

— Ca să-ţi dau zâua bună, Fanchon, şi să-ţi mulţumesc că-ţi dai atâta osteneală pentru mine.

— Dacă-i aşa, primesc, spuse ea, luându-i mâna şi ţinându-i-o într-a ei; căci eu nu resping niciodată ceea ce porneşte din inimă, şi nu te cred atât de făţarnic încât să-mi arăţi bunăvoinţă, dacă n-ai avea-o măcar oriei; de puţină.

Deşi era cât se poate de treaz, Sylvinet se simţea de minune cu mâna în mâna micuţei Fadette, şi îi spuse cu un ton foarte blând:

— M-ai mustrat «u multă asprime ieri-seara, Fanchon, şi nu ştiu cum se face că nu-ţi port niciun fel de pică. Ba găsesc că eşti tare bună că vii să mă vezi, după cât de nemulţumită eşti de mine.

Fadette se aşeză lângă patul lui şi îi vorbi cu totul altfel deoât îi vorbise în ajun; şi puse în vorbele ei atâta bunătate, atâta blindeţe şi duioşie, incit Sylvain încercă o alinare şi o bucurie cu atât mai mare cu cât el crezuse că-i şi mai mâniată împotriva lui. Şi plânse mult, îi mărturisi toate greşelile, şi-i ceru să-l ierte şi să-i dăruiască prietenia ei cu atâta însufleţire şi sinceritate, încât Fadette înţelese că inima îi era mai bună decât mintea. Îl lăsă să-şi descarce sufletul, dojenindu-l totuşi din când în când, şi, în clipa în care ea vru să-şi desprindă mâna dintr-a lui, el încercă s-o reţină, fiindcă i se părea că mâna aceea îl leeuia de boală şi totodată şi de tristeţe.

Când îl văzu în starea în care o dorise ea, îi spuse:

— Acum ani că plec, şi tu ai să te scoli din pat, Sylvain, că doar nu mai ai fierbinţeală şi nu se cuvine să stai şi să te alinţi când maică-ta se istoveşte atâta să te îngrijească şi-şi iroseşte timpul ca să-ţi ţină ţie de urât. Apoi ai să mănânci ce ţi-o da maică-ta, după cum am sfătuit-o eu. E carne, ştiu că nu-ţi place şi că nu trăieşti decât cu nişte păcătoase de ierburi. Dar nu-i nimic, ai să mănânci totuşi, şi chiar de ţi-o face silă, să n-arăţi. Maică-ta o să se bucure când o vedea că mănânci cu poftă; iar pentru tine, sila pe care ai s-o birui şi ai s-o ascunzi are să fie mai mică a doua oară, iar a treia oară o să piară cu totul. Şi-ai să vezi dacă am sau nu dreptate. Te las cu bine şi să nu fiu chemată prea repede pentru tine, deoarece ştiu că n-ai să mai fi bolnav dacă n-ai să vrei să mai fi.

— Nu mai vii diseară? întrebă Sylvinet. Credeam c-ai să vii.

— Eu nu-s doctor plătit, Sylvain, şi am şi alte treburi decât să te îngrijesc pe tine când nu eşti bolnav.

— Ai dreptate, Fadette; crezi că dorinţa de-a te vedea e tot răsfăţ; să ştii însă că-i altceva, căci simţeam o mare alinare stând de vorbă cu tine.

— Ei bine, nu eşti neputincios şi ştii unde mi-e casa. Nu uita c-am să-ţi fiu soră prin căsătorie, aşa cum îţi sunt acuma prin prietenie; aşa că poţi foarte bine veni să stăm de vorbă, fără ca nimeni să te poată mustra din pricina asta.

— Am să viu de-mi îngădui, răspunse Sylvinet. La revedere, Fadette; şi-acum am să mă scol din pat, deşi mă doare tare capul fiindcă n-am dormit şi m-am frământat toată noaptea.

— Nu vreau să plec înainte de-a te lecui de durer'ea asta de cap; gândeşte-te însă că va fi cea din urmă oară şi că-ţi poruncesc să dormi bine la noapte.

Îi puse mâna pe frunte şi, după cinci minute, Sylvinet era atât de întremat şi de vioi încât nu mai simţea nicio durere.

— Îmi dau seama, spuse, că greşeam când mă feream de tine, Fadette; eşti o foarte iscusită doftoroaie şi te pricepi să vrăjeşti boala. Toţi ceilalţi mi-au făcut destul de rău cu

leacurile lor, pe când tu doar cât m-atingi că mă şi vindeci; cred că de-aş putea sta mereu lângă tine, m-ai ajuta să nu mai fiu niciodată bolnav ori necinstit. Dar spune-mi, Fadette, nu mai eşti supărată pe mine? Vrei să dai crezământ cuvântuâui ce ți-am dat c-am să te ascult în tot ce-mi vei spune?

— Mă bizui pe cuvântul ce mi-ai dat, şi dacă n-ai sa te răzgândeşti, am să te iubesc ca şi cum ai fi fratele meu geamăn.

— De-ar fi aşa cum spui, Fanchon, mi-ai spune tu, nu dumneata, că doar frații nu vorbesc între ei cu atâta ceremonie. J

— Hai, Sylvain, scoală-te, mănâncă, stai de vorbă cu ceilalți, plimbă-te şi dormi, spuse ea ridicându-se. Iată porunca mea pentru ziua de azi. Iar mâine, la muncă.; j

— Şi am să vin să te văd, spuse Sylvinet.

— Fie, zise ea; şi plecă privindu-l cu atâta prietenie şi înțelegere, încât îi insuflă dintr-odată puterea şi dorința de a-si părăsi patul de umilință şi trândăvie-

XL

Mătuşa Barbeau nu contenea să se minuneze de iscusința micuței Fadette, şi la căderea serii ea îi spuse bărbatului ei:

— Iată că Sylvinet se simte mai bine. Azi a mâncat tot ce i-am dat fără să strâmbe din nas, ca de obicei, şi ceea ce-i de necrezut este că vorbeşte de micuța Fadette ca de bunul Dumnezeu. N-a rămas niciun lucru bun pe care el să nu mi-l fi spus despre ea, şi aşteaptă cu nerăbdare întoarcerea şi căsătoria lui frate-său. S-a petrecut o adevărată minune, nici nu ştiu dacă dorm ori sunt trează.

— Minune ori nu, răspunse moş Barbeau, fata asta are o minte tare iscusită, şi sunt sigur că-i un mare noroc s-o ai în familie.

Sylvinet plecă peste trei zile să-şi caute fratele Ia Arthon. Ceruse încuviințarea tatălui său şi a Fadettei de a fi primul care să-i anunțe vestea cea fericită.

— Văd că toate bucuriile îmi vin deodată, spuse Landry, pierit de fericire în brațele fratelui său, fiindcă tu eşti cel

care-ai venit să mă cauți şi fiindcă pari la fel de fericit ca şi mine.

S-au întors împreună fără să piardă nicio clipă, după cum s-ar putea crede, şi n-au fost pe lume vreodată oameni mai fericiți ca cei de la Geamăna când s-au aşezat cu toții în jurul mesei, cu micuța Fadette şi micul Jeanet în mijlocul lor.

Viața le-a fost nespus de lină timp de-o jumătate de an; deoarece tânăra Nanette i-a fost dată de soție lui Cadet Caillaud, care era cel mai bun prieten al lui

Landry, după cei din propria-i familie. Se hotărî ca cele două nunți să se facă în acelaşi timp. Sylvinet se simțea atât de legat de Fadette, încât nu făcea nimic fără să-i ceară sfatul, şi ea avea asupra lui atâta autoritate, încât părea c-o socoteşte drept sora lui. Nu mai era bolnav, iar de gelozie nici nu mai putea fi vorba. Dacă uneori părea abătut şi pe cale de a se cufunda în visare. Fadette îl mustra, şi într-o clipă devenea zâmbi tor şi vorbăreț.

Cele două nunți au avut loc în aceeaşi zi şi au fost celebrate prin aceeaşi slujbă; şi cum mijloacele nu lipseau, se petrecu atât de straşnic încât moş Caillaud, care în viața lui nu-şi pierduse sângele rece, părea un pic amețit chiar şi-n a treia zi. Nimic nu tulbura fericirea lui Landry şi a întregii lui familii, şi acelaşi lucru se putea spune despre toți oamenii din ținut; căci cele două familii, care erau cu dare de mână, şi micuța Fadette, care era încă şi mai bogată decât familiile Barbeau şi Caillaud la un loc, omeniră pe toată lumea cu multă dărnicie; Fanchon era prea bună la suflet ca să nu dorească să facă bine tuturor celor ce-o judecaseră strâmb. Chiar şi pe urmă, când Landry cumpără o proprietate de toată frumusețea pe care, prin iscusința lui şi a nevestei sale, o conducea cum nu se poate mai bine, ea dori să se construiască şi o casă unde să-i adăpostească pe toți copiii necăjiți din sat, patru ore în fiecare zi a săptămânii, ea însăşi, împreună cu fratele ei Jeanet îngrijindu-se de ei şi de instrucția lor, învățându-i adevărata religie, şi ocupându-se chiar mai îndeaproape de cei mai nevoiaşi. Ea nu uită că fusese un copil nenorocit şi lăsat în părăsire, aşa că îi

deprinse pe ei să fie buni şi îndurători cu cei săraci şi oropsiţi.

Dar ce a devenit Sylvinet în această fericire deplină a întregii familii? Iată un lucru pe care nimeni nu-l putu înţelege şi care-i dădu mult de gândit bătrânului Barbeau. Cam după o lună de la căsătoria fratelui şi a surorii sale, când tatăl îi spuse că venise vremea să-şi găsească şi el o nevastă, el răspunse că nu simte nicio înclinare pentru căsătorie, dar că de câtva timp are o dorinţă pe care vrea să şi-o îndeplinească, şi anume: să fie soldat şi să se înroleze.

Cum bărbaţii nu-s prea numeroşi în familiile de pe la noi şi cum pentru muncile pământului mâna de lucru nu prisoseşte, aproape nimeni nu se angajează voluntar în armată. Aşa că toţi se mirară grozav de asemenea hotărâre, căreia Sylvinet nu-i putea găsi nicio altă justificare decât propria sa fantezie şi o anumită înclinare pentru mil. Itărie, până atunci nebănuită de nimeni. Tot ce se pricepură să-i spună părinţii, fraţii, surorile şi Landry însuşi nu-i putu schimba hotărârea şi ei se văzură siliţi s-o înştiinţeze pe Fanchon, care avea mintea cea mai luminată şi era cel mai bun sfătuitor al familiei.

Ea vorbi mai bine de două ceasuri cu Sylvinet şi când se despărţiră, toţi îşi dădură seama că Sylvinet plânsese, la fel ca şi cumnata lui; dar amândoi păreaţi atât de calmi şi de hotar îţi, că pi meni nu mai îndrăzni să aducă vreo obiecţie când Sylvinet declară că nu se răzgândise, iar Fanchon că era de acord cu hotărârea lui şi că îi prevedea un viitor strălucit.

Cum nimeni nu putea fi sigur că ea nu ştie mai multe decât spune cu privire la cele întâmplate, nu se mai putură abţine, şi mătuşa Barbeau, după ce vărsă şiroaie de lacrimi, se duse la Fadette. Landry era în culmea deznădejdii; dar nevasta lui îi spuse:

— Voinţa Domnului şi datoria noastră, a tuturor, este să-l lăsăm pe Sylvinet să plece. Credeţi-mă că ştiu ce spun şi nu mă mai întrebaţi nimic mai mult.

La plecare, Landry îşi petrecu fratele cât de departe putu şi

când îi dete pachetul, pe care, până atunci, dorise neapărat să-l poarte pe umărul lui, i se păru că se desparte de propria-i inimă. Se întoarse lângă nevasta lui dragă, care avu mult de furcă cu el, căd, timp de mai bine de-o lună, fu bolnav de-a binelea din pricina supărării.

În schimb Sylvinet se simţi foarte bine şi-şi continuă drumul până la graniţă; era vremea vestitelor războaie ale împăratului Napoleon, şi cu toate că niciodată n-avusese nici cea mai mică înclinare pentru militărie, îşi educă atât de bine voinţa încât se distinse curând ca bun soidat, viteaz pe câmpul de luptă, ca un om care caută parcă prilejul, de-a muri, şi totodată blând şi disciplinat ca un copil, deşi sever cu propriu lui trup, întocmai ca oamenii din vechime. Îndeajuns de instruit ca să poată înainta în grad, el avansă curând, şi, după zece ani de trudă, de vitejie şi de purtare exemplară, deveni căpitan, ba mai mult decât atât, primi şi o decoraţie.

— Ah! dacă s-ar putea întoarce acasă, îi spuse mătuşa Barbeau soţului ei, în seara zilei în care primise de la el o scrisoare frumoasă, plină de dragoste ’faţă de ei, de Landry, de Fanchon şi, în fine, de toţi tinerii şi bătrânii din familie; iată-l aproape general, ar fi timpul să se mai odihnească şi el.

— Gradul lui e destul de însemnat şi aşa, fără alte galoane, răspunse moş Barbeau, asta-i o mare cinste pentru o familie de ţărani!

— Fadette a ştiut dinainte că aşa o-să se întâmpje, spuse mătuşa Barbeau. Da. Da, ea a prezis lucrul ăsta!

— Totuna-i, răspunse moş Barbeau, dar eu unu n-am să pricep niciodată cum de i-a venit lui gândul ăsta, şi cum de s-a petrecut o asemenea schimbare în firea lui, el care era într-atât de potolit şi într-atât de prieten cu tihna.

— Bărbate, în privinţa asta, nora noastră ştie mai multe decât vrea să spună; dar nu păcăleşte cu una cu două o mamă ca mine şi-s sigură că şi eu ştiu tot ce ştie şi Fadette a noastră.

— Ar fi timpul să-mi spui şi mine! zise rftoş Barbeau.

— Ei bine, răspunse mătuşa Barbeau, Fanchon a -noastră

i-o mare vrăjitoare, atât de mare că ni l-a vrăjit şi pe Sylvinet, şi mai mult decât a vrut ea. Când a văzut ea că farmecul avea atâta putere asupra lui, a vrut să-l stăvilească; dar n-a mai putut, şi Sylvain al nostru, văzând că se gândeşte prea mult la nevasta lui frate-său, a plecat ca un om de onoare şi ca un om adevărat iar Fanchon l-a sprijinit şi l-a încuviințat.

— Dacă-i aşa, zise moş Barbeau scărpinându~şi urechea, mi-e teamă că n-o să se însoare niciodată, deoarece femeia aceea din Clavieres, la Baigueuse, mi-a spus pe vremuri, că de-o fi să se îndrăgostească de vreo fată. Are să fie şi mai nebun decât frate-său; şi că numai pe aceea o s-o iubească toată viața lui, fiindcă are o inimă prea simțitoare şi prea înflăcărată.